

Emil Bock

AZ EVANGÉLIUM

Elmélkedések az Újszövetségről

Oroszra fordította és kommentálta: I.Mahanykova

<http://bdn-steiner.ru/modules/Books/files/Bok-Evangelie-ocherki-novogo-zaveta.pdf>

Bock, Emil: Das Evangelium: Betrachtungen zum Neuen Testament /

Emil Bock. [Die Hrsg. besorgte Gundhild Kačer-Bock]. –

Stuttgart : Urachhaus, 1984.

ISBN 3-87838-406-8

© 1984 Verlag Urachhaus Johannes M. Mayer GmbH, Stuttgart.

A 8-12. fejezetet oroszról magyarra fordította: Rákos Éva

(az 1-7. fejezet Göröntsér Márton fordításában elérhető pl. a MAT könyvtárában)

8. FEJEZET – PÉTER ÉS JÁNOS

Az elszaladó ifjú a Gecsemáné-kertben.....	2
A „másik ifjú” az elfogáskor.....	7
János titka.....	10
Péter és János drámája.....	14
Péter és János az üres sírnál.....	16
Péter szövetségben Jánossal.....	18

9. FEJEZET – EZOTÉRIA A TANÍTVÁNYOK KÖRÉBEN

A tanítványok és a nép.....	22
Péter anyósának meggyógyítása.....	26
Jairus lányának feltámasztása.....	29
Hegyi jelenetek: Színeváltozás, Olajfák hegyi Apokalipszis és a Mennybemenetel.....	30
Gecsemáné és Pünkösöd.....	35

10. FEJEZET – JAHVÉTÓL KRISZTUSHOZ

Átmenet a szombattól a vasárnaphoz.....	40
„Mennyek országa” és „Isten országa”.....	46
A kereskedők kiűzése a Templomból.....	49
A szamár és a szamárcsikó Jeruzsálembe vonuláskor.....	53
Példabeszéd a farizeusról és a vámszedőről.....	56

11. FEJEZET – KRISZTUS MÁSODIK ELJÖVETELE ÉS AZ EVANGÉLIUM ESZKATOLÓGIÁJA

A prófécia lényege.....	60
A gnózis és a montanizmus.....	62
Az Olajfák hegyi Apokalipszis próféciája.....	66
Az Emberfia megjelenése.....	71
Az „apokaliptikus érzék” Pál leveleiben.....	75

12. FEJEZET – A GOLGOTA TITKAI

Bevonulás Jeruzsálembe és a fügefa elátkozása.....	77
Három kereszt a Golgotán.....	82
Kajafás, Pilátus, Heródes – három folyamat.....	88
Krisztus hét szava a kereszten.....	96

8. fejezet – PÉTER ÉS JÁNOS

Az elszaladó ifjú a Gecsemáné-kertben*

* Vö. még „Márk Evangéliumának sajátossága”.

Márk Evangéliuma rögtön Jézus Gecsemáné-beli elfogását követően fukar eszközökkel egy igen jelentős jelenetet ábrázol. Az a benyomásunk támad, hogy ez a jelenet élesen kiemelkedik az itt ábrázolt összes esemény háttéréből, ráadásul az adott esemény annál inkább különösnek tűnik, minél inkább dramatikus a maga szűkszavúságában: az Evangéliumot egy éles villámhoz hasonlóan szeli keresztül. „Egy ifjú pedig követé őt, akinek testét csak egy gyoics ing takarta; és megfogák őt az ifjak. De ő ott hagyva az ingét, meztelenül elszalada tőlük” (Mk 14,51-52).

Mit akart az Evangélium ezzel a képpel kifejezni? A vizsgálódásnak az a módszere, amelyik egészen eddig szinte abszolút uralkodó volt, és az evangéliumi elbeszélésekben a külső történelmi eseményeken kívül semmit sem vizsgált, ebben a jelenetben lényegében képtelen bármilyen értelmet találni. A kutatók mindenféle romantikus feltételezésekbe és hipotézisekbe merültek, ugyanakkor teljes tudatlanságban maradtak ezzel kapcsolatban, mint pl. Johannes Weiss:

„Csak Márknál találkozunk még az elszaladó ifjúról szóló különös közléssel. Az a benyomásunk támad, hogy ez egy betoldás, hiszen ő a Tizenkettekhez, úgy látszik, nem tartozott, hogy Krisztust »követé«, azt korábban kellett megemlíteni. Már régóta él az a feltételezés, hogy az evangélista nem emlékezett volna meg erről a jelentéktelen eseményről, ha nem fűződött volna az adott személyhez valamilyen különös érdeke, és sokan abból indulnak ki, hogy az ifjú maga az evangélista, aki a történetbe úgy fűzte bele magát, mint ahogy pl. »a festő felviszi névjegyét a képre a kép egy sötét sarkába«. Feltételezték még, hogy ez az ifjú azon ház gazdájának fia, melyben az utolsó vacsora zajlott, mégpedig János Márk, Mária fia (ApCsel 12,12), akinek a házában gyűltek össze általában a fiatalemberek Jézus halála után. Ugyanakkor ez a hipotézis annál inkább megkérdőjelezhető, mivel a Márk által adott szenvedéstörténet általában véve sem túl megbízható jeruzsálemi hagyományt kínál. Azonkívül erősen kétséges, hogy ez a kis közlemény magától az Evangélium összeállítójától eredne... Az ifjú, aki nyilvánvalóan nem akar az Olajfák hegyén éjszakázni, hanem haza akar térni, mellesleg nem „meztelen” volt, ahogy a görög szót kezdetben értették, hanem egyszerűen otthoni öltözkében volt, vagyis ingszerű alsónemű (hiton) volt rajta. Felsőruha (himation) helyett egy takaró vagy köpeny volt rajta, amely szabadon esett le róla, és azt valahogy az örök kezében is hagyta.”*

* „Die Schriften des Neuen Testamentes” I. kötet, Göttingen 1906/07, 3. kiadás, 208-209. o.

Ilyen vizsgálódási módszerrel valami magától értetődőnek tűnik az a vélemény, hogy az Evangélium adott jelenete egy külső anyagi folyamatot ír le. Senkinek sem jut eszébe, hogy ezzel egy teljesen bizonyítatlan előfeltételezést szövünk bele az Evangéliumról való elképzelésünkbe. De ahogy elkezdjük kissé részletesebben magunk elé képzelni azokat a jeleneteket, melyekben csak külső vásznat látunk, megbotlunk a képtelenségen. Hogyan értsük azt, hogy az ifjú Krisztus

elfogásának menetét egyetlen ingbe öltözve követte? És mit akart az evangélista kifejezni, hogy ennyire aláhúzta ezt a részletet? Mivel az ilyen kérdésekre valójában semmilyen alkalmas választ nem lehet adni, az Evangélium szövegéhez képest teljesen önkényes az az állítás, hogy az ifjú egyáltalán nem volt felöltözve az általa eldobott gyolcsing alatt.

Gyakran elhangzott az a feltételezés, hogy Márk evangélista saját magát szerette volna itt ábrázolni, és lehet, hogy ez teljesen valószínű azok számára, akik nem képesek a jelenetet másként, mint anyagi síkon értelmezni. Arról nem is beszélve, hogy egy ilyen feltételezés alapjául egy eléggé téves elképzelés szolgál, miszerint az evangélista az Evangélium „összeállítója”, sőt, az Evangélium egy sok bizonyítatlan feltételezésből álló konstrukció. Az Apostolok Cselekedeteiben szó van János Márkról, Pál első utazásának kísérőjéről (ApCsel 12,25), aki annak a Máriának a fia, akinek házában a börtönből kiszabadult Péter egy imádkozó közösséget talált (ApCsel 12,12). *Ha* ez a János Márk azonos a Márk evangélistával, továbbá *ha* János Márk anyja a tanítványok szélesebb köréhez tartozott még Krisztus halálát megelőzően, végül *ha* éppen ez a ház volt az, amelyben az eucharisztia megtörtént, és *ha* ennek megfelelően Mária, János Márk anyja már Nagycsütörtökön az Utolsó vacsora helyszínét (coenaculum¹²⁸) biztosító házban élt volna – *esetleg* csak akkor lenne valamiféle alapja ilyen jellegű regényes eseményeknek. Az ifjú, aki az anyja házában részt vesz az istenfélő emberek körének ünnepi lakomáján, titkon követi őket, amikor elhagyják a házat, együtt érkezik velük a Gecsemáné-kertbe, akkor sem akarja elhagyni Krisztust, amikor elfogták, és végül az örök elkapják, de kisiklik a kezük közül, otthagya nekik az ingét, amely az egyedüli ruha volt rajta. De még ha jogos is lenne az események ilyen fantáziadús kifejtése, akkor is nyitva maradna az a kérdés, hogy az Evangélium miért tartotta szükségyszerűnek, hogy egy „ilyen jelentéktelen eseményről megemlékezzen” (l. az idézetet Johannes Weiss-től).

Ellenben egy olyan vizsgálati módot használva kell az elszaladó ifjúról szóló jelenethez fordulnunk, amelyben *először* is valós érzékfeletti folyamatokat veszünk számításba, *másodszor* pedig használjuk a kompozíció titkának kulcsát, s ezzel nemcsak ez a jelenet fog teljesen új fényben megmutatkozni, hanem azt is lehetővé teszi, hogy megismerjük a Krisztus-lény és a tanítványok sorsának legmélyebb összefüggéseit és misztériumait.

A *valós szellemi folyamat* megértése ma még nem könnyű, mivel a materialista gondolkodási szokások egyelőre nagyon erősen szuggerálnak. Mégis, mindenütt, ahol ez a megértés hiányzik, az Evangéliumnak kell azt életre hívnia. Például hogyan lehet nélkül Krisztus Színeváltozását megérteni? Az Evangélium maga megnevezi a Háromságot, amelyet a tanítványoknak szemlélődésben át kell élni (Krisztus Mózes és Illés között): „És mikor a hegyről alájövének, megparancsolá nekik Jézus, mondván: Senkinek se mondjátok el ezt a *látványt* ...”(Mt 17,9). Aki csak ott képes történelmi valóságot elismerni, ahol külső, érzékekkel észlelhető folyamatokról van szó, teljesen következetes lesz, ha ezt mondja: „Ebben az esetben a Színeváltozás *csupán* a tanítványok látomása, amely habár nagyon szép és mély értelmű, ugyanakkor valójában semmilyen valós esemény nincs mögötte. Krisztus Színeváltozása *nem történt meg*, külső értelemben egyáltalán nem történelmi esemény”. És mégis, a Színeváltozás egy teljesen valós esemény, egy történet, valóban megtörtént – igaz, érzékfeletti területen, ahová az érzéki észlelés nem hatol be, hanem csak az a szemlélődés, melyet „a hegyen” érdekeltek ki a tanítványok.

¹²⁸ Ezzel a latin szóval jelöli a nyugati teológia azt a termet, amely az Utolsó vacsora színhelye volt. A klasszikus latinban cenaculum – étkező – szót írtak.

Az elszaladó ifjúról szóló Gecsemáné-beli jelenetnek szintén az érzékfeletti van realitása. Magában az Evangéliumban ez nem mondatik ki. Az Evangélium egyszerűen folytatja az elbeszélését, s nem változtat a képszerűsége attól függően, hogy anyagi vagy érzékfeletti folyamatokról van szó. A szellemi világ tényeit is olyan képekben írja le, melyeket az érzéki világból vesz kölcsön, sőt éppen ezekben érhetők el azon szemlélődés számára, melyből az Evangéliumok keletkeztek. Ugyanakkor azokban a képekben, amelyeket kifejező eszközként használ az Evangélium, mindig felfedezhető ilyen vagy olyan kulcs, amellyel az anyagi és szellemi folyamatok megkülönböztethetők. Az ifjú csupán egy fehér gyolcsingbe öltözöttnek van ábrázolva. Nem a saját öltözékén belül van, hanem a saját burkán kívül.

A földi ember öltözéke lényegében a fizikai teste. Az élet- és erkölcsi szimbolikából azt látjuk: az ruha, melybe az ember öltözik, a testben való létezését erősíti. Reggel, amikor felébred, magára ölti testi burkát, és a nap folyamán ébrenlétének erősítésére ruha-burkot visel. Este elaludván, lelkével elhagyja a testi burkot, s ezt a ruha levétele szimbolizálja. Éjjel az ember csupán fehér lepelbe öltözik, és ez annak szimbolikus ábrázolása, hogy az anyagi testben, miután azt a lelki-szellemi elhagyta, az irányítást a felépítő erők egy tisztán éteri burka (az étertest) folytatja, amely az egyébként szétesésnek kitett anyagi testet élet- és növekedési folyamatokkal telíti. Ami alvásakor történik, az akkor is megtörténik, amikor az ember szellemi élmények következtében kiszakad a szellemi-lelki és az anyagi összekapcsolódásából. Az olyan átmeneteknél, mint az elalvás vagy más testtől való megszabadulás, a testi szem semmilyen lényegi változást nem tud meglátni, mivel az csak az anyagi test öltözékét képes észlelni. A szellemi szemlélésnél az ember az anyagi buroktól megszabadultat fehér ruhás ifjúként láthatja.

Megkérdelhetjük attól, akinek az elszaladó ifjúról szóló jelenetet nehéz az érzéki-anyagi elképzelésektől elkülöníteni: ugye nem tartod ebben az esetben érzéki-anyaginak azt az ifjút is, akiről a húsvéti jelenet tudósít? „Az asszonyok látanak egy ifjút ülni jobb felől, fehér ruhába öltözve ... Az pedig monda nékik: A Názáreti Jézust keresitek ... föltámadott, nincsen itt” (Mk 16,5-6). Csak másfél fejezet választja el egymástól az elszaladó ifjúról és a sírboltban lévő ifjúról szóló epizódot. Az ifjú első alakja ugyanannyira kevésbé érzéki-anyagi dolog, mint a második. Az Evangélium olvasásában egy teljesen új korszak kezdődik majd, ha felébred ismét a képi érzék és az a képesség, hogy különböző evangéliumi szövegeket együttesen szemléljünk, akkor felismerjük, hogy Márk Evangéliumában az ifjak a 14. és a 16. fejezetekben egymással kapcsolatban vannak.

Kétségtelen, hogy napjainkban egy olyan állítás, hogy ebben vagy abban az evangéliumi jelenetben érzékfeletti folyamatról van szó – ez sokak számára egy elszigetelt feltételezés, amely egy „részletre” támaszkodik. Azzal kell kezdeni, hogy megtanuljuk felismerni az érzékfeletti a szellemnek megfelelő formákban, ráadásul nemcsak az Evangéliumban, hanem mindenütt.

Hálások lehetünk Palesztina fizikai tájképéért, mint azért a színtérért, melyen Jézus élete folyt, és mindazért, ami ennek a vidéknek köszönhetően egyre szemléletesebbé válik, és részleteiben megnyílik a tekintetünk előtt. De még nagyobb hálával tartozunk az antropozófiának, mivel feltárja számunkra az Evangéliumnak és Krisztus életének magasabb földrajzát. Az antropozófia segítségével lehetővé válik, hogy meglássuk és megismerjük a magasabb szinteket, azt a magasabb síkot, amelyen az Evangélium (kiegészítésképpen a palesztin sziklás talaj tisztán anyagi szintjéhez) szintén játszódik.

Most ismét alkalmazzuk a kompozíciós kulcsot az „elszaladó ifjú” rejtélyes jelenetére. Ez esetben ezt a jelenetet mindenekelőtt két másik mellé helyezzük, melyek az Evangéliumokban a Gecsemáné-jelenetet

követik. Az egyik magában a Márk Evangéliumban van: ez a már említett „ifjú a sírboltban” jelenete a húsvéti híradás elején. A második pedig (első látásra nem annyira nyilvánvaló) rejtett párhuzam, melyet János Evangéliumában közvetlenül a Gecsemáné-kerti eseményeket követő rész tartalmaz.

Az ifjakkal kapcsolatos két jelenet (Krisztus elfogásakor és a sírboltban) közötti alapvető kapcsolatot a „Húsvéti híradások a négy Evangéliumban” c. fejezetben fogjuk részleteiben megtárgyalni. Az angyaloknak az asszonyok számára való megjelenése húsvét reggelén a sírnál a négy Evangéliumban különböző módon van ábrázolva: Máté az „Úr angyaláról” beszél, Márk az „ifjúról”, Lukács „két férfiról fénylő ruhában”, János „két angyalról”. Hogy ezek a megjelölések minden alkalommal valami speciálisat rejtjenek, és ezért betű szerint kell értelmeznünk, nem utolsósorban abból látszik, hogy a két középső Evangélium a megjelölést következetesen használja néhány epizód folyamán. Lukácsnál (Az Apostolok Cselekedeteiben) a „két fénylő ruhás férfi” Húsvét *után*, a Mennybemenetel jelenetében ismét megjelenik¹²⁹. Márk az ifjút egyszer még Húsvét *előtt* megnevezi, éppen abban a rejtélyes jelenetben, amely a Gecsemáné-kerti történetet követi.

Azokat a szellemi alakokat, akik az üres sírnál a nőknek megjelennek, tekinthetjük mint szellemszerű lényeket magának Krisztus lényének a hierarchikus környezetéből. Krisztus felsőbb isteni „Énjének” megtestesülésében az összes angyali hierarchia lényei részt vettek. Jézust emberként az Ében-Ézer¹³⁰ köhöz lehet hasonlítani: rajta látta az égi lajtorját mintegy látomásként az ószövetségi pátriárka, Jákob, melyen az isteni lények lépcsőzetesen helyezkedtek el, akik „wie Himmelskräfte auf- und niedersteigen und sich die goldnen Eimer reichen” (mint égi erők, föl és alá lebegnek, és egymásnak adják az aranyvedret)¹³¹. Ha volt egy olyan ember, aki Krisztoforusszá, Krisztus hordozójává vált, ekkor felette az egyszerű testi szem számára láthatatlanul létezhetett „Krisztus angyala”, „Krisztus arkangyala” (és így tovább az összes hierarchiából egészen a szeráfokig), olyan szolgáló szellemek, akik speciálisan Krisztushoz kapcsolódnak és övele voltak betöltekezve. Húsvét reggelén, amikor maga Krisztus az új szellemi-lelki feltámadási testében még nem mutatkozik meg az asszonyoknak, azok a hírt hozó angyali lényeket látják, akik ugyanakkor Krisztus lényével annyira speciális és szoros kapcsolatban állnak, hogy azt is mondhatjuk, hogy az ő részük vagy szegmensük. Úgyhogy ha erre az áttetsző angyali alakra tekintenek, akinek angyali kinézete van, végül is magát Krisztust tapasztalják.

Úgyhogy Krisztus elfogásakor a Gecsemáné-kertben az elszaladó ifjú alakjában egy olyan lény jelenik meg, aki Krisztus lényének szellemi hierarchikus környezetéhez tartozik. Közben részeseivé

¹²⁹ ApCsel 1,10

¹³⁰ Bock valószínűleg hibázott: az említett kő, amit Jákob a feje alá tett (1Móz 28,11-12), amikor az álmát látta az égi lajtorjáról és az Úrról, nincsen az Ószövetségben megnevezve. Eközben Eben-Ezer (szó szerint az „[isten] segítség köve”, zsinati fordításban Aven-Ezer)- annak a helységnek a neve, amelyiknél a filiszteusok szétverték a zsidókat és elvették a Szövetség Ládáját (Sám 4,1), aztán pedig annak a kőnek a neve, amit Sámuel állított (1Sám 7,12), a filiszteusok feletti győzelem emlékére.

¹³¹ Goethe: Faust. Első rész, „Éjszaka”. Az adott jelenetben Goethe egyrészt Jákobnak az ószövetségi létra-motívumában (1Móz 28,12), megjelenő kozmikus harmónia ábrázolására támaszkodik, másrészt a későbbi interpretációira is, melyek széleskörűen elterjedtek a mágikus-pánszofikus írásokban. Jákob létráját Goethe a földi tűzoltólétra egyfajta párhuzamának látja: a rajta álló emberek láncban adják át a vizes vödröket a tűz elfojtására. Az „arany vödröket” lehet fény- (vagy szélesebb értelemben energetikai) impulzusoknak értelmezni, melyek az égi világítótestektől és a szellemi lényektől származnak. Így Franciscus Mercurius van Helmont (1618-1699) a „Paradoxon érvelések vagy szokatlan vélemények a makrokozmoszról és a mikrokozmoszról” (Hamburg, 1691): „Ez az út ugyanaz, és nem is lehet másmilyen, mint az elképzelt Jákob-létra. Hiszen pont ugyanógy, min ezen a létrán emelkednek fel és szállnak alá az Isten angyalai, ugyanígy megszakítás nélkül az éteri levegőn keresztül, mintegy a fejtől a lábhoz, ereszkednek a világunkba az élethozó lényegi erők vagy az égi világítók szellemi teste. Aztán pedig, amikor megtették hatásukat, ismét felemelkednek, ismét egyesülnek a fejjel, és ennek az egyesülésnek köszönhetően egyre inkább emelkednek, tökéletesednek és magasztosulnak”.

válunk annak, hogy az az isteni tartalom, amelyik 3 év folyamán (a Jordán-keresztelőtől kezdve) Jézus emberi burkaiban testesült meg, elkezd azokból kiszakadni. Krisztus üldözőinek Krisztus elfogásával és keresztre feszítésével nincs módjuk az isteni tartalom felett hatalmat szerezni. Végül csak ennek burkai maradnak a kezükben. Krisztus egyik hierarchikus rétege ez az ifjú, aki elszaladván, az örök kezében az ing-leplet hagyja.

* 1. még „A három év” c. könyvben a húsvéti eseményekről szóló fejezetet.

A „másik ifjú” az elfogáskor

Mindazt, amit eddig vizsgáltunk, nevezhetnénk azon a Gecsemáné-kertbeli rejtélyes jelenet krisztológiai oldalának, melyben az ifjú szerepel. Ha azonban folytatjuk a kompozíció titkának követését, ha elmélyedünk a Gecsemáné-kert szinoptikus kutatásába, akkor csodálkozni fogunk, felfedezvén, hogy az elszaladó ifjú jelenetében megtalálható az apostoli oldal is, vagyis Krisztus lényének titkai mellett feltárja a tanítványok körének titkait is.

Egyáltalán nem igaz, hogy az adott epizódhoz a többi Evangéliumban nincsen párhuzam. Megszoktuk, hogy csak ott beszélünk párhuzamokról, ahol kettő vagy több Evangélium ugyanazt a történetet vagy Krisztusnak ugyanazokat a szavait (sőt lehet, hogy még jelentős szó szerinti egybeesésekkel is) adja vissza. Gyakran azonban fontosabbak azok a rejtett párhuzamok, amikor két teljesen különböző elbeszélés végül ugyanazon folyamat két oldalának bizonyul.

Az elfogás jelenete után a Márk-evangélium ezt mondja: „Egy ifjú pedig követé őt...” (Mk 14,51), „Péter pedig távolról követé őt, be egészen a főpap udvaráig...” (Mk 14,54). Ekkor következik az, hogy Péter megtagadja Jézust.

János Evangéliumában, éppen a megfelelő, az elfogást követő jelenetben ezt olvassuk: „Simon Péter pedig, és *egy másik tanítvány* követi vala Jézust. Ez a tanítvány pedig ismerős vala a főpappal, és beméne Jézussal együtt a főpap udvarába, Péter pedig kívül áll vala az ajtónál. Kiméne azért ama másik tanítvány, aki a főpappal ismerős vala, és szóla az ajtóőrzőnek, és bevivé Pétert” (Jn 18,15-16).

Ahogy Márknál, úgy Jánosnál is két alak van, aki követi az örök útját. Az egyik: Péter. A másik pedig név nélkül szerepel mindkét Evangéliumban, és annyira különbözőképpen van megrajzolva, hogy kívülről nézve sehogyan sem sikerül kapcsolatot találni köztük. Magától értetődik, hogy az a szinoptikus vizsgálat sem engedi egyszerű azonossá tételüknek még a lehetőségét sem, mely a materialista egyoldalúságtól szeretne megszabadulni. A legnagyobb körültekintést kell megnyilvánítanunk, ha az Evangéliumok meghatározott jeleneteiben valós érzékfeletti folyamatokat akarunk látni. Ugyanakkor a János-evangélium keretein belül magától értetődően kívánczok, hogy ebben a „másik tanítványban” felismerjük azt a tanítványt, aki a János-evangélium egész folyamában egyszer sincs nevén nevezve, hanem mindig csak így van említve: „a tanítvány, akit Jézus szeretett”. *Jánosról* van szó.

Eleinte csak valami célzásról beszélhetünk, ami egy előérzethez és egy kérdéshez vezet: mit nyújt mégis a két Evangélium szinoptikus vizsgálata? Például az elszaladó ifjú képében nem-e János lényének titka rejlik? A Gecsemáné-kertből a főpap palotájába vezető úton – titkos és burkolt módon – vajon nem-e *Péter és János* szétszakíthatatlan kapcsolata mutatkozik meg, ahhoz hasonlóan, ahogy az korábban már világosabb és láthatóbb formában adott jelet? (Abban az epizódban, amikor Jézus a Jeruzsálembe való bevonulás előtt előreküldi Pétert és Jánost, hogy vezessék elő a szamarakat, és készítsék elő a páskavacsora helyiségét.)

Egy látszólag érthetetlen körülmény akadályozza, hogy kapcsolatot állapítsunk meg az „elszaladó ifjú” és a „másik tanítvány” között, aki elérte, hogy Pétert beengedjék a főpap palotájába. Mégpedig ez: hogyan lehet, hogy János tanítványt egyik oldalról csak ingbe öltözve és elszaladóként, másik oldalról pedig a főpap befolyásos ismerőseként és az egész dolog résztvevőjeként ábrázolják?

Ugyanakkor az, ami külsőleg elképzelhetetlen, a belső nyilvánvalóság előtt fokozatosan meghátrál, csak rá kell jönni az Evangéliumban ábrázolt események különbségére, amelyek közül némelyeket csak valós érzékfeletti folyamatokként képzelhetünk el, mások pedig külső történelmi valósággal is rendelkeznek. Ha Márk Evangéliumában az elszaladó ifjú epizódjában kétségtelenül egy érzékfeletti jelenségről van szó, egyáltalán nem valószínűtlen a kérdés arról sem, hogy milyen lényegi kapcsolat áll fenn a többi (Péter körülötte) alak között, akiket Márk és János kiemel az elfogott Krisztus követői közül.

Képzeljük el egy pillanatra, hogy az az ember, aki Péter mellett a többiekkel együtt Kajafás udvarához ment (János Evangéliumának megfelelően), és ott biztosítani tudta Péter bejutását, valóban ugyanaz a tanítvány, mint akit Krisztus szeretett. Ezt a tanítványt, Jánost, titkok sokasága övezi. Semmiképpen sem zárható ki, hogy az elszaladó ifjú alakjában megjelenő szellemi lénynek éppen az ő szellemi lényegével van kapcsolata (ahhoz hasonlóan, ahogy korábban törekedtünk elképzelni, hogy ez a lény Krisztus lényével áll kapcsolatban). Lehet, hogy itt egy olyan érzékfeletti, hierarchikus lényekkel alátámasztott folyamatot érintünk, amely az Utolsó Vacsora után az Úr és aközött a személy között zajlott, akit Ő szeretett? A tanítvány, akit Jézus szeretett, Lázárként már átment a halálon és a Feltámadáson. Nem kell-e a Krisztust szolgáló hierarchikus lényeknek elsősorban ott részt venni és hatni, ahol a Lázár felébredésétől a Krisztus Feltámadásához vezető átmenet játszódik?

Ha az, aki bevitte magával Pétert Kajafás palotájába, továbbá szemtanúja volt mindannak, ami történt, valóban Lázár-János volt, akkor ez egyszerűen szólva egy egészen hősiecs tettet jelentene. Hiszen János Evangéliumában világosan le van írva, hogy a főpapok égtek a vágtyól, hogy megöljék Lázárt¹³², akit a sírból életre hívtak. De lehetséges-e, hogy Lázár-János a többi tanítványhoz hasonlóan elfusson, amikor a veszély annyira közeledett. Nem kellett volna-e az Úr közelében maradnia a veszély pillanatában, még ha az összes többi tanítvány meg is tagadta Jézust? És egyáltalán, félhetett-e a haláltól azt követően, hogy Krisztus hatalmasságának köszönhetően legyőzte azt?

A Betánia előtti jelenet után, amikor Krisztus a sziklába vájt sír előtt szólt: „Lázár, jöjj ki!”, a tanítvány, akit Jézus szeretett, másmilyenné vált. Lázár valójában csak most vált Jánossá. Ez az átváltozás (színeváltozás) elsősorban arra vonatkozott, hogy az ő emberi „Énje” behatolt a szellemi lények hierarchikus elemébe, vagyis abba, ami őt érzékfeletti-személyiségfeletti szinten körülveszi. És Lázár-Jánosnak mindenekelőtt egy új viszonyt kellett kiépítenie az angyali világokhoz azon a gecsemáni éjszakán, melyet az örök megjelenése élesen szétvágott. Nem véletlenül volt ő annak a háromnak az egyike, akik részt tudtak venni a gecsemáni eseményekben egészen azok legmélyebb titkáig.

A Gecsemáné-kertben nemcsak Krisztus élt át saját tudatával egy kegyetlen harcot, hanem a tanítványok is. Krisztus ebben a harcban legyőzi a krízist, a tanítványokat azonban, ahogy az Evangélium mondja, alva találja. „A szellem kész, de a test erőtlens”. Az álom, melybe belemerülnek, egyáltalán nem egy szokásos álom. A testi edényeik nem képesek többé megtartani a szellemi átéléseik túlsordulását. A szellemi-lelki szétszakítja a testivel való kapcsolatát. Az „álom” – a tudatnak egy másik állapota. Azt feltételezni, hogy mind a hárman – Péter, Jákob és János – ugyanolyan „gecsemáni álomba” merültek, az Evangéliumok értésének egy szokásos felületes módja. Egyáltalán nem, ez az „álom” mindannyiuk számára valami egészen mást, egy teljesen más tudatállapotot jelentett.

A legjelentősebb feszültség mindenekelőtt Péter és János gecsemáni tudata között van. Lázár-János valami olyat élt át, ami gyökeres módon megváltoztatta tudatának szerkezetét. Egyszer már annyira

¹³² Jn 12,10

alaposan elhagyta a földi testi burkát, amennyire ez csak lehetséges a Földön. Három és fél nap folyamán, amíg teste a koporsóban nyugodott, lelki-szellemi princípiuma teljes egészében a szellemi világban tartózkodott; a tudata *itt* kihúnyva *ott* felébredt. Ahhoz a lelki tartalomhoz, melyet a földi élet adott neki, egy még hatalmasabb lelki tartalom adódott hozzá, melyet a sírból hozott fel. Ettől kezdve ő rögtön két világban van otthon. Ha a lelki-szellemi része kilép a földi burkokból, nem sötétben tévelyeg, hanem saját hazájának fényében él. Még az is lehet, hogy lelkének elegendő egy könnyű löket, hogy elhagyja a testi edényt, mivel a földi világban csak fokozatosan tud ismét megszokni.

A Gecsemáné-kertben Péter is, János is megtapasztalja a szellemi-lelki princípium kilépését az anyagi testből. Ugyanakkor Péter lelke egy tudattalan ködbe veszik, miközben János lelke világos szellemi tudatba lép. Péternél a földi test az ő tompa tudatával marad, egy holdkóros tudatához hasonlóan. Szellemi-lelki lénye mélyre került. János szellemi-lelki princípiuma a szellemi tudatával marad. A földi teste egy időre teljesen jelentéktelenné válik.

Mindketten követik az örök tevékenységét. Eközben *Péter a szellemével* nincs jelen, csak a szellem által elhagyott testével; *János* pedig testileg hiányzik, mivel egy olyan szellem, amely elhagyta a testet. Péter kiejti a megtagadás tragikus, de igaz szavát: „Nem vagyok”. János belső állapota, elsőre bármilyen paradoxonnak is tűnik, csak az elszaladó ifjúról szóló epizódnak köszönhetően válik érthetővé, aki csak egy fehér ingbe van öltözve, s akit az örök durva testi kezükkel nem tudnak elfogni.

Bármely szó túl durva, és nem képes ábrázolni azokat a titokzatos tárgyakat, melyekről most szó van. És mégis, amennyire csak lehet, törekednünk kell erre. Szükséges, hogy kijárjuk az utat az Evangélium kinyilatkoztatásokkal teli *alakjaihoz*. Három tanítvány – Júdás, Péter és János – követi az elfogás utáni eseményeket. Mindegyikük tudata kiemelkedik a szokásos keréknnyomból: Júdást démonok szállták meg, Péter pedig kábult holdkóros állapotban van. Ezzel adott három határeset, az összes többi tanítvány tudata ezek között helyezkedik el. Az összes tanítvány, ahogy az Evangélium mondja, „elfutott”. Ez a kifejezés a szokásos éber tudat eltűnését jelenti, a szellemi-lelki princípiumnak a testi struktúrával való szokásos kapcsolat megszakadását. Krisztus szava: „Ezen az éjszakán mindnyájan elvesztitek miattam a fejetekeket” (Károli: „Mindnyájan ezen az éjszakán megbotránkoztok én bennem”), beteljesül. A fejvesztés szó az Evangéliumban egyfajta szellemi felháborodást, egy sokk átélését jelenti, melynek következtében a lélek kibillen a szokott állapotából. A Golgotai Misztérium bekövetkezése nagyon erősen magával ragadta és megrendítette a tanítványokat: lelkük a szellemi megtapasztalás minden irányába szétszóródik. Júdás lelki tartalma már nem emberi: „Énjének” helyére démon lépett. Péter lelki tartalma mindössze emberi marad, „Énjének” helyén sötét és tompa pusztaság tátong. János lelki tartalma inkább nem emberi, az „Énjében” isteni lények kezdik megjeleníteni magukat.

Elhagyván a Gecsemáné-kertet, Krisztus három tanítványa, akik a tanítványai összességét képviselik, általános emberi alakokat jelenítenek meg. Rajtuk keresztül látjuk, hogy milyen lehetőségek vannak arra, hogy Krisztus megtapasztalásán keresztül a szellemi világba lépjünk. Ez nem hagy többé választást a tisztán földi és az érzékfeletti tudat között. Csak abból lehet választani, hogy Júdás, Péter vagy János módján lépünk szellemi területre.

Az Evangéliumok még képesek arról tanúskodni, hogy a Gecsemánében megjelent egy angyal, Jézust erősíteni¹³³, akire a legkegyetlenebb halálos próbatétel várt. Az angyal alakja megragyogtatja számunkra a

¹³³ Lk 22,43

teljes hierarchikus szférát, amely később, az elfogás során az „elszaladó ifjában”, húsvét reggel pedig a sírnál ülő ifjában mutatkozik meg.

Vajon az angyal, amelyik Krisztus halálos harcában segítségül jött, egyszerűen „Krisztus angyala” volt, aki így vagy úgy mindig a szolgálatában állt? A Gecsemáné-beli küzdelem nem magának Krisztusnak a lényében gyökerezik. Ott nincs semmiféle gyengeség, ami egy ilyen harcot szükségessé tenné. A harc az emberiség érdekében folyik. Könnyű lett volna akkor csak úgy meghalni. Ugyanakkor a golgotai halálnak a megtestesülés befejezésének is kellett lennie, a földi testbe öltözöttség síkján egy teljes „belehalásnak”. De a Gecsemáné-kertben idő előtti vég veszélye fenyeget. Az emberiség érdekében ki kell tartani és a poharat teljesen, a legkeserűbb cseppig kiinni. Az emberiség három (mély értelemmel teli szám) képviselője, akik azzal lettek kitüntetve, hogy befogadták őket a Gecsemáné terének szentek szentjébe, tudja-e igazolni a hatalmas áldozatokat, melyeket az egész emberiség érdekében gondoltak ki? Nyújtanak-e segítséget Krisztus „Énjének” a céljai elérése érdekében, vagy a csődjüket demonstrálják? E között a három között keresendő az, aki segít Krisztusnak kikerülni az idő előtti halál csapdáját. A maga módján ő is megtapasztalja a gecsemáni alvást. Ugyanakkor éppen ezen keresztül valósul meg az emberi „Én” angyali szintre való felemelkedése, aminek következtében az angyal képes lesz Krisztust a halálküszölmében megerősíteni. Hogy az angyal képes beavatkozni, az annak a fénynek a következménye, amelyik Lázár-János számára betölti a gecsemáni alvás szféráját. A három tanítvány egyike tudatának megemelkedésével kapcsolatos, hogy Krisztus harcoló „Énjének” segítségére küldetik egy angyal. János Krisztusnak egy erősítő szellemet küld, mivel ő maga angyali szintre emelkedett.

János titka

Most a János-evangélium egyik legalapvetőbb rejtélyét érintjük. Követni fogjuk annak a föld alatti, ugyanakkor fontos áramlatnak a medrét, amely a tanítványok sorsának, és mindenekelőtt János sorsának alakulására veti hullámaint.

Keresztelő János földi sorsát hatalmas és izzó légzés, beteljesült tragikum hatotta át. És mégis, mintha ez előjáték lett volna Keresztelőnek ahhoz a sorsához és tetteihez, melyek túllépnek a halál által jelzett határon, és az érzékfelettibe terjednek ki. A megvendéglés csodáinak tárgyalásakor már kiléptünk ennek az anyagi világ felszíne felett folytatódó áramlatnak a partjára.

Keresztelő János ember volt, de mégis több egy embernél. „Azok között, akik asszonytól születtek, egy sincs nagyobb próféta Keresztelő Jánosnál; de aki kisebb az Isten országában, nagyobb ő nála”¹³⁴. Szellemi lényé nagyobb minden embernél, ugyanakkor nagyságának mértéke nem terjed túl azokon a lényeken, akik az égi birodalom legalsó hierarchikus lépcsőfokát alkotják, vagyis az angyalokon. Az ember és az angyal között áll. S az ő szellemi lényé mégis annyira lenyűgözően felülmúl minden emberi mértéket, hogy maga az Evangélium Malakiás próféta szavait alkalmazza rá: „Ímé, elküldöm én az én *angyalomat*, és megtisztítja előttem az utat”¹³⁵.

¹³⁴ Lk 7,28

¹³⁵ 1. Mal 3,1; Mt 11,10; Mk 1,2; Lk 7,27.

Emberi testbe testesült egy angyalokhoz közel álló lény, aki messze kilép az emberi testiség szűk kereteiből. Keresztelő Jánost gyakran szárnyas lényként ábrázolják a keleti templomok oltárain¹³⁶. Ami testben él, az *nem az egész* János. A feje felett angyalok szárnyainak suhogása hallatszik, de ezek nem egy másik, idegen lényhez tartoznak, hanem ő magához.

Ez az angyalhoz hasonló magasztos lény az izraeli nép körében már hatott egy emberi-emberfeletti alakban, mint az eljövendő előkészítője. Ez Illés volt. Az Ószövetségben Illés volt „az angyalom, aki megtisztítja én előtt az utat”. Az „én angyalom” vagy az „En angyala”, „Jahve angyala” héberül így hangzik: Malakiás¹³⁷. Malakiás könyve, amely az Ószövetség utolsó könyve, egy olyan jóslatot tartalmaz, amely rámutat az Illéstől Keresztelő Jánoshoz vezető útra: „Ímé, én elküldöm az én angyalomat („En”-angyal, Jahve-angyal), és megtisztítja én előtt az utat”. Malakiás neve alatt tehát maga Illés mutatkozik meg, az az angyali-emberi lény, aki Keresztelő Jánosban jelent meg ismét¹³⁸. A Szentírásban erről az angyali lényről sokkal több szó esik, mint ezt általában gondolják. Illés neve, ugyanúgy, mint Malakiásé, tartalmazza ennek a lénynek a rejtélyét. Illés azt jelenti, hogy „El Jahve”, „Jahve Isten”, „Jahve angyala”, az „Úr angyala”. Mindenütt, ahol az „Úr angyalát” említik, erre a kettős Illés-János lényre utalnak.

Próbáljuk meg ezt az Illés-János lényt már azután az epizód után követni, amikor Heródiás tálcán tartotta a véres fejét. Jánosnak attól a szent jelenettől kezdve, amikor Jézust megkeresztelve felismerte Krisztust, az egész lelkét a Krisztushoz való hűség töltötte be. A börtön falai kínzó elszigeteltséget idéztek elő benne, útjába álltak János vágyának, hogy teljesen átadja magát Krisztusnak, és bizonytalanságot vetettek el benne. A hóhér kardjának ugyanakkor el kellett minden akadályt hárítania, ahogy a János-angyal kiterjesztette a szárnyait. Vajon vihették-e azok őt máshová, mint annak a körnek a közelébe, ahol Krisztus és a körülötte lévők gyülekeztek? Ha János lelke kizárólag emberi lett volna, most, a földi halál után, mintegy megadta volna magát a saját megvilágosodási sorsának; így viszont most már szabaddá vált a Krisztussal való együttes munkálkodásra. A Tizenkettek ör-szellemeként és segítő szellemeként hat. Illés-János Krisztus körének őrangyalává válik; azután, hogy elhagyta Keresztelő János testét, Krisztus formálódó közössége vált az ő testévé, és ennek a testnek a segítségével tud részt venni földi sorsokban.

Márk Evangéliuma feltárja Keresztelő Jánosnak az apostolok körével való rejtett, hatékony kapcsolatát, mivel éppen Márknak megfelelően, amikor a szétküldött apostolok tettei széleskörűen ismertté válnak, Heródes ezt mondja: „Keresztelő János támadt fel a halálból és azért működnek benne ez erők”. Néhányan ellenkeznek vele: „Illés ő”. Azok sem tévednek, akik így beszélnek. Általában is fel kell ismernünk, hogy az Evangéliumban az igazság gyakran az ellenfelek szájából hangzik el, vagy mint a

¹³⁶ I. pl: Natalja Barszkaja: A régi orosz festészet szűzségi és képei. M., 1993, 158. o. („Keresztelő János – a pusztaság angyala”). Kevésbé hozzáférhető kiadásokból: Lexikon der christlichen Ikonographie. Rom-Freiburg-Basel-Wien, [1974,] Bd. 7, Sp. 167 (XVI. sz. bizánci ikon az athéni Bizánci Múzeumból), 174 (XVII-XVIII. sz. orosz ikon a Tretyakov Galériából). Itt is szerepel (Sp. 166), hogy Keresztelő János angyal alakú ábrázolása a XIII. századtól kezdve terjedt el a bizánci művészetben. Az ilyen típusú ábrázolás prototípusai közé tartozhatott már egy 400 körül készült elefántcsont miniatúra (Vollbach W. F. Elfenbeinarbeiten der Spätantike und des frühen Mittelalters. Mainz, 1952, 115.sz.). Nyugaton is találunk ilyen képeket, olyan területeken, ahol erős volt a bizánci művészet hatása (pl. a párizsi székesegyház kriptájában, XV. század).

¹³⁷ מלאכי. Meg kell említeni, hogy Malakiás könyve a Vulgátában (vagyis a keresztény kánonban) és az Ószövetség vele kapcsolatos fordításában az utolsó. A zsidó bibliában a próféták közül az utolsó (utána verses könyvek következnek), a Septuaginta-ban a prófétai könyvek között van (Zahariás és Ézsaiás könyve között). Mindez az Ószövetség és az Újszövetség áthelyeződéséről és elválaszthatatlanságáról beszél a keresztény kanonizátorok gondolata alapján. Mellesleg a pravoszláv Biblia is a nyugati kánont követi a könyvek sorrendjével, és nem a görög Septuaginta-t.

¹³⁸ Mt 11,14; 17,12-13; Mk 9,13; Lk 1,17

teljesen kívülálló tömeg hangja. Heródes ugyanakkor a sajátjához ragaszkodik: „A kinek én fejét vétetem, az a János ez; ő támadt fel a halálból” (Mk 6,14-16).

János földi tragédiája egészen addig folytatódik, amíg Heródes fejét nem véteti. Ezután Illés-János drámája a Tizenkettek belső történeteként folytatódik. Az apostolok köre nagy változásokon megy keresztül. Minden változás János érzékfeletti drámájának új szakaszát jelenti. Az 5000-ek megvendégelése: ez első ilyen nagy szakasz. Akkor a tanítványok között a közösségalkotás csodája „az Úr angyalának” segítségével oly mértékig besűrűsödött, hogy a Tizenkettek az embereket olyan úrvacsorához tudták juttatni, hogy most már maguk alkottak közösséget.

Még két fontos szakaszt emelhetünk ki, mégpedig a Színeváltozást és Lázár feltámadását.

Raffaello Színeváltozást ábrázoló hatalmas képén, ami alkotó tevékenységének utolsó darabja, hitelesen adja át az Evangélium kompozíciós sajátosságát: a Színeváltozás jelene a hegyen és a holdkóros fiú jelene, melyek az Evangéliumban egymást követik, Raffaellónál megbonthatatlan egységet képez. *Három tanítvány* lehet a Krisztus-lény hatalmas Megnyilatkozásának szemtanúja, *kilenc* pedig zavarodottan áll az apa előtt, aki a fia meggyógyítására kéri őket: érzékelik, hogy elhagyta őket az az erő, amely még nem sokkal azelőtt áthatotta őket. Már nem képesek arra, amire még kevéssel azelőtt volt erejük. Hárman fent és kilencen lent: a tanítványok körében szétválás történik.

Illés azon szellemi lények egyik, akik megjelennek a hegyen a három tanítványnak. Az ő alakjában saját védőszellemüket és segítőjüket, az Úr angyalát érzékelik. A Színeváltozás élménye különös viszonyt alakít ki Illés-János és a három tanítvány: Péter, Jákob és János között. Valószínű, hogy a többi kilenc mintegy a szellemtől elhagyatottnak érezte magát. A segítő és erősítő angyali lény, aki korábban a Tizenkettek körét töltötte be, tovább szűkíti szféráját, és már nem a Tizenketteken nyugszik, hanem hármukon. (Tulajdonképpen a dolog ennél sokkal összetettebb; mivel most a jelenségnek csak egy oldalára fókuszálunk, nagyvonalú ecsetvonásokkal kell megrajzolnunk azt, ami a szellemi világnak egy finom színekkel áthatott eseménye.)

Aztán az a kör, amelyet a sashoz hasonló angyali lény leír, még szűkebbé válik. Minél kisebbek a körök, annál közelebb van a lény a Földhöz. A három közül az egyiket, János tanítványát, akit az Evangélium Lázárnak nevez, sírba helyezik. Az ő lelki és szellemi lénye eloldódik a földi testétől. Olyan területekre hatol, ahol jelenleg Keresztelő János uralkodik. Lehetséges-e ilyen esetben, hogy a két János lelki egyesülése és egymást való áthatása ne történjen meg? És amikor elhangzik Krisztus felhívása: „Lázár, jöjj ki!”, amikor János tanítvány „Énje” ismét birtokolja a testét, Illés-Sas mellettük áll. Lázár-János feje fölött köröznak Illés-János angyali szárnyai, betöltve annak lelkét. A feltámadott Lázár más emberré vált – először is, mivel mostantól kezdve otthon van a szellemi világban, másodszor pedig azért, mivel most kapcsolatban áll vele a másik János, aki korábban, amikor sas-körei szélesebbre és távolabbra íveltek, a Tizenkettek köréhez kapcsolódtak, aztán pedig – a három tanítványhoz. Illés-János angyalokkal rokon lénye a tizenkettőtől a háromhoz, most pedig már az egyhez ment át.

János tanítványt az Úr Angyala kíséri. Eljön a pillanat, amikor a Színeváltozás hegyén részt vevő három tanítványból a másik kettő is (mindenekelőtt Péter) „az összes jó szellemtől elhagyatottnak” kell magát éreznie: ez a Gecsemáné. A három tanítvány, ugyanazok, akik a Színeváltozás jelenetében elhagyták testüket, sem képesek azt a támasztékot nyújtani az Úrnak, amelyet az keres, nem tudják őt a Földhöz kapcsolni. A tizenkét tanítvány elégtelennek mutatkozik. De az, hogy sikerült a krízist elhárítani

és győzni, magyarázható-e csupán a szellemi világ, a „tizenkét sereg angyallal”¹³⁹. csodás beavatkozásával? Semmilyen Isten sem tudna segíteni a teljesen elégtelen emberiségnek. Ugyanakkor a megváltás mégis bekövetkezik. János tanítvány is álomba merült, de más módon, mint Péter. János energikusan szellemi területre hatol, amelyben három és fél napig már tartózkodott, amikor a sírban volt. És emellett Illés-János-angyal, ez a Jánosnak köszönhető angyal a Föld közelében tud tartózkodni. Lukács Evangéliuma mondja: „És angyal jelenék meg néki mennyből, erősítvén őt” (Lk 22,43).

Most a Golgotán megtörtént egyik legmélyebb misztérium áll előttünk. Ez János misztériumával kapcsolatos. A tanítvány, akit az Úr szeretett, Krisztusnak titokban angyali szívességet nyújt.

Az elszaladó ifjúval kapcsolatos jelenetet tulajdonképpen csak a fentiek alapján lehet megérteni. János követi az örök tevékenységét, testtől megszabadult tudatállapotban van. Ugyanakkor rajta kívül, szorosan hozzákapcsolódva, még más is van ott, Krisztus angyala. Ez a lény van jelen kíséreként abban a félénk alakban is, akit az örök el akarnak kapni.

Így áll össze egy egésszé a krisztológiai és az apostoli oldal, melyeket az elszaladó ifjú rejtélyes jelenetéhez is alkalmazhatunk. Látható, hogy az a jó génuszhoz hasonlító lény, amely Krisztus lényének szoros alárendeltje, „Krisztus angyala”, kezdetben nem egyszerű összetevője volt Krisztus lényének hierarchikus aurájának. Ez a lény Krisztus emberi környezetében volt megtestesülve, mivel ahhoz kellett hozzájárulnia, hogy Krisztus tettei elsősorban magának az emberiségnek a javát szolgálják. Először ez a lény emberi alakban, Keresztelő Jánusként jelenik meg. Aztán, fokként feljebb lépve, János tanítványhoz emelkedik. Aztán amikor Lázár halálát és Feltámadását magának Krisztusnak a halála és Újjászületése (Werden) követi, ez a génuszszerű lény utat keres magának az emberi perifériáról magába a középpontba: a Gecsemáné-kertben elszaladó ifjú – a sírnál lévő ifjú.

Hogy amennyire csak lehetséges, elkerüljük a félreértéseket, húzzuk alá újra meg újra, hogy semmiféle elsiertetett azonossá tevésről sincsen szó. Már mondtuk, hogy semmiképpen sem szabad azonossá tenni azt a két alakot, akiről Márk és János beszél mint olyanokról, akik Péter mellett követték az elfogott Jézust (ez az elszaladó ifjú és a főpappal ismeretségben álló tanítvány). Nem szabad semmiképpen egyszerűsítően azonossá tenni az érzékfeletti lényeket sem: Illés-János szellemét, aki Lázár felett lebeg annak feltámadása után az angyallal, aki Krisztust erősíti a Gecsemáné-kertben, az elszaladó ifjúval és a sírboltban ülő ifjúval. Ezekben Krisztusnak alárendelt, különböző hierarchikus szintű lények vesznek részt, akik csak egymás számára láthatók. Nem, itt kizárólag arról van szó, hogy megpróbáljunk belepillantani Golgota misztériumának hierarchikus-emberi érzékfeletti környezetébe. És itt nemcsak azokkal a lényekkel és jelenségekkel találjuk szembe magunkat, melyek közvetlenül Krisztus alakját övezik, hanem elsősorban azokkal, melyek az szeretett tanítvánnyal való kapcsolatában játszanak szerepet.

Most csak utalunk arra, hogy Illés-János sorsának a tekintetek elől elzárt földalatti folyama egészen a golgotai keresztre feszítésig folytatja áramlását. A tanítványok, beleértve Pétert is, ennél a mindennél szentebb képnél hiányoznak. Egyedül János, akit az Úr szeretett, áll Máriával együtt a Kereszt alatt. Erről egyedül a János-evangélium beszél. De igaz-e az, hogy a többi Evangéliumban egyáltalán nincs ugyanerre utalás?

¹³⁹ Mt 26,53

Máté és Márk azt mondja, hogy azután, hogy Krisztus felkiáltott: „Elói, Elói! Lamma Sabaktáni? ami megmagyarázva annyi, mint: Én Istenem, én Istenem! miért hagyál el engemet? Némelyek pedig meghallván ezt az ott állók közül, mondának: Ímé Illést hívja” (Mk 15,35). Ezek a hangok is, anélkül hogy tudatában lettek volna, igazat mondtak. Illés jelen van, mivel a Kereszt alatt áll János tanítvány. Ahhoz hasonlóan, ahogy jelen volt Keresztelő Jánoson keresztül, amikor Krisztus testet öltött a Jordán-keresztelőnél, most is jelen van János tanítványon keresztül, amikor Krisztus meghal a Golgotán.

Péter és János drámája

Az Evangéliumokat rejtett áramlatok és sorsok érzékfeletti feltárásának a tekintet elől elzárt hegyvonulatai járják át, melyeket sorsmítoszoknak vagy misztériumdramáknak is nevezhetnénk. Az ezoterikus kereszténység tárul fel bennük a képek azon nyelvének segítségével, mely szavak nélküli, de mégis kimeríthetetlen. Ezek közül bizonyára a legmagasztosabb (és egyidejűleg az összes többinél jobban hallgatásra kényszerítő) az az ezoterikus sorsmítosz, melyet így lehetne elnevezni: „Péter és János”.

Péter alakjának vizsgálatakor érintettük azt a misztériumdramát, melyet úgy lehetne nevezni, hogy „Péter Júdás és János között”. Ebből lassan bontakozik ki „Péter és János” drámája, úgyhogy ismét azoktól a képektől rugaszkodunk el, melyek a sorsok játékára mutatnak, amely a három tanítvány között bontakozik ki. János Evangéliumában az eucharisztia szentségének motívuma háromszor mutatkozik meg:

1. az 5000-ek megvendégelésekor (6. fejezet)
2. az Utolsó vacsoránál (13. fejezet)
3. a Feltámadottal való közös étkezésnél a tengerparton (21. fejezet).

Mindegyik alkalommal e dráma soron következő jelenete játszódik egy szakramentális háttér előtt: az első esetben Péternek Júdáshoz való közelségét látjuk, a másodikban a Júdás és János közötti helyzete mutatkozik meg, a harmadikban pedig a Jánoshoz való közelsége.

Az 5000-ek megvendégelése után Péter vallomást tesz: „Te vagy a Krisztus, az élő Istennek fia”. Jézus figyelmeztetéssel válaszol: „Nem én választottalak-e ki titeket, a tizenkettőt? és egy közületek ördög”. És az Evangélium tovább folytatja: „Értette pedig Júdás Iskariótest, Simon fiát, mert ez akarta őt elárulni, noha egy volt a tizenkettő közül” (Jn 6, 69-71). Krisztus, Júdásra mutatva figyelmezteti Pétert, de ő Krisztus megvallásától mégis lecsúszik a megtagadásáig.

Az Utolsó vacsoránál Krisztus ezt mondja: „egy ti közületek elárul engem”. Péter meg akarja tudni, kire gondol. A Jézus által szeretett tanítványon keresztül, aki az Úr mellére hajolt, felteszi a kérdést: „Uram, ki az?” (Jn 13,21-26). Jánoson keresztül Péter részesévé válik Júdás leleplezésének – ez egy óriási, irgalommal teli figyelmeztetés. Ugyanakkor Péter, aki Júdás és János között középen áll, még nem megy át János oldalára. Meg kell még tapasztalnia a Gecsemáné éjszakáját és a megtagadás éjszakáját.

A Feltámadottal való tengerparti étkezés előtt az éjszakai halászatról visszatérő tanítványok egy fénylő alakot látnak: „Szóla azért az a tanítvány, akit Jézus szeret vala, Péternek: Az Úr van ott!” (Jn 21,7). Péter a Jánoshoz való közelségének köszönhetően látja a Feltámadottat. Aztán Krisztus olyan

szavakat mond Péternek, melyek kijelölik számára a rá váró feladatot: „Kövess engem!”, és ekkor Péter szétnéz és meglátja Jánost, és mivel érthetetlen számára, hogy Krisztus követésének feladata miért nem Jánosra hárult, hanem őrá, megkérdezi: „Uram, hát vele mi lesz? (Jn 21,19-21). Most Péter annyira eltávolodott Júdástól János irányába, hogy megkaphatja az apostoli feladatot. Az egész felett egy misztérium dominál, nyitva hagyva az Evangélium végén a kérdést: „Péter és János?”

A krisztusi tanítványok sorsa lehetővé teszi, hogy Péter áttörjön Júdástól, a démoni szomszédságból Jánoshoz, az angyali szomszédsághoz. Ezzel a három tanítvány (Júdás, Péter és János) drámája kettőjük, Péter és János drámájává emelkedik. A Jeruzsálembé való bevonulás a két tanítvány drámájának jelentős prológusa. Habár az Evangélium név szerint senkit sem nevez meg, látjuk, hogy Péter és János vezeti elő a szamarat és a szamárcsikót, aztán pedig elkészítik a páska-vacsorát¹⁴⁰.

A két következő jelenetet még mindig Júdás rájuk vetülő árnyéka homályosítja. Az első a húsvéti asztalnál játszódik, amikor Péter Jánoson keresztül kérdezi Krisztust az árulóról. A második pedig – a titokzatos epizód, amikor a Júdás által elkapott Krisztust két alak követi. János eléri, hogy Pétert beengedjék a palota udvarába.

Mostantól olyan jeleneteket látunk (ezekről János Evangéliuma számol be), melyek kizárólag azt ábrázolják, ami Péter és János között zajlik. Először is a húsvét reggelének epizódja: Péter és János együtt futnak a sírhoz. A másikat pedig a Feltámadott jelenlétében, aki a tenger partján jelenik meg és megadja az apostoli feladatot, itt Péter és János között sorshordozó erők nagy jelentőségű játéka zajlik.

Így fejeződik be János Evangéliuma. Péter és János drámája azonban tovább is folytatódik, már az Evangéliumokon túl – Az Apostolok Cselekedeteiben. Éppen itt válik pontosan érthetővé a bibliai könyvek sorrendjének értelme. Irodalmi nézőpontból kiindulva jogos lenne megkérdezni: Az Apostolok cselekedetei miért nem közvetlenül Lukács Evangéliuma után jön, hiszen ugyanaz a szerzőjük? De a szellemi szintek követésének szemszögéből Az Apostolok Cselekedetei ott kezdődik, ahol János Evangéliuma, és ezzel együtt a négy Evangélium befejeződik. Az Apostolok Cselekedeteinek első részében három epizódot látunk Péter és János részvételével: a sánta meggyógyítása Péter és János által a jeruzsálemi templom kapujában (3. fejezet), Péter és János elfogatása és kiszabadulása (4. fejezet), Péter és János Simon varázslóval (8. fejezet).

Gecsemáné előtt

1. Péter és János előkészíti a jeruzsálemi bevonulást
2. Péter és János előkészíti az Utolsó vacsorát.
3. az Utolsó vacsorán Péter Júdásról kérdezi Jánost

Gecsemáné és Pümkösd között

4. János eléri, hogy Pétert beengedjék a főpap palotájába
5. Péter és János az üres sírhoz fut
6. A halfogás után Jézus lehetővé teszi, hogy Péter felismerje Krisztust
7. Krisztus kapcsolatot létesít Péter és János között az apostoli feladat kitűzése előtt

Pümkösd után

¹⁴⁰ Lukács azonban megnevezi Pétert és Jánost (Lk 22,8), de a számárról és szamárcsikóról szóló epizódban nála sem nyilatkoznak meg a nevek.

8. a sánta meggyógyítása a templomkapu előtt
9. Pétert és Jánost a Szanhedrin szabadon engedi
10. Péter és János Simon varázslóval

Péter és János az üres sírnál

Megfigyelve, hogyan áramlik János angyali hatása Péter és János drámájának jelenetsorába, látjuk, hogy az Illés-János lénye által leírt sas-körök ismét tágulnak. Mivel János és Péter tanítványok között kapcsolat épül ki, Péter (és Péteren keresztül pedig az összes tanítvány, s egyáltalán a Földön élő összes ember) hozzáférést nyer az Úr őrző, irányító angyalához. A keresztény templom a Péter-szikla alapjára épül– János angyalának védő és kegyelemmel megajándékozó szárnyainak árnya alatt.

Igyekvő léptekkel haladunk képről képre, hiszen csak a szemlélő tekintet számára – amikor az ész és a szív egyesül – nyílik meg az, amivel az Evangélium (szellemi eseményekként) megelevenedik, míg a pusztán racionális értés számára mindez képtelenség.

Elsőként két jelenet tárulkozik fel számunkra, melyben mindkét tanítvány részt vesz: az, ahogy Péter és János bejut a *főpapi palota* udvarába, és ahogyan leereszkednek az *üres sírboltba*.

Az első epizódban János az, aki biztosítja a bejutást Péter számára, míg a második esetben valami ellentétes dolog történik: habár ennél a közös futásnál János hamarabb ér a sírhoz, mégsem lép be, Péter az, aki leereszkedik a sírba, amikor végül odaér, és csak őt követve lép be János.

Erről a két jelenetről még sokáig lehetne gondolkodni, különösen a másodikról. Most csak egy oldalról fogjuk ezeket megvizsgálni. A két tanítvány segíti egymást: először János segít Péternek, aztán pedig Péter Jánosnak. A főpap palotája egy szent terület. Oda nem léphet be akárki, különösen a Nagytanács ülése alatt. Oda bejutni ugyanazt jelenti, mint felemelkedni a föld feletti szférákba. Függetlenül attól, hogy János tanítvány a külső történelem szempontjából milyen közvetlen viszonyban állt (a János Evangélium 18,16-ban közölteknek megfelelően) a papsággal és a főpapok testületével, érthető, hogy szellemi szemszögből nézve, lelki tudatállapotának köszönhetően joga van bejutni oda, ami a felsőbb életszférákkal áll kapcsolatban – és ilyen bejutást mások számára is lehetővé tud tenni. Péter teljesen a földben gyökerezik. A föld elem tompasága (szikla) fogva tartja őt, mivel nem emelkedett fel a szellemhez. János által lehetőséget kap, hogy áthatoljon annak a térnek a küszöbén, melynek sorshordozó jelentősége van: Krisztus a Nagytanács előtt. Elveti-e Péter a földbe való süppedés tompaságát, felébred-e annak szellemi felismerésére, aminek most a tanúja lehet? Valami éppen ellentétes következik: tudata teljesen a semmibe merül. Ismét összeomlik a túlterheltség alatt. János, biztosítva Péternek a bejutást, csupán a megtagadás helyszínére vezette őt. Péter tudata erőtlenül a földre ereszkedik. Még nem képes oda felemelkedni, ahol János tudata él, és ahová a „másik tanítvány” segíteni akar neki bejutni.

Húsvét reggel, amikor még sötét volt, a meglepődött Mária Magdaléna látja, hogy a sír előtti kő el van gördítve. Sietve értesíti erről Pétert és Jánost. Azok ketten odaszaladnak a sírhoz. János ér oda előbb, látja az üres sír sötétségét, és nem ért semmit. Amikor Péter odaér, ő rögtön leereszkedik. Most János, a „másik tanítvány” is követi őt, és itt az Evangélium hozzáteszi, hogy „látott és hitt”.

Ezt az eseményt nem könnyű megérteni, ha nem vesszük számításba azt a tudatállapotot, amelyben a tanítványok lelke volt. Péter tompán igyekszik valamit megérteni, János szelleme pedig éber és testtől szabad. Ilyen tudatállapotban szólal meg lelkükben a Húsvéti üzenet első visszhangja. És itt azt a jelentős részletet fedezhetjük fel, hogy Péter az ő földi tompa tudatával hamarabb meg tudja érteni az „üres sírt”, mint János a maga szellemi éberségében. Péterben van valami, ami őt rokonná teszi őt az üres sírral. Az üres sír tisztán anyagi tény. Egyelőre még nem volt képes meglátni a feltámadott Krisztust, ugyanakkor a Feltámadás ellentétes oldalán, az üres sírnál bizonyos fókig meglátja önmagát.

János szellemileg látón élte meg mindazt, ami a gecsemáni eseményeket követte, beleértve a Keresztet is. Ugyanakkor, testéből kihúzódott állapotban lévén, mindent úgymond angyali tudatszintről él át, amely számára mindenekelőtt csak a szellemi szint látható. János a Golgota szentségét úgymond „gnosztikus” módon élte át. A szellemi események számára világosak, mint az Isteni nap, de azt, ami a testi világban zajlik, lepel takarja.

Ezzel kapcsolatban rendelkezésünkre áll a „János apostol cselekedetei”¹⁴¹ c. apokrif, amely az ősi kereszténység idejének gyönyörű és fontos dokumentuma. Mellesleg ezt a tanúságtételt is csak azoknak az összefüggéseknek köszönhetően tudjuk megérteni, melyekről már szó volt. Ezek nélkül ez a mű is csak azoknak a malmára hajtja a vizet, akik tagadják a Földet és a gnózis testét, akik sehogy sem tudnak eljutni Krisztus kereszthalála földi eseményének teljességéhez. A görög eredetiben János először azt a hatalmas kultikus körtánc-éneket adja át, melyet Krisztus a tanítványokkal felváltva énekel azelőtt, hogy megjelennek a katonák és ráteszik a kezüket. „És ezt a táncot táncolva... az Úr velünk együtt kivonult, mi pedig szétszéledtünk, tévelyedetten és ijedten. Láttam, hogyan szenvedett, ugyanakkor nem maradtam mellette a szenvedéseiben, hanem az Olajfák hegyére menekültem, hangosan siránkozva azon, ami történt. És amikor a Kereszten a hatodik órában felkiáltott, hogy »Bevégeztetett!«, akkor az egész Földön sötétség lett”. János a továbbiakban Krisztus jelenését ábrázolja a barlangban: „És az Úr előttem állt a barlang közepén, fénnel betöltve azt, és ezt mondta: »János! A tömeg számára, akik ott lent, Jeruzsálemben vannak, keresztre lettem feszítve, dárdával és bottal szurkáltak át engem, kiittam az ecetet és az epét. De néked ezt mondom: megígértem néked, hogy felemelkedsz erre a hegyre, és meghallod azt, amit a tanítványnak a tanítótól meg kell tanulnia, hogy az ember – az Istentől van.« És ezekkel a szavakkal egy fényből kialakított Keresztre irányította a figyelmemet, és a Kereszt körül egy hatalmas, láthatólag ingatag tömegre ... A Kereszten pedig megláttam az Urat, akinek nem volt alakja, hanem inkább csak egy hang volt, ráadásul nem olyan, mint amihez hozzászoktunk, hanem egy édes és kegyelmet ígérő hang, az Isten igazi hangja volt, amely hozzám fordult.”. Aztán olyan szavak következnek, melyek János számára feltárják a fény-Kereszt és az ő saját igazi szenvedéseinek titkát. Aztán zsoltárra emlékeztető, titkokkal teli szavakkal ez következik: „Úgyhogy semmit sem szenvedtem el azokból, amit rólam mondanak... Azt hallottad, hogy szenvedtem, de én nem szenvedtem. Azt hallottad, hogy nem szenvedtem, de mégis szenvedek. Megostoroztak engem, de az ütések nem értek el, felakasztottak engem, de nem lógtam ... Gondolatok rólam, mint a Logosz felmagasztalásáról, a Logosz megostorozásáról, a Logosz megsebzéséről, a Logosz szenvedéseiről, a Logosz haláláról ...”*

¹⁴¹ Egy rövid részlet megtalálható az interneten orosz fordításban (http://khazarzar.skeptik.net/books/a_joann.htm, az idézet ez alapján: „Az egyetemes zsinatok cselekedetei”, Kazany, 1887–1891, VII. kötet). Egy teljesen más változat (szír nyelvről fordítva): <http://www.biblicalstudies.ru/Books/Mesher10.html>.

* Az idézet innen való: Wolfgang Schultz: Dokumente der Gnosis S. 207-210; Acta Johannis (János cselekedetei) németül itt is megtalálhatók: Hennecke: Apokryphe Schriften des Neuen Testamentes, Tübingen 1904 és 1968, Bd. 2, 157.

Az ilyen gnosztikus dokumentumokat ma többnyire el szokták utasítani, a gnóvizist pedig eretnekségnek tartják. Pedig a gnóvizis egy gazdag, a megismerés érzékfeletti forrásaiból táplálkozó szellemi élet, amelynek mindössze annyi a gyengesége, hogy általa az ég ismertebb volt, mint a Föld. Tehát tisztában volt úgy az események szellemi oldalával, mint Krisztus lényének szellemi oldalával is, míg a szentség anyagi-történelmi megtestesülését illetően tévedett.

Gecsemáné után János tanítvány, akárcsak Péter, a tudat egyoldalúságába esett, de annak másik végletébe. Az idézett apokrif dokumentumon keresztül a golgotai események szellemi oldalának általa érzékfeletti módon történő felfogása bukkan elő. Jánost a Golgota szentségének még földi oldalához is, ezzel együtt pedig lényegében Krisztus halálának teljes megértéséhez el kell juttatni. Éppen ezt a szolgálatot teszi neki Péter az üres sírnál. János itt a saját „gnóvizisához” még „pistis”-t, hitet¹⁴² is hozzász: „látott és hitt”. Péter által János ismét a Földre ér. Követve Pétert a sírhoz, a testtől megszabadult szelleme úgymond ismét teljes értékű kapcsolatot létesít a földi testtel. Úgyhogy Krisztus Feltámadását most képes a *Földet* átváltoztató eseményként, a romlandó-földi test romolhatatlan-égi testté változtatásaként felfogni.

Annak ellenére, hogy János az a tanítvány, akit az Úr szeretett és aki az Utolsó vacsorán Jézus mellére hajolt, Péter nélkül nem juthatott volna Krisztus tettének teljes és végső megértéséhez. Másrészt Péter János nélkül – szintén senki. Péter és János – egy és oszthatatlan.

Péter szövetségben Jánossal

Látjuk, hogyan kezd a János-evangélium utolsó fejezetében Péter és János sorsa egymással összefonódni. A Feltámadott megjelenik a tanítványoknak a reggeli félhomályban a tenger partján. „Szóla azért az a tanítvány, akit Jézus szeret vala, Péternek: Az Úr van ott! Simon Péter azért, amikor hallja vala, hogy ott van az Úr, magára vevé az ingét (mert mezítelen vala), és beveté magát a tengerbe” (Jn 21,7). János rendelkezik Krisztus felismerésének képességével, és ezt megosztja Péterrel. Ez különösnek tűnhet, hiszen nemrég Péter volt az, aki felismerte: „Te vagy a Krisztus, az élő Istennek fia”. Az ezen események közötti időszakban azonban Péter átment a megtagadás éjszakáján, és lényének egy része még mindig ebben a tudati elsötétülésben él. Krisztus szellemi alakját csupán Jánoson keresztül ismeri fel. A „Csodák az Evangéliumban” c. fejezetben beszéltünk arról, hogy Péter felöltözése azt fejezi ki, hogy a lelki-szellemi tagjait a materiális test burkába helyezi. A Feltámadott előtt éppen János segít Péternek „magához térni”.

A tanítványoknak a Feltámadottal való szent étkezése után Krisztus háromszor – eltörölve a háromszoros megtagadást – kérdezi meg Pétert: „Szeretsz-e engem?” És a magasztos apostoli feladat Krisztus szavaival kezdődik: „Legeltesd az én bárányaimat”, „Őrizd az én juhaimat”. Ezután azonban Krisztus rejtélyes szavakat mond Péternek: „Bizony, bizony mondom néked, amikor ifjabb valál, felővezéd magadat, és oda mégy vala, ahova akarád; mikor pedig megöregszel, kinyújtod a te kezedet és

¹⁴² Hit – görög πίστις (pistis)

más övez fel téged, és oda visz, ahová nem akard” (Jn 21,18). Ki ez a „más”? A „felövezés” szavai ismét ahhoz a jelenethez irányítanak át bennünket, amikor Péter a halászatból való visszatéréskor felövezte és a vízbe vetette magát, hogy minél hamarabb csatlakozhasson a Feltámadotthoz a parton. Ki övezte fel akkor Pétert? Úgy tűnik, hogy szó szerint ő maga. Ugyanakkor ezt azért tette, mert János mondta neki: „Az Úr az”. Ha a felöveződés a szellemi-lelki princípium testet öltése, akkor itt valójában János övezte fel Pétert, segített neki a földi emberi létezés teljességét elérni. És a „másik”, aki majd felövezi és vezeti őt, ha megöregszik, – szellemi érzékeléssel nem megint a „másik tanítvány” irányába kell tekintenünk? Krisztus, ha kifejezhetjük így magunkat, Péternek adja János szellemét, mint egy szellemi segítőt. Péter rendelkezésére bocsátja annak az angyali lénynek egy részét, amely János felett lebeg.

Amikor Péter még csupán Péter volt, és semmi több, akkor oda ment, ahová akart. És hová akart menni? A természeti akarata mindig arra ösztönözte, hogy elkerülje a halált. Akarata a „nem-meghalásra” irányult. „Mentsen Isten, Uram! Nem eshetik ez meg te véled”. Karddal a kezében akar ellenállni azoknak, akik a halált hozzák. Amikor pedig Péter már nem csupán Péter, amikor a jánosi angyal vezetése alatt fog állni, akkor oda megy, ahová nem akar. Oda megy, ahová János akarata kívánja: az áldozati halálba. Keresztelő János ezt mondta: „Annak növekednie kell, nekem pedig alább szállanom”¹⁴³. János tanítvány a Krisztushoz való hűségéből fakadóan elfogadta a halált és befeküdt Lázár sírjába. Ezt fejezi ki a következő mondat is: „Ezt pedig azért monda, hogy jelentse, milyen halállal dicsőíti majd meg az Istent” (Jn 21,19). Ha pontosabban akarjuk lefordítani, az adott mondat hozzátéve így nézne ki: „Azért mondta ezt, hogy ábrázolja azt a képet, hogy Péter a halál által hogyan találja meg az isteni dicsőséghez vezető utat”.

Ezután következik a teljeskörű elhívás, Krisztus így fordul Péterhez: „Kövess engem!”. Megkezdődik a péteri kereszténység korszaka. A péteri kereszténység titka pedig a következő: lent, a Földön, a kereszténység hordozója a péteri ember. Fölötte, őt védve és inspirálva János szelleme, az Isten Angyala lebeg; Péter János szellemi vezetése alatt áll.

Péter körülnéz, és látja, hogy János mögötte jön, és megkérdezi: „Uram, ez pedig mint lészen?” (Jn 21,21). Ezt a kérdést át lehetne így is fogalmazni: „Jánosnak csak segítenie kell vagy saját feladatot is kapott?” Ezzel nem azt akarjuk mondani, hogy Péter a kérdését teljesen tudatosan tette fel, sőt azt sem, hogy képes volt e rejtélyes szavakat a „másikról” teljesen a tudatába emelni. Ugyanakkor a sors, amely ebben a pillanatban napvilágra került, számtalan perspektívával rendelkezett: itt kapta meg alapját az egész emberiség jövője. És Péter olyan választ kap, amely azt jelenti, hogy amikor Krisztus ismét megjelenik, János egy különleges feladatot fog kapni. Amikor elkezdődik Krisztus második eljövetele, a jánosi kereszténység az angyali magasságaiból a Földre ereszkedik. A péteri kereszténység elveszíti az angyali vezetést és befejeződik, még akkor is, ha látszólag tovább folytatja létezését.

A bibliai jeleneteknek alighanem Raffaello kartonjai a leggrandiózusabb festészeti ábrázolásai Londonban, a „Victoria and Albert Museum”-ban. Az ezek alapján készült gobelinek – azok is, melyek Rómában, a Vatikánban vannak, és azok is, amelyek korábban Berlinben és Drezdában voltak, még távolról sem képesek átadni a színek és alakok jánosi áttetszőségét és átszellemiesedtségét, ami a londoni képek jellemzője. Az egyik festményen látható az apostoli feladat, melyet a Feltámadott Péternek ad János jelenlétében. Egy másikon Az Apostolok Cselekedetei 3. fejezetének egy jelenetét látjuk, amikor az Evangélium végén létrejövő kettős megnyilvánítja magát a világnak: „Péter és János pedig együtt

¹⁴³ Jn 3,30

mennek vala fel a templomba...És hoznak vala egy embert, ki az ő anyjának méhétől fogva sánta vala, kit minden nap le szoktak tenni a templom kapujánál, melyet Ékesnek neveznek, hogy kérjen alamizsnát azoktól, akik bemennek a templomba. Ez mikor látta, hogy Péter és János a templomba akarnak bemenni, kéré ő tőlük alamizsnát. Péter pedig mikor szemeit reá vetette Jánossal egyben, monda: Nézz mi reánk!”. Ahelyett, hogy pénzt adna a nyomoréknak, Péter meggyógyítja őt, a jobb kezénél fogva és a lábára állítva¹⁴⁴.

Péter hozzáfordul és megfogja a kezénél. János csupán hallgatva van jelen. És mégis, Péter a gyógyítást csak annak köszönhetően tudja véghez vinni, hogy kapcsolatban áll Jánossal. Ez a jelenet – a Jeruzsálemi templom történetének grandiózus lezárása. Úgy kell elképzelnünk ezt a jelenetet, mint ami a Templom kapuját képező két oszlop, Jákin és Boáz¹⁴⁵ árnya alatt zajlik. Hiram építómester ezzel a két oszloppal az egész emberiséget érintő mély titkokat fejezett ki. Most itt egy másik oszlop-párt, két embert látunk: Jánost és Pétert, akik Krisztus Templomának bejárati kapuit képezik, és nem kevésbé mély egyetemes emberi titkokat testesítenek meg magukban, mint a már halálraítélt oszlopokat a Templom előtt. A nyomorék ember nem-e ennek a széteső régi világnak a képviselője? Jánossal szövetségben Péter meggyógyítja a nyomorékot – nem utolsó sorban önmagában. Jánossal szövetségben a világ legnagyobb fejlődésének hordozója. De a péteri egyház mindig szövetségben fog-e állni Jánossal, a nyomorékságot változatlanul előre-mozgássá alakítva?

János és Péter prédikál. Ez azt jelenti, hogy Péter beszél, ugyanakkor János mindig körülötte áll. A főpapok tanácsa számon kéri kettőjüket, arra készülnek, hogy eltiltsák őket a prédikálástól, börtönbe akarják őket vetni. Ugyanakkor az a hatalmas benyomás, melyet ők ketten, és elsősorban János tesz, a Főtanácsot arra készíti, hogy szabadon engedje őket. (ApCsel 4.fejezet). Az újnak a vezetői egyre nagyobb mértékben kiválnak minden régeből. Péter-szikla, a régi hordozója, Jánossal szövetségben megerősödik az új számára.

Péter és János kiszabadulásának jelene csak később, Péternek a börtönből való kiszabadulásakor ér teljesen véget. Péter két ór között alszik. „És íme, az Úr angyala megjelent, és világosság támadt a cellában.” Az angyal hívására Péter felkel, lehullanak róla a láncok. „És monda néki az angyal: Övezd fel magadat, és kösd fel saruidat...és kövess engem!”. Az angyal kivezeti őt a börtönből (12. fejezet). Ezt a jelenetet Raffaello Rómában a Vatikánban, a Stanzák falára festette meg, Péter mellett ekkor már nincsen János. Ugyanakkor az, aki megjelenik neki, az János angyala, az Úr Angyala. Ő az, aki most felövezi Pétert. És akárhogyan is zajlott a kiszabadítás, ha távolabbról nézzük, akkor ez belül Péter jánosi sorsához tartozik. A külső a belső kifejeződése. Az angyal segítségével, aki Jánosnak is az angyala, Péter a testtől megszabadult tudatot érleli itt meg, melyet Krisztus Feltámadása előtt nem volt képes elérni. A régi világ sziklabörtöne, amely az ember anyagi testében teszi ismertté önmagát, most szabadon engedi őt.

¹⁴⁴ Senkit ne zavarjon, hogy Péter a képen a nyomorékot bal kezénél fogja meg: a karton gobelin-sablonnak készült, ezért tükrözött módon ábrázolt. Lásd erről részletesebben: Heinrich Wölfflin: Bevezetés az itáliai Reneszánszba. M. 2004, 149-150.o. (Raffaello kartonjairól általában 139-150.o.). Uo. (lásd az illusztrációk jegyzékét) megismerkedhetünk a kartonoknak és metszeteknek a hazai kiadványokban meglehetősen ritka színes és fekete-fehér reprodukcióival.

¹⁴⁵ Lásd 1Kir 7,15-től. Az oszlopokról bővebben a következő esszében lesz szó, valamint a „A nemzetségtábla titkai” című esszé Ruth-szakaszában. A „Jákin” jelentése „ő alapít”; a „Boáz” jelentésével kapcsolatban a bibliatudományban csak találgatások vannak. Rudolf Steiner (GA 169, S. 66) a következőképpen értelmezi a „Boáz”-t: „Das, was ich bisher in mir gesucht habe, die Stärke, die werde ich ausgegossen finden über die ganze Welt, in ihr werde ich leben” (Az, amit korábban magamban kerestem, mégpedig az erőt, melyet most az egész világra szétáradva látok, és abban fogok élni). Ezenkívül Boáz Dávid dédapjának a neve (lásd a „A nemzetségtábla titkai” című esszé „Jézus nemzetségtáblájának asszonyai” című szakaszát).

Péter és János még egyszer megmutatkozik az emberek előtt egy fontos jelenetben. Fülöp apostol Szamáriában hirdeti az Evangéliumot, azon a területen, ahol az izraeli istenhit a babiloni istenkultusszal keveredett, és ott visszhangra talál. Simon mágus, a hatalmas varázsló is megkeresztelkedik. Most Szamáriába utazik Péter is Jánossal, és kézrátét útján sok embernek átadják itt a Szent Szellemet. Simon mágus irigyen nézi ezt, és pénzt ajánl azért, hogy a kézrátét erejét ő is megkapja. Péter igen energetikusan elutasítja Simon mágus szentelen követelőzését. János csendben áll mellette, és mégis nélküle Péternek nem sikerült volna megtenni azt, amit megtett.

Ettől kezdve az egyháztörténelemben a szellemi javak pénzért történő árusítását és a szellemi javak elvilágiasítását „szimóniának” fogják nevezni – Simon mágus neve után. Simon mágus Simon Péter ellentéte. Bizonyos mértékig az ő sötét hasonmása. Nemcsak arról van szó, hogy a legenda szerint később Simon Péternek Pállal együtt kellett harcolnia Simon mágus ellen Néró jelenlétében. Akkor a Péter által megátkozott Simon mágus a földre zuhant a mágikus levegőbe emelkedési trükkjeinek végrehajtása közben. Nem, a szimónia tévelygése lényegében magáé Péteré. Hiszen Péter egyházának története nincsen teli a szimónia bűnével? Vajon a péteri kereszténységben a vallás és a politika, az egyház és az állam szörnyű összenövése okán nem-e a szimónia bűnös felvirágzása jelenik meg? A Jánossal való szövetségben Simon Péter képes ellenállni a másik, a sötét Simonnak. Amíg a Jánossal való szövetség tartott, a péteri kereszténység meg tudta őrizni *szellemiségét*. Egyedül maradván, Péternek elkerülhetetlenül Simon mágus áldozatává kellett válnia.

Így lép ki Péter és János drámája a világtörténelemből. János segítségével Péter meggyógyítja a nyomorékot, megszabadul a régi világ sötétségéből, és neki köszönhetően ellenáll annak a kísértésnek, hogy a szellemi javakat anyagiakért elárulja.

9. fejezet – EZOTÉRIA A TANÍTVÁNYOK KÖRÉBEN

A tanítványok és a nép

A tengerparton Krisztus a néphez fordul. Mivel a nép tolong, csónakba kell ülnie, amely prédikációja szószékévé válik. Krisztus hangja a tengerről úgy hangzik bele a mi világunkba, mintha egy másik világból beszélne, az embereknek példabeszédeket ad a szellemvilágnak, Isten országának képi tanúságaként.

Amikor a magasztos nyilvános tanítás és cselekedetek után Krisztus a tanítványok számára nyugodt és bensőséges tanításokat ad, azok megkérdézik a példabeszédek értelméről. Nekik a képnél valami többre van szükségük, közvetlenül a szó kell nekik. Krisztus így válaszol? „Nektek megadatott, hogy Isten országának titkait ésszel értsétek meg. Akik *kint* vannak, azok ezt példabeszédek segítségével tudják megtenni” (Mk 4,11). A görög szó, amely azt jelenti, hogy *kint*: εξο (exo), a „bent” számára megfelelő szó: εσο (eso). A nép „kint” van, más táplálék kell számára, mint a tanítványok számára, hiszen azok „bent” vannak. Maga Krisztus *exoterikusra* és *ezoterikusra* osztja fel tevékenységét.

A mai időkben elterjedt gondolkodási mód az ilyen felosztást nem kedveli. Mióta kialakult az embereknel az a szokás, hogy mindent, ami tanítás, elvont gondolati formába öntsének, feltételezik, hogy mindennek, ami *igaz*, mindenki számára ismertté kell válnia, hogy helytelen az, ha az igazsághoz „ezoterikus” módon fordulunk, csak egy meghatározott körnek közölve azt, nem pedig általánosan mindenkinek. A gondolkodásnak e modern formája abból ered, hogy mára elvesztettük a szellemi-lelki élet fontos törvényét, amit Goethe így fogalmazott meg: „Das Was bedenke, mehr bedenke Wie! (Fontold meg a »mit«, de még inkább a »hogyan«!)¹⁴⁶

Krisztus exoterikus és ezoterikus tanítása, a prédikáció a tengerparton, valamint a tanítványoknak való magyarázat nem annyira a „*mi*”-ben, inkább a „*hogyan*”-ban különböznek. Krisztus a népet példabeszéd-formában, *képben* tanítja, a tanítványokat pedig gondolati formában, *szóban*. A népnek a magvetőről szóló példabeszédet tanítja, a tanítványoknak pedig megmagyarázza ezt a példabeszédet. A nép a Mennysország titkait álomszerű előérzetben, képeken keresztül veszi fel; a tanítványok ezt a titkot képesek *megismerni*, képesek az értelmi megismerés éber állapotában befogadni.

Miért tett Krisztus a tanításában ilyen különbséget az exoterikus és az ezoterikus között? Máté Evangéliuma a megfelelő helyen ezt mondja: „Miért szólsz hozzájuk példabeszédekben?” Ő így felelt: „Nektek jutott, hogy megértsetek a mennyek országának titkait, nekik azonban nem. Akinek ugyanis van, annak még adnak, hogy bővelkedjék, de akinek nincs, attól még azt is elveszik, amije van. Azért szólok nekik példabeszédekben ...” (Mt 13,10-13)

A tanítványok rendelkeznek valami olyannal, ami a népnek nincsen. Ezért ők a titkok látó megismerését is megkapják, míg a néptől a titkok látó megismerése még azt is elveszi, amijük van. Ekkor a lét legfontosabb törvénye előtt állunk, melynek tragikus megnyilvánulása a modern vallásban minden korábbinál erősebb. Az emberiség a múlt időkből hatalmas vallási örökséget kapott. Ugyanakkor a vallásos létnek a néplélek ölen nyugvó szíverői veszélyben vannak. A lelkiség fejlődésében megjelenik valami, ami a szív-vallásosság elvesztését mutatja – kezdetben egyes embereknel, aztán sokaknál. Ez az

¹⁴⁶ Faust 2. rész, 2. felvonás, „Laboratórium”, Homunculus szavai.

individuális értelmi tudat felébredése. Minél intellektualizáltabbá válik az emberiség, annál erősebben szorul ki a vallási hagyomány. És ha a modern emberiség kevésbé vallásos a középkor vagy a még korábbi korok emberiségénél, ennek okát abban kell keresnünk, hogy erősebben értelmi-tudatosabbá vált. Az értelmi tudattal ébred fel az „Én”, és az „Énnek” fel *kell* ébrednie. Az, aki gondolatokban gyökerező „Énnel” rendelkezik, nemcsak a gondolati formában átadott tanítást képes magáévá tenni, hanem ennek következtében az új szellemi átélés „teljességére” is szert tesz, fokozatosan sajátítva el azt. Ugyanakkor aki egy olyan kollektívabb vallási közegben él, amely inkább lelki alapra épül, azt az értelemre alapozó tanítás inkább szegényebbé teszi. Még azt is elveszi tőle, amivel korábban rendelkezett. A vallási tanításnak értelmi formát kell öltetnie, de az kétélű fegyverré válik. Egyesek számára áldásos, másokat pedig elszegényít. Azok számára jó, akik így vagy úgy „Én”-emberekké váltak, a „nép” viszont csak elszegényedik.

A protestantizmus fejlődésének kezdetétől, melynek kultuszában a képi elemet kiszorította a szó, a vallási tanítás és prédikáció értelmi alakot öltött – egészen a „felvilágosodás” és a „liberális teológia” végtelenül intellektualizált világáig. Ami a vallási élet megerősítését volt hivatott szolgálni, nevezetesen pedig a vallási propaganda, valójában vallási elszegényedéshez vezetett.

Az emberiségről való gondoskodás lélekmentő bölcsessége rejlik abban, *ahogy* Krisztus prédikált. A *népnek* példabeszédet tanít, az *Én-embereknek* pedig a példabeszédek magyarázatát. A kép a lélek számára, az emberiség vallási örökségének e kincstára számára ad táplálékot. A gondolat, a szó pedig az Én számára jelent táplálékot. A lelki örökség megmentésének egyedüli útja napjainkban: a képi érzés újjáéledése és kultiválása, a képi elemek feltárása az egész Evangéliumban, megalapozni az Evangéliumnak és üzenetének olyan értelmezését, melyben egyesítve lenne a vallási és a művészi értelem. Ha a keresztény lelki élet képekkel teli szántóföldje készen áll, akkor az Evangéliumra vonatkozó legszabadabb gondolkodás, beleértve a kritikai értelmezést is, nem fog ártani, sőt, az Ént a szellemi tudat teljességéhez vezeti. Akkor a képet szemlélve az ember *néppé* válik: Krisztusnak a példabeszédekben elmondott tanításait hallgatja. A képek megértésében pedig *tanítvánnyá* válik: megérti a példabeszédek értelmezését, ugyanannak a titoknak a szóbeli alakját, amit a belső körnek tanított. Minden emberi lélek szerves módon növekszik át a kereszténység exoterikus oldaláról az ezoterikus oldalra.

Krisztus a tanítványok körét az egész Evangélium során elkülöníti a néptől. Ezen kívül még azt is látjuk, hogy már a tanítványok körén belül még egy kiválasztás történik, fontos jelenetek egész során át, és akkor egy még szűkebb kör képződik.

Márk Evangéliumában ez különösen világosan látszik. Háromszor mutat rá annak a három tanítványnak (Péter, Jakab és János) a körére, mint bizonyos események tanúira:

1. Jairus házában a lány feltámasztása
2. Krisztus színeváltozása a hegyen
3. Krisztus haláltusája a Gecsemáné-kertben

Sokkal ritkábban fordítanak figyelmet arra, hogy ezekhez epizódokhoz, melyek a három tanítvány részvételével zajlanak, még olyanok is hozzáadódnak, ahol négy tanítvány van, amikor még András is csatlakozik hozzájuk. Akkor *két testvérpárról* van szó: *Péterről* és *Andrásról* továbbá *Jakabról* és *Jánosról*. Először őket négyüket látjuk, amikor Krisztus első tanítványokként kihívja őket a Galileai-tenger partjára: Simon és András a hajójából kiveti hálóját a tengerbe, Jakab és János pedig a saját

hajójukban ülve javítják a hálójukat (Mk 1,16-20). És rögtön ugyanitt az első gyógyításnak, mégpedig Péter anyósa gyógyításának tanúivá válnak: „A zsinagógából Jakabbal és Jánossal együtt egyenesen Simon és András házába ment. Simon anyósa lázas betegen feküdt...” (Mk 1,29-30). És végül Krisztus, a halála előtt, amikor befejezi földi útját, különösen energikus tanításra hívja el négyüket a régi világ végével és az új világ kezdetével kapcsolatban: „Mikor az Olajfák hegyén¹⁴⁷, a templommal szemben leült, Péter, Jakab, János és András külön is megkérdezte: „Mondd csak, mikor lesz mindez? S mi lesz a jele annak, hogy mindez beteljesül?” Jézus így válaszolt ...” (Mk 13,3-5).

1. A tanítások elhívása a tengerpartra
2. Péter házában az anyós meggyógyítása
3. Krisztus kinyilatkoztatási beszéde a hegyen.

Rögtön szembetűnik, hogy nemcsak a három, hanem a négy tanítvánnyal való jelenetben sincsen semmi véletlen, ehhez csak kellő figyelemmel kell követnünk a képek nyelvét és azok váltakozását – azt a sorozatot, ahogy egymást követik a három és négy tanítvány részvételével zajló jelenetek:

A tanítványok elhívása (1, 16-20)	4 tanítvány
Péter anyósának meggyógyítása (1,29-től)	4 tanítvány
Jairus lányának feltámasztása (5,22-től)	3 tanítvány
Krisztus színeváltozása (9,2-től)	3 tanítvány
Krisztus kinyilatkoztatási beszéde (13,3-tól)	4 tanítvány
Gecsemáné (14,32-től)	3 tanítvány

Rögtön szembetűnik, hogy a négy középső esemény párosával áll: a 3 tanítvánnyal és ugyanitt a 4 tanítvánnyal való jelenet úgy a hely alapján, ahol zajlik, mint ahogy a lezajlott dolgok jellege alapján is. A két első epizód a *házban* zajlik, és Krisztus mindkét gyógyító cselekedetének alanya egy női lény. A jelenetek második párja a *hegyre* visz fel bennünket, és Krisztus tevékenysége Kinyilatkoztatás formájában történik, egyik esetben a tanítások a szemlélésüknek, a másik esetben pedig az értelmüknek szólnak.

Az anyós meggyógyítása Péter házában

a házban

A lány feltámasztása Jairus házában

Krisztus Színeváltozása a hegyen

a hegyen

Krisztus kinyilatkoztatása az Olajfák hegyén

A külső helyszín egyáltalán nem véletlen, hanem allegória és jel, a történetek belső oldalának külső kifejezést ad. A tanítványok legközelebbi körének képe egyfajta figurát alkot. Ez a figura a házból felfelé vezet bennünket, a hegyre. És ugyanakkor ez egy út „Jeruzsálem irányába” is, hiszen Péter háza, Jairus háza, a Színeváltozás hegye – mindez Galileában van. A Kinyilatkoztatásban való hatalmas tanítás hegye az Olajfák hegye, melynek lábainál helyezkedik el Jeruzsálem, Júdea városa.

¹⁴⁷ A szinódusi és templomi szláv fordításban: Jeleon-hegy (Елеонская гора), a görög Ἐλαιών szóból.

Így három koncentrikus körrel van dolgunk. A legnagyobb – a nép köre, a második: a tanítványok köre, és végül a legszűkebb: ez az a bizonyos, a három vagy négy tanítványból álló kör, amely a házból a hegyre való belső átlépéssel áll különös módon kapcsolatban. Minden, amit a népnek ad, példabeszéd, *kép* formájában van megfogalmazva. Minden, amit a tanítványok körének ad, lényegében tanítás, *szó* jellegű. A három vagy négy tanítvánnyal való jelenetekben Krisztus önkinyilatkoztatásának belső szent terébe lépünk: itt a *lény* uralkodik.

Mivel Rudolf Steiner antropozófiájában az érzékfeletti észlelésnek és tapasztalatnak három szintje van:

imagináció (a kép tapasztalata)

inspiráció (a szó tapasztalata)

intuíció (egyesülés a lénnel),

így olyan fogalmakkal rendelkezünk, melyek lehetővé teszik, hogy elkülönítsük Krisztus exoterikus és kettős ezoterikus tevékenységét. A nép „kívül” van, ugyanakkor a növekedő szellemi *előérzet* magjaként egy képet kap. A tanítványok belül vannak, a szó szentélyében, ahol a szellem *tudatát* ápolják. A három és a négy tanítvány még inkább „belül” van, a lény legbensőbb szentélyében [Szentek Szentje], ahol az ember közvetlenül az isteni szellem *edényévé* formálódik. A három vagy négy tanítvány jelenlétében zajló bensőséges jelenetek esetén Krisztus különböző szinteken megvalósuló lényegi önkinyilvánításába való beleélésről van szó.

Nyitva marad még a „három” és a „négy” különbségének kérdése. És ismét, ahogyan ez már korábban is volt (például „A megvendéglések csodája” c. részben), a számok szellemi jelentésének soron következő fejezeténél tartunk. Ma a négy: csupán „három plusz egy”, mivel a számokra most kizárólag mennyiségileg tekintünk. Ugyanakkor a korábbi időkben minőségileg érzékelték azt a lényt, alakot, amely minden számban benne van, és azt minden alkalommal egy új, másként szervezett egységgé teszi.

A *négyes* szám négyzet vagy téglalap alakot ölt, közelít a Földhöz, nehezen emelhető, és mindennek egy nyugodt rendíthetetlenséget kölcsönöz. A földi építkezés a négyes szám jelében történik: minden kő egy téglatest, amely éles négyszögekkel fordul kívülre. A *hármás* szám könnyű, egy háromszöget képez, mely csúcsával az égbe mutat. A fény és súlytalanság felé irányulva önmaga az ég jele, hasonlóan ahhoz, ahogy a „négy” a Föld jele. Az építészettörténelme tele van a „három” és „négy” jelekkel. Képzeljünk magunk elé egy görög templomot. Az alsó négyszöghöz felül egy háromszög járul. A „négyessel” a földön áll, a „hármassal” felfelé, az égre mutat. Aztán a „négy” és a „három” jelei átkerültek a következő századok építészetébe.

A „négy” és „három” számok együttlétében még egy hatalmas életellentét is van, a külső és a belső, a makrokozmosz és a mikrokozmosz ellentéte. Ha rápillantunk a minket körülvevő tájra, akkor a négy égtájon keresztül a „négyes” lénye ragad meg bennünket. Amikor önmagunkba nézünk, a gondolkodás, érzés és akarat hármasságába, akkor a „háromság” lénye lelkiileg nyilatkozik meg, a fej, a törzs és a végtagok hármasságában pedig testileg jelenik meg.

A hat evangéliumi epizód közül a négy középső, mely bennünket a házból a hegyre vezet, egy olyan alakzatot hoz létre, mely a „négytől” a „háromhoz” halad, utána pedig ismét a „háromtól” a „négyhez”. Péter házából Jairus házába lépve a „négytől” teszünk lépést a „háromhoz”, vagyis bizonyos értelemben

kívülről befelé, a természeti földi erőktől a szellemi égi kinyilatkozáshoz. A Tábor-hegyi¹⁴⁸ Színeváltozás jelenetétől az Olajfák hegyéig tartó út ismét, már egy magasabb szinten, a „háromtól” a „négyhez” vezet bennünket, a belsőből ismét a külsőhöz, a szellemi lelkiből ismét a testi-anyagihoz.

Érezzük, hogy ez az alakzat valójában Krisztus lényének belső mozgását és Krisztus tanítványának belső fejlődését írja le. Krisztus a megtestesülésbe, az emberré válásba aláereszkedve a kozmoszból a lelki-emberi princípium belső világába érkezik. Aztán azonban a hatalmas áldozat, melynek csúcspontja a golgotai halál, ismét kivezeti őt a belsőből a külsőbe, amikor feláldozza magát a földi létben, áthatva minden romlandót a romolhatatlan csírájával. Krisztus tanítványa pedig követi Őt ezen a belső úton, a természeti princípiumtól az Énben való megerősödésig, majd kifejleszti ebben az Énben az áldozat és önfeláldozás erejét, ami lehetőséget ad számára, hogy ismét „kilépjen önmagából”.

A Péter házában, a Jairus házában, a Tábor-hegyen és az Olajfák hegyén történt 4 esemény ennek az útnak a bensőséges, lényegi lépcsőfokait képezi. Az emberi intuíciónak megnyilatkozó, önmagát közvetlenül megjelenítő Krisztus-lényből olyan erő áramlik, mely lehetővé teszi számunkra, hogy fokról fokra jussunk előre.

Péter anyósának meggyógyítása

Péter anyósának meggyógyítása egyike azon történeteknek, melyeknek mind ez ideig nem tulajdonítottak különösebb jelentőséget: hát igen, a sok gyógyítás közül még egy! Pedig mély titok tárható fel benne is. A többi gyógyítással összehasonlítva nem látni benne semmi kiemelkedőt, hacsak nem azt, hogy ezt a történetet ürügyként használták fel gúnyolódásra. Így Adolf von Harnack elégedetten mondta hallgatóságának: „Tudják-e Önök, hogy az első pápa nős volt?” A Péter anyósáról szóló történet számára ezt a meglepő tényt bizonyította.

Az ősi kultikus hagyományokban azokat a szavakat, melyekkel most csak testi rokonságot jelölünk, gyakran az emberek közti szellemi viszonyokra alkalmazták. „Testvérnek”-nak nemcsak azt hívták, akinek ugyanazok a szülei, hanem azt is, aki azonos szellemi-vallási helyzetben volt, ráadásul ezt szokást a mai napig is nyomon követhetjük. „Atyának” nemcsak azt hívják, akinek van utódja, hanem azt is, aki elért egy meghatározott szellemi szintet; ez a megnevezés (páter) még most is megőrződött a katolikus szerzetesrendekben. Ez abból ered, hogy az emberi együttélés legősibb formáiban a testi és a szellemi-kultikus rokonság egymással azonos volt.

Ugyanezt a fajta, nagyon különös megnevezést érthetjük meg Mózes történetéből. Mózes, amikor Egyiptomból menekül, Midjánba érkezik, a pap és bölcs Jetróhoz, s tanítványává válik. Ennek a tanulásnak, melynek során Mózes Jetró vezetése alatt eljut az érzékfeletti való egyesüléshez, a befejezését az a kép ábrázolja, hogy Mózes házasságot köt Jetró hét lánya közül az egyikkel*. Jetró Mózes „apósává” válik abban az értelemben, hogy ő a hierofantja, az egyházi vezetője. Mindenütt, ahol egy tanító vagy hierofant vezetésével megvalósult a lélek egyesülése a szellemmel, „kémiai menyegző”¹⁴⁹

¹⁴⁸ Az Újszövetségben az a hegy, melyen a Színeváltozás történt, sehogyan sincs megnevezve. Origenész volt az első (lehet, hogy hagyományokra támaszkodva), aki Tábor-hegynek nevezte, amely egy kultikus hely volt Galileában, az Ószövetség nem egyszer megemlíti.

¹⁴⁹ A „kémiai menyegző” fogalmáról l. az 55. megjegyzésben adott irodalmat.

ment végbe, ez a vezető az „após” szerepét a szó szellemi értelmében vette magára. Az após az, akitől a szellemileg ifjabb befogadta saját szellemiségét. János Evangéliuma ugyanebben az értelemben beszél Annás főpapról, hogy ő – Kajafás „apósa” (Jn 18,13).

* Ld. a „Moses und sein Zeitalter” („Mózes és kora”) c. könyvet.

Kezdetben (és sok esetben egészen a legkésőbbi korszakokig) az ilyen „kémiai menyegzőt” külső házasság is kísérte. A szellemi vezető megszervezte és megáldotta tanítványának külső házasságkötését is. Ennek visszatükröződése sokáig megőrződött az esküvői szertartásokban – annyiban, amennyiben a menyasszony szüleinek megmaradt egy meghatározott szellemi hatása.

Péter esetében nem apósról, hanem anyósról van szó. Azt a kérdést, hogy itt megint testi vagy csupán kultikus rokoni kapcsolatról van-e szó, tegyük félre. Akárhogy is volt, most ezeknek a kapcsolatoknak a lelki-szellemi oldalára fordítjuk figyelmünket.

Az ősi kereszténység megértéséhez vallási-történelmi nézőpontból hatalmas jelentősége lenne fogalmat alkotni arról, hogy milyen szerepet játszottak az első századok folyamán, beleértve a gyülekezeten belüli életet is, a *Szibillák*, a régi bölcs asszonyok, akik az elemi természeti erőkkel való szoros kapcsolataiknak köszönhetően képesek voltak orákulumokhoz hasonlóan próféciákat mondani. Az ősi kereszténységben sok, nagy tekintélynek örvendő szibillai keresztény könyv létezett, melyekben az ilyen kijelentéseket összegyűjtötték. Ezek közül tizenkettő a mai napig fennmaradt¹⁵⁰ [németet megnézni: 12/14?]. És még a középkor végén, Michelangelo és Raffaello munkái között is találunk olyan Szibilla-ábrázolásokat, melyekben látszik az általuk képviselt szellemiség nagyra becsülése. A vatikáni Sixtus-kápolnában Michelangelo a világ teremtéséről hírt adó mennyezetfreskóját próféták és Szibillák kolosszális alakjaival keretezi. A Szibillák teljes joggal vannak Izrael prófétái mellett. Raffaello egyik legpompásabb és legünnepibb festménye a Szibillák ábrázolása egy csendes római templomban, a „Santa Maria Della Pace”-ban.

A „Krisztus és a szellemi világ”* c. előadás-ciklusában Rudolf Steiner a Sixtus-kápolnával kapcsolatban jellemezte a szibillai és prófétai típusú szellemiség különbségét: már maga Michelangelo is tesz művészi eszközökkel erre való utalást. Mégpedig: a Szibillák szellemiségüket kívülről, az elemek birodalmából veszik fel – a szél fújásából, a folyóvizetkből, a felemelkedő párából; a próféták a szellemiséget pedig belülről, lelki mélységekből merítik. Az előző fejeletben valami természeti, látomásszerű uralkodik, az utóbbiakban pedig az „Énnel” megvalósított, tudatos elem.

* „Christus und die geistige Welt. Von der Suche nach dem heiligen Gral”, az 1913. dec. 29-i előadás, GA 149.

Amikor Pál ezt írja a korinthusiaknak: „az asszonyok hallgassanak a gyülekezetekben” (1Kor 14,34), akkor ezt a mondatot a kultusz és általában a vallás történelme szerint kell érteni. A mondat Pálnak arról a törekvéséről tanúskodik, hogy a természeti szibillai elem szoruljon háttérbe, és adja át a helyet a tudatos, „Énnel” végrehajtott elemnek. Ezt a kijelentést nagyon gyakran felszínesen általánosítják és félreértelmezik, s a nők papsága elleni argumentumként használják. Valójában ez nem általában a nők ellen, hanem a szellemiség egy meghatározott típusa ellen irányul, amely egyébként éppen a nőkhez állt különösen közel, habár nem korlátozódott csupán a nőkre. Ugyanezzel kapcsolatban Pál beszél azokról is,

¹⁵⁰ Tizennégy Szibilla-könyv (vagy ének) modern kiadásban. L. „Die Oracula Sibyllina”, szerk. Johannes Geffcken, Leipzig, 1902; orosz fordításban: „Книги Сивилл”, Moszkva, 1996.

akiknek megadatott a nyelveken szólás ajándéka, hogy „a gyülekezetben hallgassanak”, ha nincs olyan ember, akinek megadatott az értelmezés ajándéka (1Kor 14,28). Ahogy a nyelveken szólásra, úgy a szibillai orákulumokra is a tompa természeti erőkből eredő, médiumi öntudatlanság a jellemző.

A női nem sok belső nehézsége, egészen a női betegségekig, egészen a mai napig a szibillai típusú szellemiség visszhangjával kapcsolatos. A lelki elem, amelyik ellenáll az „Én”-re orientálódó strukturálásnak és összefogásnak, újra és újra önmagát igyekszik kifejezni. A formát vesztett impulzus ki akar törni, tudatni akar magáról. A [nyelveken] szólás ugyanakkor nem „Én”-nel áthatott. „Ő” (az impulzus) beszél. El kell kezdeni a lelki életet az „Én” segítségével kialakítani, akkor megjelenik a hallgatás képessége. Az „asszonyt” az „ember” váltja fel.

Azóta, hogy a Keresztény Közösségben ismét megjelentek a papnők, a „mulieres taceant in Ecclesia”¹⁵¹ szavak nemcsak hogy nem veszítették aktualitásukat, hanem még nagyobb komolysággal kell hozzájuk viszonyulni. És ezt senki sem látja be nagyobb komolysággal, mint maga a papnő, aki a gyülekezet előtt beszél, legyen akár az oltár előtt, akár a katedrán. Az asszony hallgasson. Az embernek kell beszélnie. De ki mondta, hogy ezek a szavak nem vonatkoznak a férfiakra is? Nekik is tudniuk kell, hogy a keresztény istentisztelet idején az extatikus-elragadtatott elemnek el kell hallgatnia. Ugyanakkor a női papság ténye, az, hogy a nők az oltárnál saját szibillai elemüket keresztényibe fordítják, az egész női világot segíteni fogja a bajaiban.

Péter anyósának meggyógyítása magához Péterhez is kötődik. Szellemiségének típusa eddig olyan volt, hogy elemi makrokozmosz erőkből táplálkozott, természeti, sokban a szibillaival rokon típusú volt. Ugyanakkor Krisztus korára a természettel kapcsolatos szibillai tapasztalatok már hanyatlásnak indulnak. A szibillák már boszorkányokká válnak. A láz alapján, mellyel Péter anyósa megbetegedett, azt láthatjuk, hogy ezentúl az ember meg fog betegedni, ha engedi, hogy hasson rá a környező kozmosz elemi világa, és tovább tomboljon a lélekben. A szél fuvallata és süvítése, a felhőtakarók, a nap melegének forrósága – mindez a lelket már nem emeli többé isteni elragadtatásban a szellemhez, hanem inkább vihar előtti fullasztó hőség, mennydörgéssé és villámmá alakul a lélekben. A láz gyógyítása Krisztus lényének isteni harmóniájával – ugyanaz, mint a szibillai vihar lenyugtatása, az elemek megszelídítése. Az idős asszonynál ez inkább testi síkon történik, Péternél és a többi tanítványnál – elsősorban lelki síkon.

Ezáltal ez az esemény belül egybefolyik a négy tanítvánnyal való megelőző jelenettel, a tanítványok első elhívásával. A „Személyre szóló kereszténység” c. fejezetben [a könyv 4. fejezete, ford.megj] már megvizsgáltuk azt a jelenetet a Galileai tenger partján. Krisztus négy tanítványt *a tengerről a szárazföldre* hív, a természet makrokozmosz átélésétől – a józan éber földi tudatosságához. Az, hogy most éppen ez a négy tanítvány válik a Péter házában történetek tanújává, azt mutatja, hogy az út *a tengerről a szárazföldre* vezet, *a szárazföldről pedig – a házba*. Ebben az esetben teljesen átjutunk a külsőtől a belsőhöz. Ilyen utat elsősorban Péternek kellett megtennie. Igaz, látjuk, hogy az egész Evangélium során sok vihar rázza Péter lelkét, amely hol dühösen tombol, hol erőtllenül lelohad: az ár és az apály elemi erőinek még hatalma van felette. Ugyanakkor az anyós meggyógyítása a belső összeszedettség csíráját, az Én csíráját hullajtja az elemi természetbe. A szibillai méreg semlegesítődik. Megnyílik az Én belső megformálódásának útja.

¹⁵¹ Az asszonyok a templomokban hallgassanak (lat) – a Vulgátában az 1Kor 14,28-nak megfelelő hely

A négy tanítvány a jelenetben a négy széliránynak, a fény négy oldalának képviselőjeként vesz részt, míg Krisztus az elemek uraként lényével megfosztja az elemeket az emberi lélek feletti zsarnoki hatalmuktól.

Márk Evangéliuma a maga képi stílusában erőteljesen hangsúlyozza, hogy a külsőtől a belsőhöz való átmenet a négyes jelében valósul meg, megtörténik a „házba” való belépés. A Márk-evangélium nem sokkal a Péter házában való jelenet után ezt a béna meggyógyításának jelenetén keresztül mutatja meg nekünk, amely jelenet a házba való bejutás egész különös módjával kapcsolatos. „Mihelyt meghallották, hogy a házban van, olyan sokan gyűltek össze, hogy az ajtó előtti téren sem fértek el. Miközben hirdette nekik az ígét, egy bénát hoztak oda. *Négyen vitték*. A tömeg miatt azonban nem tudtak eléje jutni. Ezért kibontották fölötte a háztetőt s a nyíláson bocsátották le [Bock hozzászói: *a házba*; ford.megj.] a hordágyat, amelyen a béna feküdt” (Mk 2,1-4). A négy, aki vitte, nem lett volna megemlítve, hiszen nem túl fontos, hogy a hordágyat éppen négyen vitték, ha ennek nem lenne köze a lényeghez. Ugyanakkor annak számára, akinek felébredt a képi érzéke, megnyílik a kapcsolat, melyet az Evangélium felállít a néhány verssel korábbi jelenettel Péter házában a négy tanítvánnyal.

Jairus lányának feltámasztása

Míg Péter anyósának meggyógyítása a régi, elemi kinyilatkoztatásoktól való búcsút, az alkonyt jelenti, addig Jairus lányának feltámasztása a pirkadatot, a fehér lappal való kezdetet, a kozmikus élet emberen belüli újjáéledését. Valójában senki és semmikor nem tette fel azt a kérdést, hogy Krisztus miért csak a tanítványok legszűkebb körét viszi Jairus házába, mégpedig hármat, arról már nem is beszélve, hogy ezt a kérdést meg is válaszolja. A lány feltámasztása – még egy „Krisztus sok csodája” közül, egy erőteljes gyógyítás (mint mellel a többi feltámasztás is). Semmilyen lényeges különbséget nem szoktak tenni. Az Evangélium azonban tesz ilyen különbségtételt. A Jairus házában történeteket elkülöníti az események sorából, mint „ezoterikust”, mivel nem csak a „népet” hagyja „kívül”, hanem a tanítványokat is – három kivétellel mindet.

A lány feltámasztásának történetét mindegyik evangélium kiegészíti a vér folyásos asszony meggyógyításával, rámutatva ezzel az asszony és a lány közötti kapcsolatra, az asszony betegsége és a gyermek betegsége közötti kapcsolatra. Az asszony meggyógyítása bizonyos értelemben megismétli Péter anyósának meggyógyítását. Őt is meg kell szabadítani az ősi természeti női erők többletétől. A gyógyítás kívül történik, a szabad ég alatt, a Jairus háza felé vezető úton. Krisztus lénye, mely egyszer már (a „házban”, a négy tanítvány körében) összehúzta, megformálta és interiorizálta a túlradó természeti erőket, melyek iránt a női szervezet különösen érzékeny, a továbbiakban már önmagától hat. A vér folyásos asszonynak csak meg kell érintenie Krisztus öltözkének rojtjait, és lényének energiája reá áramlik, így adva zártságot és formát a benne formálatlanul ható erőknek. És most már az egész nép, a tanítványok teljes köre tanúja lehet annak, hogy Krisztus lénye, saját kemény szigorúságának és az „Én”-jébe való maradéktalan belemerülésének köszönhetően megmutatja az elemi erők helyét és támaszt nyújt az emberi léleknek.

Abból, ami az asszony szervezetében korlátlanul uralkodik, mint elemi, betegséget okozó többlet, Jairus lányánál annyira radikálisan kevés van, hogy hiányzik az életeréje (A „Személyre szóló

kereszténység” c. fejezetben szó volt arról, hogy az Evangélium beszél a kislány 12 éves koráról és arról is, hogy az asszony szintén 12 éve vérfolyásos. Ebből az következik, hogy a lány abba betegedett és halt bele, hogy a szervezete nem volt képes azokat a folyamatokat megvalósítani, amelyek a női nemi éréssel kapcsolatosak.). A kislány egy másik végtől szenved, a szibillai elemmel ellentététől. Az elemi erők dagályukkal és apályukkal már egyáltalán nem képesek a szervezetéhez jutni. Bizonyos végzetes körülmények következtében az Énje annyira behúzódott, egészen a saját életerők kiszáradásáig, hogy terméketlenség lépett fel.

Ahogy Péter anyósának és a vérfolyásos asszonynak az alakja azoknak tud segíteni, akik természetükben egyfajta formázatlansággal és a természeti erők tompa túlsúlyával küzdenek, úgy Jairus lányának képe azokat támogathatja, akik magukat mintegy levegőtlen térben érzik, akik belső elhalást és terméketlenséget éreznek. Valójában az emberiség férfi felének erre van szüksége. Ugyanakkor a nők közül is ebben szenvednek segítséget azok, akik arra irányulnak, hogy szakítsanak a „rég stílusú nőiséggel” – amely az élet értelmét kizárólag az anyaságban és háziasszonyi gondoskodásban látja –, egy másik végletbe esve, a divatot és olyan életstílust követve, amely kétségtelenül a női – úgy fizikai, mint lelki – terméketlenség irányába ad lökést. Krisztus az egyensúly a többlet és a hiány között. Formát ad az élet burjánzásának, a kiszáradó életbe pedig új erőket áraszt.

Jairus házában Krisztus körül kétszer három ember gyűlt össze: a három vér szerinti rokon: apa, anya és lány, és három szellem szerinti rokon: Péter, Jákob és János. Középen, közöttük áll Krisztus. A lány ágya oltárrá válik. Ezen az oltáron Krisztus papi mondata: „talifa kumi!” (térj vissza, leány!) a vér ősi természeti erőinek új, szellemi véreterökké alakítását valósítja meg. A makrokozmosz meghal és a mikrokozmoszban ismét életre kel. Az emberben egy új természet új megalkotásának princípiuma található. A „négy” jegyében Péter házában a makrokozmosz erők lenémítése zajlott, a „három” jegyében Jairus házában a mikrokozmosz erők életre keltése zajlik. Az embert a házba vezették, kívülről belülről tesz lépést; belül pedig ismét egy egész világra lel. A szibilla elcsendesedik, megjelenik a szűz. Az előregedő női-földi a végéhez közeledik, és elkezd hatni az örök-női, amely már nincs kapcsolatban a nemekkel. A tanítványok legszűkebb köre egy új élet csíráját fogadja be. Péter anyósának gyógyításánál egy idős asszonnyal volt szó – testi értelemben. Lelki síkon pedig ez Péterrel és a három másik tanítvánnyal történt. A leány feltámasztása anyagi értelemben Jairus lányával történik, lelkileg pedig kiterjed a három tanítványra. Ők felvesznek valamit magának Krisztusnak a lényéből. Krisztus megosztja velük saját maga egy részét, mint az új élet csíráját. Ezentúl a három tanítvány az örök-nőiség bérkájája (frigyládája) lesz, mely a tizenkét oszlopon nyugvó templomban található.

Hegyi jelenetek:

Színeváltozás, Olajfák hegyi Apokalipszis és Mennybemenetel

Amellett, hogy a Tizenkettek köre (a maga módján pedig a nép is) lépésről lépésre változva és haladva kíséri Jézus életének lefolyását, a történetek annak a csírának a növekedését is kikényszerítik, amely a tanítványok szűkebb körének a szemektől elzárt ugyanakkor állhatatos szívében gyökerezett (úgy

a hármakéban, mint a négykében) A Színeváltozás hegyén ez a csíra egy teljesen kinyílt virággá fejlődik. A mag, mely Jairus házában lett elvetve, a Tábor-hegyen a szemlézés virágjává fejlődik. Péter, Jákob és János a lány ágyánál egy új életenergiát tapasztaltak, amely Krisztustól eredt. Most a Magától a Krisztus lénytől áradó kinyilatkoztatást nézik.

Ez a jelenet, mely a hegyen játszódik, tele van mennyei titkokkal. Három tanítvány figyeli a Kinyilatkoztatás három alakját: Krisztust Mózes és Illés között. A Szent Háromság titka három szellemi alakban testesül meg lényyszerűen előttük: Mózesben lehet az Isten-Atyát feltételezni, aki a múlt ölet hordja magában. Krisztus – a Fiú: „Ez az én szeretett Fiam, őt hallgassátok!” (Mk 9,7). Illésben pedig a Szent Szellem jövőt teremtő lényét látjuk. A három tanítványban pedig a felső Háromságnak kell lényileg tükröződnie. Krisztus a tanítványoknak ezt a szűk körét a hármasság földi hordozójává akarja alakítani. A Színeváltozás és az önfeláldozás tettét az emberi bensőnek, a mikrokozmosznak a megistenítése céljából valósítja meg. Az égnek a maga hármasságában bele kell húzódnia az emberi lélekbe. A tanítványok eléggé tompán fogadják Krisztus isteni szándékát. Péter azt mondja: „Mester, jó nekünk itt! Hadd csináljunk három sátrat: neked egyet, Mózesnek egyet és Illésnek egyet. Nem is tudta, mit mondjon, annyira meg voltak ijedve” (Mk 9,5-6). Három sátrat kell építeni, de a három tanítványnak kell e sátnak lennie. A földi háromságnak az égi Háromság edényévé kell válnia.

Nem sokkal a három tanítványnak a hegyen megélt tapasztalata után (Márk Evangéliuma a következő fejezetben ad erről számot), ketten ezek közül a hármak közül, mégpedig a Zebedeus-fiak: Jákob és János odamentek Krisztushoz, és azt mondták neki: „Tedd meg nekünk, hogy egyikünk jobboldon, másikunk baloldon üljön dicsőségedben!” (Mk 10,37). Ezt a jelenetet szinte mindig félreértik. Mégpedig általában azt tartják, hogy a két tanítványt legyőzte a büszkeség démonja, és úgymond magas helyet akarnak biztosítani maguk számára az Isteni Birodalomban (azt mellesleg némileg földi módon értve). Ugyanakkor ha az események belső kapcsolatát figyeljük, akkor itt a Színeváltozás tapasztalata idéződik vissza. A „dicsőségedben” kifejezés egyszerűen azt az éteri fényt jelenti, amelyben Krisztus lényét szemlélték, amikor „ruhája olyan tündöklő fehér lett, hogy a világon semmiféle kelmefestő nem tudná fehérebbé tenni” (Mk 9,3). A jobb felől és bal felől ülés pedig – hiszen nem azt látták, hogy Illés és Mózes ül Krisztustól jobbra és balra? A Színeváltozás élménye még mindig él a lelkükben, és a tanítványok úgy érzik, mintha Krisztus ezt mondaná: „Hol van Mózes és Illés, hol van a »két oszlop« (Jel 11)¹⁵², amelyre támaszkodhatnánk? Hol vannak azok az emberek, akik edényekké, a szellem lakhelyévé szeretnének a Földön alakulni, hogy szellemi segítőimmal bennük lakhassak?” Mellesleg a hívásra, hogy a szellem lakhelyévé és edényévé váljanak, nem mindhárman, hanem egyelőre csak ketten jelentkeznek (Péter nincs itt).

Az előző fejezetben érintettük azt, hogy a két tanítvány közül legalább az egyik, mégpedig János (akit a János-evangélium Lázárnak nevez) a halál és Feltámadás által edénnyé és hordozóvá lett felszentelve. Ő „kiissza azt a poharat, amelyet Krisztusnak is ki kell innia, felveszi a keresztséget, amellyel Neki is meg kell keresztelkednie”. És ha Krisztus a továbbiakban ezt mondja: „de hogy jobboldon vagy baloldon üljetek, azt nem én döntöm el, mert ez azoknak jár, akiknek készült” (Mk 10,40), a sors megmutatja, hogy János tanítvány, mint Illés lakhelye, kész a Krisztus jobb keze felőli helyre ülni. A másik egyelőre betöltetlen marad. Igaz, a Tábor-hegyen Krisztus lényegi módon belepecsételte a felső Háromságot a

¹⁵² János Jelenések könyvében „két olajfáról és két gyertyatartóról” van szó (11,4, utalva Zakariás próféta könyvének 4. fejezetére)

három tanítvány lelkébe, ugyanakkor azt, amit kaptak, nem tudták teljesen felfogni. Péter hiánya a hegyen végrehajtott isteni tett befejezetlenségét mutatja.

Ahhoz hasonlóan, ahogy a Péter házában történt gyógyítás a Jairus házában történt feltámasztással áll kapcsolatba, úgy Krisztusnak a Tábor-hegyen megvalósult Színeváltozásához Krisztusnak az Olajfák hegyén történő apokaliptikus tanítása kapcsolódik. Márk Evangéliumának a 13. fejezete (ezzel párhuzamosan Máté 24. fejezete és Lukács 21. fejezete) tele van a legmagasztosabb kozmikus titkokkal. Kulcsként a fejezet környezete, a külső körülmények képe és allegorikussága szolgál.

Krisztus a tanítványokkal ellátogatott a Jeruzsálemi Templomba. Ez már számtalanszor megtörtént, ugyanakkor most egy egészen különös élmény kapcsolódott ehhez. A templom: Isten a saját testében. Milyen isteni összhang van a Templom építészeti formái és az emberi test között, melyben Krisztus a Földön velük járt: kis Templom a nagy Templomban.

Ez a sejtés a tanítványok számára annál nagyobb megrázkódtatás, minél közvetlenebbül közeledtek az érzések szintjén Krisztus lényéhez. Közeleg a búcsú órája, Golgota dombjának rejtélye felsejlik előttük. Most, amikor Krisztust el kell tőlük venni, kezdik megérteni, ki is ő. És elsősorban azok a tanítványok, akik a Színeváltozás hegyén látással átértékelték azt, hogy Krisztus, ez a szellemi Nap, emberre vált Jézusban, most az isteni Krisztus közelségének élő érzékelése következtében különös áhítatban kellett belépniük a templomba, mely „Isten hajléka az emberek között”. Itt az egyik tanítvány nem bírja ki, és az érzések túlsordulásától mélyen megrendült lélek felkiált: „Mester, nézd csak, mekkora kövek és micsoda épület!” (Mk 13,1).

Az isteni aura, Krisztus aurájának meglepetésszerű megpillantása Salamon Templomában a mellkasból egy felkiáltást húz ki, amely Péter Színeváltozáskori felkiáltásának az átfordulása. Péter így kiáltott fel: „Mester, jó nekünk itt! Hadd csináljunk három sátrat: neked egyet, Mózesnek egyet és Illésnek egyet”. Itt a tanítvány így kiált: „Itt neked épült ez a hajlék, Annak, aki Krisztus!” A tanítvány, aki így kiáltott, teljes joggal lehetett János! Ebben az esetben gondolhatjuk, hogy a Lázár-János-feltámadás már megtörtént, és a „tanítvány” átalakult, úgyhogy a templomra most más szemekkel néz. Az ősi emberiség misztériumai megremegették lelkét.

Krisztus válasza hasonlít az Utolsó Ítélethez: „Látod ezeket a nagy épületeket? Nem marad itt kő kövön, amit le ne rombolnának.” (Mk 13,2). Ez azt jelenti: „Igen, ez az én testem, az Isten teste. Mégis ez a hajlékom le lesz rombolva minden régi teremtéssel egyetemben.” Felteszik a kérdést: „De milyen lesz a lakhelyed, milyen lesz Krisztus menedéke, ha a régi test, a Templom le lesz rombolva? Krisztus a választ nem a nép, és nem is a Tizenkettek előtt adja meg. Elhívja a négy tanítványt, és „külön” az Olajfák hegyének csúcsára vezeti őket, ahhoz hasonlóan, ahogy hármukat a Színeváltozás csúcsára vezette. „Mikor az Olajfák hegyén, a templommal szemben leült, Péter, Jakab, János és András külön is megkérdezte ...” (Mk 13,3). Fent az Olajfák hegyén, letekintve a Templomra, amely lábuknál fekszik, egy kis csoport gyűlik össze, amely Krisztusnak azokat a szavait hallgatja, melyeket gyakran „kis apokalipszisnek”, „evangéliumi apokalipszisnek” neveznek. Az Olajfák hegyét, melynél Gecsemáné olajfakertje fekszik, a haldoklás rejtélye övezi, az „utolsó kenet” hangulata uralja. Mit tudnánk elképzelni, hogy milyen az ember első benyomása a halála után? A lélek elvált a testtől, és a magasból, halálának csúcsáról tekint a testre. Ha így visszapillant, akkor befejeződött földi életének összefüggései grandiózus képekben fognak megjelenni.

A négy tanítvány körében Krisztus letekint az Olajfák hegyéről a Templomra. A Templom lent fekszik, a mélyben, mint Krisztus isteni lényének elhagyott teste. Nem az emberi lélek, hanem Krisztus, az isteni lény, kezd eloldódni az anyagi testétől, a magasból tekintve rá. És itt a szeme előtt grandiózus világimaginációk kezdenek kibontakozni. Tanítva a tanítványokat, ennek a négynek megengedi, hogy belepillantsanak az Utolsó Ítélet képeibe. De nem a hátrahagyott emberi élet, hanem az emberiségnek, és a Föld planétáinak a szellemi sorsa – ez a képek tartalma, melyek a halál elején beszivárognak.

Az Evangéliumok eszkatológiájáról szóló későbbi fejezet tartalmazza majd az Olajfák hegyi Apokalipszis kibontását. Egyelőre röviden a következőt mondjuk: Krisztus kibontja a négy tanítvány előtt a világ sorsának *szellemi* képeit. Az azonban, hogy ezeket a képeket kizárólag anyagi-földi módon értik és értelmezik, abból ered, hogy nem veszik figyelembe ennek a Krisztusi tanításnak az ezoterikus értelmét. Pedig az Evangélium utal erre, mivel Krisztus ezeket a képeket csupán a négy tanítvány rendkívül szűk körének mutatja meg. Ezelőtt a négy tanítvány előtt Krisztusnak nem kell félreértelmezésektől tartania. Azokhoz fordul, akiknek van, és akiknek ezért még adatik, úgyhogy bőven lesz nekik.

Krisztus a tanítványoknak megmutatja annak a világnak a végét, melyet ők maguk és általában az ősi kereszténység is környezetként észlelt. Ugyanakkor megmutatja nekik az új világ megjelenését is, melynek magja a régi teremtés felszántott barázdái közé lett ültetve. Ezt kell a tanítványoknak megérezniük: éppen maga Krisztus ez a mag. Egyidejűleg ő a mag és a magvető is; hatalmas áldozatával önmagát veti el az anyagi világba. Eljön az idő, és ez a mag kikel és kiemelkedik a régi teremtés sírjából teljes kozmikus nagyságában és (nem anyagi, hanem éteri) erejében, felöltöztetve a Föld bolygót, melynek temploma az alapjáig le lett rombolva, egy új élettel, új atmoszférával, új éteri aurával: „Akkor majd meglátják az Emberfiát, amint eljön a felhőkön nagy hatalommal és dicsőséggel...” (Mk 13,26).

Krisztus a kozmikusból az emberibe áradt, a négytől a háromhoz fordult. Ez az ősi kozmikus erők további használatát alkalmatlanná tette, az emberi bensőben egy új termékenység (Jairus lánya) adott csírá, és az ember lényét az új korszak isteni fénye ragyogta be (Színeváltozás). Krisztus azonban, mint hatalmas áldozat, az emberitől most visszatér – vissza a kozmikusba. Az emberré válását a Földhöz, a világhoz való viszonyulása követi. Ismét átlép a háromtól a négyhez. Itt, az Olajfák hegyén a négy szélirány, a négy égtáj képviselőjeként gyűlt össze körülötte a négy tanítvány. Önmagát áldozatként adományozza a térbeli földi világ végtelen távlataiba, hogy amikor a mag kikel, az egész kozmosz az új világ ragyogásába merüljön. „Szétküldi angyalait és összegyűjti választottait a *négy szél irányából* a föld szélétől az ég határáig ...” (Mk 13,27).

Ami itt a négy tanítványban kifejeződik, a Golgotai Kereszt jele által lett csendes nagyszerűséggel beírva a történelemkönyvbe. Ez valójában a négyes teljes és végső megvalósítása. Krisztus meghal a Kereszten, egyesítve lelkét a földi térséggel: „Nézzétek, az Isten Báránya! Ő veszi el a *világ* (a kozmosz) bűnét”.

De mielőtt a Keresztet fel lehetne állítani, ki kell még bírni a harcot Gecsemánében. Ez a harc ismét a hármasság jegyében zajlik. Mi az értelme a halálnak, Krisztus haldoklásának a földi világban, ha előbb az emberi nem lesz maradéktalanul áthatva a véres áldozati harccal? A mikrokozmoszban való győzelem az egyetlen kapu, melyen keresztül Krisztus egyesülhet a makrokozmoszsal. A világba vezető út az emberen keresztül vezet.

Úgyhogy a négy és három tanítvánnyal való jelenetek sora a négy és a három közti átmenettel foglalható össze (tanítványok elhívása – Gecsemáné). Az út egy általános kozmikus elembe kezdődik. A célt az „Énben”, a küzdő emberi lélekben kell keresni. A kettő között a kialakuló „Én” megalapozza az áldozatkészséget, a fegyelmezettséget és az odaadást is – Krisztus megemberülése és világgá válása fényében.

Az itt tárgyalt „ezoterikus” jelenetek sora sok rejtett, ugyanakkor lényeges fénysugarat vet az egész Újszövetségre. Minden alkalom, amikor Krisztus tevékenyen megnyilvánítja magát a hármak vagy négyek szűk körében, hasonlít a tekintetek elől elzárt helyen felgyúló lángra. Amikor a fény erőteljesen kitör, sugarai mindenütt láthatóvá válnak, még ha maga a láng láthatatlan is marad.

A *Mennybemenetel* Krisztus Színeváltozásának erőteljes kisugárzása. Pillantsunk bele a képnek legalább a formális tartalmába. Az összegyűlték teljes egészében átadják magukat Krisztus jelenlétének. A tanítványok 40 napon keresztül kapcsolódhattak a Feltámadotthoz. Ő a testi szemeknek láthatatlan testben volt. Olyan szellemi testben, amely éteri sugárzó fényből lett szöve, és kizárólag belső szemlélő látással észlelhető. Ugyanakkor ahhoz hasonlóan, mint 40 nappal azelőtt, amikor a közelsége csúcspontra jut, inkább a lélek hallásának, mint látásának, inkább *szóként*, mint *alakként* nyílik meg. A Feltámadott – a tanítványok tanítója. Lehet, hogy a Mennybemenetel hegyén a tanítványok élményét érthetjük úgy, mint mindannak hatalmas szintézise és összesítése, amit hárman a Színeváltozás hegyén *szemléltek* és amit négyen az Olajfák hegyén *hallottak*. Hiszen az Olajfák hegye – a Mennybemenetel hegye is.

Végül beköszönt az a pillanat, amikor a tanító és hangzó fény, a fényben megnyilatkozó Szó a létesülés más formájába lép. A tanítványok egy fény alak felhő általi felemelését és a szó elhallgatását észlelik. A Mennybemenetel azonban – egyáltalán nem eltűnés. Krisztus mostantól kezdve is ugyanolyan közel van, teljes *lényiségében*. Alakjának *szemléléséhez*, szavainak *hallásához* lelkük elég érett volt, ugyanakkor a *lényével* való tudatos egyesüléshez a lelkükben még mindig túl mély volt az álom. Csak érzékelési képességeik határai okozzák azt, hogy a Mennybemenetelt eltűnésnek éljék meg. A fény egyre élesebbé változott, amíg olyan vakítóvá nem vált, hogy a szemük már nem bírta azt elviselni. És akkor már nem látták a Napot – maga miatt a Nap miatt.

A tanítványok viszont Krisztus fénylő alakja helyett azt látják, hogy „két fehér ruhás férfi termett mellettük” (ApCsel 1,10). Amikor az ilyen jellegű képeket érzéki világban zajló külső folyamatokként látják (vagyis ahogy ez általában lenni szokott, emberi módon sőt „nagyon is emberien”¹⁵³), akkor az általuk ábrázolt események véletlenszerűek és mellékesek maradnak. A szellemi valóságot ábrázolni hivatott alakoknak nem érzékelhető a pontos ábrázolása, az, hogy semmi mással sem helyettesíthetők. Amíg külsődlegesen-materiálisan akarjuk őket elképzelni, nincs jelentősége, hogy ezek a férfiak, akik a tanítványok szeme elé kerültek, ketten vagy többen voltak. De ha azt a szellemi valóságot törekszünk keresni, amelyre a kép utal, megnyílik számunkra az isteni szükségszerűség.

Itt volt-e ez a „két fehér ruhás férfi” már azelőtt, hogy a felhő elvitte magával Krisztust, vagy csak azt követően jelentek meg? Már korábban is ott voltak Krisztus jobb és bal kezénél, csak a belőle kiáradó fény olyan erőteljesen elvakította a tanítványokat, hogy lelkük semmi mást nem tudott látni, mint Magát Krisztust. A szellemi valóság, mellyel találkozott a lelkük az Olajfák hegyén 40 nappal húsvét után, annak megerősödése volt, amit a Színeváltozás hegyén látott a három tanítvány: Krisztus Mózes és Illés, a szintén „két fehér ruhás férfi” között. Ahogy itt, úgy ott is szellemi alakok Háromsága van jelen, és

¹⁵³ „Emberi, nagyon is emberi” – Friedrich Nietzsche műve (1878)

amikor a középő a létezés egy magasabb szintjére lép, a jobb és baloldali alak a helyén marad, utalva a Mennybemenetel és a Második eljövétel közötti kapcsolatra: a felhő elvitte őt, de az Emberfia majd égi alakban megjelenik: „úgy jön el ismét, ahogy szemetek láttára mennybe tért” (ApCsel 1,11). Ez az a „felhő”, amelyről már a Színeváltozáskor is szó volt: „Egyszerre felhő támadt, amely elborította őket, a felhőből pedig szózat hallatszott...” (Mk 9,7).

A tanítványok között, akik számára feltárul a magasabb szintű Színeváltozás, és akiknek megadatott, hogy a megmagyarázott felsőbb Hármasságot láthassák, az a három is jelen van (Péter, Jákob és János), aki Krisztust a Színeváltozás hegyére kíserte. Ők már megérték az intuitív lényi egyesülésre. Milyen mélyen bele kellett pecsételődni az ő lelkükbe a két fehér ruhás férfi között égbe távozó Krisztus átélése. És amikor csupán a két alak maradt látható, milyen közvetlenül kellett Péternek és Jánosnak éreznie, hogy azok hozzájuk fordulnak.

A „két fehér ruhás férfi” már Húsvét reggelén megnyilatkozott az emberi lelkek látása előtt. Márk evangéliumában (mivel Márk kizárólag Illés és János vonalát követi) egyszerűen erről van szó: „jobb felől egy fehér ruhába öltözött ifjú ül” (Mk 16,5). Lukács azt ábrázolja, hogy a lehangolt asszonyok mellé „ragyogó öltözetben két férfi állt” (Lk 24,4), János evangélista pedig Mária Magdalénát mutatja, azt követően, hogy Pétert és Jánost a sírhoz hívta, a sírnál síró Máriát: „Látta, hogy ott...két fehér ruhás angyal ül” (Jn 20,12). A Feltámadott már ott áll a két alak között, ugyanakkor nem látható, amíg ki nem nyílik a lelki szem, amely képes őt meglátni. A Színeváltozás képe a Húsvét és a Mennybemenetel epizódjaiba növekszik. A tanítványok a Tábor-hegyen a legmagasabb Háromság érintésének csupán tompa érzékelésére képesek. Húsvétkor és a Mennybemenetelkor Péter és János (mindannak következtében, ami korábban zajlott) éretté váltak arra, hogy a két fehér ruhás férfi elhívását elfogadva az ő földi edényükké váljanak. A két tanítvány futása a sírhoz: a két angyalhoz való futás, futás betölteni a szellemet Krisztus segítésének két hatalmas feladatával. Mózes feladata: a múlthoz hűnek maradni, Illés feladata pedig: a jövő ragyogó előkészítése.

Gecsemáné és Pünkösöd

A Színeváltozáskor Péter álmodozó szavakat mondott a „sátrak felállításáról”. A Mennybemenetel után javasolta a Tizenkettek köré ismét feltölteni (Júdás távozása után) – mint egy Templomot, mint egy menedéket a megígért Szent Szellem számára. Péter – Krisztus Templomának építőjeként – a lakhely felépítésének munkájába fog, A Jeruzsálemi Templom, melynek – mint az isteni princípium edényének és kelyhének – jellege leginkább a réztengerben fejeződött ki, amely 12 bikán állt¹⁵⁴, pusztulásra van ítélve. A helyére az Egyház emberi temploma lép, amelynek kezdeténél Krisztus első edényeként az emberiségben a tizenkét apostol köre áll.

Amikor a szent Tizenkettő helyreáll, elkezdődhet Pünkösöd ünnepe. A szellem befogadásának kelyhe készen áll. Rudolf Steinernek az ötödik Evangéliumról szóló előadás-sorozata* Pünkösöd élményét a tanítványoknál úgy ábrázolja, mint a Gecsemáné-kerti élményükhöz való fordulást. A Gecsemáné-kertben álmomba esnek, a tudatuk elhagyja őket, és csak néha jut el hozzájuk messziről a fénysugár – míg végül Pünkösödkor be nem következik a nagy felébredés, a nagy visszatérés önmagukhoz. Mint a Színeváltozás

¹⁵⁴ Ld 1Kir 7,23-26. Vö. Elizeus 12 iga ökörrrel szántott (1Kir 19,19).

és a Mennybemenetel, úgy Gecsemáné és Pünkösöd is kapcsolatban vannak egymással. A Mennybemenetelnek először is a Színeváltozás hegyének három tanítványát kellett megérintenie, a Pünkösöd eseménye a Gecsemáné-kert eseményének három tanítványát rendíti meg különösen.

*„Aus der Akasha-Forschung. Das Fünfte Evangelium” GA 148.

Miért nem János, hanem Péter mondja el a nagy prédikációt Pünkösdkor? János talán kevésbé részese a Szent Szellemnek, mint Péter?

Péternek a Szellem kiáradása eredményeként bekövetkező felébredése viharosabban történik, mivel a Gecsemáné-kertben mélyebb álomba merült. Úgyhogy Pünkösöd eseményeinek lendülete bizonyos értelemben Péter gyengeségére vezethető vissza. És azt érezzük, hogy a Péter prédikációját jellemző nyelveken szólás mögött az emberiség titka rejtőzik.

Péter a Tizenkettek, és mindenekelőtt a hármas nevében nevében beszél. János hallgatag részvétele a Pünkösöd ünnepének általános képébe annak fontos összetevőjeként illeszkedik. Hiszen éppen ez az a jánosi elem, amely Jánosban testesül meg – az, amely most szellemi szikrák és lángnyelvek képében száll le a tanítványokra, a tanítványokról pedig átszáll a népre. Itt Krisztus szűk köre legyőzi saját határait és kiárad az emberiségre. A Hármas, a Négyek és a Tizenkettek megszűnnek elkülönült csoportnak lenni, és a világba mint apostolok lépnek ki. Nincs többé ellentét az ezoterikus és exoterikus között, a nép már nem „kívül” áll.

Ugyanakkor a körülmények, melyek között Péter Krisztus tanítványainak szószólójává válik, teljesen illenek a személyiségéhez. Magában hordja mindazokat a lelki erőket, melyekben az elmúlt emberiség élt. Ő az örökség hordozója.

A múlt hatalmas kultúrái, Egyiptom és Babilónia, az ősi mágikus papi szó energiájával voltak áthatva. Ez a kor (az antropológiában elfogadott jelölés szerint a harmadik Atlantisz utáni kultúrkorszaknak nevezzük) a Bika jegye alatt állt, melynek hatására az emberi gége a szellemi hatások szervévé alakult. Az ősi szómágia visszhangjai egészen az ősi kereszténység koráig hatottak (a szibillák és a delphoi Püthia orákulumaiban). A nyelveken szólás az első gyülekezetekben ezeknek az ősi lelkierőknek az újjászületése volt, melyeket a péteri Pünkösöd hívott életre. Péter felébredt a Gecsemáné-kert álmából, és az ősemberiség erői törtek elő belőle. Ő volt az első keresztény, aki nyelveken szólt. Ha csak egy rövid időre is, de csodálatos módon visszatért a nyelvek összekeveredése, a Babiloni torony felépítése előtti időszak. Az ősi, szóban gyökerező Babilónia és Egyiptom kiárasztja kincseit a keresztény egyház éppen csak most létrejövő épületére.

Az ősi szó-erők világa megelőzi az Én felébredését. Ez az érzőlélekkel kapcsolatos gyülekezet világa volt, és csak később válnak ki belőle az Én-emberek. Péter lelki alkatának köszönhetően az új keresztény gyülekezeti tapasztalat bölcsőjénél (amely a szellemnek a gyülekezet minden tagjára külön-külön leszálló lángnyelveire épül) a gyülekezet régi típusa áll.

Péterben mindig is élő volt a szibillai szellemi élmények elemi felemelkedése és hanyatlása. Krisztus, Péter anyósát meggyógyítva, nyugtató olajat öntött a vihar háborgásába. Pünkösöd ünnepének eljövetelekor a szellem hírnökeként „Hirtelen, mintha csak heves szélvész közeledett volna, zaj támadt az égből”, és ez a zaj betölti a házat és a lelkeket, kiszabadítva a korábban Péterben szunnyadó szót.

A Gecsemáné-kertben a tudattalan tompaságba merült Péter fogta a kardot, és az örök ellen fordította, levágva eközben Malkus szolga fülét. Elképzelhetjük, hogy az ütés mögött, melyet Péter a kardjával elkövetett, a szó ősi mágikus erejének ütése rejtőzik (vagy legalábbis kapcsolatban áll azzal). Ezt az erőt a szájából kiálló karddal ábrázolták (a kard pedig kétélű: átokkal öl, áldással pedig élte)¹⁵⁵. Az, ami a Gecsemáné-kertben Péterből az elmúlt emberiséghez való visszatérésként kiszakad, Pünkösöd ünnepére istennek tetsző formát ölt az ösztönösen elmondott prédikációban. Itt még egyszer megismétlődhetett a szó ősi csodája, pedig a világ közben a Bika jegyéből a Kos jegyébe lépett, a szavak uralmának szférájából a gondolatok szférájába, a 3. korszakból a 4.-be. Az ősi kereszténység nyelveken szólásában van valami megismételhetetlen, mivel ez maga egy ismétlés volt. Minden olyan áramlat, amely ezt meg akarta őrizni vagy meg akarta újítani, nem értette meg az idők jelét. Pál, aki a gyülekezetekben a Szibillák elhallgatásáért lépett fel, ügyelt arra, hogy a nyelveken szólás a gyülekezeteket ne borítsa be álomlepellettel. A nyelveken szólás helyére ott, ahol nincsen olyan, aki értelmezné, minden nyelveken szólónak törekednie kell arra, hogy önmagát értelmezze (1Kor 14,5;14,13).

Az Énre irányuló tudat fénye a sötétségből ki kell hogy vonja az Ént megelőző szellemi kinyilatkoztatásokat. Pál pedig magáról azt mondja, hogy habár a nyelveken szólás neki is megadatott, lemond róla: „Hálát adok Istennek, hogy mindnyájatoknál jobban tudok nyelveken szólani, de a gyülekezetben inkább szeretnék öt szót szólani ébért tudatban, hogy másokat is tanítsak, mintsem tízezer szót nyelveken kiejtve.” (1Kor 14,18-19). Pál önmaga számára elutasítja a nyelveken szólást, János Pünkösdkor csendben áll a közelben. Péter pedig energikusan szól nyelveken. És a nyelveken szólás adománya a péteri egyházban tovább létezett: a latin nyelvű misék mágikus-szuggesztív monoton varázsigéiben.

A szónokló Péter a pünkösdi körben a múlt hordozójaként áll. János a jövő hordozójaként hallgaton áll mellette. Mindketten cselekedetre hivatottak, mint két tanú és két oszlop, Mózeshez és Illéshez – a két alak fehér ruhában – hasonlóan mindketten Krisztus mellett állnak.

Pünkösöd ünnepe után az egész világért, a közös dolgokért egyesülnek. Elsőként Az Apostolok Cselekedetei mutatja meg nekünk ezt az együttes tevékenységet (amikor Péter beszél, János pedig hallgat) a sánta ember meggyógyításakor a salomoni templom „Ékes kapujánál”. Ezt a kaput Jákin és Boáz szent oszlopa alkotja, melyekben a nap és éjjel, a születés és halál, a tudás fája és az élet fája ellentétpárja fejeződik ki*.

* 1. az előző [Péter és János c.] fejezetet

A tizenkét ökörré támaszkodó réztenger, s a két oszlop, Jákin és Boáz – a salomoni Templomnak éppen ez a két legszentebb külső szimbóluma. A hatalmas beavatott és építész Hiram alkotta meg őket. Ami a jeruzsálemi Templomban a réztenger volt, ugyanaz volt a tizenkét tanítvány Krisztus Templomában, és ami ott Jákin és Boáz oszlopai voltak, az emberiség templomában az Péter és János. Kettőjük együttes tevékenységéből formálódik a keresztény egyház kapuja.

A Templom-építés két epizódjának titka (Pünkösöd ünnepe a Tizenkettek körének azt megelőző helyreállításával, a sánta meggyógyítása Péter és János által) a számokban rejlik, melyeket az Evangélium mint hallgató rejtélyes jeleket említ meg. Pünkösöd vasárnap után ez történik: „Erre azok, akik hajlottak szavára, megkeresztelkedtek. Aznap mintegy háromezer lélek csatlakozott hozzájuk” (ApCsel 2,41). A

¹⁵⁵ 1. Jel 1,16; 2,16; 19,15

sánta gyógyítását követő prédikáció után pedig: „A beszéd hallgatóságából pedig sokan hívők lettek, úgyhogy a férfi hívek száma elérte az ötezret” (ApCsel 4,4).

Itt, akárcsak az 5000-ek és 4000-ek megvendéglésénél, a számokat ne statisztikailag-mennyiségileg, hanem minőségileg-képileg értsük. Golgota Misztériuma az idők közepére, a 4. korszakra, a 4000-ek korára esik. A háromezrek azok az emberek, akikben egyelőre az elmúlt idők lelki szervezete él, a Bika szavának emberei, akik még mindig egy mágikus, érzelmi alapú gyülekezetbe merülnek. Maga Péter is a 3000-ekhez tartozik. A gyülekezet, amely az ő nyelveken való szólási képességének köszönhetően létrejön, az emberiség ősi vallási örökségének jegyében áll.

Az 5000-ek azok az emberek, akikben már észlelhető a jövő lelki szervezete: a szellem individuális tudatával megtöltött gyülekezet, amely az egyes tagok Énjén alapszik. Ezek azok, akikben az emberiség valamit előre vetít abból a korból, amikor az emberiség áthalad a szót vető a Bika csillagjegyből a gondolatokat vető Kos csillagjegyen keresztül a Halak csillagjegybe. Akkor érhető majd el az előre törő szellemi tudat.

Péter prédikációján alapulva érzőlélek alapú gyülekezet jön létre. Péter és János együttes cselekedetei az értőlelken alapuló gyülekezet kezdetét jelentik. Így a Szentháromság szellemének adományából a hagyomány iránti odaadó gondoskodás, de a jövő hősiek megteremtése is áramlik. Elkezd megvalósulni az az elhívás, amelyet a Színeváltozás hegyén az alakhármasság tartalmazott. Péter Mózes alakjának lényegi elhívását követi, János pedig Illés alakjáét. Így Krisztus ezoterikus cselekedetének szubsztanciája egyre teljesebben és erősebben áramlik bele az emberiség történelmébe.

Ha az ezoterikus és exoterikus megkülönböztetését következetesen végigvisszük az Evangéliumokon, végül kiderül, hogy az Evangélium egészében még egy különös, rejtett „*Tanítványok Evangéliumát*” is tartalmaz.

Jézusnak elsősorban azok a szavai és tanításai tartoznak ide, melyekkel kizárólag a tanítványokhoz fordul. Mindez az első és a negyedik Evangéliumban a két első jelentős beszéd közötti intervallumban található:

Hegyi beszéd Máténál
Búcsúszavak Jánosnál.

Az intervallumban a „Tanítványok Evangéliumához” tartoznak:

Útra bocsátó szavak (Máté 10 és a párhuzamos helyek)
Az Olajfák hegyi Apokalipszis (Márk 13 és a párhuzamos helyek)

Ahogy a fényt sötétség kíséri, úgy a „Tanítványok Evangéliumát” elmaradhatatlanul az „Ellenségek Evangéliuma” kíséri”. Vagyis,

a Hegyi beszéd *áldásaival*
szemben állnak a *jajkiáltások*, melyeket (pontos megfeleltetésben az elsőekkel) az ellenségeknek címez.

A példabeszédek Máténál világosan elkülönülnek a népnek, a tanítványoknak és az ellenségeknek mondott példabeszédekre.

Máté 13 4 példabeszéd a népnek és 3 a tanítványoknak.

Máté 18-25 2 példabeszéd a tanítványoknak, 3 az ellenségeknek és 2 a tanítványoknak.

János Evangéliumában az „Én vagyok” mondások összetevői:

4 szó az ellenségeknek: kenyér, fény, ajtó és pásztor

és 3 szó a tanítványoknak: feltámadás és élet
 az út, az igazság és az élet
 a szőlőtő

Ezek előtt és után találhatók a szó a kenyérről (exoterikus)
 és a szó a bűnről (ezoterikus)

Az első a megvendéglés csodáját követi,
a második pedig a lábmosás és az Utolsó vacsora után, a búcsúszavakban található.

A „Tanítványok Evangéliuma” a tanítványok cselekedeteiből áll még, vagyis azokból az eseményekből, melyeknél jelen voltak a tanítványok.

Példaképpen ezeket nevezhetjük meg:

Tengeren járás

Színeváltozása

Lábmosás és Utolsó vacsora

(Ennek megfelelően a búcsúbeszéd a papok bensőséges tanítását jelentik az első szentség végrehajtásával kapcsolatban.)

A Gecsemáné-kerti epizóddal a Tanítványok Evangéliumában egy hézag következik (Péter megtagadása), amelyet ugyanakkor majd kitöltenek a húsvéti epizódok.

10. fejezet – JAHVÉTÓL KRISZTUSHOZ

Átmenet a szombattól a vasárnaphoz

A Jézus és a zsidó világ közötti feszültség és ellentét egyre nyilvánvalóbbá vált. Itt nem az Istenről való kétféle elképzelés vagy kétféle hitvilág ütközött, hanem a szellemi kozmosz lényének két különböző világa. Jézus nem egy új hit képviselője és harcosa, aki az ősi atyai hit képviselőivel és védőivel áll szemben. Nem, Jézusban egy isteni lény testesült meg – más és hatalmasabb, mint azok, akikre a zsidó nép istentisztelete irányult.

A konfliktus látszólag jelentéktelen események körül robban ki. Krisztus a tanítványokkal valamikor szombaton halad át gabonaföldeken. A tanítványok, a járást nem megszakítva, gabonakalászkodnak, hogy megegyék a magokat (Lk 6,1-5). Aztán megint csak szombaton Krisztus a zsinagógában meggyógyítja a sorvadttal született embert (Lk 6,6-11). Később pedig, ismét szombaton, Krisztus meggyógyít egy asszonyt, aki 18 éve görnyedt volt, és egy vízkóros férfit¹⁵⁶. A zsidók minden alkalommal ellenséges, gyűlölettel teli tiltakozásban törnek ki válaszként.

A szombat körüli konfliktus a modern ember számára könnyen úgy tűnhet, mintha Mózes törvényének részleteiről folyna a vita. A kalász letépése elleni tiltakozás egy különködő apróságnak, a szombati gyógyítások elleni pedig – embertelen és szívtelen fanatizmusnak látszik. Vagyis azt képzeljük, hogy a szombat a zsidók számára ugyanolyan értelemben volt „ünnap”, mint amilyen a mai kultúremberiség számára a vasárnap. Azt, hogy a keresztény kor számára a szombat helyére a vasárnap lépett, végső soron véletlennek tartják, és ebben csupán egy külső szokásnak tekintik. Ezért senki sem lát semmi különbséget abban, hogy a szombat tiszteletének parancsolata változatlan formában került át vasárnapra.

Hogy a gondolkodás és megértés modern módja az ilyen konfliktusnak csak a külső oldaláig jut el, és nem érzékeli két világ ütközésének a kozmikus mélységeit és feszültségét itt, az érzékfeletti világ megkülönböztető ismeretének elvesztésével kapcsolatos.

A zsidó szombat szellemi tartalma teljesen különbözik a keresztény vasárnap tartalmától. Szombat – a *Szaturusz* napja (a Szaturusz héber nyelven – Sabbatai), a vasárnap – a *Nap* napja. Ahogy a judaizmus szellemiségének, úgy a kereszténység szellemiségének is a legpontosabb szimbolikus kifejezése található ezekben a heti ünnepnapokban. Amikor az emberiség a judaizmustól a kereszténységhez tért, akkor a *Szaturusztól a Naphoz* lépett.

A modern gondolkodás és életérzés számára a hétnek hét napra való felosztása csupán gyakorlati jelentőségű kérdés. Ennek köszönhetően a naptár könnyebben áttekinthetővé válik. Elveszett annak érzékelése, hogy a hét különböző napjain különböző szellemi konstellációk és erők uralkodnak: az emberek hajlamosak ezt babonának tartani. És mégis, a hét különböző napjait olyan nevekkkel illetjük, amelyeket azokban az időkben adtak, amikor még jól ismerték a különböző bolygóerőknek a földi ritmusokra gyakorolt hatását:

¹⁵⁶ 1. Lk 13,10-16;14,1-4.

Szombat (ném.: Samstag, ang.: Saturday):	a Szaturnusz napja
Vasárnap (ném.: Sonntag, ang.: Sunday):	A Nap napja
Hétfő (ném.: Montag, franc.: Lundi):	a Hold napja
Kedd (ném.: Dienstag, Ziu napja ¹⁵⁷ ; franc.: Mardi):	a Mars napja
Szerda (ném.: Mittwoch, ang.: Wednesday, Votan napja; franc.: Mercredi):	a Merkúr napja
Csütörtök (ném.: Donnerstag, ang.: Thursday, Thor; franc.: Jeudi):	a Jupiter napja
Péntek (ném.: Freitag, Freia napja; franc.: Vendredi):	a Vénusz napja

Régebben a hét hét napjának körforgásában (körtáncában) a hét bolygószféra körforgását élték meg, s a bolygószférákra egyidejűleg isteni lények lakóhelyeként tekintettek. A megnevezések sorrendjét nem a modern csillagászat térbeli elképzelései szerint kell érteni (a csillagászat ráadásul a Napot és a Holdat nem tartja bolygóknak). Az a sorrend, ahogyan a hét napjai a bolygók nevei alapján el lettek nevezve, a világ fejlődési menetéről való ősi bölcsesség tradícióinak megfelelően keletkezett, és ezért az idő folyásának misztériumát, nem pedig a térbeli elhelyezkedést tükrözi. Ahogy a hét hét napból áll, úgy a világfejlődést is egy hatalmas világ-hétként képzeltek el, amely hét gigantikus világ-napból áll*.

* 1. Rudolf Steiner A szellemtudomány körvonalai (Die Geheimwissenschaft in Umriss).

A teremtés először a Szaturnuszon lép ki a fényre. Az ősi bölcsesség a bolygóvilág (a Nappal és a Holddal együtt) legősibb állapotát „Ős-Szaturnusznak” nevezte. A most Szaturnusz néven nevezett bolygó az égbolton csak határként maradt meg, melynek pályája (és a bolygópályák közül ez a legnagyobb) azt a teret, azt a szférát írja le, amely a teremtés első „napjaiban” a Szaturnusz körébe, a lét ölébe tartozott. A Szaturnusz szférája egy mindent magába foglalo ö, amelyből a mi világunk született. De maga ez a szféra az atyai világalapon nyugszik, mely az állócsillagok szférájának képében a bolygólét körül helyezkedett el, őrizve, hordozva és megtartva azt.

A bibliai teremtéstörténet a kezdetek kezdetén még fényt nélkülöző, meleget sugárzó, szaturnuszi állapotra ezekkel a szavakkal utal: „A föld pedig kietlen és pusztaság (ringó) vala, és setétség vala a mélység színén, és az Isten Lelke lebeg (gondolkozott) vala a vizek felett.”. És amikor később ez áll: „És monda Isten: Legyen világosság: és lőn világosság”, annak képét kapjuk, hogy a világ fejlődése a szaturnuszi napjából (sábesz, szombat) – a Napnak napjába (vasárnap) tart. Azután, hogy a teremtés megteszi a hét bolygó-kört, a lét ismét a Szaturnusz napjába, a világsszombatba, ismét az atyai ölébe és a világ alapjához tér, amikor az egész élet egy nagy szünetet vesz, és a szellem töprengésének hőjén, az őskézdet tisztítóüzén kell áthaladnia – mielőtt megint a keletkezés egy új hete kezdődhet.

Az ilyen jellegű fogalmak bizonyára lehetővé tették az olvasó számára, hogy egy közelítő képzet legyen arról a hangulatról, amely a Szaturnusz (mint minden létezés kezdetének atyja) ősi világát uralta. Ezt a hangulatot szigorúan be kellett tartani (mindenekelőtt a judaizmusban) a Szaturnusz napjának hetenkénti ismétlődésében. Az alapján, hogy emberek egyik vagy másik csoportja melyik napot választja ünnepnapnak, a szellemiségre lehet következtetni. A judaizmus szellemisége szaturnuszi volt. És ezért a zsidó nép vallásos érzülete arra irányult, ami a világban szaturnuszi volt. A szaturnuszi pedig nem a létesülő, hanem a már megvalósult, nem a fiatal, hanem az öreg, nem a jelenlegi, hanem a múltbeli. A

¹⁵⁷ Ziu (Ziu vagy Zio, vö. görög Zeus) – a németek ősi istensége, akit réges-régen kitaszított Thor, a helyére állva. Thorhoz hasonlóan Ziu is félkeze, (Zeusz, Jupiter és Indra is) Ziu fő jellemzője a villám. Lehet, hogy Thor egyszerűen csak Ziu egyik hiposztázisa

létesülő, a fiatal, a jelenlegi a Nap életerőit hordozza. A Szaturnusz napján a világ ősiségén medítálva kell minden élő és napszerű túloldalára helyezkedni.

Csak ebből kiindulva lehet megérteni az ünnep szigorú betartását a zsidóságnál. A zsidók szombati nyugalma – valami radikálisan eltér a vasárnap, különösen a vasárnap reggel fénnel és örömmel teli ünnepi hangulatától. A szombati nyugalom ólommal betöltött, fojtogató síri csend, hiszen az ősi múlt korának szelleme uralkodik benne, amely legvilágosabban a halott kőben, a megvalósultságnak ebben a létesülővel szembeni kvintesszenciájában fejeződik ki. A szombatba a Föld sírja sugároz. Ezen a napon a sírokban nyugvó halottakra emlékeznek: ők azok, akik az elmúlt időket hordozták. Szombaton szokás volt meglátogatni a sírokat is. És az, ami a sírok között a világ alapvető öregségeként uralkodik, újra és újra azt sugallja az embereknek, hogy maradjanak hűek az ősiséghez, mindahhoz, amit a múltból kaptak, hogy a szentséget a múlt hagyományaiban találják meg, és álljanak ellen minden fejlődésnek, mint az idegen istenek kísértéseinek.

A görög-római világban olyan képzetük alakult ki Kronosz-Szaturnuszról, amely képi formában ugyanazt fejezi ki, mint ami a judaizmusban kép nélkül, egy sűrített hangulatban élt. Kronoszt, aki Uránusz, a mindent átfogó mennyei öl fia (a görög Újszövetségben is Uranusz a „menny” neve), kaszával ábrázolták, mint kaszást, mivel kaszával ölte meg a saját apját. Kronosz ugyanakkor Zeusz és az olimpiai istenek teljes nemzedékének apja is volt, akiből az egész teremtés keletkezik és aki azt később vezényli. Kronosz-Szaturnusz tehát a világ atyja és egyidejűleg gyilkos is. A halál csontvázként és kaszával történő későbbi grafikai ábrázolásaiban a Szaturnusz mitológiai képe él tovább. A Szaturnusz a világ-alap, melyből minden ered, s melybe, az elrendelt kort elérve, minden visszatér. És most is ugyanahhoz a szóhoz fordulunk, amikor a kozmosz atyai erőire és a meghalásra akarunk utalni. A lét Atyja érződik abban, *ami minden földi dolog alapja*, és ha arra tekintünk, hogy *minden földi dolog pusztulásra van ítélve*, a halált érzékeljük.

A kalászkok letépése és a gyógyítások már a szombat valódi megsértései voltak. A megérett búzamezőt erőteljes szaturnuszi princípium tölti be. A tikkasztó meleg lehetőséget ad a növekedésnek, hogy érésbe és végső „megvalósulásba” alakuljon át. A kalászban a szár és a korpa szaturnuszivá válik. A létesülő megvalósulttá válik. A merev és halott burkokban pihennek a bennük rejlő, csírákkal teli magok. Semmi létesülőnek sem szabad mozdulnia. Az érett gabonamezők érinthetlensége, annak a stagnálásnak a szemlélése, melybe most minden élő átmegy – mindez a sábesz-szombat legintenzívebb szimbolikus tartalmából való.

A gabonamező külső teste és az ember anyagi teste is szaturnuszi. É a gyermek testénél szaturnuszibb az idős ember anyagi teste, mert már kialakult, s a létesülő benne nyugalomra jutott. A beteg test is szaturnuszibb az egészségesnél. Az egészséges testben erősen érezhető a növekedést okozó életerők jelenléte. Az éteri egyensúlyban van az anyagival. A beteg testben a szaturnuszi-anyagi túlsúlyba kerül. Ezért a betegség, akárcsak a halál, félelmet kelt mindazoktól a sorserőktől, melyek a megvalósultban laknak. A zsidó vallás teljes egészében retteg az istenségtől, istenfélelem a szó igazi értelmében. A betegségben és a halálban a zsidóság a világ ősiségére, az atyai eredetre medített. Ezért a sírok látogatása, a betegek érinthetlensége, az isteni sorsok megváltoztathatatlansága előtti félelemmel teli megrendültség – mindez a szombati hangulat fontos szimbolikus összetevője. A zsidóknak a saját világukból Krisztust és tanítványait *okvetlenül* kegyeletsértőknek és a nyugalom megzavaróinak kellett tekinteniük.

János Evangéliumában a szombat kapcsán egy egészen kiélezett konfliktust találunk – a Bethesda fürdőnél a beteg meggyógyításával kapcsolatban. „Monda néki Jézus: Kelj fel, vedd fel a te nyoszolyádat, és járj! És azonnal meggyógyula az ember, és felvevő nyoszolyáját, és jár vala. Aznap pedig szombat vala... És e miatt üldözőbe vevék a zsidók Jézust, és meg akarák őt ölni, hogy ezeket művelte szombaton” (Jn 5,8-16). És most Krisztus a zsidókhoz fordul, nagyszabású lendülettel hirdetve nekik az új világkorszak kezdetét: „Az én Atyám mind ez ideig munkálkodik, én is munkálkodom” (Jn 5,17). A lutheri fordítás: „und ich wirke auch” (és én is munkálkodom) túlzottan erodálja azt a szemléletességet, amellyel Krisztus szavai telítettek. Krisztus éppen azt a hatalmas jelentőségű tényét fejezi ki, hogy *az Atya időszaka a Fiú időszakába lép át*. Az Atya szaturnuszi módon hat, a zsidók Jahve lényén keresztül keresték őt. (Jahve lényének a Holdhoz való viszonyáról itt most nem kell beszélnünk, mivel ez nem annyira lényeges annak megértéséhez, amire itt rá akarunk mutatni). A Fiú napszerűen hat, és a zsidók közt Krisztus Jézusban testesült meg. Teljesen érthető, hogy Krisztusnak ezek a büszke szavai fokozzák a zsidók aggodalmait: „E miatt aztán még inkább meg akarák őt ölni a zsidók, mivel nem csak a szombatot rontotta meg, hanem az Istent is saját Atyjának mondotta, egyenlővé tévén magát az Istennel” (Jn 5,18). És Krisztus íme most azt mondja, hogy a Fiú nem az Atya ellen harcol, hanem hogy a Fiút az Atya küldte, és teljes hatalmat adott neki egy új teremtésre. Ha az elmúlt szombat után vasárnap reggel kezdődik, ez semmiképpen sem támadja a szombatot. A szombati cselekedetek után vasárnapi folytatásnak kell következnie. „Aki nem tiszteli a Fiút, nem tiszteli az Atyát, aki elküldte őt” (Jn 5,23). A Fiú akarata ugyanaz, mint az Atyáé. Csak az Atya akarata a Fiú megjelenése előtti atyai, szaturnuszi módon hatott, most pedig az Atya akarata fiúi módon, napszerűen hat, mivel a Fiún keresztül hat: „nem a magam akaratát keresem, hanem annak akaratát, aki elküldött engem, az Atyáét” (Jn 5,30).

A zsidók az Atya közelségét a kősíroknál különösen erősen, halálfélelemben érzékelték. Ugyanakkor Krisztus ezt mondja: „Bizony, bizony mondom néktek, hogy eljő az idő, és az most vagyon, mikor a halottak hallják az Isten Fiának szavát, és akik hallják, élnek. Mert amiként az Atyának élete van önmagában, akként adta a Fiúnak is, hogy élete legyen önmagában: És hatalmat ada néki az ítélettelre is, mivelhogy embernek fia. Ne csodálkozzatok ezen: mert eljő az óra, amelyben mindazok, akik a koporsókban vannak, meghallják az ő szavát, És kijőnek; akik a jót cselekedték, az élet feltámadására; akik pedig a gonoszt művelték, a kárhozat feltámadására.” (Jn 5,25-29). Ahogy a Szaturnuszt felváltja a Nap, a Feltámadás kiszakítja magát a halál markából, az élet elnyeri a maga isteni tartalmát, elkezdhet „örök életté” válni – azután, ahogy korábban az ember számára az isteni princípium a halál örök mivolta, „a halál-Atya” volt.

Csak a szellemi megismerési képességek dekadenciája és a materialista korszak határtalan ostobasága vezethetett oda, miszerint a keresztény élet a szombat zsidó parancsolatát, és általában is Mózes törvényét változatlan formában átvette volna. A szombat parancsolatának átvitele a zsidó Szaturnusz-napról a Nap keresztény napjára talán még a zsidó törvények követésénél is világosabban beszél arról, hogy milyen erős még az ószövetségi hangulat az egész korábbi kereszténységben, és milyen kevésbé sikerült előrejutnia saját valódi lényegéhez. Mivel a vasárnapot egy más szellemiség jellemzi, mint a szombatot, ezért a tiszteletnek is más formájára van szüksége.

Mellesleg a keresztény ünnepekhez is tartozik egy hatalmas szombat. Ez a Nagyszombat a Nagypéntek és Húsvét között. Itt a keresztény életbe egy szaturnikus, egy igazán szombati hangulat, egy síri csend hatol: ez az a nap, amelyen Krisztus a sírban nyugodott. A régi keresztény szokásokban látjuk, hogy ezen a napon különösen tiszteletben tartották a szombatot. Hallgattak a templomi harangok, az

oltároknál semmilyen misét sem tartottak, és egészen a mindennapi étellel bezárólag mindannyian szigorúan hűek voltak a „csendes szombathoz” – ugyanolyan szigorúan, vagy még szigorúbban, mint a „csendes péntekhez”. Nagyszombat a keresztény sábesz, a Szaturnusz keresztény napja. Az istenfélő lélek ezen a napon Krisztust a halottak birodalmába követte, azoknak a birodalmába, „akik a sírokban fekszenek”, a lét atyai alapjában fekvők birodalmába. A szaturnuszi megtapasztalásokat „a poklokra való alászállás” gondolatai kísérték, amikor ezt a gondolatot még élő módon átélték. De a Húsvét előérzete már előreküldi sugarait a Nagyszombat hangulatába, és akkor a Szaturnusz sötét, forró területén, a halottak lakhelyén az emberek megláthatták Annak a megjelenését, aki a Földön azt mondhatta magáról: „Én vagyok a világ Világossága!”. Olyan érzésük lett, mintha a Nap bejutna a halott árnyak szaturnuszi birodalmába. Az ősi kereszténység idejétől kezdve csodálatos imaginatív hagyományokban jutott kifejezésre a Nap előérzete Nagyszombat szaturnikus hangulatában. Az őskeresztény apokrif „Nikodémus-evangélium” (amely sok latin és görög nyelvű kiadásban „Pilátus cselekedetei” néven maradt fenn) Krisztusnak a halottak birodalmába történő belépését ábrázolja. A Nikodémus-evangélium tartalma, mely a középkori „Redentini húsvéti játékokban”¹⁵⁹ is megmutatkozik, röviden a következő.

Krisztus feltámadásának híre eljut a zsidók Főtanácsához is. Mindnyájan zavarodottak, mindenkit kétségek gyötörnek. És ekkor Arimátiai József ezt mondja: „Nemcsak Krisztus támadt fel, hanem sokan mások is előjöttek a sírokból. Ismét az élők között találjátok Simeon fiait, Leuciuszt és Karinuszt, akiket pár nappal ezelőtt vittek a sírba”. Az emberek indulnak a két megnevezetthez, és valóban, az otthonukban találják őket, mély imába merülve. Kérdéseket tesznek fel nekik, de ők semmit sem válaszolnak, csak az ima szavai szállnak fel a szájukról. Táblát adnak nekik, hogy írni tudjanak, és akkor leírják, hogy mit tapasztaltak a holtak birodalmában. Leírják azt az őket átjáró mély sóhajt, amikor a végtelen sötétséget Krisztus dicsőségének ragyogása hatotta át. Leírják, hogy a neves halottak megmenekülésük himnuszát éneklék. Ahogy tanúbizonyságot tesznek Krisztusnak a pokolba való alászállásáról, nemsokára ismét meghalnak. A két tábla, amely csodálatos módon összhangban áll egymással, sokkoló hatással van Pilátusra, Kajafásra és a többi zsidóra, és ez a szokatlan dokumentum azzal zárul, hogy a Templom egy titkos helyiségében Kajafás megvallja Pilátusnak, hogy akit Keresztre szegezett, bűntelen volt.

Az ilyen fajta hagyományt lehet legendának tartani (valójában az is). Ugyanakkor ez a hagyomány arra mutat, hogy az ősi kereszténységben az emberek igazi szellemi tartalommal rendelkeztek ahhoz, hogy megértsék a Nagyszombat jelentőségét. A sírok mélyének és az árnyak birodalmának szaturnuszi sötétségét valóban átélték, és a Nap győzelmének kezdeteként érzékelték a halottak birodalmából érkező kiáltást: „A világosság a sötétségben fénylik”. És amikor beköszöntött Húsvét reggele, a Nap győzelme teljessé vált. Elmúlt a sír napja. Beköszöntött a Feltámadás napja.

Ezzel megérkeztünk most a heti keresztény ünnephez. Az ősi kereszténységben Krisztus Feltámadását ünnepelték, ezzel helyettesítve a szombatot. Ugyanakkor egyáltalán nem véletlen, hogy ez éppen vasárnap volt. A Húsvét nem történhetett a vasárnapon kívül egyik másik napon sem. Húsvétól kezdve pedig a Feltámadás áldása minden vasárnapra kiterjed. Az ősi kereszténységben Krisztus és a Nap kapcsolata még magától értetődő tudás volt az érzékelések szintjén. A kereszténység még kozmikus

¹⁵⁹ „Redentiner Osterspiel” (még „Lübecki húsvéti darabnak” is nevezik), közép-alsó német nyelven írta Peter Kalff cisztercita szerzetes vagy pedig valamilyen lübecki szellemi személy az 1464 körüli lübecki pestisjárvánnyal kapcsolatban. Egyetlen kéziratban maradt fenn (Karlsruhe-ban), s a doberani ciszterci kolostorhoz tartozó Redentine birtokon (Wismar közelében) másolták át. Először 1854-ben adták ki. Két részből áll, melyek közül az elsőben az örök Krisztus sírjához való átirányításáról van szó, Krisztus Feltámadásáról és a Pokolra való alászállásáról. A második részében Lucifer azzal van elfoglalva, hogyan töltse meg ismét a Poklot. E célból Lübeckbe küldi alárendeltjeit, hogy ott ejtsenek foglyul lelkeket.

jellegű volt. Ha nem jutunk ismét közel ehhez a kozmikus jelleghez, a keresztény vasárnap szentsége soha sem fog teljes mértékben életre kelni, a vasárnap hasonló lesz a szombathoz, vagyis a kereszténységnek zsidó jellege lesz. Az adventisták és a szabbatáriusok¹⁶⁰ tiltakoznak a szombat parancsolatának vasárnapra való áthelyezése ellen. Ebben igazuk van. Abban viszont nincs igazuk, hogy a zsidó szombatot akarják megőrizni a vasárnappal ellentétben. Ezzel a Szaturnusz-nap szellemiségének hatalmában maradnak, ez pedig a judaizmus szelleme, nem a kereszténységé, Jahve szelleme, nem pedig Krisztusé. Az ünnepnap kérdésében való világosság csak az új megkülönböztető képességeknek köszönhető. A helyzet nem az, hogy ma csak a vasárnap lehet szellemi nap. A Sabesz is rendelkezik saját szellemiséggel, és ráadásul a hétnek az a napja, amelyen a léleknek legkönnyebb az Atyához közeledni – ez a szombat. De semmi okunk nincs arra, hogy ezt a napot tegyük ünnepnappá. Az Atya ideje helyébe a Fiú ideje lépett. Ezt nem csak az adventistáknak és szabbatáriusoknak, hanem az egész keresztény világnak el kell ismernie.

Ma könnyen támadhat az a benyomásunk, hogy az ünnepek kérdése valami másodrangú kérdés. Így is lehetne, ha külső rituális vagy még inkább törvényalkotási kérdések kapcsolódnának hozzá. Ugyanakkor ha teljes szimptomatikus jelentőségében nézzük, globális ellentmondások mutatkoznak meg ebben a kérdésben. Így volt ez már az ősi kereszténységben. A nyugati és a keleti egyház az ünnepnapok kérdésében kerültek először konfliktusba, ami később egyre inkább elháríthatatlan szakadáshoz vezetett a római katolikus és a görögkatolikus kereszténység között. A keleti egyház Húsvétot Niszán hónap 14. napján akarta ünnepelni, függetlenül attól, hogy az a hét melyik napjára esik. A nyugati egyház ragaszkodott ahhoz, hogy Húsvétot mindig a Niszán hónap 14-ét követő első vasárnap tartsák. Ma sokan azt mondják: „Hogyan tudott a kereszténység még a keresztények üldözésének nyomása alatt is ilyen jelentéktelen indíték miatt két táborra szakadni?” Ez ugyanaz, mint azon csodálkozni, hogy a lutheránusok és a zwingliánusok „dogmatikus részletek” miatt váltak ki, mégpedig amiatt, hogy az eucharisztia alatt azt kell-e mondani, hogy „ez van”(dies ist) vagy pedig azt, hogy „ez azt jelenti” (dies bedeutet). Az átlényegülés és a feltámadás szentségei a kereszténység alapkérdései. A kereszténység csak akkor tudja végleg levetni az ószövetségi burkot, amelybe még mindig be van zárva, ha felismeri ezek alapvető jelentőségét. A Szaturnusztól valóban megszabadult kereszténység ismét kozmikus távlatokat talál, ha a Nap szellemét teszi szívévé. Az igaz módon értelmezett keresztény vasárnap Krisztus és a Nap kapcsolatát hirdeti minden héten, mellyel kapcsolatban Milánói Szent Ambrus püspök még a IV. század végén a teremtés hat napjáról szóló igehirdetéseiben ezt mondta: „Hallgasd azt, aki ezt mondja: »Legyenek világítótestek az ég boltozatán a Föld megvilágítására!« Ki mondja ezt? Az Isten. És kihez fordul, ha nem a Fiúhoz? Az Atyaisten ezt mondja: »Legyen Nap!« és a *Fiú* létrehozta a Napot, és így történt, hogy a szellem Napja létrehozta a világ Napját” („Hat nap”, 4. nap II,5)¹⁶¹.

Amikor a zsidók felháborodnak a szombat gabonamezőn történő megsértése miatt, Krisztus ezt mondja: „Az embernek Fia ura a szombatnak is” (Lk 6,5). Ezzel nem csak azt akarja mondani, hogy az ember szabadnak érezheti magát a szokásokkal kapcsolatban, melyeket valamikor mégiscsak ő alakított ki. Nem, szavainak értelme a következő: A Fiú az emberben napszerű, a Nap pedig nagyobb a Szaturnusznál. Eljött a Fiú és a Nap ideje, ez pedig az az idő, amikor létrejön a belső szabadság. Krisztus az emberben az Atya törvényvilágának leváltására jön. Jahvétől Krisztushoz, a Szaturnusztól a Naphoz!

¹⁶⁰ Oroszul „szombatistáknak” is nevezik őket.

¹⁶¹ Latinul: „Audi dicentem: Fiant luminaria in firmamento coeli ad illuminationem terrae. Quis hoc dicit? Deus dicit. Et cui dicit nisi filio? Deus ergo Pater dicit: Fiat sol; et Filius fecit solem. Dignum enim erat, ut solem mundi faceret Sol justitiae” (l. Migne, Patrologia Latina, vol. 14, p. 189).

„Mennyeek országa” és „Isten országa”

Máté Evangéliumában a szombat körüli konfliktus fontos kompozíciós szerepet játszik. Szombat, amikor kirobban ez a konfliktus – az a nap, amelyen különösen nyilvánvalóvá vált a Krisztus lényéből és a tetteiből kiinduló, minden keretet kiszakító erő-túltengés. A kalászek letépése a tanítványok által, Krisztus gyógyításai, a szellem erejével betöltött figyelmeztető beszédei az őt vádolók ellen – mindez szoros egymásutániségben következik (12. fejezet). Azután ez hangzik még el: „Egy nap Jézus elment hazulról és leült a tó partján. Nagy tömeg gyűlt köréje, ezért beszállt a bárkába és leült, a nép pedig a parton maradt. Ekkor példabeszédekben sok mindenre oktatta őket. Ezzel kezdte: „Kiment a magvető vetni.” (Mt 13,1-3). Krisztus négy példabeszédet ad a tengerparton a népnek:

a magvetőről
a búza közé került konkolyról
a mustármagról
a kovásról

a tanítványoknak a házban pedig még három példabeszédet:

a szántóföldi kincsről
az igazgyöngyről
a kerítőhálóról [Károli: gyalomról] (13.fejezet)

Úgyhogy a Máté Evangélium hét példabeszédében hatalmas szombati tanítást figyelhetünk meg. A zsidók ősi időkbe süppedt szombati hangulatával szemben áll az a nézet, amely a távoli jövőhöz fordul. Négy különböző termés vár ott bennünket, melyet négy különböző mező növeszt ugyanazokból a magvakból. Valamikor a jövőben bekövetkezik az az idő, amikor el kell különíteni a konkolyt a búzától; a jövőhöz tartozik az apró mustármag fává növése, melynek ágai között égi madarak élnek. S végül a tekintet a világ távoli jövője felé fordul: „Így lesz a világ végén is: Eljönnek majd az angyalok, és kiválasztják a gonoszokat az igazak közül” (Mt 13,49).

Máté első hét példabeszédének sabesz-szombatián különös erővel kell érzékelnünk azt a példabeszéd-formát, amelyben Jézus a szent szó tipikus újszövetségi elő-formálójaként fejezi ki magát – szemben a törvény-parancsolattal, amely az Ószövetség formája. Ez hasonlít arra, amikor a múmiaszerű és sírhoz hasonlító bábból kirepült a tarka lepke és ragyogó magasságokba tört. A múlt rideg sírjából a jövő reménnyel szárnyaló képei születnek meg.

A példabeszédek napfényessége, amely legyőzi a Szaturnusz halál-ígéretét, a négy Evangélium folyamán még növekszik. Lukács Evangéliumában a példabeszédek még jobban az Ószövetség világa fölé emelkednek, mint Máté Evangéliumának példabeszédei. Ez már abban is megmutatkozik, hogy Máté mindig a *Mennyeek Országának titkairól*, Lukács pedig *Isten Országának titkairól* beszél.

Máté a példabeszédeket kikristályosodott, rendszerezett formában adja. Alapjában két hetes csoportba tagolja (az első a 13. fejezetben, a második pedig a 18-25. fejezetek között van szétosztva). Ezenkívül többségük az alábbi formulával kezdődik: „Hasonlatos a mennyeknek országa...” (példabeszédek a búza közé került konkolyról, a mustármagról, a kovásról, a szántóföldön talált kincsről, a kerítőhálóról, a nagy és a kicsi adósról, a szőlőmunkásokról, a királyi menyegzőről, a tíz menyasszonyról).

Lukácsnál a példabeszédek viszont egy teljesen más világot hoznak létre körülöttünk. Nincsenek csoportba rendezve, hanem úgy szövődnek össze egymással az egész Evangélium folyamán, hogy az a benyomásunk támad, hogy szinte az egész Lukács-evangélium példabeszédekből van írva, képekből áll. Ennek az Evangéliumnak a jellegét bensőséges képi és festői elemek fejezik ki (nem hiába mondják, hogy Lukács művész volt). És milyen sokoldalúan és teljességgel fordulnak felénk itt az emberi szeretet titkai, különösen azokból a példabeszédekből, amelyek csak Lukácsnál vannak: az irgalmas samaritánusról, a terméketlen fügefáról, az elveszett juhról, a tékozló fiúról, a gazdagról és a szegény Lázárról, a farizeusról és az adószedőről szóló példabeszédből. Lukács példabeszédei úgy terülnek szét, mint a koszorúba font tarka virágok, míg az első Evangélium példabeszédei úgy következnek egymás után, mint az egyenes vonalon felfelé vezető lépcsőfokok.

És az egyik legfontosabb különbség Máté és Lukács között épp abban mutatkozik meg, hogy a „mennyeek országa” kifejezés Lukácsnál egyáltalán nem jelenik meg (és ez már Márknál is így volt).

Máté ezt mondja „Mennyeek országa”

Lukács ezt mondja: „Isten országa”

Ugyanakkor Lukács nem a példabeszéd kiindulópontjaként használja az „Isten országa” kifejezést, ahogy Máté az „Mennyeek országa” kifejezést. Csak két példabeszéd (a mustármagról és a kovásról szóló) elején mondja „Mihez hasonló az *Isten országa*? és mihez hasonlítsam azt?” (Lk 13,18 és 20). Aztán jön a válasz: „Hasonló a mustármaghoz” (Lk 13,19), „Hasonló a kovászhoz” (Lk 13,21). De az „Isten országa” szavak fontos szerepet töltenek be a Lukács Evangélium egész szövegében. Az első példabeszéd előtt ez hangzik el: „És lőn ezután, hogy ő jár vala városonként és falunként, prédikálván és hirdetvén az Isten országának Evangéliumát, és vele a tizenkettő...” (Lk 8,1). A magvetőről szóló példabeszéd után pedig Krisztus ezt mondja a tanítványoknak: „Néktek adatott, hogy az *Isten országának titkait (misztériumait)* értsétek” (Lk 8,10). Krisztusnak ezek a szavai is teljesen Lukács szellemében hangzanak: „Ímé az Isten országa ti bennetek van” (Lk 17,21). Az őrzésre átadott minák példabeszéde elé ez a bevezető került: „Mivel közel voltak már Jeruzsálemhez és azt hitték, hogy hamarosan megvalósul *Isten országa*, még egy példabeszédet mondott hallgatóinak” (Lk 19,11). Az „Isten országa” szavak más fontos helyen is felragyognak.

Azok a fogalmak, melyeket ehhez a kifejezéshez általában kapcsolnak, eléggé különböznek egymástól őszinteségben és jószándékban mind vallási, mind morális értelemben. De az, hogy ezek szellemi szinten egyáltalán nem elegendőek, már abból is látszik, hogy semmilyen lényeges különbséget nem tudunk tenni a „Mennyeek országa” és az „Isten országa” között. Egy és ugyanazon érték különböző jelölésére használják. Valójában teljesen más dolgot takar a két kifejezés, és Máté és Lukács Evangéliumának szellemi különbözősége éppen ebben fejeződik ki nagyon világosan. Az inkább érzelmi vallásosság számára a vallásos és a morális egybeesik, úgyhogy az Isten országa fogalmával meghatározott szociális és morális tökéletességeket kapcsol össze. De próbáljunk meg teljesen más oldalról hozzáférkőzni ezekhez a kifejezésekhez („Mennyeek országa” és „Isten országa”).

János felhívásának, mely szerint „elközelített a Mennyeeknek országa”, mely tovább visszhangzik Krisztus első kinyilatkoztatásaiban, egyfajta hangzása van egy olyan világnézet keretei között, amely materialistán színezett, és egy másik fajta hangzása egy olyan világnézetben, amely számára ismert az érzékfeletti világok létezése. Ez utóbbi számára ennek a felhívásnak az értelme ez: az érzékfeletti világ

közeledik az anyagilag érzékelhetőhöz, csökken a kettő között keletkezett szakadék. Krisztus lényének a szellemi világokból a földi emberi világba való leszállása éppen ennek az érzékfeletti világnak a földi világhoz való közeledését jelentette. Világos, hogy az Evangéliumok nemcsak hogy ilyen világnézetből erednek, hanem feltételezik is a megfelelő világnézetet, amely elismeri az érzékfeletti világ tényét.

Egyébként a régi világnak saját elképzelései voltak az érzékfeletti létezésre vonatkozóan. Megtartva a térbeli-érzéki elképzelésekkel való meghatározott összhangot, az emberek eltávolodtak a szférák magasztos egymásutániságának képétől, melyek hatalmas szellemi körök formájában veszik körbe a Földet, mint egy centrumot. Az emberek látták, hogy hét bolygószféra hatalmas kozmikus szellemi köpenyekként öleli körül a földet, melyek közül a legkülső a Szaturnusz szférája, és azt képzeltek, hogy a halott lelke, felemelkedve a Földtől, szférikusán belenő ezekbe a szférikus terekbe. A hét bolygószférát, melyet (ugyancsak atyai-kozmikus módon) egyrészt a legkülsőbb saját környezete, a Szaturnusz szférája, másrészt az állócsillagok szférája vesz körül, úgy képzeltek, mint isteni követek lakhelyét a hierarchikus lények birodalmában, kezdve az angyaloktól egészen a trónokig, kerubokig és szeráfokig. Ugyanakkor ahhoz hasonlóan, hogy a bolygószférák – nem maga az istenség, hanem csak annak lakhelye, így a hierarchiák is csak az istenség testének tagjai. Az Angyalok – Isten keze, stb., az „Isten”- olyan hatalmas lény, amelyik abban a testben lakik, melyet a hierarchiákkal, mint az ő tagjaival együtt hozott létre.

A Nap a hét bolygószféra közül a középső. Ez a Fiú-Isten közvetlen kozmikus lakóhelye, míg a többi szféra, egészen a Szaturnuszig és az állócsillagokig bezárólag, az Atyaisten kozmikus lakóhelye. Krisztus, aki a hierarchiák lénybirodalmának vezető lény, az „Isten Szíve”, és ezért az emberré válásáig az Isten kozmikus házának közepében, a Nap szellemi birodalmában lakott. Emberré válásának következtében a szellemi Nap közeledett a földi és az emberi világhoz.

A Máténál használt „Mennyegek országa” (ha pontosak akarunk lenni, „az ég országa”) az összes szféra szellemi eredetét, míg a Lukácsnál használt „Isten országa” a világ szellemi közepét, a Nap-szférát jelöli. Máténál inkább az *Atya Birodalma* jelenik meg, Lukácsnál pedig a *Fiú Birodalma*. A mennyek sokasága, amelyek lépcsőzetesen burkolják egymást, abban a hetes csoportosításban tükröződik, ahogyan Máté Krisztus példabeszédeit csoportosítja. A szellemi nap birodalmának fényteljessége és gyógyító ereje Lukács Evangéliumának fényesebb és virágzóbb példabeszéd-képeiben tükröződik. Máté Evangéliuma, amely az Ószövetségből az Újszövetségbe vezető híd, még mindig a szaturnikus atyai princípium közelében marad, ahogyan az a zsidók jehovista és szombati jellegű vallásában élt, míg Lukács Evangéliuma, amely már János Evangéliumához vezet bennünket, megadja a lehetőséget a Fiú-princípiumhoz való fejlődéshez, annak ragyogó és gyógyító erejében.

Ezért mondja Máté: Mennyegek országa,
Lukács pedig: Isten országa

A kereskedők kiűzése a templomból¹⁶²

Minél jobban sűrűsödnek Jézus körül életének utolsó napjaiban az emberi gyűlölet és sorsszerű tragikum viharfelhői, annál nagyobb ragyogással terjeszti ki Krisztus alakja maga körül a Nap akaratát, amellyel sikerült szétrobbantania a Szaturnusz halálos átkát. Az utolsó ítélet vihara akkor tör ki, amikor Jézus a jeruzsálemi bevonulás után a Templomhoz közeli Mórija hegy régtől fogva szent szikláira lép¹⁶³.

Márk Evangéliumában a kereskedők Templomból való kiűzésével kapcsolatos drámai eseményeket mindkét oldalról a fügefával kapcsolatos epizód keretezi (1. „A Golgota titkai” c. fejezet). Míg a fügefa előtt Krisztus az emberi lélek lappangó területeiben uralkodó régi szellemiségre hozott halálos ítéletet, addig most a Föld bírójaként az ősi kultusz szférájába lép be.

Érdemes figyelembe venni Jézus életkorát, amelyben akkor volt emberi mérték szerint. Gyakran megzavar bennünket az a szokás, hogy Jézust szakállasnak és szelíd természetűnek képzeljük, ahogyan sok festményen ábrázolják őt. De az, aki a templomban ostort lengetett, fiatal ember, 33 éves volt. A szakállal való ábrázolás a Mennybemenetel utáni, magasztosult Krisztus imaginációjához emelkedik, amikor a Fiú és az Atya eggyé váltak. Ekkor a Fiúra átszállt valami az Atya alakjából. Az életben ő egy ifjú volt a tanítványok körében, akiknek többsége nála bizonyára öregebb volt. Az ifjú nemzedék, ha rátekintett, nem kevés lelkesedést meríthetett önmaga számára.

Honnan jön az a Krisztusból fellobbanó határozott akarat, amellyel felborítja a pénzváltók asztalait? Ezt a jelenetet történelmi kontextusban kell vizsgálni, és azt a császár kultuszában találjuk meg, annak speciális jeruzsálemi árnyalatában.

A názáreti Jézussal, mint istenemberrel Rómában a császár áll szemben – mint emberisten. Az, hogy a császár istennek kijáró hódolatra tartott igényt, nem egyszerű önkényesség volt. A „Golgotai misztérium megismerésének alapelemei”^{*} c. előadásaiban Rudolf Steiner feltárta a császárok kultuszának titkát, és a történelmi dokumentumok is igazolják az ő gyümölcsöző következtetéseit. Octavius Augustus császárral kezdve, aki elsőként egyesítette a Nagy Pontificatus és a császár tisztségét, és minden császár, Nagy Konstantinnal bezárólag, kikényszerítette magának, hogy beavassák őt az akkor már hanyatló misztériumközpontokban. Ezek a beavatások nemcsak abban merültek ki, hogy átadták nekik a titkokat, hanem azokat a rituálékat is megismerték, amelyek átalakítják a lelket. A megtisztított lélek alkalmassá vált arra, hogy isteni erők hordozójává váljon. Azoknak a császároknak a lelkei pedig, akik erőszakkal, előzetes megtisztulás nélkül biztosították maguk számára a szentek szentje titkaihoz való hozzáférést, nem voltak felkészülve a nekik átadott szellemi tartalmak befogadására, ezért elvesztették személyiségük integritását, és ördögi erők kelyhévé váltak.

^{*}1917. április 14-i előadás, GA 175. Lásd még Emil Bock: „Cäsaren und Apostel” c. könyvét

Amennyire kevésbé maradt a Názáreti Jézus a János-keresztelő után egyszerű embernek, annyira kevésbé maradt olyannak a császár is. Jézus a Krisztus lényének hordozójává vált, a császár pedig alacsonyabb rendű szellemi lények hordozójává. Ennek eredményeképpen a Római Birodalom szellemi-kultikus, valamint gazdasági és politikai élete is olyan démoni lények imádatává és kultuszává vált, akik

¹⁶² Németül gyakrabban így nevezik: „Templomtisztítás”, és kontextustól függően így is kell fordítani (vö. azzal a hellyel, melyhez a 255. jegyzet készült).

¹⁶³ Itt zajlott le Izsák feláldozása (1Móz 22,2), és Salamon rajta építette fel a Templomot (2Krón 3,1)

Krisztus ellenfelei voltak. És a rómaiak értelmezésében a kultusz része volt mindenekelőtt a pénzrendszer: mivel minden pénzérme a császárt ábrázolta, az adószedők és a pénzváltók a császár kultuszának közvetítői voltak. Igaz, hogy a zsidók lényegében nem voltak a Római Birodalom alárendeltjei, mivel a rómaiak nem mint legyőzöket, hanem mint szövetségeseket jöttek Júdás Makkabeus hívására. Ugyanakkor a császárnak adót kellett fizetniük, úgyhogy az adófizetéssel, amely a római elképzelés szerint a templomnak való felajánlás volt, a császár kultuszának résztvevőivé váltak. Ezért az adófizetés egy nehéz vallási problémát jelentett a zsidók számára. Azt érezték, hogy két Isten közé: Jahve és a Császár közé szorultak.

A zsidók jelentős kiváltságokkal rendelkeztek annak a kornak más népeihez képest. Magától értetődik, hogy a császárok kultuszának következtében a rómaiak hódító hadjáratai is vallási-kultikus jelleget öltöttek. Róma a meghódított népeknél a helyi kultuszok és szentségek tartalmát a sajátjára formálta. A templomokban Isten-Cézár-szobrokat állítottak, a helyi istenek szobrai pedig Rómába, a Pantheonba szállították, mivel egy grandiózus, az egész világot magába foglaló célt tűztek ki: hogy a császár, mint „Nagy Pontificatus” vezetése alatt koncentrálódjon ott minden kultusz. A zsidók kiváltságai abban álltak, hogy Róma a jeruzsálemi Salamon-Templomra még nem tette rá a kezét. Ugyanakkor világos volt, hogy a császár csak arra várt, hogy a zsidók a megállapodást akárcsak egy kissé megszegjék, hogy ezt a Templomot is saját kultuszterébe vonja be. Úgyhogy a zsidók és elsősorban a nép vezetői nagy nyugtalanságot és félelmet éreztek, hogy a római uralkodók egyszer mégiscsak betörnek a Szentek szentjébe, erőszakkal felszentelődnek Izrael atyai szentségeibe, és a frigyláda helyére a császár szobrát állítják.

A zsidó papok, hogy elkerüljék ezt a szörnyűséget, készek voltak a legnagyobb kompromisszumokra. Ez nem korlátozódott arra, hogy magukra vállalták az adó beszédését. Az adószedőknek, pénzváltóknak és kereskedőknek, a császárság e funkcionáriusainak engedélyezve volt, hogy cselekedeteikre a Templom dicsőségének fénye vetüljön, hogy padjaikat az udvaron, sőt csarnokainak elülső részeibe állítsák fel.

A jelenetet, melyben Krisztus a Templomból való kiűzéskor megjelenik, népszerűen gyakran úgy képzelik, mint a templom felszentelésekor történő sürgés-forgást és zűrzavart. Eközben abból indulnak ki, hogy az ószövetségi vallás szekularizációja olyan messzire jutott, hogy a szentet már nem tartották szentnek. De ez a nézet valódi történelmi dilettantizmus. Jézus nemcsak valami általános rendezetlenség ellen lép fel. Nem, felborítva az asztalokat úgy, hogy róluk szétszóródjanak a pénzek, a rothadó kompromisszum maszkját tépte le a zsidóságról. Krisztus mindenki előtt feltárja, hogy két Isten lakik egy tető alatt – Jahve és a Császár. Ugyanakkor senki sem szolgálhatja egyidejűleg Jahvét és a Mammont. Ha a Császár a templomban lakik, az azt jelenti, hogy az Ima Házát rablók barlangjává tették.

A zsidók elszörnyednek a Názáreti vakmerő cselekedetén. Nem fog-e a császár erre a cselekedetre, saját nagyságának megsértésére úgy fellépni a hivatalnokai ellen, hogy elfoglalja az egész Templomot? Ez lehetővé teszi, hogy belepillantsunk a „Jézus-folyamat” legmélyebb titkaiba. A főpapoknak és a farizeusoknak, hogy megvédjék a Templomot a császártól, ki *kellett* adniuk a császár templomának megszenteltség-telenítőt (a rómaiak szemszögéből Jézus tette a Templom megszenteltség-telenítése volt). Feltételezniük kellett, hogy Jézus kivégzésével kiengesztelhetik a császárt. Pilátus, a császár helytartója, mellesleg később ki akarta szabadítani Jézust. Ugyanakkor a zsidók, akik következetesebben császári módon gondolkodnak, mint Pilátus, most már ezt kiabálják: „Ha ezt szabadon bocsátod, nem vagy a császár barátja”.

A történelem további folyását követve azt látjuk, hogy a Templom megszenteltetésének kiadása nem használt a zsidóknak. Kaligula császár felállította szobrát a jeruzsálemi Szentek Szentjében, és nem távolította el azt, pedig a világ minden tájáról a legismertebb zsidók (köztük Alexandriai Philon) küldtek hozzá delegációt a kéréssel. 70-ben pedig Titus Vespasianus seregei lerombolták a Templomot és egész Jeruzsálemet.

Korunkban a művészeti alkotások gyakran a tudós teológusoknál mélyebbre hatolnak a Krisztussal kapcsolatos események történelmi lényegébe. Franz Werfel drámája, a „Szent Pál a zsidók között” egy olyan jelenettel zárul, amikor az engesztelés ünnepének szent napján¹⁶⁴ beüt a zsidóság halálórája: a római légiók behatolnak a Szentek Szentjébe, hogy ott felállítsák Kaligula mellszobrát, és ily módon Jahve Templomát a Császár Templomává változtassák. Strindberg „Krisztus” c. drámája különösen jól érzékelteti a kapcsolatot a Templom Krisztus általi megtisztítása és császár általi megszenteltetése között. Mégpedig így: a Templom egyik belső udvarán tartózkodó Heródes és Pilátus hirtelen hangot hall, amely a teremből jön. Heródes azt gondolja, hogy most történt meg az, amit már mindannyian félve vártak: felállították a császár szobrát a zsidó Templomban. Jön Kajafás: a Templomba nem a császár, hanem a Názáreti lépett be, aki felborította a pénzváltók asztalait. Heródes ezt mondja: „Ó, sietek meglátni őt, ezt a csodatevőt, akiről már annyit hallottam”. Kajafás: „Senki sem láthatja őt; sietni kell hozzá, mivel már nincs itt”.

Ha a Templomból való kiűzésre történelmi perspektívából tekintünk, akkor elszörnyedünk Krisztus akaratának radikalizmusán. Nem dob-e a világra lángoló fáklyát, ezzel ítélve halálra azt? Krisztus, letépve az álarcokat, döntésre kényszeríti e világ hatalmait. Ő készíti cselekvésre a zsidókat: Keresztre feszítik őt. Ő készíti cselekvésre a rómaiakat: porrá rombolják a Templomot.

A templomból való kiűzés kapcsolata az úgynevezett „fügefa-megátkozással” – ez egy belső kapcsolat. Krisztus akaratának döntésének eredményeként keletkezik. Krisztus a fügefa előtt kiejtett szavakkal egy átlépést valósít meg a „hozsanna” kiáltásától a nép azon felhívásához, hogy feszítsék őt keresztre, és ezzel kihalásra ítéli a régi világot. A Templomban való cselekedetével egy döntő külső csatát is kezd: nem azért jött, hogy békét, hanem hogy kardot hozzon, az ősi templomi világot pusztulásra ítéli, és energikusan megtisztítja a Golgotára vezető utat.

A régi világnak el kell pusztulnia, és el is pusztul. A Templom-jelenetet követően nem sokkal, ahol már maga Krisztus is támadásra indult, a legbizalmasabb tanítványaival együtt az Olajfák hegyéről a Templomra tekintve a Templom pusztulásáról, a régi világ elpusztulásáról beszél: „nem marad itt kő kövön” (Mt 24,2; Mk 13,2). Oda tekint, ahová majd a lavina zúdul, melyet neki magának kell elindítania.

A templom lerombolásáról szóló szavakat gyakran egyszerűen csodás próféciónak értették. És azokban az időkben, amikor a prófeciákat annak sorába kezdték számítani, ami „lehetetlen, mivel sohasem történhet meg”, ezért az Evangéliumok keletkezési idejének datálására kezdték használni (és használják a mai napig). Abból kiindulva, hogy a Templom 70-ben valóban le lett rombolva, arra következtettek: az Evangéliumot nem írhatták korábban. Az ilyen materialista gondolkodási mód elkerülhetetlenül hamis cserékre vezetett. Először is, arra jutottak, hogy a Jézus által mondott szavak – kitaláció, másodsor, hogy ezeket a szavakat akkor adták a szájába, amikor már semmi boszorkányság sem volt abban, hogy Jeruzsálem pusztulását megjósolják, mégpedig éppen a pusztulás *után*. Az ilyen, az

¹⁶⁴ Héberül: Jom kippur (3Móz 23,27-32)

Evangélium mellé ütő logika bénító hatású. Élő tekintettel kell arra a drámai akarati folyamra tekintenünk, amely a Templom megtisztításától a lerombolásáról szóló szavakhoz vezet.

Mindazután, amit eddig vizsgáltunk, különösen fontosnak és fontos következményekkel kapcsolatosnak minősül a császárnak *fizetett adóval* kapcsolatos epizód – éppen azért, mivel ez a Templom megtisztításától a lerombolásának jóslatához vezető úton zajlik.

A Templom megtisztítása	Mt 21,12-16	Mk 11,15-19
Adó a császárnak	Mt 22,15-22	Mk 12,13-17
A templom pusztulása	Mt 23,37-24;51	Mk 13

A farizeusok küldöttei és a Heródes-pártiak, hogy kelepcebe csalják Krisztust, azt a kérdést teszik fel neki, hogy helyes-e a császárnak adót fizetni. Krisztus meghagyja, hogy mutassanak neki egy pénzérmét, és azt kérdezi: kinek a képmása van az érmén? És amikor azt válaszolják neki, hogy a császár képmása, Krisztus ezt mondja: „Adjátok meg azért a császárnak azt, ami a császáré, Istennek pedig azt, ami az Istené!”

Krisztus ezen szavaival ezerképpen visszaéltek. Milyen gyakran hazafias prédikáció ürügyeként használták háborút viselő országokban. És mindenütt rájuk hivatkoztak azok, akik a kereszténységet a hazafiassággal tették egyenlővé, és ezzel összekeverték a politikát és a vallást. A császári kultusz hátterével, vagy a Krisztus és a császár közötti feszültség hátterével, amely feszültség a Templom megtisztítása után forráspontra jutott, ezek a szavak egyenesen szörnyű értelmet nyernek: „Adjátok az ördögnek, ami az ördögé, az Istennek – ami az Istené”. Éppen az Utolsó Ítéletet halljuk ezekben a szavakban. Ez valóban egy csatakiáltás, nem pedig a feltett kérdésre adott egyszerű válasz, nem pusztán a furfangos csapda kikerülése. Felborítva a pénzváltók asztalát, melyeken a császári pénzérmék voltak, Krisztus az összes zsidót, az összes farizeust és Heródes összes kiszolgálóját bátortalan, a baj előérzetével nyomasztott feszült állapotba vezetett. Krisztust felségsértés vádjával¹⁶⁵ akarták elfogni, s ha ebben bűnösnek találják, rögtön kiadhatják a császári bíróságnak. A csatakiáltás egyidejűleg lerántja a leplet és lefegyverez. A császár – Krisztus-Isten ellensége, ugyanakkor neki is meg kell adni azt, ami neki jár. Nem kell félelemből kompromisszumot kötni, de a pusztítónak is bátran meg kell adni azt, ami az övé.

A templom megtisztítása – az a kesztyű, melyet Krisztus a császárnak dob. Az adóról szóló szavak: az ördögről lerántott maszk és egyidejűleg bátor nyilatkozat. A Templom lerombolása a császár látszólagos, külső győzelme Krisztus és a zsidók felett; valójában ez Krisztus belső győzelme, a régi halála és pusztulása, melyből most egy új keletkezhetsz.

¹⁶⁵ Lat. crimen maiestatis, a Római Birodalomban az egyik legsúlyosabb bűncselekmény, különösen gyakran használták Tiberius idején a nemkívánatos személyek bíróság elé idézésére és kivégzésére. Gyakran alkalmazták keresztények elleni megtorlásra.

A szamár és a szamárcsikó a Jeruzsálembe való bevonuláskor

Minél nyilvánvalóbb a Jeruzsálembe való bevonuláskor az értelmi hasadás, ami Krisztusnak azzal az akaratával áll kapcsolatban, hogy önmagát a világ Bírójaként jelenítse meg, annál ékesszólóbbá válnak egyes pillanatok, melyekkel ez a bevonulás kapcsolatos. A végbemenő események a legkisebb részletekig azt mutatják nekünk, hogy eljött az ideje Jahve öreg erőinek Krisztus ifjú és fiatalító energiáinak cseréjére.

Krisztus a dombon fekvő Jeruzsálemhez közelítve előreküldi két tanítványát azzal, hogy (Máté híradásának megfelelően) vezessék oda a szamarat és a szamárcsikót, melyek a Gondviselés láthatatlan keze által lettek számára előkészítve. Ezt érthetjük úgy, hogy valahol a háttérben bölcs emberek köre ténykedik, akiké ezek az állatok. De lehetséges, hogy ez a tudattalan népi lélek annyira telített a pillanat nagyságával, hogy kész mindenben hozzájárulni Krisztus életének kitbontakozó szimbolikájához.

Az adott jelenetben a két tanítvány egyik Evangéliumban sincs nevén nevezve. Ugyanakkor Krisztus még egyszer előreküld két tanítványt. Ez akkor történik, amikor megbízza őket, hogy készítsék el a szent lakomát. És akkor Lukács Evangéliuma rámutat, hogy ez a két tanítvány: *Péter és János*. „Eljöve pedig a kovásztalan kenyerek napja, melyen meg kelle ötleni a husvéti báránynak; És elküldé Pétert és Jánost, mondván: Elmenvén, készítsétek el nekünk a husvéti bárányt, hogy megegyük” (Lk 22,7-8).

Ez a két jelenet, melyben két tanítványt küld előre, szoros kapcsolatban áll egymással. Krisztus megbízását mindkét alkalommal egy finom titoklepel borítja. A szamár és a szamárcsikó keresésekor egy ismeretlen embernek kell szerepet játszani, akinek a tanítványok ezt kell, hogy mondják: „Az Úrnak van rájuk szüksége.”. Az Utolsó Vacsora elkészítésekor a tanítványoknak a házat, amelybe be kell menniük, arról ismerik meg, hogy ahhoz megy egy ember, aki egy korsó vizet visz. Mind a házigazdának, mind a szamár gazdájának bizonyos jelszót kell mondania. Mindebből csak azt akartuk levonni, hogy a szamár és a szamárcsikó esetében ugyanúgy egy szentségről van szó, mint a húsvéti bárány és a szent Utolsó Vacsora esetén. Ahol Krisztus sorsa egyik szakramentális szimbolikus eseménytől a másikhoz halad, semmiképpen sem lehet szó a hétköznapi emberi élet véletlenszerűségeiről.

A XIX. század teológiájának ezeken a képeken fiaskót kellett elszenvednie. A kor materializmusa eltorzította a látását. A kutatókat Különösen az „Evangéliumok ellentmondásai” bosszantották, például az, hogy Máté két állatról beszél, egy szamarról és egy szamárcsikóról, míg Márk, Lukács és János csak egyet említ, mégpedig egy szamárcsikót. Ezek a látszólagos ellentmondások ugyanakkor csak annak következtében lehettek buktatók, hogy a kutatók az eseményeknek csak a materialista, felületes-történelmi vizsgálódási módját ismerték. Így már 1835-ben David Friedrich Strauss a „Jézus élete” c. művében (amely lefektette az utat a „liberális teológia” számára) azt írta az Evangélium azon megjegyzésével kapcsolatban, hogy a szamárcsikón korábban még nem volt szabad embernek ülnie: „Itt érthetetlen, hogy Jézus tudatosan nehezíteni akarta az utazását egy még betöretlen állattal. Hiszen egy ilyen állat, hacsak nem az isteni mindenhatóság hívja őt szolgálatra (mivel az ilyen állaton való első utazáshoz még a legnagyobb lovagolni tudás sem elegendő), az ünnepi folyamatba nem kevés zavart vitt...”. Az emberek hajlamosak voltak azt gondolni (és ez a legmegdöbbentőbb), hogy ilyen cinizmussal határos banalitásokat kijelentve az Evangéliumokról valami találót és lényegeset mondanak.

David Friedrich Strauss és követői azt akarták megmutatni, hogy az evangéliumi híradásokban nem történelemről van szó, hanem mítoszról. Ma már el kell ismerni, hogy Jézus életében a történelem és a mítosz már nincs ellentétben. A történelmi jelenségek megjelenített szellemi képi alakok.

A számár alakja sok meséből ismerős számunkra, egy olyan imaginációként, amely az anyagi emberi test titkaira utal. A Grimm-testvérek által összegyűjtött német népmesékben van egy elbűvölő mese, a „Samaracska”. A királyi házaspárnak, akik régóta gyermektelenek, egy samaracska-fiuk születik. Természetellenes kinézete ellenére felnevelik, és remek zenész válik belőle. Egy másik király udvarában művészetének köszönhetően elnyeri a királylány kezét. A király szolgája, aki azt a megbízást kapja, hogy éjjel megfigyelje a vót, látja, hogy este leveti a számárbőrét, és szép ifjú, igazi herceg lesz belőle. Reggel ismét felöltötte az állatbőrt. A király, miután megtudta ezt, saját maga nyomozza ki a lányának ezt a nem mindennapi házastársát, ugyanakkor éjszaka elveszi a számárbőrt, és nagy tűzön elégeti. Így a samaracska megszabadul: most már nappal is ember maradhat, és hatalmas király lesz belőle. Éjjel az emberi lélek leveti anyagi burkát, és szellemi alakban él. Hatalmas megszabadulás jut neki osztályrészül akkor, amikor nappal is szellemi ember tud maradni. De ez csak úgy lehetséges, ha az anyagi test számárbőrből fénytetté alakul át. A régi test elég, és egy új keletkezik.

Sok olyan mese létezik, amelyik saját képi nyelvén úgy mutatja nekünk a samarat, mint az anyagi test szellemi képét, például „A leveli számár”, „A brémai muzsikások”, a „Terüljasztalka”¹⁶⁶, stb. Még Assisi Szent Ferenc is „számártestvérnek” nevezte a testét. A Bibliában is gyakran találkozunk a számár képével: elegendő, ha csak Bálám samarára emlékezünk, amely képi formában mutatja meg nekünk, hogy Bálám mágikus és látnoki erői az anyagi testéből származtak (4Móz 22). Krisztus a Jeruzsálembé való bevonulásakor a halál felé, a hatalmas testi szentség felé megy, de ugyanakkor a Feltámadás felé, az új testiség szentsége felé is. A régi testet a Kereszthez szögezik, és sírba helyezik. Ugyanakkor Krisztus, mint a Feltámadás elsőszülöttje, Feltámadási testet fog viselni. Az öreg számár és a fiatal számárcsikó a Krisztus körüli legmélyebb jelenségek képévé válnak.

Csak ebből kiindulva találhatnánk választ arra a kérdésre, hogy miért látunk némelyik Evangéliumban egy állatot, egyben pedig – kettőt. Lehet, hogy tényszerűen valóban kettő állat volt, ahogyan ezt Máté ábrázolja. Ugyanakkor már Márk Evangéliuma számára jellemző az a gondolkodási mód, hogy kizárólag a jövő felé fordul. Hiszen az Evangéliumok nem külső dokumentum-hagyományokból jöttek létre, hanem szemlélődő észlelésből. Az evangélisták közül mindenki azt látja, ami az ő látásmódjának megfelel. Márk csak a számárcsikót látja, vele szolidáris Lukács és János. A földi teremtés új kezdete, a Föld megújulása – erre szegeződik Márk tekintete, és ebből ered az ő viharos, szinte oroszlánszerű haladása is. Az új kezdet: a Feltámadási test, amely Krisztusban elsőként válik a földi lét részévé. Márk Evangéliuma is így kezdődik: *Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Τησοῦ Χριστοῦ* (arche tou euangelii Jesu Christu), amit nem szabad az általában használt módon fordítani: „Jézus Krisztus Evangéliumának kezdete”. Nem, itt inkább egy győzedelmes harangszót hallunk: „Íme itt van a világ új kezdete, mivel Jézus Krisztusnak köszönhetően az angyali szférák ismét felénk fordulnak”. A számárcsikó titka Márk Evangéliumának lelke a legelső versétől kezdve.

¹⁶⁶ „A leveli számár”, németül Krautesel (I. Grimm-testvérek összegyűjtött mesék két kötetben Moszkva, 1998. II.kötet 163.o.; ebben a fordításban, mely a forradalom előtti kiadást adja át, a mesének ez a címe: „Szamár-farkasember”). Az utóbbi mese is itt található („Terüljasztalka, Aranyszamár és Bujkibunkó” cím alatt, I.kötet, 192.o.). A fentebb említett Samaracska: II.kötet, 255.o.

Az Arthur Drews és mások által felvetett elméletek azt akarják megmutatni, hogy az Evangéliumok csak egy mítoszból, a „Krisztus-mítoszból” szólnak: a Jézus életéből való különböző történetek nem mások, mint elbeszélések burkában adott csillag-konstellációk, melyek a Napnak a zodiákuson való áthaladásával kapcsolatosak. Az Evangélium ilyen kozmikus kompozícióját valóban fel lehet állítani, ahogy ezt Hermann Beckh tette a „Kozmikus ritmus Márk Evangéliumában” c. könyvében. Csakhogy a következtetés, melyet Drews és mások tesznek ebből kiindulva helytelen. Ez történet és mítosz egyidejűleg. Egy olyan történet, amely nemcsak a Földön zajlik, hanem az égen is, ahol a Nap a csillagok előtti körtáncát járja.

Ennek különösen látványos példáját látjuk a Jeruzsálemben való bevonulásnál. Amikor Krisztus az útra terített felsőruhák és ágak mentén vonul, a Nap a Rák konstellációján halad át, amely az általa leírt út (az a szellemi ekliptika, amelyről most szó van, nem esik egybe az anyagi Nap éves körével) kulminációja, a Földön pedig az emberek így kiáltanak: „Hozsánna a magasságban!” A Rák konstellációt, melyben a régi és az új napív egymásba lép át, mindig egy befelé és egy kifelé ívelő spirál képében ábrázolták¹⁶⁸. A régi fejlődés közeledő végéből egy új világgörbe indul ki, amelyik kezdetben hátrafelé halad. Drews („Márk Evangéliuma”) rámutat arra, hogy a Rák konstellációban valóban található két Szamár-csillag¹⁶⁹, melyek megfelelnek az Evangéliumban szereplő szamaraknak. Ez az a számár, a régi világrend, amely a pusztulása felé halad, és a számárcsikó, amely a Feltámadáshoz vezet. Ahogy a csillagok, úgy a földi események is egy dolgot hangoztatnak ezzel a Krisztus életében lezajló fordulóponttal kapcsolatban: a régi elmúlik és új keletkezik.

Most már a tanítványok kiválasztása is érthetővé válik, amit Krisztus ennek a jelenetnek az előkészítése során végzett. Alaposan feltételezhetjük, hogy Péter volt az egyik legidősebb tanítvány, János pedig a legfiatalabb. Itt is a régi és az új áll egymással szemben. Az egész kép rögtön kiszíneződik. Milyen különböző érzésekkel vezettek a magasan tornyosuló Jeruzsálemben Péter és János a szamarat és a számárcsikót, és velük együtt magát Krisztust is! Péter kedveli a szent várost, úgy, ahogy az ebben a pillanatban előtte áll: mint az egész régi világ megjelenítőjét. Később Jeruzsálemből Rómába megy, amely a régi Jeruzsálem örökösévé lép elő. Ugyanakkor János megírja később az Apokalipszist, amely az Új Jeruzsálem ábrázolásába torkollik. Lehet, hogy ennél a belépésnél lelkében az égi város körvonalai kezdtek felragyogni a földi város felett. A kettejük között található Krisztus mind a régi, halálra ítélt Jeruzsálem felé, mind az új, az ő Feltámadásából keletkező Jeruzsálem felé halad. Viharosan érik benne annak akarata, hogy megoldja a világ sorsát. Lényében és a cselekedeteiben az Utolsó Ítélet lángja lobog.

¹⁶⁸ ☉

¹⁶⁹ Az Asellus Borealis csillagról (Északi számár, HR 3449) és az Asellus Australis (Déli Szamár, HR 3461) csillagokról van szó a Rák csillagképben.

Példabeszéd a farizeusról és a vámszedőről

Ismét Lukács példabeszédeihez fordulunk, melyek Máté Evangéliumának példabeszédeinél magasabb fokon hordozzák magukban a szaturnuszi sötétség alól kiszabaduló kozmikus-szakramentális nap-elemet.

Lukács tipikus példabeszéde, mely a farizeusról és a vámszedőről szól, lelki értelemben különösen élénk színekkel ábrázolja a valódi emberség mély titkát. A farizeus felsorolja az erényeit, és ezt a felsorolást egy kultikus imába foglalja. Büszke, hogy a böjtöl és megfizeti a tizedet. A vámszedő pedig a legmélyebb, szerény alázattal lesüti a szemét, és csak ezt ismétli: „Isten, légy irgalmas nékem, bűnösnek!”¹⁷⁰ (Lk 18,9-14).

A szó, melyet Luther így fordít: „sei mir gnädig” (légy irgalmas hozzám) – az egész Evangélium egyik legmélyebb értelmű és legrejtelmesebb szava. Görög alakja, a *ἱλάσθητι* (hilastheti) a *ἱλάστηριον* (hilasterion) főnévhez vezet bennünket. Ezt a szót senkinek sem sikerült helyesen lefordítani. Luther így fordítja: „Gnadenstuhl” (engesztelő áldozat) (pl. Róm 3,25). Egy ilyen szót csak a vallási szertartások képeiből lehet megérteni. A judaizmusban ezzel a szóval jelölték a Szövetség Ládájának fedelét a Templom Szentek Szentjében¹⁷¹. A Frigyláda volt az oltár, a hilasterion, mely fölött a kerubok angyali alakjai álltak, és ez volt az Isten jelenlétének helye. Míg az oltár – a sír (az oltárok mindig koporsó formájúak voltak), addig a hilasterion az a hely, ahol végbemegy a feltámadás, ami a halottat élővé változtatja, ahol a földi ostyát az isteni dicsőség az élet fényével ragyogja be. Úgyhogy a vámos szavai, ha azokat a görög szó képi tartalmának megfelelően fordítjuk le, ezt jelentik: „Istenem, alakíts engem, bűnöst az átlényegülés helyévé, hadd legyek az oltáron zajló folyamat részesévé, tegyél engem oltárrá, ahol a te jelenlédnek köszönhetően az én bűnös emberi princípiumom sugárzó istenibe lényegül át”. Csak az vezetett az egyházi szóhasználat elkopott fogalmaihoz, hogy nem elég alaposan viszonyultak a görög szavak pontos misztériumi tartalmához. A példabeszéd a farizeust szaturnuszi becsontosodásban mutatja, a vámszedőt pedig a krisztusi átlényegülés Nap-minőségéért küzdőnek. Az oltár feletti átlényegülés, az ostya ragyogása Krisztus éteriségében valójában az Ószövetség legyőzése és felemelése (felmagasztalása), a Nap győzelme a Szaturnusz felett.

A farizeusról és a vámszedőről szóló példabeszéd végén Jézus ezt mondja: „Mondom néktek, ez *megigazulva* ment haza, nem úgy, mint amaz” (Lk 18,14). Itt a törvény igazságossága és a szív általi megigazulás áll szemben egymással. Lukács, aki Pál tanítványa volt, Pál tanítását reprodukálja a hit általi, és nem a törvény cselekedeteivel elért megigazulásról, és ezt nem teológiai fogalmak segítségével teszi, mint maga Pál, hanem evangéliumi képek nyelvén. A teológiában a megigazulásról és a bűnök bocsánatáról sokat gondolkoztak, beszéltek, vitáztak és írtak, de anélkül, hogy közeledtek volna Pál misztériumi kifejezéseinek erejéhez és élességéhez, vagy Lukács evangéliumi képeinek lelki erejéhez és sokszínűségéhez. Csak nagyon fokozatosan, az új képi tudat alapján jelenik meg az a lehetőség, hogy megértsük s kifejezzük a Páltól és Lukácstól származó, a megigazulásról és üdvösségről való üzenetet. Próbáljuk meg a megigazulás szentségét felvázolni az egyik oldalról, Lukács Evangéliumának értelmében.

A béna meggyógyításánál Krisztus ezt mondja: „Hogy pedig megtudjátok, hogy az ember Fiának van hatalma e földön megbocsátani a bűnöket, (monda a gutaütöttnek): Néked mondom, kelj fel, és fölvén

¹⁷⁰ Görögül: Ο Θεός ἱλάσθητι μοι τῷ αμαρτωλῷ. Luther fordításában: „Gott, sei mir Sünder gnädig”.

¹⁷¹ 1. 2Móz 25, 17-22

nyoszolyádat, eredj haza!” (Lk 5,24). Hogy az Emberfiának hatalma van megbocsátani a bűnöket a Földön, és hogy az Emberfia a szombatnak is ura, ez két olyan üzenet, amely kapcsolatban áll egymással. A krisztusi nap az ember belsejében bevilágítja és megvilágosítja a szaturnuszi testi burkot: a Nap a Szaturnusz ura. Ez ugyanakkor még a bűnök elengedése is. A „bűnt” kettős módon lehet érteni. Először is, bűn alatt az emberek egyes vétkei és mulasztásait értjük, magára az emberre gyakorolt hatásával együtt, melyek miatt a személyes méltósága, értéke csökken. Ugyanakkor a bűn egy olyan tény, amely az egyes ember és az ő személyes méltósága határain túl messzire kiterjed. Ez a bűn, *mint olyan*, az eredendő bűn, az egész földi létezés általános állapota. Annak következtében, hogy az ember belesüppedt a kozmikus ténynek minősülő eredendő bűnbe, a bűn-betegségbe, kénytelen Lutherral együtt ezt mondani: „Még a jó cselekedeteim is bűnök”. A bűn első fajtája a személyes emberi sors, a második pedig a Föld sorsa. Az első fajtája inkább az ember lelkiségében gyökerezik, a második inkább a testiségében. A Krisztus által megvalósított bűnbocsánat nem a személyes bűnre vonatkozik, hanem az eredendő bűnre. Ő „Isten Báránya, aki magára veszi a *világ bűneit*”. Rendkívül végzetes tévedés azt hinni, hogy a bűnök megbocsátása abból áll, hogy az ember egyes bűnei hirtelen érvénytelenné válnak. Minden embernek felelnie kell a személyes bűneiért, mégpedig vagy ugyanabban a földi életében, vagy a halál utáni sorsokban. Itt a végzetes megfizetés könyörtelen törvénye uralkodik. Ugyanakkor Krisztus a világ bűnét, az eredendő bűnt mindenki számára elsimítja, aki Vele összeköti magát. Ezáltal megsokszorozódik az emberi erő, ami ahhoz szükséges, hogy vállalja vegye a személyes sorsát, még akkor is, ha ez nem könnyű. A bűnök elengedése, amely Krisztuson keresztül történik, egyenlő mértékben vonatkozik minden emberre, függetlenül attól, hogy kisebb vagy nagyobb a bűnük, mivel ez megszünteti a bűnöket, melyek egyformán érintik a farizeusokat és vámszedőket, az igazakat, a szűzeket és a bűnös asszonyokat.

A béna gyógyításánál az Emberfia olyan mértékig alkalmazza a hatalmát, hogy nemcsak a bűn-betegség gyógyul meg, hanem a testi betegség is. A merevvé és rideggé vált testi szaturnikus burkot a gyógyító naperő most élettel telíti.

Krisztussal elközeledett az Isten országa, a napszféra szelleme a Földre hatolt. Most a szaturnikusan elsötétedett Földnek is, mivel öreggé és lomhává, „bűnössé” vált, napossá kell világosodnia. Hogyan is megy ez végbe? Csak az ember által, a Föld csak az emberben válhat Krisztus-Nappá. A szerv, amely az emberben a krisztusi naperőt magába fogadja, a szív, a szív tevékenysége pedig a *hit*, a pizstisz. „Béke” és „igazságosság”: az emberben megelevenedő naperők, az emberben lévő Isten Országának két emelkedő fokozata.

Amikor Krisztus az Evangéliumban egyik vagy másik emberhez fordulva ezt mondja: „a te hited megtartott téged; eredj el békességgel” (pl. Lk 8,48), akkor ez egyáltalán nem egy köszöntő vagy áldó formula. Érzékfeletti értelemben ezeket a szavakat teljesen szó szerint kell értenünk: a hit egy érzékszerv, melynek segítségével az ember befogadta a „békét”, és az őt betöltő béke, mint Krisztus gyógyító naperejének princípiuma segített neki.

Ami belül „béke” gyanánt kezd élni, az még „igazságosságban” erősödik. Az igazságosság keresztény értelemben nem valami formális, törvénynek megfelelő állapot (ez lenne a farizeus vagy kispolgári igazságosság), hanem egyfajta kozmikus jellegű anyag, energia. A külső nap az égen meleget sugároz és fénysugarakat bocsát ki. A szellemi nap melege a „béke”, mely harmonikussá teszi a lelket. A szellemi nap fénysugara: ez az igazságosság, amely az embert arra készíti, hogy egészen a testi

princípiumig sugározzon, éteri erőit pedig Krisztus doxa¹⁷²-jával, dicsőségével tölti be. Úgyhogy a hitnek köszönhetően az ember megigazul, vagyis isteni igazságossággal töltődik be. És a bűnök megbocsátása ez a megigazulás. A sötétség, amely az embert a bűnbeeséstől kezdve beborítja földi testiségében és földi, testtel kapcsolatos tudatában, megvilágosodik. Az ember átlényegülésen megy át, sugárzó ostyává válik. Az isteni igazságosság esetében nem számít, hogy az ember a törvény előírásait betartotta-e vagy sem. Sőt lehet, hogy a bűnösnek könnyebb eljutnia a „pisztisz-ig”, a szív-cselekedetig, amely megnyitja őt a Krisztusi napfénynek.

Mindabban, amit most érintünk, egy csendes, ugyanakkor grandiózus világfordulat előtt találjuk magunkat, amely Krisztuson keresztül ment végbe. A Szaturnusztól a Naphoz való hatalmas átmenet előtt találjuk magunkat. Krisztus megjelenése előtt a Föld egyre inkább előregedett, egyre inkább szaturnuszivá vált, egyre jobban megkeményedett. A judaizmus a világ ily előregedésének istenfélelmét kultiválta. Mózes kőtáblái, melyen a törvényt az emberiség elé állította, ugyanazt a minőséget fejezték ki, mint amivé magának a Földnek egyre inkább alakulnia kell. A Föld kemény és a tekintet számára áthatolhatatlan kővé vált; erre a kőre voltak feljegyezve a természet megmászhatatlan törvényei, és mindenekelőtt a minden földi dolog halandóságának törvénye. Ezen a kőn az érzékfeletti világok összekinyilatkoztatásainak egyelőre még meglévő hangjai egyre inkább porrá váltak. Az emberben most kizárólag az érzéki-anyagi világ tudata maradt meg. A halál és a sötétség terült el a Földön. A zsoldárénekesek a mulandóságot énekelték meg, énekeiket a lant bús hangjaival kísérték: „

Elragadod őket; olyanokká lesznek, mint az álom; mint a fű, amely reggel sarjad; Reggel virágzik és sarjad, és estvére elhervad és megszárad” (Zsolt 90,5-6). Az emberek minél inkább követték Mózes kőbe vésett törvényeit, annál inkább megerősödött a belső halál és belső elsötétedés. Az emberek csak azt kerülték el, hogy saját személyes sorsuk súlyosbodjon az egyéni bűnök által. A Föld és az emberiség sorsa egyre sötétebbé vált. Amikor az emberek meghaltak, magukkal vitték a szellemi világba az anyagi földi lét sötétségét és áthatolhatatlanságát. Mivel elveszítették az érzékfeletti világról való képzeteket a Földön, vakoknak bizonyultak, amikor maguk ebbe a világba léptek; a halottak világában a lelkeket gyötrelmes sötétség vette körül. És a másik világban is a tekintet számára áthatolhatatlan kőtáblák álltak a lelkek előtt, a törvény kőtáblái – vádolva és megítélve őket.

És ekkor jelent meg a Földön Krisztus, elhozva a Földre Isten Országát. Azokban az emberekben, akik összekötötték magukat Krisztussal, a belőle kisugárzó szellemi naptól egy szív-szem, a hit fejlődött ki. Beáradt a fény. És ha az ember a földi életben még nem is jutott teljes látásra, a halállal úgy tudott a szellemi világba lépni, hogy ugyanannyi fény vette ott körül, mint amennyit befogadott a Földön Krisztus lényéből és erejéből. Az ítélkező kőtáblák helyére a lelkek elé naplénnyként most Krisztus állt. Az anyagi lét sziklája áttetszővé vált. A Szaturnusz sötétségét átvilágítja a Nap. Aki Krisztushoz kapcsolódott, a halál után azt érezte, hogy befogadták őt a paradicsomba, Isten országába, a nap-szférába, hogy sikerült neki lerombolnia a bűnbetegség falát. Itt értjük meg, mit akar mondani nekünk Lukács Evangéliuma a a gonosztevővel¹⁷³ való jelenetben: nem azt, hogy személyes sorsából meg vannak el vannak törölve a saját bűnei. Ugyanakkor megszabadul a bűnbetegség sötétségétől. Krisztus birodalmának paradicsomi fényében most teljes világossággal indulhat jövőbeli sorsa felé.

Damaszkusz előtt teljesen átfordult az, amit Mózes a törvény kőtábláinak segítségével felépített. Pál Mózes fordítottja. Előtte még anyagi testben élve, természetfeletti erővel tárult fel a napszféra éteri

¹⁷² Görög δόξα (doxa).

¹⁷³ 1. Lk 23, 40-43.

birodalma. Ugyanaz az ember, aki sötét fanatizmussal bámulta a törvény tábláit, hirtelen, a sors általi kegyelemből, az érzéki látás körétegein át meglátja a ragyogó Krisztus-Napot. Ezért is tudta ezt mondani: „e kőszikla pedig a Krisztus volt” (1Kor 10,4). A Föld áttetszővé válik a Nap számára, ami Krisztussal együtt került belé. Ami a gonosztevő számára a halálával válik láthatóvá, az Pál számára az élete során tárul fel. Damaszkusz előtt Krisztus Pál általi szemlélése – a bűnök fokozott elengedése. Saul új emberré, Pállá válik. A szív-szerv a fény túlcsoordulásától nyílik meg benne. A Damaszkusz előtti élmény egy hatalmas, magáig a tudatig eljutó „hit általi megigazulás” volt.

Most az atyai idő teljesen a fiúi időbe lépett át. A Szaturnusz sötétsége után teljesen felkelt a Nap. Innentől kezdve és ezentúl már nem az „Istentől való távolság” júdeai princípiuma, hanem az Istennel való áthatottság keresztény princípiuma érvényes.

Lukács Evangéliumának végén a Feltámadással kapcsolatos jeleneteket látunk. A tanítványok a Feltámadottat a szertartási ünnep során látják meg. Először ez két tanítvánnyal történik Emmausban, aztán pedig a tanítványok körével zárt ajtók mögött. Amit a tanítványok most szemlélnek, az a kereszten lévő gonosztevő élménye és Pál Damaszkusz alatti élménye között helyezkedik el. A kenyér és vele együtt a Föld is áttetszővé válik. A Feltámadott éterikus nap-alakja tekint az ostyából a tanítványokra. Amikor a gonosztevő a kereszten befogadta Krisztus lényét, a Nap az égen, épp ellenkezőleg, elsötétedett. A gonosztevő számára Krisztus teste a kereszten ostyává változott, melyből a Krisztus-Nap ragyogott fel. Amikor Emmausban a tanítványok bementek a házba, hogy elvégezzék a kenyértörés szent cselekedetét, a Nap odakint ismét leszállt. A Krisztus-Nap, maga az „Ország” ragyogott fel a kenyérből, így ismerték fel a Feltámadottat.

Átlényegülést élt át a gonosztevő, a tanítványok, és Damaszkusz előtt Pál is. A kenyér, és vele együtt a Föld válik ostyává, és először maga a Keresztre feszített volt a szentségtartó, aztán a kenyér a szertartásban, és végül maga a Föld. A transzszubsztanciáció, az ostya átlényegülése a keresztény eucharishtiában: a hit felébresztése és a „hit általi megigazulás”, a bűnök bocsánata; hiszen az átlényegülés a Krisztus-Nap földi létben való pirkadata.

A zsidók a Szaturnusz napját ünnepelték azzal, hogy a sírokhoz mentek, és ott a halálról és az öregségről meditáltak. A keresztény szintén a sírhoz megy, a saját Napját ünnepelve. De a sír, ahová a keresztény megy: oltár, és ott nem a világ öregségét, nem a halált keresi. Nem egy holttestet keres. Különben nem ezt hallaná: „Mit keresitek a holtak között az élőket?” (Lk 24,5). A sír felett a Feltámadottat keresi. Az oltár felett Krisztus Testének Napja ragyog. Itt találkozik a Feltámadottal, itt találhatja meg az ő saját Damaszkuszát, itt erősítheti meg a hitét, és itt ad lehetőséget Isten igazságosságának, hogy a szívébe irányuljon. A Szaturnusz az eredendő bűn bolygója volt. A Nap a bűnből való gyógyulás, a megváltás bolygójaként kelt fel.

11. fejezet – KRISZTUS MÁSODIK ELJÖVETELE ÉS AZ EVANGÉLIUM ESZKATOLÓGIÁJA

A prófécia lényege

Az Ószövetség prófétai könyveiből az Újszövetségbe árad a prófétai élet egy erős áramlata, s a végén, a János Apokalipszisben éri el teljes kifejlődését. De ez az áramlat még ez előtt, az Evangéliumokban, a tekintetek elől rejtett mederből egyszer (röviden, de nagy erővel) előtör: Krisztus apokaliptikus beszédeiben az Olajfák hegyén, melyeket „kis apokalipszisnek” vagy „evangéliumi apokalipszisnek” nevezünk.

És a prófétai elem minden alkalommal – ott, ahol világossá válik – a megértés egy különös szintjét adja. Abban, hogy János Apokalipszise („a Nagy apokalipszis”) az összes bibliai könyv közül az utolsó, nem szabad véletlenszerűséget látni. Azért az utolsó, mert a János Apokalipszise egy csúcs, melyet erre való belső joggal csak az tud megérteni, aki önmaga átalakításával az összes előző fokozatot leküzdötte. És mivel az Evangéliumban az áll, hogy az Olajfák hegyi kinyilatkoztatásban csak tanítványok vettek részt (Márk Evangéliuma azt is elmondja, hogy csak a két testvérpár – Péter, András, Jakab és János), ez azt jelenti, hogy az apokalipszist, a próféciát csak az képes befogadni, aki a megértésben messze előretutott.

Magától értetődik, hogy a „prófeciáról” egész másképp gondolkodik és másként érti a materialista kor, mint az, akinek ismerős az érzékfeletti világ ténye és életgazdagsága. Az ilyen szorosan zárt egek alatt, amelyekkel az emberiség szellemi fejlődésének utóbbi szakaszaiban dolgunk van, a prófécia kizárólag valamilyen jövőben bekövetkező események csodálatos jóslata. Ha a megjövendőlt esemény külső módon bekövetkezik, akkor a prófécia igaz volt, ha nem, akkor hamis.

A Bibliáról való elképzeléseink eldurvulásában és vulgarizálódásában hatalmas szerepet játszott az, hogy a „prófétairól” mint olyanról való mai materialista elképzeléseket minden további nélkül átvitték a bibliai korszakra, az izraeli próféták és az ősi kereszténység korára. Pedig azok még olyan idők voltak, amikor az egek még nyitva álltak a jámbor és bölcs emberek érző és szemlélő megismerése számára. És azokban az időkben a prófécia nem közönséges varázslat, hanem a szellemi világ jeleinek és alakjainak kegyelemmel teli olvasási művészete volt.

Nézzük meg a következő példát. Krisztus a „szenvedések megjövendölését” földi életének egy meghatározott pontjától kezdi beletenni a tanítványok tanításába. „Az Emberfiának emberek kezébe kell kerülnie. Megölik, de harmadnapra föltámad” (Mt 17,22-23 stb.). Amikor az olvasó Krisztusnak ezeket vagy az ehhez hasonló szavait úgy olvassa, ahogyan ma szokás gondolkodni a prófeciákról, az az elképzelés alakul ki benne, hogy Krisztus mindössze azt akarta a tanítványoknak előre jelezni, hogy mi fog vele történni, de azok valamiért nem hallották vagy nem akarták hallani, ezért ugyanazt három vagy négy alkalommal elismételte nekik. Ha az olvasó ráadásul az ilyen jövendölés lehetőségében általában is kételkedik (ami csak a materialista világnézet logikus következménye), akkor Krisztus szavait nem valódinak, hanem utólagos beszúrásnak tartja, amikor Krisztus szenvedéseit és halálát megjövendölni már egyáltalán nem volt nehéz: ezek úgymond a „gyülekezeti hit mítoszteremtéseként” jöttek létre. Ilyen

„visszamenőleges jóslatok” tudományos megjelölését (vatecinia ex eventu¹⁷⁴) kidolgozva elfedjük az ilyen tudományos módszerek mentális zűrzavarát. Úgyhogy a liberális protestáns teológia nyílt vagy burkolt formában gyakorlatilag a következő szabályt alkalmazta: „csak azok a jövődölések valódiak, melyek nem teljesültek”. Hiszen a kutatók nem találtak alapot olyan jövődölések utólagos kigondolására, melyek valójában nem azok, hanem „hibák”. Az ilyen „valódi” jövődölésekhez sorolták Krisztus eszkatológiai jövődöléseit az Evangéliumokban, általában mindazt, amelyben a közeli világvég várakozása (legalábbis amilyennek azt elképzelte) fejeződött ki az őskereszténységben. Mivel azonban a világ egészen a mai napig sem tűnt el, a kutatók azt feltételezték, hogy az őskereszténységben egy fundamentális tévedés uralkodott, amelyet nemcsak Pál, hanem Krisztus is osztott (lehetséges, hogy ő maga idézte azt elő). Ebben az esetben ugyanannak a kutatási princípiumnak a második fele ez: „Minden beteljesült jövődölés nem valódi”, vagyis csak azután gondolták ki azokat, hogy megvalósultak. Így például az ószövetségi könyvek kutatói azt tartották és ma is azt tartják magától értetődőnek, hogy Ézsaiás könyvének azok a részei, melyekben Cirusz perzsa királyról, a zsidók babiloni fogságból való szabadítójáról van szó, csak a fogságból való visszatérés után keletkezhettek. Az Evangéliumok keltezésére Krisztusnak azokat a szavait használják újból és újból, melyek Jeruzsálem halálára és a Templom lerombolására vonatkoztak. Jeruzsálemet és a Templomot a római seregek valójában 70-ben rombolták le. Tehát (következtetnek ebből az emberek) az Evangéliumokat nem írhatták korábban, mint 70-ben. Hiszen maga Krisztus ezeket a szavakat nem mondta (hiszen megvalósultak!), hanem később adták a szájába, amikor Jeruzsálemet már lerombolták.

Ezt a logikát, melyben a materializmus minden aljassága teli torokból nyilvánul meg, hosszú időközön keresztül teljesen természetesnek, és majdnem egyedüli „tudománynak” fogadták el mind a kutatók, mind a hallgatók az olvasókkal együtt.

Térjünk vissza a „szenvedés megjövendölésének” példájához. A vallástörténelem már régóta bőséges anyagot gyűjtött össze arra vonatkozólag, hogy a szenvedések, a halál és a harmadik napon való feltámadás, hogy a „szenvedő, meghaló és feltámadó Megváltó Isten”-ről való elképzelések már a Közel-Kelet kereszténységet megelőző vallásaiban is fontos szerepet játszottak. Ebből gyakran arra a következtetésre jutottak, hogy a Krisztus haláláról és feltámadásáról szóló híradás „mindössze egy mítosz”, a főníciai és más mítoszok és kultuszok mintájára. A tényleges körülményeket nem nehéz kiválogatni, ezeket állandóan és egyre nagyon világossággal pontosítják a vallástörténeti kutatások. Mégpedig, hogy mindenütt, ahol a kereszténység előtti kultikus központokban beavatások zajlottak, a „szellemi ember”, az „emberfia” felébresztésénél a szenvedés, a halál és feltámadás törvénye adott magáról hírt. Ezt a törvényt hirdették a népnek a mítoszok és kultuszok képén keresztül, kezdve az eleusiszi gabonáról szóló mítosztól, Adonisz szolgálatáig Föníciában. A szenvedések, a halál és a feltámadás fokozatain való áthaladás a beavatásban az ember „újjászületése”, a felsőbb ember, az emberben a Fiúnak, az „Emberfiának” a megszületése. És amikor Krisztus a tanítványokkal a szenvedésekről, a halálról és a feltámadásról beszél, a magasabb szellemi törvényt tárja fel előttük, olyan alakot pecsétel bele földi szavakba, amely a látnok és a bölcs tekintete számára az égen látható volt. Tanításait még azok egyik földi megvalósulásába is beleágyazza. Hiszen azokat a napokat Lázár halála és feltámadása töltötte be, és mindaz, ami ezt az eseményt megelőzte és követte. Ahogyan az Ószövetségben

¹⁷⁴ Esemény alapján történő jövődölés (lat), vagyis lényegében fiktív jövődölés, melyet akkor adnak meg, amikor az esemény már lejárt

Jónáson, úgy az Újszövetségben most Lázáron valósul meg, hogy az Emberfiának meg kell halnia és három nap elteltével fel kell támadnia.

A „szenvedések megjövendölése”, mielőtt kijelentették volna, sok alátámasztást keresett az évezredek folyamán. Abban a pillanatban nyert alátámasztást, amikor kijelentették. Krisztusnak mind a halála, mind a feltámadása ezeknek nem az egyedüli, hanem a legnagyobb és befejező megvalósítása volt. Krisztus a tanítványoknak a legmélyebb egyetemes törvényt tárja fel (utalással az ő alapvető szerepére az emberiség saját küldetésének megvalósításában). Ennek a törvénynek ő magán kell megvalósulnia. Annak, ami igaz a szellemre vonatkozóan, és már nem egyszer behatolt a Földre egy előzetes bemutatóként, most az elejétől a végéig bele kell íródnia a Földbe, a földi lét tényezőjévé kell válnia. Annak, amiről korábban kizárólag csak a misztériumok berkeiben tudtak, amit csak azokban ápoltak, most általánosan hozzáférhetővé kell válnia az emberiség számára a Golgotán. Krisztus halálával és feltámadásával mindenki számára közhírré tétetik az Emberfia halála és feltámadása – s nem szavakban, hanem a sorson keresztül. De mielőtt a sorsnak ezen kihirdetése az emberiség számára megtörténik, Krisztus arra törekszik, hogy ezt a törvényt a tanítványok tudomására hozza.

A „szenvedések megjövendölése” azonban általában is hasonlít a Biblia összes prófétikus-apokaliptikus szavára. A prófécia ilyen értelmezésével sokaknak úgy tűnhet, hogy valamit elvettek tőlük. Egyszerűen szólva az az érzés keletkezik, hogy a jövendömondásokban ilyen módon semmilyen virtuóz ügyesség nincsen. Ez igaz, hiszen csak ekkor lesz a jövendömondás isteni művészet. A Bibliában semmilyen virtuóz trükk nincsen, sem a „csodákban”, sem a „jövendölésekben”. Akinek csak trükközésre van szüksége, az a Bibliának csak a karikatúráját tartja a kezében.

A Bibliában minden prófétikus-apokaliptikus mindenekelőtt a szellemi törvényeknek, a szellemi előképeknek és eseményeknek a kinyilatkoztatása, függetlenül attól, hogy külsőleg megnyilvánulnak-e vagy sem.

A „prófeciák teljesülésére” vonatkozó kérdést csak azt követően tehetjük fel – anélkül hogy kockáztatnánk a hibába esést –, hogy ezt egyszer s mindörökre megállapítottuk. Mindig vannak teljesülések, melyek a kinyilatkoztatás égi képeihez a kinyilatkoztatások földi megjelenüléseként csatlakoznak, de ezeket nem szabad durva anyagi formában várni és keresni. Sok jövendölés beteljesült, mégpedig a leghatalmasabb formában. Viszont az emberek ezt nem vették észre, mivel a beteljesülést más, külsődlegesebb formában várták (hiszen a zsidóknak ígért Messiást nem egészen másként képzeltek?). És ezért a prófeciát annak a nyugtalan kornak egyik tévedéseként bélyegezték meg. Úgyhogy attól kezdve, amikor Krisztus szavairól volt szó, az emberek ezt mondták: „de hát Krisztus is mindössze saját korának gyermeke”.

A gnózis és a montanizmus

Most engedjünk meg magunknak egy történelmi kirándulást az ősi kereszténység korának meghatározott áramlatai területére, mivel a Biblia értésében máig is uralkodó fundamentális tévedések elhárításához nagyon fontos azok keletkezésének vizsgálata.

Az újszövetségi prófeciák előbbieken megállapított jellegének fényében érthetővé válik, hogy itt két fajta hiba következhet be. Az egyik, ha csak azokra az érzékfeletti ősképekre és alakokra tekintünk, melyeket az Evangélium vagy az Apokalipszis szavai megjelenítettek és ábrázoltak, és akkor figyelmen

kívül hagyjuk a szellemi lényeknek a földi történelemben való megtestesülését és megvalósulását; ekkor az Evangélium úgymond a levegőben lógva marad. Vagy pedig épp ellenkezőleg, mindenben csak a anyagi-történelmi oldalt látjuk, és akkor az érzékfeletti eredet, a szellemi események teljessége marad figyelmen kívül, ekkor pedig az Evangélium úgyszólván túlzottan földhöz kötöttek bizonyul.

Habár a második végletesség, felismerve saját túlsúlyát és kizárólagosságát, nagyon-nagyon szabadnak érzi magát, a történelemre bocsátott kíváncsi tekintet az ősi kereszténység korában csak annak legelső csírait észleli. Az első elhajlás, ezzel ellentétben, akkoriban nagyon széleskörűen elterjedt volt. Összefoglaló történelmi aspektusban az első fajta végletet gnóziként, a másodikat montanizmusként határozhatjuk meg.

A tisztánlátás már kimerülő maradványaira épült gnózis az Evangélium szellemi alapjairól mély, beható értéssel rendelkezett, ugyanakkor Jézus földi életének történelmi tényeihez, és mindenekelőtt a Kereszten való testi halálához nem tudott eljutni. A gnózis Krisztust isteni lénynek látta, ugyanakkor Jézust, mint embert, nem látta. A gnosztikusok vagy azt képzeltek, hogy a Kereszten csak a „test kísértete” függött, vagy azt (ahogy ez a híres Baszileidész iskolájából származó szűkös feljegyzéseken áll), hogy Krisztus helyett a cirenei Simont feszítették keresztre.

A kereszténység első évszázadaiban a gnózis rendkívül elterjedt volt mind az emberi tapasztalatok sorában, mind az emberek gondolkodásában, ugyanakkor nagyon hamar egy könyörtelen harc kezdődött ellene, s végső soron gyökerestül kiirtották. A gnosztikus irodalommal együtt azokat az anyagokat is nélkülöznünk kell, melyek lehetőséget adtak volna arra, hogy megítéljük, hogy az ősi kereszténység korának *tudata* mennyire nem hasonlítható össze azzal, amelyik a későbbi időkben fejlődött ki. A gnózis ereje teljes egyoldalúsága ellenére is forrása volt a lelkesedésnek, amely az ősi kereszténység idején rendkívül erősnek bizonyult, és az érzékfeletti szellemi megismerés teljességén alapult. Az, amit a gnózis látott, kétségtelenül igaz volt. A tévedése abban állt, hogy sok mindent (mégpedig azt, ami a Földön zajlott) egyszerűen *nem* látott.

Az egek akkor szélesre tárultak, ezért a gnosztikus egyoldalúságban az őskereszténység bocsánatos gyengeségét kell látnunk. De a másik, a materialista egyoldalúság, a kereszténység fejlődésében hatalmas tévedés maradt és marad egészen napjainkig.

A II. század közepe táján jelent meg a színen a frígiai Kübelé-pap, Montanosz, akin a második véglet eredetét lehet tanulmányozni. A bűnbánatról szóló viharos prédikációiban azt hirdette, hogy a közeljövőben bekövetkezik Krisztus második testi eljövetele és az ezeréves birodalom, melynek vezetője és hirdetője állítolag ő maga. A korai kereszténység belső jellegére nagyon jellemző, hogy a Montanosztól eredő gondolatokat eretneknek nyilvánította, és még a nyomait is oly energikusan kiirtotta, hogy az írásából és cselekedeteiről megmaradt töredékek talán még szerényebbek is, mint azok, amelyek a gnoszticizmusról rendelkezésünkre állnak.

A közismert történelmi ábrázolások gyakorlatilag arra a gondolatra vezetnek bennünket, hogy az ősi kereszténység teljes egészében, sőt maga Jézus és Pál is osztotta a montanista nézetet a világvége küszöbön álló katasztrófájára és Krisztus hamarosan bekövetkező testi eljövetelére vonatkozóan. Valójában azonban a montanista eretnekség energikus elutasítása azt jelenti, hogy az ősi kereszténység alapvető álláspontja lehetővé tette számára, hogy egészen élő és következetes módon el tudjon igazodni szellemi-érzékfeletti dolgokban az Evangélium és az Apokalipszis jövőre vonatkozó prófétikus

szemléletével kapcsolatban. Amit általában az őskereszténység „eszkatológiájának” (tanítás a végső dolgokról) tartanak, azt maga a kereszténység fájdalmas következményekkel járó tévedésként utasította el. Úgy az anyagtól idegen gnózis nézetét, mint a montanisták szellemtől idegen materializmusát is hamisnak ítélték. A mindenütt elterjedt történelmi tévedés azért jött létre, mert Montanosz után néhány évtizeddel az egyik hatalmas egyházi tanító, a karthágói Tertullianus maga is montanistává vált, elárasztva az egyházat materialista előfeltevésekkel és a materialista eszkatológia erőteljes áramlatával.

Rendkívül tanulságos lenne megtudni, hogyan jutott Montanosz a jövőre vonatkozó kijelentéseihez. A keresztényeket a legszigorúbb erkölcsi fegyelemre szólította fel, meggyőzte őket, hogy készüljenek a közeljövőre. A rendszeres bűntgyakorlatokat az erkölcsi tökéletesedés egyik legfontosabb eszközének tartotta. Kétségtelen, hogy a bűnt következtében az embernek látomásai keletkeznek. Ugyanakkor mivel a bűnt a szellem elérésének testi eszköze, az általa elért szellemi élmények ténylegesen a testi fajtájúakhoz tartoznak: ezek olyan látomások, melyek az anyagi testből keletkeznek, és ezért a szellemit az anyagiba vonzzák. Helytelen lenne a gnosztikusok és a montanisták szellemi tapasztalatait egy szintre helyezni. Ezek polárisan ellentétesek. Az előbbiek a görög-dionüszoszi lelki felépítés alapján felszállnak és lebegnek a Földtől elválasztott szellemi birodalomban. Az utóbbiak szerzetesi-aszkétikus módon hatnak, ami még szorosabban összeköti őket a földiséggel. Paradoxon, de tény: Montanosz és a korai szerzetesség aszkétikus látomásaiban a vallási fanatizmus és materializmus forrásával van dolgunk.

Az angol-amerikai szekták sorának XVIII. és XIX. századbeli keletkezése kapcsolatban állt az újra és újra megszülető, Krisztus második testi eljövételéről szóló elképzeléssel. Az ilyen szekták bölcsőjénél minden esetben valakinek a látomásai találhatók, melyek Montanosz látomásaihoz hasonlítanak. A testiség mellékizével rendelkező látomások materialista irányultságú vallási elképzelésekké válnak. Az, aminek a szellemen belül kell végbemennie, az emberi lelkek előtt látomásként jelentkezik, és tévedésből ennek megvalósulását testi formában várja. Ilyen volt az Irving által alapított Apostoli Egyház¹⁷⁵, amely ennek a kimagasló embernek a látomásaira épült, melyekbe szintén materialista tévedés lopózott be. Tizenkét apostolt neveztek ki az egyház vezetőivé, abban a szilárt meggyőződésben, hogy ők nem halnak meg azelőtt, hogy Krisztus ismét megjelenik a Földön. A Második eljövételre való várakozás egyre feszültebbé vált az irvingisták körében, és amikor az első apostolok meghaltak, mindannyian továbbra is szilárdan hittek abban, hogy legalább az *egyik* apostol élete során megjelenik Krisztus. Az utolsó apostol halálával a gyülekezet belső világa darabokra tört. És nem azért, mert Krisztus nem jön el másodjára, hanem azért, mert nem testben, hanem szellemileg jó el.

Míg a gnózisnak Krisztus első, már megvalósult megjelenésével, Golgotán való halálával kapcsolatban volt hamis képze, addig a montanizmus és annak összes követője Krisztus jövőbeni, Második megjelenésének szellemiségét nem ismerte el. Ma gyakran hallhatunk a gnózis ellen vívott harcról; ugyanakkor a montanizmus ellen vívott harcról valahogy nem lehet hallani. Pedig a gnózisból

¹⁷⁵ Katolikus-apostoli egyház, vagy ókatolikus gyülekezet (a tagok önmagukat nem nevezik irvingiánusoknak) a XIX. század 30-as éveiben jött létre Angliában egy skót egyházi személy, híres igehirdető és teológus, Edward Irving (1792.08.04-1834.12.07.) és egy sor más személy körül. Jellemzői a Szent Szellem kiadásában és a közeli Második eljövételben való hit, az Újszövetség minden előírásának pontos követése a szertartásban és a gyülekezeti élet szabályaiban. Fokozatosan (1835-ig) meghatározták a tizenkét apostolt, kijelölték az egyes országok és területek püspökeit (akiket „angyaloknak” neveztek). Kezdetben létszámát tekintve rohamosan nőtt az egyház, Európában és Amerikában széleskörűen elterjedt, ahol ma is létezik, habár eléggé korlátozott méretekben. Az utolsó, a „Dél-németországi és Ausztriai apostol” halála (1901-ben) után nem neveznek ki új apostolokat, eltérően az 1863-ban, az első apostol halálát követően belőlük kivált Új Apostoli Egyháztól, melyben több tucat apostol van. Az Új Apostoli Egyháznak a XX. század végén kb. 2 millió tagja volt, többségük Németországban.

lényegében semmi jelentős nyom nem maradt, mivel az ősi szellemi tudat kialudt. A montanizmus viszont ellenkezőleg, az egész kereszténységet átölelte egyházaiban és szektáiban.

Rudolf Steiner antropozófiáját gyakran azzal vádolják, hogy az „gnózis”. De ez esetben a „gnózis” szót megbélyegzőként használják. Senki sem ismeri a történelmi gnóvizt, sem pozitív, sem negatív minőségeiben. Először is, szinte egyáltalán nem rendelkezünk dokumentumokkal, melyek alapján tanulmányozhatnánk a gnóvizt. Nagyon gyakran látjuk, hogy azok a teológusok, akik az antropozófia mint gnózis ellen harcolnak, egyáltalán nem ismerkedtek meg a néhány gnosztikus dokumentummal, ugyanúgy, mint ahogy jórészt az antropozófiai irodalmat sem ismerik. Másodszor pedig, a gnosztikus dokumentumok, mint pl. a Pistis Sophia* kutatásához valójában az antropozófia segítségére van szükség. A „gnózis” történelmi jelenségét mind az erős, mind a gyenge oldalairól most egyedül az antropozófia képes megérteni. A gnózis hiányosságait, végzetes egyoldalúságát sehol máshol nem vetették alá világosabb és pontosabb elemzésnek, mint Rudolf Steiner előadásaiiban. Már ez vitathatatlan bizonyítéka annak, hogy az antropozófiát gnosztikus eretnkséggel vádolni nem lehet.

*1. „A három év” („Die drei Jahre”): Die Lehren des Auferstandenen „Pistis Sophia”.

Ahhoz, hogy egy új korszak kezdődhessen az Evangélium megértésében, a gnózis vádját ma nemcsak visszautasítani kell, hanem ellenkezőleg: a történelmi kereszténységet kell az egyházaiban és a szektáiban megjelenő montanizmussal megvádolni. Montanosztól kezdve, Tertullianuson keresztül az Evangéliumok értésébe a fogalmak materialista helyettesítése hatolt be, amit mint egyházi tanítást szentesítettek is. Meg kell tisztítani a montanista törmelékeket, kiszabadítva alóluk az Evangéliumok őskeresztény értelmezését kezdeti tiszta formájában. Ezt az értelmezést a menny és a föld csodálatos egyensúlya jellemzi, és magában hordja úgy a szellem teljességét, mint Krisztus emberré válásának megingathatatlanságát*.

* 1. az „Alexandriai Kelemen és Origenész” c. fejezetet

Azok az állítások, hogy még Montanosz előtt jellemző volt az őskereszténységre a testben való Második eljövételre való várakozás, annak hitével együtt, hogy hamarosan eljön a világ vége, az Evangélium helytelen értéséről tanúskodnak, de ezen túl még történelmi hamisításnak is minősülnek. A történelmi kirándulás befejezéseként olvassunk bele egy őskeresztény írásba, melyet még János apostol élete folyamán írtak. Ezek Kelemen római püspöknek a korinthusi gyülekezet számára írt leveléből való kivonatok (a 23-25. fejezetekből). Kelemen nem szerette volna, hogy az emberekben kételkedés merüljön fel hamis várakozások miatt, melyek beteljesületlensége kifárasztja lelküket és megfosztja a meggyőződésüktől. „Ne is gondoljatok olyan írások megnyitására, ahol ez van írva:»Jaj a kételkedő lelkű kishitűeknek, akik ezt mondják: ezt még az atyáink idejében hallottuk, de íme mi már megöregedtünk, és mégsem történt velünk semmi«”.

Kelemen azért küzd, hogy azoknak a várakozásai, akiknek vezetésére hivatott, maradjanak a szellemiség területén, és csodás példákön mutatja meg nekik a jövő létesülésének törvényét: „Ó, ti balgák, hasonlítsátok magatokat össze egy fával. Vegyétek például a szőlőtőkét. Először ledobja leveleit, aztán hajtásokat növeszt, majd leveleket, aztán virágot majd bogyókezdeményeket. Végül érett szőlőfürt áll előttünk. Látjátok, hogy rövid idő alatt megéri a termés. Bizony az isteni gondolat hirtelen és váratlanul fog beteljesedni, amiről az Írás is tanúskodik: „Hirtelen és rendíthetetlenül jön el”¹⁷⁶, és még: „És hirtelen

¹⁷⁶ Ézsaiás 13,22

eljön templomába az Úr, és a szentekhez, akik őt várják”¹⁷⁷. Ez pedig a következőt jelenti. Kétségtelen, hogy Krisztus Második eljövetele a villámhoz lesz hasonló, amely az egész világ felett átrepül, kelettől nyugatig; és mégis Krisztus már itt van. Az eljövetele egy érési folyamat, amely a szőlőfűrtök fokozatos éréséhez hasonlít. Minden korszak a saját módján képes átélni Krisztus Második eljövetelét, csak azt kellene tudnia, hol keresse. „Szeretteim, emlékezzünk csak arra, hogy Isten állandóan mutatja nekünk az eljövendő Feltámadást, melynek elsőszülöttjévé az Úr Jézus Krisztust tette meg, feltámasztva őt a halottak közül. Tekintsünk az állandóan ismétlődő feltámadásra. Így a feltámadást mutatja nekünk a nappal és az éjszaka: az éjszaka nyugalomba vonul, felkel a nappal, amikor a nappal eltűnik, felkel az éjszaka. Nézzük meg a terméseket is: hogyan, milyen módon történik a vetés? Kimegy a magvető, és mindent az utolsó szem magig a földre szór. A magok csupaszon és szárazan esnek a földre, aztán lebomlanak, és a lebomlásukból az Úr hatalmas gondoskodásának köszönhetően feltámadnak, egyből sok lesz, és azok termést hoznak”.

Kelemen arra készíti bennünket a tenger hullámzásaihoz hasonlító képeken keresztül, hogy megértsük: Krisztus Második eljövetelének kezdete a Feltámadásában rejlik. Már ettől kezdve, az egész létezésben hallhatatlanul, de annál erősebben terjed a rejtett halál és keletkezés, az új élet növekedése. Ezentúl a nappal és éjjel váltakozása, az elvetett magok sorsa és sok más ritmus Krisztus életét jelképezi a Földön és az emberben. Kelemen a Krisztus második eljövetelére vonatkozó tanítását egy olyan mítosszal koronázza meg, amelyet abban az időben a szent helyeken tiszteltek: „Nézzük azt a csodálatos jelet, amely keleten, mégpedig Arábiában jelent meg. Él ott egy madár, melyet fönixnek neveznek. Az a madár egyedülálló a nemében, és 500 évig él. Amikor közeleg a vég, amikor eljön az idő, hogy meghaljon, akkor ez a madár egy koporsót készít magának tömjénből, mirhából és más illatos anyagokból, és amikor eljön az életének a vége, elbújik benne és meghal. A test elbomlásából egyfajta féreg keletkezik, amely a meghalt állat testnedveivel táplálkozik, és szárnyakat növeszt magának. Később, erőre kapván, megragadja a koporsót a halott madár csontjaival, és Arábiából Egyiptomba, a Heliopolisz nevű városba repül vele. Pontosan délben, mindenki szeme láttára a Nap oltárához repül, elhelyezi rajta, amit hozott, aztán visszarepül. Akkor a papok bepillantanak a krónikás könyveikbe, és látják, hogy 500 év elteltével érkezett. És most mondjátok meg, hogy nagynak és csodálatra méltónak kell-e tartanunk azt, ha a Mindenek Teremtője a Feltámadással ajándékozza meg azt, aki szent módon és a hit áldásának reményében szolgált neki, amikor még a madár példáján is ígéretének nagyságát mutatja meg nekünk?”

Ha valódi módon módon merülünk bele a nagy keresztény tanítók ilyen szavainak belső hangzásába, mely szavak az őskereszténység mélyéből hangzanak, akkor az lehetővé teszi számunkra, hogy a legnagyobb frissességgel érzékeljük az első keresztények jövőbe irányuló pillantásának pulzáló és élő szellemiségét. Milyen messzi van mindez a későbbi durván dogmatikus és fanatikus földi fogalmaktól! Az egyház akkor még nem esett a montanista tévedés hatása alá. És most azt látjuk, hogy az az elem terül szét előttünk, melyben mindenekelőtt az Evangélium apokaliptikus elve uralkodik, melynek értelmét csak ebből az elemből kiindulva lehet megérteni.

Az Olajfák hegyi Apokalipszis próféciája

Íme Krisztus is ezt mondja az Olajfák hegyi „kis Apokalipszisben”: „Bizony mondom nektek: el nem múlik e nemzedék, amíg mindez meg nem történik” (Mt 24,34). Elsősorban ezek miatt a szavak miatt

¹⁷⁷ Malakiás 3,1

alakult ki a Jézus tévedéséről való vélemény, őt „saját kora fiának” tartván. Hallhatjuk: hogyan, hiszen már meghalt az emberek akkori generációja, és „mindez” mégsem történt meg? Az a helyzet, hogy a rögzült gondolkodási képességek nem engednek más, nem durván materialista elképzeléseket a „mindez” kapcsán, aminek meg kell történni.

Amikor az Emberfia eljövételéről beszélt Krisztus a tanítványoknak, ehhez hasonló szavakat mondott: „Az Emberfia ugyanis el fog jönni angyalaival Atyja dicsőségében és akkor megfizet mindenkinek tetteihez mérten. Bizony mondom nektek: az itt állók közül néhányan nem halnak meg, amíg meg nem látják az uralmával elérkező Emberfiát” (Mt 16,27-28). Általában azt gondolják, hogy itt Krisztus az Utolsó Ítéletről beszél a világ végén, amikor Bíróként megjelenik, Arról van szó, hogy van olyan, aki nem hal meg, amíg ez meg nem történik – ez az időkre utal: azok között, aki már most él, van olyan, akit a világvége még élőnek talál. Az ilyen elképzeléssel kapcsolatban konstatálhatjuk: minden tanítvány meghalt, a világ vége pedig még nem jött el, vagyis Jézus tévedett.

És mégis, éppen maga az Evangélium csodálatos szemléletességgel adja a kompozíció titkos, ugyanakkor meggyőző nyelvével a képét annak, hogyan teljesülnek valójában Krisztus szavai. Közvetlenül e szavak után: „az itt állók közül néhányan” az Evangélium így folytatódik: „Hat nap múlva Jézus maga mellé vette Pétert, Jakabot és testvérét Jánost, és egyedül őket vitte föl egy magas hegyre. Ott színében elváltozott előttük. Arca ragyogott, mint a nap, ruhája pedig tündökölt, mint a fény...” És ott meg is látták „a saját birodalmába menő Emberfiát az ő Atyjának dicsőségében az ő angyalaival” néhányan azok közül, akik hallgatóként ott álltak, amikor erről beszélt Krisztus. Az előző fejezetben már beszéltünk arról, hogy Mózes és Illés Krisztus két oldalán áll, mint két angyali alak. Igaz az is, hogy a Színeváltozás hegyén mindenki a helyzete szerint kap. Maga a Színeváltozás megtapasztalása már ajándék; ennek a megtapasztalásnak a különböző módjaiban pontos eredményként tükröződik a tanítványok belső élete. Látni a színeváltozott Krisztust – ez isteni kegyelem, homályosan látni vagy egyáltalán nem látni – ez isteni ítélet. Habár Krisztus még nem halt meg, a három tanítvány számára megkezdődött Krisztus második eljövetele a Színeváltozás hegyén. Számukra a világ vége is megkezdődött. A mag el van vetve, és most az emberiség ölen érlelődik az eljövendő Emberfia csodája.

Az Olajfák hegyének Apokalipszisében ez áll: „el nem múlik e nemzedék, amíg mindez meg nem történik”. Itt Krisztus megmutatja a tanítványoknak a nagy Utolsó Ítélet képeit, melyek az Emberfia megjelenését kísérik. A tanítás hangulata inkább a legerősebb világ-vihar mennydörgésére és villámcsapására hasonlít, mint a Színeváltozás nyugodt fényére. Még az Emberfia eljövételével kapcsolatban is viharról beszél: „Mint ahogy a villám napkeleten támad és napnyugatig látszik, olyan lesz az Emberfiának eljövetele¹⁷⁸ is” (Mt 24,27). „Az Emberfiának eljövetelkor úgy lesz, mint Noé napjaiban történt” (Mt 24,37). Villám és árvíz – ezek az „Emberfia eljövetelének” (Zukunft des Menschensohnes [szó szerint fordítva: Emberfia jövőjének, ford.megj]). képi jelei. Ez az utolsó kifejezés csupán a lutheri Bibliában szerepel. A görög eredetiben leírtak inkább a földitől a szellemibe irányítanak bennünket. Ahol Luther a „jövőről” (Zukunft) beszél, ott „paruszia”¹⁷⁹ áll. Ez a szó valójában inkább azt jelenti, hogy „jelen”, mint hogy „múlt”, ez egy nagyon energikusan aláhúzott jelen, olyan jelen, amely a háttér

¹⁷⁸ Meg kell jegyezni, hogy Luther a Zukunft (jelentése „jövő” modern német nyelven, Luther akkor ezt írta: zukunfft) szót az „érkezés”, „bekövetkezés” értelemben használta. A XX. század 50-80-as éveiben javított német fordításban már nem Zukunft, hanem Kommen (érkezés) szerepel. (Egyébként a zukunfft elvetése még sokkal korábban kezdődött.) Az Elberfelder-fordításban: Ankunfft (érkezés).

¹⁷⁹ A „paruszia” (παρουσία) szóról később bővebben ebben a fejezetben lesz szó: „Pál két levele a thesszalonikaiakhoz”, a „Krisztus Második eljövetelének ábrázolása a thesszalonikaiakhoz írt levelekben” c. részben

mozdulatlanságából a tekintet számára világos módon előtérbe lép. Ahhoz hasonlóan, ahogy a rügy már „jelenlevő” növény, még ha nem is nyílt ki, habár a növény csak akkor lép át a jelenbe, amikor a rügy kinyílik, ugyanígy van az „eljävendő Emberfiával”. Az Emberfia már itt van, ugyanakkor még rejtve van, mintegy szunnyad a magban. De egy csodálatos pillanatban itt lesz teljesen, lényének teljes kifejltségében. Amikor ez történik, ezt az eseményt nagy világmegrázkódtatások fogják kísérni. Amikor a magból előbújik a csíra, ősi erővel áttöri a talajfelszínt. Ami itt kiszabadul, hasonlít a dinamithoz, amely erős robbanásokkal töri az utat.

Így kezdődik az Apokalipszis, amelyet Krisztus a tanítványoknak átad. Elöttük magasodik a jeruzsálemi Templom. Befejezett formája a kozmikus rend szimbóluma és biztosítóka. Ahogyan a bölcs építész keze a templom építészeti elemeit egymással összhangba rendezi, úgy rendezte egykor a világ építész a kozmosz és az emberiség életformáit egy csodálatos harmóniába. A Templom előtt a tanítványoknak eszébe jut a Templom ezen egyetemes jelentősége. A tanító ugyanakkor ezt mondja: „Bizony mondom nektek: nem marad itt kő kövön, amit le nem rombolnának” (Mt 24,2).

Az, amit itt Krisztus mond, egy prófécia, ugyanakkor egy sokkal hatalmasabb prófécia, mintha csupán Jeruzsálem lerombolásának jóslata lett volna. Nem, itt a világesemények egész eljävendő menetének Apokalipszise áll előttünk, amikor a rend helyére káosz lép, és minden régi forma és kapcsolat szétesik. A szem számára láthatatlan dinamit belülről szétrobbant mindent, ami az ősidőktől fogva annyira harmonizáltnak tűnt. Az, hogy Titus légioi lerombolják Jeruzsálemet és a Salamoni Templomot – csak egy általánosított történelmi szimbóluma a bekövetkező világtörténelmi eseményeknek, és ez a tartalma a Krisztus által kiejtett próféta szavaknak.

Krisztus még semmit sem mondott, csak a bekövetkező káosz nagy egyetemes törvényét. És most az Olajfák hegyén, letekintve az alul lévő Templomra, a tanítványok bizalmasan kérdezik tőle: „Mondd meg nekünk, mikor lesz ez?”. Bizonytalanul találgatnak a Krisztus-lény sorsa és az eon sorsa közötti kapcsolatról, és kérdezik a jelekről, amelyek alapján meg lehet állapítani ennek a kettős világsors krízisének a bekövetkeztét. Luther így fordítja: „Milyenek lesznek a te jövődnek és a világvége nek a jelei?” Ott, ahol Luther a „jövő” szót használja, az eredetiben a „paruszia” szó áll, vagyis a tanítványok arról kérdezik, mi alapján lehet majd megtudni, hogy Krisztus megnyilvánítja kozmikus erejét, és működteti azt: „Mik lesznek a jelei, hogy elkezdte cselekedni?” Ahol Luther „világ végét” fordít, görögül ez áll: *συντέλεια του αἰῶνος*, „az eon beteljesülése”. A „világ vége” egy abszolút vég, ami anyagi módon azt jelenti, hogy a világ halála. Az „eon beteljesülése”: a világ egyik körének lezárása, melynek törmelékeiből aztán egy új kör kezdődik. A görög eon¹⁸⁰ szóhoz hasonló szó „ēwe” formában élt a középfelnémet nyelvben, olyan újabb szavakká alakulva az újfelnémet nyelvben, mint az Ehe (házasság) és az Ewigkeit (örökkévalóság). A régi szó egy kör képzetét ébresztette, az örökkévalóság ezen állandó képét. A világfejlődést felszálló körök formájában képzeltek el. A tanítványok érzékelik, hogy egy nagy egyetemes kör, egy eon befejeződött, és a szülési gyötrelmekből, a régi világ küzdelmeiből egy új világnak kell megszületnie. Érzik, hogy Krisztus lényében van valami olyan, ami a régit lezárásra, egy újat pedig megszületésre készíti.

¹⁸⁰ A görög αἰών (aion) szóról később bővebben itt lesz szó: „Pál két levele a thesszalonikaiakhoz”, a „Krisztus Második eljövételének ábrázolása a thesszalonikaiakhoz írt levelekben” c. részben. Ismertek a francia nyelvész, Émile Benveniste (1902-1976) kutatásai, melyekben összeköti a görög αἰών szót az „ifjú” [oroszul: «юный»] (indo-iráni yuvan-, lat. iuvenis) szóval

És most Krisztus megkezdi hatalmas apokaliptikus tanítását: igen, az én lényemben kell hogy megmutatkozzon az egyetemes krízis. Ugyanakkor tanuljatok megkülönböztetést tenni. A világban léteznek olyan erők, melyeket nem szabad összetéveszteni az én lényem energiáival. Máté Evangéliumának mondata: „Sokan jönnek majd az én nevemben s azt mondják: én vagyok a Krisztus” (Mt 24,5) Márk Evangéliumában egész jellegzetes különbséggel olvasható: „Sokan jönnek majd az én nevemben és azt mondják: én vagyok” (Mk 13,6). A görög kifejezést: *ἐγώ ειμι* (ego eimi) így is le lehetne fordítani: „én vagyok az »Én«”. (A német fordításokban az adott rész többnyire úgy szerepel, mint Máténál.)

Valójában az „Én” felébredése az emberiségben: egy láthatatlan robbanószer, amely mindent a levegőbe emel, és ahhoz vezet, hogy kő kövön nem marad. Eddig az emberek ilyen vagy olyan közösség: egy nép vagy család tagjai voltak. A közösségeket régi formák és kötelékek, szokások és törvények tartották össze. Az egyes embernek, az individuumnak csak önmagára kell eszmélnie, máris megjelenik a bomlás csírája, fokozatosan megkezdődik a háború mindenki ellen. És mégis az ébredő „Ént” titok lepi. Hiszen valóban ott van benne az a méltóság és szabadság, melyhez az embernek fel kell emelkednie, hogy a belső függetlenség állapotában, csupán önmagára támaszkodva valósítsa meg saját emberi küldetését. Kezdetben olyan emberek közössége van, akik még nem „Én”-emberek, aztán jön a közösség szétesése egymástól elválasztott „Én”-emberekre. És végül kinyílnak a kapuk, melyek szabad „Én”-emberek közösségéhez, egy magasabb rendű közösséghez vezetnek. Ily módon az Én kialakulásában két fok van: a szétesés és a felépülés. Az első az „Én”, mint alacsonyabb „Én” vesz részt. A második fokon az alacsonyabb „Én” kehelyként kell hogy befogadja a magasabb isteni tartalmat: benne már a magasabb „Én”, az isteni lény: az Emberfia él. Amikor az emberek már annyira megérlelődnek, hogy befogadják magukba és hordozzák a magasabb „Ént”, akkor Krisztus lényé hatol beléjük. A „Krisztus mibennünk”¹⁸¹ valósággá válik. Krisztus minden ember számára a magasabb „Én”, ő egy isteni lény, aki minden emberi „Énbe” bele akarja árasztani a saját erejét.

Ha egyszer majd eljön az az idő, amikor az emberiség az „Én” jegyében lesz (Krisztus megjelenésének értelme pedig éppen ez), akkor lesz szó a megkülönböztetésről. Vagyis meg kell különböztetni azokat az „Éneket”, amelyek egyelőre csak emberi, elszigetelt edények, azoktól az „Énektől”, melyek ugyan emberi edények maradtak, de elkezdték magukba felvenni az isteni tartalmat, ezt az összekapcsoló, közösséget képező princípiumot minden elkülönült számára. Az emberek az „Én” nevében jönnek, és ezt mondják: „Én vagyok az »Én«”. Ugyanakkor ez most még csak illúzió. Egyelőre az „Én” kizárólag csak emberi, még mindig csak robbanóanyag és a pusztítás magja, csak szeretne Krisztusra hasonlítani, és főnöknek tartja magát, de valójában nem az.

Máté Evangéliumának változata, hogy sokan mondják majd magukról: „Én vagyok a Krisztus”, az olyan jelenségekre mutat, melyek a jeruzsálemi Templom lerombolásához hasonlóan, a világ állapotát koncentráltan fejezik ki. Hamis Krisztusok jelennek meg. Ugyanakkor hamis Krisztus mindenki, aki a saját emberi „Énje” jogán vezető szerepet készül játszani, még ha nem is használja Krisztus nevét. Korunkban vannak olyan hamis Krisztusok, akikben az a titok, miszerint Krisztusnak tetsző dolog, hogy az emberben a magasabb Én legyen, karikatúrába fordul. Most az „Én” felébredése káoszának magában az üledékében vagyunk. „Háború és háborúk hírei”, „éhínségek és földrengések”¹⁸² töltik be a világot, amikor az Én robbanásveszélyes anyaga mozgásba lendül. Nem is feltétlenül kell, hogy ténylegesen nyílt

¹⁸¹ 1. Gal 2,20

¹⁸² 1. Mt 24,5-6

formájú háború legyen. A nyílt háborúk és földrengések – ez csupán a világ belső állapotának egyfajta összesűrűsödése. Ahogyan mindkét világháború befejeződése után lényegében senki sem mondhatta és mondhatja, hogy a háború helyére béke lépett, éppen úgy az „Én” korában, amíg az „Én”-kelyhek nem képesek betöltekezni a magasabb „Én” tartalmával, a háború és a földrengés a világ normális állapota.

A legújabb emberiség története (nem részleteiben, hanem általában és egészében) annak az apokaliptikus próféciaának a beteljesülése, melyet Krisztus az Olajfák hegyén adott a tanítványoknak. „A gonoszság elhatalmasodásával sok szívben kihűl a szeretet” (Mt 24,12). Így lehetne leírni az utóbbi évszázadok belső történetét. Ugyanakkor értelmetlen dolog aggódni az emberiség növekvő törvénytelensége és a szeretetük elvesztése miatt. Krisztus a jövő egyetemes törvényeit, nem pedig az egyes részleteit tárja fel. Valamikor a szeretet az emberek természetes tulajdonsága volt, egy művészet, amellyel úgy rendelkeztek, hogy a saját részükről semmilyen érdemük sem volt benne. Aztán az emberiségnek el kellett veszítenie a természetes szeretetképességét – fizetség gyanánt. Ilyen drága árat fizet (amikor a forma helyébe a káosz, a törvényesség helyébe – a törvénytelenség lép) az „Én” megszerzéséért. Akkor a szeretet művészetté válik, melyet az embernek tanulnia kell, és saját lényé mélyéről kell ismét megszereznie.

Az Evangélium tovább folytatja: „de aki állhatatos marad mindvégig, az üdvözülni fog” (Mt 24,13). És itt megint fontos lenne megszabadulnunk a durván materialista értéstől, melyre a lutheri szöveg hajlamosít bennünket. A *το τέλος* (to telos) kifejezés, melyet Luther „Ende”-nek (vég) fordít – a görög nyelv egyik titokzatos szava. Ez nem a megszakadás értelmében való vég, hanem az út célja, a létra utolsó foka, melyre fel kell lépni. A „Ziel” német szó hangzása alapján közvetlenül a „telos” szóból származik. A görögök a *τά τέλη* (ta tele) szóval a beavatást jelölték, melyet a misztériumok központjaiban valósítottak meg. Éppen ebben az értelemben szerepelt ez a szó a 6. versben, ahol Luthernél ez áll: „Das muß zum ersten alles geschehen; aber es ist noch nicht das Ende da” (először mindezeknek meg kell lenniük, de ez még nem a vég). Ily módon az Evangélium az „Én” káoszával kapcsolatos szenvedéseket szinte beavatásként állítja be, amely képes az embert olyan állapotba helyezni, hogy elérje a belső célját. A külső hanyatlás legalacsonyabb pontja (a „vég”, ami után ugyanakkor minden folytatódik tovább) ugyanakkor a belső létesülés célpontja is. Aki képes volt ezeket a megpróbáltatásokat eddig az alsó pontig elviselni, annak számára egy új emelkedés kezdődik. A lutheri Biblia ezt mondja: „er wird selig” (üdvözülni fog). Az „üdvözülni fog” szó az utóbbi évszázadok során az élet egyik legveszélyesebb rejtett buktatójává vált: rajta keresztül fejlődött ki a vallásban az egoizmus.¹⁸³ Az alapjául szolgáló görög szó az orvos tevékenységét, a „gyógyítást” jelöli. Aki kiállja a próbákat, gyógyulásra tesz szert. Az alacsonyabb „Én” lándzsája az emberből sebesült Amfortast csinál. Ugyanaz a lándzsa, amely megsebesített, egy tiszta ember kezében meggyógyítja a sebet¹⁸⁴. Az alacsonyabb „Én”, amely kitör a közösségből, beteggé tesz, de a magasabb „Én” gyógyulást hoz. Ugyanakkor a gyógyulás nem következik be, amíg nem jön el a krízis, a legalsó pont, a „telos”.

Rögtön ezután a „telos” után még egyszer jön: „Isten országának ezt az örömhírét pedig hirdetik majd az egész világon bizonyságul minden nemzetnek. Csak akkor jön el a vég” (Mt 24,14). Az ilyen kijelentések a legdurvább és legközönségesebb materializmus könnyű prédájává válnak. Az olyan

¹⁸³ 1. erről korábban a Hegyi beszéd c. fejezetben: Boldogságmondások

¹⁸⁴ Wagner Parsifal c. operájának fináléjában Parsifal ezt énekli: „Nur eine Waffe taugt: – die Wunde schließt der Speer nur, der sie schlug” (Csak egy eszköz a megfelelő: a sebet csak az a lándzsa gyógyítja, amely a sebet létrehozta). Amfortasról 173. megjegyzés

amerikai csoportok, mint a „Komoly bibliai kutatások barátai”¹⁸⁵, akik a Biblia materialista – s ami könnyített formában ma mindenütt uralkodó – értelmezésének végletét képviselik, ezt így értik: Az Evangéliumok – a Biblia nyomtatott szava. Ha valamikor bekövetkezik az az idő, hogy a bibliai közösségeknek egyesített erőikkel sikerül a Bibliát minden nyelvre lefordítani és elterjeszteni az emberiség legelveszettebb sarkaiba is, akkor az a világ vége közeledtének a jele is lesz. Mivel most már közel kerültünk ehhez a célhoz, a modern kor ezt az „akkor jön el a vég” előestéjének tekinti.

Amellett, hogy kevés embernek jut eszébe megkérdőjelezni azt az adományt, amellyel a könyvnyomtatás művészetének feltalálása után lehetővé vált a Biblia nyomtatott szavainak elterjedése, a másik oldalról sajnálni kell, hogy a materialista korban, amikor az Evangéliumok érzékfeletti eredete feledésbe merült, az „Örök Evangélium” íratlan isteni szavaiból végül is *csak* nyomtatott betűk, múltó könyv maradt.

Az Evangélium szóban benne van az „angyal” szó. Az „Evangélium”: „az angyali világ gyógyító hatása”. Az emberi létben az angyal kettős módon hat. Az első fajta tevékenységét a gyermekén lehet látni. Az „Én” itt még nem született meg, és azt helyettesítve angyalok szállnak az ember körül és betöltik őt. Amikor az ember teljesen „Én”-emberré vált, többé már térhet vissza gyermeki állapotba. Mindazonáltal Krisztus szavai: „legyetek olyanok, mint a gyermekek” felhívás arra, hogy ismét fogadjuk be az életünkbe az angyalok hatását. A saját „Ént” edénnyé, az isteni kelyhévé téve, megnyitva a Krisztusi világnak a magasabb „Ént”, az ember az igazi Evangéliumot fogadja be. A magasabb „Énje” angyal képében száll le reá. Az ember belsejébe lépve Krisztus maga elé küldi az angyalát. Ez az „Ország Evangéliuma”. Az Ország: a belső hatalom. A belső irányító és király itt a magasabb „Én”, Krisztus. A görög szövegben szó szerint ez áll: „*ezt* az Evangéliumot hirdetik”. Ez pedig ehhez az előző mondathoz tartozik: „Aki a megpróbáltatásokat végig kibírja, gyógyító erőhöz jut”. A tudás a célról, a telos-ról, az új életerőről, melyek a lét nullpontján törnek elő – ez már ugyanazoknak az életerőknek az erősödő, korábbról származó hatása, ez már az angyalok országából érkező segítség. Maga az emberi sors válik prédikációvá, amely a halál és a feltámadás, a megpróbáltatás és a hűség, a betegség és a gyógyulás misztériumát hirdeti nekünk. Tehát az emberi lelkek először az egyetemes krízis tudatát hirdetik, és aztán következik maga a krízis, a telos. Ugyanakkor ez a krízis nem kötődik egy meghatározott pillanathoz. Minden ember önállóan megy át rajta, mindenki számára a saját órája jön el.

Az Emberfia megjelenése

Mivel Krisztus apokaliptikus tanítása olyan képekben zajlik, melyekben valami imbolygó, bizonytalan van jelen, ez elsőként csak belső eseményekre, az egyes ember létének lelki összegzésére vet fényt, ez a tanítás azokat a megrázkódtatásokat tükrözi, melyek magát a szellemi világot töltik meg. Növekszik a képszerűség: „Amikor majd látjátok a szent helyen a Dániel próféta által megjövendölt gyalázatos pusztulást...aki Júdeában van, fusson a hegyekre” (Mt 24,15-16) [Másik fordításban: „Mikor azért látjátok majd, hogy az a pusztító utálatosság, amelyről Dániel próféta szólt, ott áll a szent helyen...akkor, akik Júdeában lesznek, fussanak a hegyekre”]. Ezeket a szavakat gyakran elég meggyőzően az egyház történelmére vonatkoztatva értelmezték, és a Templom megszenteltségtelenítésének ahhoz az aktusához kötötték, amely megelőzte annak lerombolását: amikor Kaligula császár megparancsolta, hogy a Salamoni Templom Szentek szentjében az ő saját szobrát állítsák fel. A „pusztító

¹⁸⁵ 1931-ig így nevezték magukat a Jehova tanúi

utálatosságról” már Dániel próféta is beszélt, és egyszer, még Krisztus előtt, ennek a jóslatnak beteljesüléseként, egy ilyen megszenteltetés valóban megtörtént, mégpedig amikor Antiokhosz Epiphanész, a szeleukida Észak-Szíria zsarnok uralkodója behatolt oda. A Makkabeusok felkelése őt visszavonulásra kényszerítette.

És a prófétai-apokaliptikus kép ismét messze túllép az ilyen történelmi részletek határain, felfedve az emberi fejlődés ősjelenségét, még ha ez az ősjelenség az ilyen történelmi részletekben a szimbolikus jelentéssel leginkább teli anyagi megtestesülését találja is meg. Amikor a szíriai Antiokhosz Epiphanész ugyanúgy, mint a római Kaligula, meggyalázta a Szentek Szentjét, a zsidó kultusz világa egy számára idegen kultusz világával került összetűzésbe. Antiokhosz a császár jövőendő kultuszának előfutára, Kaligula pedig már annak képviselője volt. Az, amit Luther így fordít: „Greuel Verwüstung” - pusztító utálatosság” (*βδελυγμα τῆς βασιλείας*, bdelygma tes eremoseos), ha pontosak akarunk lenni, ezt jelenti: „az elkülönültség szörnyűsége”, vagyis, az Énnnek, a belső urunknak a paródiája (A görög „eremosis” szó az eremita-remeteséggel kapcsolatos, és belső elszigeteltséget, elkülönültséget jelent). A császár az alacsonyabb „Én” hatalmas történelmi szimbóluma. A római császár minden olyan emberben jelen van, ahol az Én ígérete először önzés, egoizmus formájában lép elő. Ugyanakkor a Templomnak és a Szentek Szentjének is jelentősége van az emberiség számára. Pál ezt mondja: „Nem tudjátok, hogy a testetek – a Szent Szellem temploma?” (1Kor 3,16). Az emberi test – templom. Míg az Én ígérete az emberben alsóbb alakjában ébred fel, ennek a templomnak a Szentek Szentjébe bejut a császár szobra, „a szent helyen az elkülönültség szörnyűsége uralkodik”. Az, ami Jeruzsálemben Antiokhosz idején, majd utána Kaligula idején végbement, az egész földön végbemenő hatalmas tűzvész kezdetének külső jele volt. Krisztus azt mondja tanítványainak, hogy amikor az elkülönültség szörnyűsége láthatóvá válik, annak, aki Júdeában van, a hegyekbe kell futnia.

Amikor János Jelenések könyvében, a „nagy Apokalipszisben” az Új Jeruzsálemről van szó, senkinek sem jut eszébe, hogy egy földrajzilag elkülönült, földi Jeruzsálemre gondoljon. Ugyanígy a kis Apokalipszisben is Júdea: egy belső táj. Ahhoz hasonlóan, hogy a külső Júdea Krisztus születésének helye volt, úgy az a Júdea, amelyről most szó van: az ember „Énjének” földje. Júdea van mindenütt, ahol az „Én”-ember jelen van. Ez azt is jelenti, hogy krízis jelei esetén a „hegyekbe kell futni”. Az ember „Énjének” keresnie kell a magasabb tudat felé vezető utat. Csak a magasabb tudatba lépve képes megmenekülni ebből a krízisből. Mindenkinek azt a belső állapotot kell figyelembe vennie, amelybe őt az általa addig megtett belső út vezette: „Aki a háztetőn van, le ne jöjjön, hogy kivigye holmiját házából, és aki a mezőn, vissza ne térjen, hogy elvigye köpenyét” (Mk 27,17-18). Ezeknek a verseknek a megértési kísérleteinél a kutatók a közönségesség mélységeit fejezték ki. Az ilyen szavak az értelem számára teljességgel áthatolhatatlanok maradnak, ha nem a tudatállapot imaginatív-képi tükröződéseként értjük őket. Itt két típusú ember ábrázolása történik. Az első típus inkább a gondolataiban él, az ő életük a fejükben tükröződik. A második típus inkább a természetben él, az ő lelki életük elsősorban a külső dolgokban tükröződik. Képszerűen kifejezve az első a tetőn van (a test számára a fej ugyanaz, mint a ház számára a tető), a második pedig a mezőn, kívül. A magasabb tudathoz (a hegyekbe) vezető utak úgy a gondolkodáson keresztül, mint a természeti készleteken keresztül vezetnek, és az embernek csak bátorsággal és erővel kell rendelkeznie, hogy ne tévedjen el, hogy eljusson *saját* útjának a végéig. Helytelen, ha félelmében ismét magába fordul, a céljait bátran és határozottan kell elérnie.

A világ szülési fájdalmakon megy át. Ez a pontos értelme annak a versnek, melyet Luther így fordít: „da wird sich allererst die Not anheben” (akkor először is csapások kezdődnek). A helyes fordítás pedig

ez: „Mindez a szülési fájdalmak kezdete”. Márk evangéliumának legfontosabb kézírataiban ezen a helyen (Mk 13,8) súlyosan és tömören mindössze 3 szó áll: ἀρχὴ ὁδίνων ταῦτα (arche odinon tauta), amit elsőre így lehet fordítani: „ez a szülési fájdalmak őскезде”. Itt annál a létezési szintnél lényegesen magasabbra emelkedünk, amelyen azt mondjuk: most pedig kezdődik ez vagy az. Az őскездеk: szellemi lények (Luther gyakran „Fürstentümer”-nek, fejedelemségeknek fordítja), melyek az angyalok és arkangyalok felett helyezkednek el. Míg az angyalok az egyes emberek szellemi vezetői, az arkangyalok pedig a népek szellemei, addig az archék: egész korszakok szellemei. Új korszak kezdődik, és a korszellemek, az őскездеk szellemei, a „Hatalmas anyák”¹⁸⁶ szülési fájdalmakat élnék át. Ezek az egész létet átfogó megrázkódtatások. Márk Evangéliumának három monumentális szavát így lehetne lefordítani: „Ez a korszellemek birodalmában zajlik, akik hatalmas szülési fájdalmakon mennek át, és új világot szülnek”.

És ha most az Evangélium így folytatja: „Jaj a várandós és szoptató asszonyoknak azokban a napokban” (Mk 24,19), akkor ez egy olyan felhívás, amely egyenlő mértékben vonatkozik a szellemi területre, a lelki világra és a földi emberiségre. A szellemi területen maguk az őскездеk a várandósak, akik csapásokat és szülési fájdalmakat élnék át. Egyetemes krízis idején nemcsak az emberek, hanem az istenek is szenvednek. A lelki világban azok az emberek a várandósak, akikben él a szándék, hogy világra hozzák az „Emberfiát”, a szellemi embert. Az ilyen születéshez ahogy minden anyának, úgy bármely embernek is szülési fájdalmakat kell átélnie. Krisztus szavainak csak a harmadik jelentése vonatkozik az anyagi szülésre az „Én” által előidézett krízis során. A mai káosz a szexualitás területén, a nők szerepe a modern világban – mindez lehet, hogy azoknak a szenvedéseknek az előjele, melyek elő vannak készítve a várandósok és szoptatók számára az „Én” krízise esetén.

Luther „Trübsal”-nak (baj, bánat) nevezi azt, amin a léleknek a krízis korában át kell mennie. A görög θλίψιν (thlipsis)¹⁸⁷ szó a lélek összenyomását, felörlődését jelenti. A depresszió a ma minden embert megragadó lelki állapot betegséggé súlyosbodása. Ez az állapot egy olyan forma, amelyben szülési fájdalmak jelennek meg. Az, aki saját erőfeszítéssel nem törekszik magasabb tudat elérésére, a régi tudatból külső sorsokkal, a korhangulat felől származó nyomással lesz kilököve. A kettő közül az egyik lesz: vagy új tudatba lép ragyogó napsütés mellett, a nyári termés begyűjtése idején – mint egy kertbe, melynek gyümölcsseit most szüretelheti; vagy hidegben és sötétségben érkezik ide, nem nyáron, hanem télen, nem a Nap, hanem a Szaturnusz jegyében (szombaton, a Szaturnusz napján). A szellem felébredése vagy lelki betegség: más választás nincsen. Éppen ezért „Imádkozzatok, hogy meneküléstek ne télen vagy szombaton legyen”, imádkozzatok, melyeket szellemi erőfeszítéssel és gyakorlatokkal támasszatok alá (akár imának, akár meditációnak nevezzük ezeket), hogy a hegyekbe jussatok – és akkor nyáron, vasárnap juttok el oda, és nem az értelem elsötétülésével végzitek!

A világ belső állapota a legnagyobb átalakulásoknak van kitéve. A durva emberi érzékelés korlátozott, az ember csak azt látja, ami most van, és azt feltételezi, hogy mindig is így volt. Ha Goethe korának (amely egyáltalán nincsen tőlünk távol) emberét hirtelen áthoznánk a mi időnkbe, a mai sebességtől és iramtól, a benyomások és sorsok sokaságától neki is elállna a lélegzete. Ezzel némileg ráláthatunk erre a titokra: „napok megrövidülése” (Mt 24,22). Ha az „Én” válságának fokozódásával olyan intenzitással kellene átélnünk minden benyomást és a sorsot, ahogyan (a lassabb tempó következtében) évszázadokkal korábban ez még lehetséges volt, egyetlen ember sem maradna már

¹⁸⁶ Ld. Faust II.rész 1.felvonás „Sötét oszlopocsarnok”, „Fényesen kivilágított termék”, „Lovagterem”.

¹⁸⁷ Erről a szóról részletesebben itt: „Pál levele a rómaiakhoz”, „Az »Igazságosság«, a »hit« és Pál más alapfogalmai” c. fejezet.

életben. Ha a homéroszi idők görögjének lehetősége lenne a modern ember szemével az égre nézni, így kiáltana: „Hogy elsötétedett a Nap és a Hold! És hová tűnt a csillagok fénye?” (Mt 24,29). Ma azt feltételezzük, hogy ragyog a Nap, mivel nem is sejtjük azt a fényerőt, amellyel valaha Heliosz szekerét átélték. A nagy és a kis Apokalipszis egész darabjai tárulnak fel előttünk. Nem is kell azokat a jeleket várnunk, melyek az égen történnek. Már az események tetőfokán vagyunk. Ahogyan a látásunk változik, annak mértékében változik a világ is. A világok annak mértékében halnak meg, ahogy az ember megvakul. Hiszen nem halt-e meg a világ tüzeiben a görög Olümposz és a germán Valhalla? A világ végének romjain élünk. Ugyanakkor a romokból új világnak kell létrejönnie.

Az Emberfia megjelenése – pirkadat a pusztulás közepette. Fontos, hogy megérezzük ennek az eseménynek a kettős értelmét. Egyidejűleg zajlik az ember belsejében és a külső kozmoszban. Krisztus itt, a földi létben, a Feltámadáson és a Mennybemenetelen keresztül éteri módon van jelen a földi birodalomban. A Második eljövetele – nem visszatérés, hanem egy új állapotba lépés. Ez az esemény az emberek lelki tartalmától függ. Ha az emberek ugyanolyanok maradnak, mint amilyenek, a „Második eljövétel” nem következik be. Krisztus az emberben – ez csak „az égi felhőkön” megjelenő Krisztus érzékelő szerve. A visszatérő Krisztust külső érzékszervekkel nem lehet majd érzékelni, ezek használatához a léleknek semmilyen változására sincs szükség. Csak amikor megszületik az emberben az Emberfia, akkor lesz képes látni Krisztust, az Emberfiát. Krisztus az emberben: szem a kozmoszbeli Krisztus látásához.

Ugyanakkor a feltámadott Krisztus a kozmoszban szintén változásokon megy keresztül. Egy előre felállított harmónia van a kívülről létesülő Krisztus, és az ember belsejében létesülő Emberfia között. Krisztus létesülése a Feltámadás és a Mennybemenetel után – ez egyidejűleg a kereszténység belső létesülése. Egy távoli sejtelmet idézhetünk fel erről egy kép segítségével.

Amikor a mag a földbe süpped, a talajban egy ásványi időszakon kell keresztülmennie, mielőtt az éteri-élő időszakba léphet – amikor a növény fejlődésének mértékében áttöri a talaj felső rétegét. Krisztus a földi birodalomba süppedt, a maghoz hasonlóan. Az őskereszténység katakombái valódi kifejezései voltak Krisztus és a kereszténység létesülésének, a Föld ölében érlelődve. Az egyházi történelem őskereszténységet követő időszakai egészen a mai időszakig az ásványi időszakhoz tartoznak, a „péter” élethez a sziklás földben (Péter=köszikla). A templomi falak és a templomi formák világa – ez még közet. Krisztus még mindig a sírban van. Ugyanakkor előbújik, áttöri a talajkéreg, és kijön a fényre. Ha Krisztus lény a péterizmuson áttör az éteriséghez, akkor ez azt fogja jelenteni, hogy eljött az idő, amikor Krisztust megláthatjuk a „felhőkön”, és nem itt vagy ott, hanem villámmal megvilágítva napfelkeltétől napnyugtáig. Az ember szintén a földi létezés része. És ő az a talajkéreg, melyen az éteri életnek keresztül kell törnie. Szülési fájdalmakban gyötrődő lelkében a szellemi ember csírája tör elő a fényre. Szerencsés az emberiség, ha abban a pillanatban, amikor a hajtások áttörik a kozmoszt, vannak olyan emberek, akikben az alacsonyabb „Én” rügyei kifakadtak, úgyhogy Krisztus az emberekben képes a felhőkön megjelenő Krisztussal találkozni. Ebben az esetben a szülési fájdalmak és a csapások nem voltak hiábavalók, és a törmelékek nem hiába váltak porrá. A káosz, melyet az Én dinamitjának robbanása idézett elő, termékenynek bizonyult.

Aligha lehet ma valami fontosabbat elképzelni, mint a prófétai-apokaliptikus princípiumnak a materializmus átkától való megszabadítását, és a valóban megértett Evangélium *apokaliptikus értelmének* kidolgozását. Egyelőre ennek csak a kezdetéről beszélhetünk. Ugyanakkor éppen az Evangélium

apokaliptikus princípiumának szellemi megértése jutalmul saját korszakunk lenyűgözően mély megértését is adja. Éppen akkor, amikor felhagyunk a kemény materialista értelmezéssel, amely kizárólag az egyes jóslatokat és azok beteljesülését keresi, akkor kezdjük látni, hogy a modern korszaknak mennyire apokaliptikus a karaktere. A felette elterülő felhőn készül megjeleníteni magát az Emberfia. Az „Én” krízise már bekövetkezett. Az Én betöltekezésének kora még ezután kell, hogy következzen. Így fogunk minden erőnkkel törekedni arra a művészetre, hogy az idők jeleit szellemi módon értsük meg. Erre a művészetre akkor teszünk szert, ha az Evangélium értésének montanista patthelyzetéből kievickélve az Evangéliumnak a szellemmel összhangban álló, őskeresztény megértéséhez jutunk el.

Az „apokaliptikus érzék” Pál leveleiben

Az Olajfák hegyi apokalipszis – mint a tanítványok bensőséges tanításának utolsó, Krisztus által már végrendelet szellemében adott felszállása – az Evangélium egy teljesen új, kifejezetten szellemi értését követeli tőlünk, és ugyanakkor megnyitja az ilyen megértés korszakát. Magától értetődően törekedhetünk arra, hogy az Újszövetségben olyan utat keressünk, mely az Evangéliumoktól János Jelenések könyvéhez vezet (kompozíciós értelemben). De arra is lehet törekedni, hogy új módon értsük meg az Evangéliumokat – most már az Apokalipsziszből kiindulva. Igaz, ez azt feltételezi, hogy a Biblia utolsó könyvéhez ne pusztán olyan hétköznapi gondolkodásmóddal forduljunk, mely megelégszik lapos spekulatív értelmezésekkel. Az Apokalipszis alapján lényegében egy új érzéket tudunk magunkban kinevelni: az akarattal áthatott képi gondolkodás képességét, a megismerés apokaliptikus szervét, amely lehetővé teszi, hogy magukban az Evangéliumokban is mélyebb rétegeket érzékeljünk és feltárjunk. És amint ez az új érzékelő és látószerv felébred bennünk, kiderül, hogy az Olajfák hegyi apokalipszis az első három Evangéliumon belül a gondviselés és a sors egy mélyebb, úgymond aranyat rejtő rétegét tárja fel (amely látens módon mellel az Evangélium más részeiben is hírt ad magáról).

Az Evangéliumok lelki tája az Apokalipszis szellemi kontinenséhez föld alatti járatokkal és csatornákkal kapcsolódik. Ebből kiindulva, Pál levelei ismét az Újszövetség első és utolsó részeit összekötő elemként kerülnek elénk. A Damaszkusz előtt végbement eseménnyel kezdődően, ami valójában az ember első történelmi találkozása volt a „visszatért” Krisztussal, maga Pál apostol alakja és művei apokaliptikus színekbe öltöztek. Pál levelei nem érthetők meg abból a lapos intellektualizmusból kiindulva, mellyel a teológia leggyakrabban a tanulmányozásukhoz kezd. Pál nyelvében és stílusában a gondolatok és szavak felépítése inkább akarati, mint egyszerűen intellektuális jellegű. A prófétai elem ad magáról hírt minden sorban, mégpedig egyfajta akarati tűzön keresztül, a léleknek az akarati mélységekben való szellemi felébredésén keresztül, Pál gondolkodása és beszéde a szellemi-érzékfeletti tények ragyogásával színeződik. Úgyhogy ha Pál gyakran közelinek bizonyul tartalom és stílus alapján János Apokalipsziséhez, mint például a thesszalonikaiakhoz írott leveleiben, ahol Krisztus szellemi megjelenéséről van szó, ez csupán annak a mély apokaliptikus rétegnek a közvetlen felszínre bukkanása, amely rejtetten a többi levelében is jelen van. Itt valami ahhoz hasonló dolgot figyelhetünk meg, mint amivel az Olajfák hegyi apokalipszis esetében van dolgunk a három első Evangéliumban.

Pál nagy figyelmet fordított arra, hogy azokban a gyülekezetekben is, ahol őt hallgatták, az „apokaliptikus érzékét” különösen komolyan vegyék és megfelelő módon kultiválják. Ezt az érzékszervet a szellem különös ajándékaihoz sorolta Pál, és az ilyen ajándékok harmonikus kombinációjára nagy figyelmet fordított a gyülekezeti életben (1Kor 12 és 13). Ő ezt a „prófétálás adományának” nevezte. Míg

az inkább Péterre irányuló gyülekezetekben nagyobb helyet foglalt a nyelveken szólás, Pál, aki antipátiával viseltetett minden médiumizmus iránt, és a világos, éber és szabad tudatot részesítette előnyben, azt kívánta, hogy az ő gyülekezetei mindenekelőtt arra a magasabb tudatra törekedjenek, melyet a prófétai-apokaliptikus érzék fejlődésének köszönhetően lehet elérni. Pál erről a korintusiakhoz írt első levelének 14. fejezetében értekezik, szembeállítva a prófétálás adományát mindenekelőtt a nyelveken szólással. „Keressétek buzgón a lelki adományokat, különösen pedig azt, hogy prófétálhassatok” (1Kor 14,1). „Szeretném ugyan, ha mindnyájan szólnátok nyelveken, de még inkább azt, ha az apokaliptikus adományával rendelkeznétek (Luther: weissagen könntet, ha tudnátok jövendőlni)” (1Kor 14,5).

Mivel az embereknek Luther Bibliája állt rendelkezésükre, amely ezen a helyen a jövendőmondás képességéről beszél, magától értetődik, hogy durva és hamis elképzelésüknek kellett kialakulniuk arról, hogy mit értett Pál a prófétálás ajándékáról. Szokás azt gondolni, hogy a gyülekezetekben olyan prófétai képességekkel megáldott emberek jelentek meg, akik csodálatos módon meg tudják jósolni a jövő eseményeit, hasonlóan ahhoz, ahogy még ma is foglalkoznak ezzel babonák szintjén a kártyajósok, és még az úgynevezett extraszenszek, a tenyérjósok és az asztrológusok. Valójában a prófétálás őskeresztény adománya azoknak a felsőbb vonalaknak és törvényszerűségeknek az átvilágított és megértett olvasása mind érzésben, mind akaratban, melyek a sors rejtett rétegeiben uralkodnak. A jövő szövete itt az egyes emberek, közösségek és egész korok sorsvonaláiból szövődik. Azt is lehet mondani, hogy a prófétálás ajándéka abban áll, hogy hallgassunk az angyalok hangjára, akik az egyes emberek sorsának társai, az arkangyalok szavára, akik a közösségek és népek vezetői, és az őskeresztények szavára, akik a korok szellemi helytartói. Isten akaratának, továbbá az emberek ezzel összhangban keletkező lehetőségeinek és feladatainak kutatása, az olyan kutatás, amely teljes egészében a kor lélegzetére, annak pulzusára irányul, az őskeresztény közösségekben nyilván az apokaliptikus érzékét is magába kellett, hogy foglalja. Ott, ahol ezt megfelelő módon végezték, szó sem lehetett arról, hogy az előre meghatározott események és folyamatokat fatalistán fogadják, arról nem is beszélve, hogy egoisztikus módon tegyenek haszonra szert annak tudásából, aminek be kell következnie. Azoknak a lelke, akik a prófétálás ajándékára támaszkodtak, és azoké is, akik őket meghallgatták, csak a belső szférára irányult, arra, ami egyelőre még csak a jövő ölen, a szellemi létben volt. Aki a próféciákat kimondta, annak olyan tudati szinten kellett lennie, mint amilyenből kiindulva Krisztus fordult a Nagyhéten az Olajfák hegyének csúcsán a legmegbízhatóbb tanítványaihoz, s amilyenből kiindulva fogadta be János Patmosz szigetén az Apokalipszist. Az apokaliptikus érzékét kultiválták a páli gyülekezetekben, és éppen ennek köszönhetően az emberek ezekben védettek voltak az apokaliptikus princípium varázslattal kapcsolatban álló, durván materialista felfogásától. Ma az Apokalipszis szellemi módon való megértésére való törekvés, akár a Biblia utolsó könyvével, akár az Evangélium vagy Pál leveleinek apokaliptikus princípiumával kapcsolatban – ez nem más, mint egy modern válasz az őskeresztény gyülekezetekben megjelenő prófétálás ajándékára, melynek gyakorlását Pál annyira fontosnak tartotta.

12. fejezet – A GOLGOTA TITKAI

Bevonulás Jeruzsálembe és a fügefa elátkozása

Az Evangélium utolsó részeiben a stílus epikusból egyre nyilvánvalóbban drámaiba vált át. Krisztus cselekedeteinek eposza Krisztus sorsának drámájává árad. Krisztus abbahagyja csodatevéseit. Már nem halad át embertömegeken, hogy tanítson vagy gyógyítson, az akarata többé nem arra irányul, hogy „jót tegyen és tanítson”, az akarata új tartalomra tesz szert. Krisztus akarata az egész világra kiterjedő támadásba megy át: dráma bontakozik ki őrült tempóban.

A bevonulás Jeruzsálembe – ünnepi, képszerű kifejezése ennek a fordulathoz, ennek a hatalmas peripeteiának [=váratlan fordulat]. Krisztus eddig megváltó és *pásztor* volt. Most a harcos és a *király* szerepébe lép.

A most kibontakozó drámát annak a lelki eseménynek a háttérében figyelhetjük meg, mely az emberiség egész történelmében az egyik legdrámaibb és legmegrázóbb, ez pedig a nép hangulatának a „*hozsannától*” a „*feszítsd meg őt*”-re való megváltozása. Csupán néhány nap választja el azokat a pillanatokat, amikor a lelkes nép így kiáltott a számaron utazó Krisztusnak: „Áldott, ki az Úr nevében jó! Hozsánna a magasságban!”, és amikor Pilátus palotája előtt ugyanez a fanatikus néptömeg ezt kéri: „Feszítsd meg, feszítsd meg őt!”. A néplélek itt a legmagasabb csúcsokról a legmélyebb szakadékba zuhan. Ahogy a „hozsánna”, úgy a megfeszítésre való felhívás is maguknak a kiáltozóknak a lelki állapotát fejezi ki. A pálmaágakkal megszórt úton az emberi lelkek mámoros lelkesedésben és extázisban elszakadnak a testüktől, és magasra emelkednek, ahonnan így kiáltanak: „Hozsánna a magasságban!”. Pilátus palotája előtt a lelkek ismét a testek mélységébe zuhannak, ahonnan csak az érzéki látszat észlelhető. A halálra és a keresztre vonatkozó felhívások hangoztatásával maguk is a földi test és általában minden anyagi dolog keresztyéhez vannak szögezve.

Eleinte a lelkek mérhetetlenül nagyok és gazdagok, aztán pedig egészen kicsivé és szegénnyé válnak. A nép hangulatának fordulata alapján, ha csonka formában is, de megítélhetjük a tudat hatalmas elszegényedését, melyet az emberiség az ősi kinyilatkoztatások ideje óta elszenvedett. Az emberiség ekstázisban és víziólátásban gazdag elmúlt tudata él a „hozsánna!” kiáltásokban, viszont a „feszítsd meg” kiáltásokban az emberiség modern tudata lakozik, amely csak az érzéki világig jut el.

De mi idézte elő Jeruzsálem lakóinak lelkében ezt a megdöbbentő fordulatot, az ujjongó lelkesedéstől a fanatikus gyűlöletig való ezen letaszíttatást? E rejtély kulcsa abban a jelenetben rejlik, amely az első két evangéliumban közvetlenül a Jeruzsálembe való bevonulás után következik: a fügefa megátkozásában. És amennyire ez a már önmagában is rejtélyes jelenet a teljes kontextus kulcsává válik, csak annak mértékében kezd önmaga értelme is megvilágosodni.

Látjuk, ahogy Krisztus odamegy a fügefához, melyen azonban csak levelek vannak, de semmilyen gyümölcs nincsen. Márk Evangéliuma hozzáteszi a bizonyosságot „mert az nem a fügeérés ideje volt” (Mk 11,13; Luther fordítása: „denn es war noch nicht Zeit, daß Feigen sein sollten”, „hiszen még nem jött el az ideje, hogy megjelenjenek a fügék”, önkényes és zavaró. Abból az elképzelésből indul ki, hogy itt valami magától értetődő anyagi folyamatokról van szó. A görög mondat pedig nyitva hagyja a „még nem” vagy „már nem” kérdését). És itt Jézus a termésvesztett fügefának beszél: „Soha többé senki sem

fogja a gyümölcsöket enni”. A továbbiakban Jézus azokkal a tanítványokkal együtt indul útnak, akik hallották ezeket a szavakat. A szigorúság, mely már felhangzott a fügefának címzett szavakban, Jeruzsálemben tovább nő, ami a Templom megtisztításának hősi tetteiben fejeződik ki. A következő reggel a városba, a templomhoz vezető úton Jézus a tanítványaival ismét elhalad a fügefa mellett. Itt Péter mondja ki azt, ami mindenki számára látható: „Mester nézd, a fügefa, amelyet megátkoztál, kiszáradt”. Erre válaszként Jézus a „hegyeket mozgató hit” titkáról beszél.

Nos, első pillantásra valóban ez az egyik legfurcsább és legérthetlenebb történet az egész Evangéliumban. Ha valódi tartalmát kizárólag érzéki-anyagi szinten törekszünk megkeresni, egyfajta szokatlan varázslással találjuk szembe magunkat, ráadásul érthetetlen, mint ért el Jézus ennek megvalósításával. Ezen felül nyilvánvalóan érzékeljük, hogy ez a varázslás nemcsak önkényesen, hanem rendkívül igazságtalanul is lett végrehajtva. Hiszen az egész jelenet anyagi értelmezése alapján (többé vagy kevésbé) úgy néz ki, hogy Jézus amiatt átkozta meg a fügefát, mivel nem volt rajta termés, és ennek az átoknak a következménye volt a fa elszáradása. De miben bűnös a fa, ha nem volt itt az ideje a terméshezatalnak?

A fügefa-jelenet epizódjának nekilátó teológusok minden egyes alkalommal kénytelenek voltak elismerni, hogy ennek a történetnek számukra semmilyen értelme sincsen. Feltételezték, hogy a nehézségben azáltal lehet eligazodni, hogy megtalálják Lukács Evangéliumában azt az nagyon tanulságos párhuzamos helyet, ahol a fügefa megátkozásáról egyáltalán nincsen szó. Mégpedig Lukácsnál a 13. fejezetben Jézus következő példabeszédét találjuk: „Egy embernek volt egy fügefája a szőlőjébe ültetve, és elment, hogy azon gyümölcsöt keressen, de nem talált. Azt mondta a vincellérnek: Íme, harmadik éve már, hogy idejárom gyümölcsöt keresni e fügefán, és nem találok. Vágd ki azért, miért is foglalná a földet hiába! Az pedig így válaszolt: Uram, hagyj békét neki még ebben az évben, míg körös-körül megkapálom és megrágyázom, hátha terem jövőre, ha pedig mégsem, akkor majd kivágod” (Lk 13, 6-9). Amiről Máté és Márk mint Jézus tettéről ad hírt, Lukácsnál ugyanaz példabeszédként szerepel. A liberális teológia, melynek fontos, hogy a csodákról szóló történetek keletkezését legendák kialakítására korlátozza, ezt a következtetést tette ebből: a példabeszéd történelmi, a csoda pedig a példabeszédből keletkezett legenda. A szépítésre és túlzásra hajlamos „köz-képzelet” a Jézus által egykor kimondott tanító szót varázslatos eseménnyé változtatja. A teológusok azt feltételezték, hogy ezáltal a csodák magyarázatának elvét általában is sikerült megtalálni: lehet, hogy éppen így keletkezett a példabeszédekből sok csodatörténet.

A hasonló teológiai módszertanok, kezdetben akármennyire is megrendítőek és meggyőzőek, az Evangéliumnak nem a magyarázatához, hanem a széteséséhez vezetnek. Íme itt van előttünk két evangéliumi részlet, egy példabeszéd és egy csoda; az elsőt megértjük, a másodikat pedig nem. A továbbiakban egyszerűen fogunk neki: kihúzzuk a második részletet és önbecsapásnak adjuk át magunkat, kihirdetve, hogy ez a két részlet mindenképpen egy és ugyanaz. Mégis az, hogy nem értjük az Evangéliumot, semmiképpen sem lehet alap arra, hogy egy részét kihúzzuk. Hiszen abszolút lehetséges, hogy a nemértés – engedtessek meg – az olvasóban gyökerezik, legyen ő bármennyire is tudós vagy nem tudós, és ez magát az Evangéliumot semmiképp sem járathatja le.

Lényegében mondván a teológiai vizsgálatnak az a módja, melyről most beszélünk, materialista előfeltételeken alapszik. Mindez azonban csak addig marad érthetetlen, amíg nem vagyunk képesek a külső anyagi folyamat helyett egy szellemi folyamatot látni. Valójában éppen annak, hogy Máténál és Márknál egy csoda, Lukácsnál egy példabeszéd áll egymással kapcsolatban, egészen más módon

következtetésre kellene vezetnie. Mégpedig ha ez egyik alkalommal valamiről mint Krisztus által végrehajtott cselekedetről kapunk hírt, máskor pedig azt halljuk, hogy valami pontról-pontra ugyanolyan dolgot vagy valami hasonlót példabeszéd formájában mond el, az azt jelenti, hogy a cselekednek valami szellemi, egyetemes dolog szolgált alapul. Ilyen vizsgálati módszert alkalmazott Rudolf Steiner „A kereszténység, mint misztikus tény” c. könyvében, ahol a fügefa megátkozását a Jézusi csodák példájaként tárgyalja.

Már annak figyelmesebb vizsgálatánál, hogyan ábrázolja az Evangélium az adott történetet, számos durva pillanatot félredobhatunk. Hiszen az Evangéliumban egyáltalán nincs arról szó, hogy Jézus megátkozta a fügefát. Sőt semmilyen szemrehányás sem hangzik el részéről. Csak egyetlen mondatot ejt ki, azt az állapotot, melyben a fügefát találta, véglegesnek hirdetve. A fa terméketlen. Ilyen is marad.

Jézus a tanítványokkal mindkét esetben reggel látja a fügefát. Vajon ez egy érzékszervi megfigyelés volt-e vagy érzékfeletti szemlélődés az éjszakai tudatból a nappali tudathoz való átmenet során? *Érdemes követnünk azonban az észlelésben végbement változást az egyik reggeltől a másikig, függetlenül attól, hogy ez az észlelés milyen síkon történt, ekkor világos növekedést látunk: Jézus az első esetben a fát termés nélkül látja, utána pedig ő és a tanítványok már élettől megfosztott állapotban figyelik meg. Egyáltalán nincs szükség arra, hogy a Jézus által kiejtett szavakat úgy vizsgáljuk, mint ennek a növekedésnek az okát, még ha a Péter által mondott („a fügefa, amelyet megátkoztál, kiszáradt”) éppen ezt a gondolatot is sugallja. Jézus szavai pontosan ugyanígy jelenthették azt is, hogy a fa egy meghatározott folyamat stádiumain megy keresztül. Ez a folyamat először terméketlenséghez, következésképpen pedig elhaláshoz is vezet. És az, amit Jézus a szavaival tesz, csak megerősítése és elismerése annak a visszafordíthatatlan folyamatnak, melyen a fügefa már saját magától halad. A fa kiszáradása összhangban van Krisztus akaratával¹⁸⁸.

* 1. a „Vízen járás” c. részt, a III. fejezetben [Göröntsér Márton fordításában: „Tengeren járás”]

A fügefának és elátkozásának durva materialista képzete azzal kapcsolatban keletkezett, hogy az elmúlt évszázadok során eltűntek és határozottan feledésbe merültek az ősi képi szellemi tudat utolsó maradványai is. A még régebbi időkben a „fügefa” képe és a „fügefa” szó okkult misztériumi jel volt. Azok az emberek, akikben még mindig él valami a természettel kapcsolatos ősi germán észlelésekből, amikor látják a borókat vagy csak emlékeznek rá, az érzéseik azzal hasonlítható össze, mint amit a régiek a fügefával kapcsolatban tapasztaltak. Elegendő megemlíteni Bruno Wille „A boróka kinyilatkoztatásai” c. művét vagy Hermann Löns számos elbeszélését¹⁸⁹. Ami a boróka volt a germán nép számára, a bódifa¹⁹⁰ pedig az indiai nép számára, ugyanazt jelenti a fügefa a Biblia világa számára. Ez az ősi meditatív tapasztalás fája, az ősi szemlélődés fája.

Amikor Fülöp a tanítványok elhívásánál Nátánaél Jézushoz vezeti, Nátánaél kérdésére, hogy honnan ismeri őt, Jézus ezt válaszolja: „Mielőtt Fülöp hívott volna, láttalak téged, ahogy a fügefa alatt voltál” (Jn

¹⁸⁸ Megjegyzendő, hogy Máténál (21,19) a tanítványok az iménti zöld fát rögtön kiszáradtnak látják (nem pedig a következő napon, mint Márknál). Úgy tűnik, a képek ilyen változása valóban éppen a szellemi szemlélésnek felel meg inkább.

¹⁸⁹ Bruno Wille (1860-1928) és Hermann Löns (1866-1914) – német írók. Wille „A boróka kinyilatkoztatása” c. regénye 1901-ben jelent meg. Löns a természet- és állatleírásokról ismert, továbbá a maga idején népszerű „Werwolf” (1910) c. regényéről, mely a Harmincéves háború idejének paraszti életéről szól.

¹⁹⁰ A bódhifa vagy bo fa (tudományos megnevezése Ficus religiosa, vagyis szent fikus), a banyánfa két típusának egyike, melyet Indiában még „pipal”-nak is neveznek. Ilyen fa alatt kapta Buddha a megvilágosodást. A fa, mely alatt ez közvetlenül történt (Bodh-Gaja falunál, 10 km-re délre Gaja falutól, Bihar állam, India) a buddhista zarándoklatok egyik világközpontja. Ugyanitt található a híres Mahabodhi buddhista templom.

1,48). Ez azt jelenti, hogy Jézus szellemi érzékelésből ismerte Nátánáélt, mégpedig akkor találkozott vele, amikor az szellemi területen volt, miután meditatív szemlélésbe merült és elhagyta a testét. Nátánáél a szellemi törekvések szférájában nem kezdőként viszonyul Jézushoz. Felemelkedésében arra a fokra jutott, melyet „izraelitának” neveznek, vagyis olyanra, melyen a személyes szellem eggyé válik a nép szellemével: „Íme, egy igazi izraelita, akiben nincs hamisság” (Jn 1,47).

Az, ahogy Nátánáél a „fügefa alatt” ült, ahhoz hasonlítható, mint amikor Buddha a „bódhifa alatt” ült, amikor hatalmas megvilágosodás érte. El kell képelnünk azt a lelki folyamatot, ahogyan az a kereszténység előtti meditatív tapasztalatoknál lejátszódott. A mély meditációba merült ember észlelte, hogy lelki lénye az anyagi testén túlra tágul, nő és fává válik. Önmagát egy világfa alatt ülőnek képzelte, s mindazt, amit a meditációban szellemi képekként és szellemi kinyilatkozásokként kapott, ennek a fának a gyümölcseiként látta, melyeket le tudott szakítani. Úgyhogy a valódi fügefa és annak termései nem az anyagi földön, hanem szellemi területen voltak. Ez nem zárja ki azt sem, hogy az indiai és az izraelita¹⁹¹ szellemi tanítványok a meditációhoz anyagi értelemben is szent fák alá ültek. Ebben az esetben a fa éterteste segített neki eljutni a szellemi fához. Például a kelta druidák szent fák alatt végezték felajánlásait.

Úgyhogy a fügefáról való gyümölcsszedés mindenkor az elrugaszkodás, az extázis állapotában történt, s éppen ez a kereszténység előtti szellemi élet, az „ősi szemlélődés” lényege. És nemcsak egy-egy meditációba merülő ember került a kereszténység előtti kultuszok segítségével extatikus szemlélődés, a „fügefáról való gyümölcsszedés” tudatállapotába, hanem a nép nagyobb csoportjai is. Az ilyen átélések egyike volt a „hossanna!” felkiáltás, mellyel a nép Jézus jeruzsálemi bevonulását üdvözölte. Mi készítette a népi tudatot az extázisba merülésre?

A számárháton ülő ember képe, mely önmagában semmiben sem figyelemre méltó, az emberekre anyagivá tett látomásként hatott, mely a látnoki tudatot arra készítette, hogy lánggra lobbanjon. Ez volt a prófétai misztérium kihirdetésének és jelentőségteljes keretbe foglalásának jelene a szó teljes értelmében, a nép által ismert és szentként tisztelt jelenet. A néplelekben éltek Zakariás próféta szavai: „Örülj nagyon, Sion leánya, ujjongj, Jeruzsálem leánya! Íme, Királyod jön hozzád, aki igaz és szabadító, alázatos, és számárháton ül, nőtény számár csikóján” (Zak 9,9). Amikor ezek a szavak a kultikus felolvasásoknál elhangoztak, felébresztették a képi tudatot, és a nép látta azt, amit hallott: felvillant benne a messiás-látomás. Ugyanennek a látomásnak a tüze gyulladt fel egy anyagi eseménytől, annak az embernek a láttán, akinek homlokán ezúttal a legyőzhetetlen királyi akarat jelent meg. Amit Krisztus a városba való bevonuláskor hajtott végre, az a Szentírás valódi felolvasása volt, és a „hossanna a magasságban” zsoltári felkiáltásban a templomi átélés árad ki a lélekből. A nép letépi az ősi szemlélődés fügefájáról ezt a gyümölcset. Az ősi szemlélődés ideje azonban elmúlt. És ami ezt követte, az Krisztus akarata volt. Emberi síkon azt kellene mondani, hogy az emberek éljenzése és a „hossanna” kiáltások Jézus számára jótettet jelentettek és elégedettséget okoztak neki. Mostantól kezdve azonban csak annak van jelentősége, ami az „Énből”, szabadságból indul ki, nem pedig az extázis gazdagságának korábbi „Énjéből”. Az Evangélium elbeszélése valóban drámai, csak követnünk kell a kompozíció által adott utalásokat, figyelemmel az egyik jelenetből a másikba való átlépésre.

¹⁹¹ 1. részletesebben az „izraelitágról” és annak judaizmussal való kapcsolatáról „Az apostolok cselekedetei” c. fejezet „Az ősi kereszténység történelmi háttérre a judaizmuson belül” c. részt.

A „hosszanna a magasságban!” ujjongó hangjai még nem ültek el a levegőben. És ekkor az hangzik el Jézusról, hogy megéhezett és odalépett a fügefához. Ez az éhség egyáltalán nem egy véletlen hétköznapi semmiség, az előzővel függ össze: a „hosszanna” kiáltások ellenére Jézus lelke magányos. Amit a nép átél, amit az képes neki adni, nem tudja őt jóllakítani.

Jézus a fügefát gyümölcsök nélkül látja. Igen, a nép bármennyire is örvendezik, a füge ideje lejárt. És hozzá *nincs visszaút*. Valami újnak kell kezdődnie. Itt Krisztus új világakarát érintjük. Krisztus kérlelhetetlen. Azt kívánja, hogy a népi lélekben elsorvadjon az, ami az ősi szemlélődés fájából még mindig él. Ugyanakkor a „hosszanna” kiáltások a kiszáradás következtében „feszítsd meg!”-be váltanak át. Krisztus maga kívánja ezt a feltűnő fordulatot a nép akaratában, és maga is hajtja végre: íme ebben áll a fügefa megátkozásának titka. Krisztus azonban a régít sosem rombolja le anélkül, hogy újat ültetne. Amikor Péter a következő reggelen ezt mondja: „Mester, nézd, a fügefa, amelyet megátkoztál, kiszáradt”, Krisztus a *hit* misztériumáról beszél: „Higgyetek Istenben! Mert bizony mondom nektek, ha valaki azt mondja ennek a hegynek: »Kelj fel, és vesd magad a tengerbe!«, és szívében nem kételkedik, hanem hiszi, hogy amit mond, megtörténik, annak meg is adatik az”.

Miért van ez itt? Jézus miért így felel Péternek és nem másként? Az összefüggés csak a fügefa misztériumából látható. A fügefa az ősi szemlélődés fája, a hit: az új szemlélődés magja. A hit ideje akkor kezdődik, amikor a fügefa ideje elmúlt. Ahogyan a fügefával kapcsolatban durva materialista elképzeléseik vannak az embereknek, úgy a hittel kapcsolatban sem ritkák a szentimentális-lelki, nem pedig szellemi képzetek. A hit az emberi szívbe hullott mag, melyből egy fa nő ki: „ha akkora hitetek volna, mint egy mustármag, és azt mondanátok ennek a hegynek: Menj innen amoda, az odamenne...” (Mt 17,20). A mustármag: „Kisebb ez minden magnál, de amikor felnő, nagyobb minden veteménynél, fává lesz, úgyhogy eljönnek az égi madarak, és fészket raknak az ágain” (Mt 13,32). Ez az új világfa, az új szemlélődés fája. A hit pedig hegyeket mozgató erővel rendelkezik. Itt egyáltalán nem valami anyagi varázslásról van szó, nem, hanem a szellemi tapasztalat tükröződéséről.

Az anyagi létezés sziklás hegye elválasztja az embert a szellemi világ tengerétől. Ez az a fal, amelyre tekintete támaszkodik. Úgy áll, ahogy a mondás tartja: „wie der Ochs vor dem Berge” (mint ökör a hegy előtt)¹⁹². Ha az ember szívében elkezd növekedni a hit magja, ha növekedésében feltöri a szív sziklás természetét, és a hegyeknek a tengerbe kell dőlniük, a látvány kitisztul, megszületik a szemlélődés. Az emberi szívben egy új érzés kel életre, mely képes a hegyek mögötti szellemi területre hatolni, abba az országba, melyről a mesében ezt mondják: „túl a hegyeken, túl a völgyeken”¹⁹³.

Ahogy Luther mondta (ez a mondás most is olvasható Wartburgban annak a szobának az ajtaján, ahol a Bibliát fordította), „a hit egy új érzékszerv, mely messze túlhaladja a többi ötöt”¹⁹⁴. Az 5 érzékszerv csak kőhegyet lát, a hit szeme pedig átlát a hegyen keresztül a hegy mögött elterülő településre. A hit fáján égi madarak fészkelnek, itt kitárulnak az angyalok birodalmának ajtói. A fügefa elszárad, a hit fája kizöldül.

¹⁹² Régi orosz mondás: „Beleállt, mint a bika szarvaival a falba”. Ezen kívül érdemes a figyelmet arra a részre fordítani Lukács Evangéliumában, ahol a hit nem a hegyet dönti a tengerbe, hanem azt a fát, melynek a neve közel áll görög nyelven a fügefához: a szederfát (Lk 17,6; fügefa – συκάμινος, eperfa – συκή). Magának a „tengerbe átültetett” fának a gondolata is érdekes – javasoljuk az olvasónak elgondolni a lehetséges forrásait, összevetve Emil Bock „szellemi tengerről” való fejtegetéseivel.

¹⁹³ Az eredetiben ez állt: „Über den sieben Bergen, bei den sieben Zwergen” („A hét hegyen túl, ahol a hét törpe lakott”) – stabil mesefordulat, a szavak a „Hófehérke” c. meséből vannak”.

¹⁹⁴ „Der Glaube ist ein neuer Sinn, weit über die fünf Sinne hin”

De milyen településre tekintett Krisztus, amikor arról a hegyről beszélt, melyet a hit el tud mozdítani? Ezek Jeruzsálem hegyei, melyekre a város épült, vagyis azok a hegyek, melyekre a Golgotai Misztérium alászállt, mint egy egyetemes-történelmi beavatási esemény. Hiszen ez a hegy, ez a hegycsoport nem bizonyult-e kiemeltnek a saját szűken vett földrajzi gyökerezettségéből és nem vettetett-e a tengerbe – az áramló éteri tengerbe, az időbeni áramlatba? Úgyhogy Golgota nem pusztán földrajzi fogalom, hanem az időóceánból kiemelkedő hegy is, melyen minden olyan ember, aki tudatosan halad ezen az óceánon, orientálódni tud.

Három kereszt a Golgotán

„Gecsemáné”, „Olajfák hegye”, „Golgota” – a keresztények szívében ezeknek a helyeknek a pusztá megnevezése során is milyen végtelen áhítat- és indulatérzések keltek életre századokon át! Ezek a szent helyek ahogyan külső, úgy belső értelemben is lángoló zárandoklatok céljai voltak. Mivel a kereszténység most átmenetre készül a lelki korszakból a megélés szellemibb formájába, az érzelmi stádiumtól a tudatos stádium felé, ezért e szent helyek megnevezései is új jelentésre tesznek szert.

Gecsemáné és Golgota, mint általában minden szent hely – ezek nemcsak *egyfajta epizódok (Stationen)*¹⁹⁵ Krisztus életében, hanem *fokok (Stationen) Krisztus megismerésében* is, nemcsak zárandoklathelyek, hanem a *bölcsesség képmásai* is.

Maga az Evangélium Golgota nevét így fordítja: „Koponyahely” (Jn 19,17). Felületes vizsgálati mód esetén az emberek azt feltételezik, hogy a megnevezést elegendő módon megértették, ha azt mondják, hogy ez egy emberi koponya formájú domb, és a domb éppen ennek következtében kapta ezt a megnevezést. A név állítólag „a dologhoz nincs köze”, a megfeszítés helyét teljesen másképp is nevezhették volna.

Ez a vizsgálati mód nem több, mint 100 éves. Még nem is olyan régen az emberek minden módon elutasították volna, mivel – habár inkább emocionálisan, mint tudatosan – mélyen áthatotta őket a bibliai megnevezések, és különösen a Krisztus földi drámájának záró aktusából származó megnevezések ismételhetetlensége és isteni szükségszerűsége. Golgota dombja (erről mindnyájan meg voltak győződve) különös hely a Földön, amely minden más dombtól különbözik, és már azelőtt is az volt, hogy a három keresztet felállították rajta. Az ősi emberiség a Földet emberhez hasonló lénynek érzékelte. Ami az ember számára a fej, az volt a Föld számára Palesztina, a Föld-koponya teteje pedig a Golgota. A Golgota-Koponyahely megnevezés ugyanannyira kevésbé véletlenül keletkezett, ugyanannyira kevésbé csak szimbolikus jellegű, mint Delphoi-nak, a Parnasszus lábánál lévő misztériumközpontnak ez a megjelölése: „a föld köldöke” (omphalos). Amíg a földrajz csupán az anyagi képét vázolja a földfelszínnek, az mindaddig a véletlenek kaotikus és átláthatatlan gyűjteménye marad. Ha pedig valamikor hozzákapcsolják a Föld éteri tulajdonságait is, ha kiegészítik „éteri földrajzzal”, akkor ezernyi részlet kerül a helyére, láthatóvá válik a Föld szellemi alakja, bolygónk arca és az emberhez való hasonlósága. Amikor az ősi világ a „Föld közepére” gondolt, akkor ezalatt nem a földgömb anyagi közepét értette, amelyet most lángoló masszák közepének képzelnek, hanem Jeruzsálemet, pontosabban Golgotát értette ilyen középnek. Ez nem egy gyermeki gondolkodásmód volt: az ősi bölcsesség hagyományaira támaszkodva az emberek észlelték, hogy itt a természet magasabb igazsága található. Tudtak róla, hogy a Föld-organizmus éteri központja a „Szent földben” van, és meg voltak győződve

¹⁹⁵ 1. feljebb a 24. megjegyzést. Érdekes, hogy Emil Bock itt a „stációknak” a zárandoklattal való kapcsolatával játszik.

arról, hogy a Kereszt, melyen Krisztus meghalt, sehol máshol nem állhatott, mint a Koponyahelyen a Golgotán. Ahhoz hasonlóan, ahogy az emberi lény központja, tudatának központja a szemek között, az ornyereg fölött van, úgy a Földnél is a Golgotán található a középpontja, ahonnan a kozmosz szellemi létének részesévé válik.

* Az éteri földrajz kezdeti kidolgozásait Günther Wachsmuth ezen könyvei tartalmazzák: I. „Die ätherischen Bildekräfte in Kosmos, Erde und Mensch” [A Kozmosz, a Föld és az ember éteri építőerői] (1924), II. „Die ätherische Welt in Wissenschaft, Kunst und Religion” [A tudomány, művészet és vallás éteri világa] (1927).

Az ősi kereszténységben úgy volt jelen Golgota bensőségesen költői és bölcs képe, mint a Föld kezdetektől fogva központi szent helye. Az ilyen bölcs hagyományok tanúságtétele Ádám könyve, melyet később szír nyelven „Kincsek barlangja” néven jegyeztek le. Ebben szó van arról, hogy amikor Ádámot és Évát kiűzték a Paradicsomból, „leereszkedtek a paradicsomi hegy mentén, és egy bizonyos hegy csúcsán találtak egy barlangot. Beléptek és elrejtőztek, mivel mindketten szüzek voltak. Mivel Ádám meg akarta ismerni Évát, a paradicsomi határokról aranyat, tömjént és mirhát vett, és bevívte azokat a barlangba, megáldotta és megszentelte azt velük, hogy imádság helye legyen az ő számára és a fiai számára, és Kincsek barlangjának nevezte el”. Ez volt a Golgota dombja. E bölcs képnek megfelelően lényegében itt kezdődött el az emberiség földi sorsa. Továbbhaladunk az időben. Amikor Noé megérezte halálának közeledtét, ezt mondta fiának, Sémnek: „Fogd meg észrevétlenül Ádám holttestét, mely a bárkában van elrejtve, vegyél az útra magaddal kenyeret és bort, és az ifjú Melkisédekkel indulj el a Föld közepéhez”. Ott, Ádám sírján, mint az örök oltáron kellett Melkisédeknek megalapítania a szertartás kultuszát. Angyalok kísérik Sémet és Melkisédeket, akik Ádám holttestét viszik, és átvezetik őket a Golgotára. Ettől kezdve a Kincsek barlangjában van az Ádám-sír oltára. Éppen ott, Jebúsz hegyén találkozik Ábrahám Melkisédekkel, és az ő papi kezéből kapja a kenyeret és a bort¹⁹⁶. És Ábrahám szintén itt, ezen a helyen készül feláldozni Izsákot. Jeruzsálem alapítása Izsák feláldozásának évében történik. A Kincsek barlangját rejtő dombon találkoznak a pásztorok és a mágusok. És amikor Krisztus ott, a Kereszten meghal, a vér és a víz a lándzsa ütötte sebből Ádám szájára folyik. Ez Ádám megkeresztelése és megváltása a Koponyahelyen.

Úgyhogy az ősi kereszténység finoman érző tudása számára Golgota egyidejűleg a Kincsek barlangja, a Föld közepe, Ádám sírja és az örök főpap, Melkisédek oltára volt. Amikor az ősi kereszténység még képi látással rendelkező világa később átadta helyét a római-földi tudatnak, mely kizárólag a külső történelem tényei ismeri, Golgota az ereklyék megtalálásának jelentős helyszínévé, az emlékek lakhelyévé vált, ahol jámbor zarándokok gondolkodtak azon, ami egykor itt végbement. Az új szellemi tudat számára Golgota dombja földivé vált ösképként és minden területen fontos szellemi törvényként mutatkozik meg. A Földnek megvannak a maga koponyahelyei, és ezek az embereknek is megvannak. Mély egyetemes kapcsolat egyesíti azt, ami az egyik vagy másik koponyahelyen történik. A földi Golgotán Krisztus meghalt. Az emberi koponyahelyen, intellektuális gondolatokban formálódva a szellem hal meg. Ahhoz hasonlóan azonban, ahogy Krisztus kereszthalála szükséges volt, ugyanúgy szükséges a szellem halála is az agyra támaszkodó gondolatokban. Csak e halálokon keresztül lehetséges a Föld és az ember isteni jövőjét elérni. A két Golgota mély kapcsolatának érzékelése folyamatosan újra és újra létrejön, és ennek egyre újabb bizonyítékai vannak. Így Hegeltől „A szellem fenomenológiája” azon klasszikus szavakkal zárul, melyek azt hivatottak kifejezni, hogy az abszolút szellem kívül a

¹⁹⁶ 1. 1Móz 14,18

történelemben, belül pedig a történelem rendezett ismeretében nyilvánul meg: „Ezek együtt, mint megértett történelem, az abszolút szellem emlékezetét, *koponyahelyeit*, trónjának valóságát, igazságát és bizonyosságát alkotják, mely nélkül a szellem élettelen magányban lenne; csak

aus dem Kelche dieses Geisterreiches
schäumt ihm seine Unendlichkeit
[E szellem-birodalom kelyhéből
habzik feléje saját végtelensége]”¹⁹⁷

Az emberi szervezetnek leginkább a feje van alárendelve az ásványi csontanyagnak, és ezért mindennél jobban át van itatva a halállal. Éppen ezért vált a koponya, a halott fej a halál legkiemelkedőbb szimbólumává. Amikor az ember tudata teljesen a homlokhelyen összpontosul, itt az embernek a halállal való találkozása megy végbe. Hiszen az emberi történelem szemünk számára nyíló gazdagságát tekintve butaság lenne azt feltételezni, hogy az ember tudata mindig olyan volt, mint most. Az emberiség történelme a tudat végtelen változásainak és végtelen fejlődésének történelme, lényegében tudatok sokaságán keresztüli előrehaladás. És a fejlődést a következő módon lehetne vázolni: az emberi alakon felfelé emelkedik, amíg el nem éri a koponyahelyet. A távoli múltban az ősi prekultúrák meghökkenítő gazdagsága a végtagok tudattalanabb tudatából származott. Ma már mindebből csak jelentéktelen és teljesen csonkított részletekkel rendelkezünk (pl. a néger kultúrában). Később azoknak a kultúráknak a világa fejlődött, melyek elsősorban az érző szívtudatból eredtek. Ezek töltik be az általunk ismert történelem legősibb tereit. Most az emberiség tudata elérte a koponyahelyet. A gondolkodó tudat a megtett út korábbi fokaival összehasonlítva szegénységével tűnik ki. Az emberi gondolkodás koponyahelyén meghal az ember és a világ is, úgy a gondolkodó, mint az elgondolt. Ugyanakkor az ember teljesen csak a koponyahelyen ébred fel és szabadul fel. Csak itt tud kilépni az anyag bűvöletéből, és felemelkedni saját tudatával a már testtől független érzékfeletti tapasztalatig. Itt úgy érintkezik egymással a halál és az új élet, ahogy Jeruzsálemben a Golgota és Arimátiai József kertjében a Feltámadás sírja. A Golgota, mint a belső zárandoklat helye a jelenre mutat; képi formában kínálja a modern kor legmélyebb szükségleteire a választ; megmagyarázza nekünk annak a nagy haldoklásnak az értelmét, amelyet az intellektualizmusnak kell korunkban elterjesztenie az emberiség körében.

Krisztus földi élete mintha az emberiség tudati fejlődésének rövid dramatikus összefoglalása lenne. Az emberi tudat az évezredek folyamán hatalmas emelkedést tett meg a koponyahelyig. Krisztus három sorsdöntő év alatt tette meg emelkedését „fel Jeruzsálemhez, a Golgotára”. Krisztus földi útját két pillanat-állomás határolja. Ezek közül az egyik az, amikor lábát a Jordán hullámaiba meríti, hogy

¹⁹⁷ Szó szerint: „E szellemi világ kelyhéből forr fel számára a végtelenség”. Schiller „Barátság” című versének Hegel által módosított befejezése. Schiller utolsó strofája a következő:

Freundlos war der große Weltenmeister,
Fühlte Mangel - darum schuf er Geister,
Selge Spiegel seiner Seligkeit! -
Fand das höchste Wesen schon kein gleiches,
Aus dem Kelch des ganzen Seelenreiches
Schäumt ihm - die Unendlichkeit.
[A világ nagy teremtőjének nem voltak barátai,
érezte a hiányt, ezért szellemeket teremtett,
boldogságának boldog visszatükrözéseit.
De a legfelsőbb lény nem találta magával egyenlőt párját, és
az egész lelki világ kelyhéből
habzik felé - a végtelenség.]

felvegye a János-keresztiséget, a második pedig amikor a Koponyahelyen tövises koronás fejét meghajtja és meghal. A kettő között történik az emberré válás. Ez olyan, mint egy emberi alak, amely fokozatosan, a lábtól a fejig alakul, míg végül Krisztus sorsa az egész embert be nem tölti és meg nem áldja. Krisztus emberré válása úgy megy végbe, min a bor felemelkedése a kehelyben, melybe beleöntik. A Golgotán a kehely csordultig telt, az emberi lény kelyhe egészen a homlokhelyig van betöltve. És az emberiség napjainkban zajló Golgotája azt jelenti, hogy befejeződik az ember emberré válása. A szellemi-lelki emberi lény ma teljesen, maradék nélkül beleereszkedik a testi princípiumba, a homlokhely pedig az ember tényleges felső határa. Az ember már nem nagyobb a testénél, mint ahogy ez korábban volt. A koponya kemény fedele – az ember földiben való végleges meggyökeresedésének végső megerősödése. Épp ezért annyira nehéz a modern embernek vallásosnak lennie és a felső világot érzékelnie – mintegy Istenként vagy eszmények világaként, mivel a modern emberiségben oly erős a hajlam, hogy elengedjen minden magasat, hogy a mindennapokba húzzon le mindent, beleértve a legszentebb és legmagasztosabb értékeket is.

Krisztus három földi éve kezdetén megnyílnak az egek a Jordán felett, és fentről egy hang hallatszik: „Íme az én szeretett fiam, gyönyörködöm benne”. A Koponyahelyen minden földivé vált. Az egek helyett a Templomban szakadnak szét a függönyök. Az Atyaisten hangja helyett az ember hangja hallatszik: „Bizony, Istennek Fia vala ez”*. A Jordán-keresztelőnél az isteni háromság nyilatkozott meg: az Atya, aki a megnyíló mennyből beszélt; a Fiú, vagyis az ember, aki Krisztus lényének edényévé vált; a Szent Szellem, aki a galamb látható képében nyilatkozott meg. A Golgotán a Szentháromság kizárólag földi módon, megcsontosodott alakban tükröződik. Ez már nem dogma, hanem a minden szférában uralkodó és azokban testi kifejezésre jutó kép-törvény: a Golgotán három kereszt emelkedik.

* 1. Mt 27,54

A középső kereszt: a Fiú Keresztje, őbenne mennyei ragyogás él. Azokban pedig, akik jobbról és balról helyezkednek el, eleinte az isteni hierarchiák semmilyen tükröződését sem lehet felismerni. Amit a gonosztevők keresztjein látunk, az teljesen földi, túlzottan földi jellegű. A Krisztus bal keze felőli gonosztevő, görcsösen megcsontosodott és megkövesedett, semmilyen melegséget nem őrzött meg. Cinikus csúfolódás szól belőle: „Ha te vagy a Krisztus, szabadítsd meg magadat, minket is” (Lk 23,39). A jobb keze felőli gonosztevő még megőrizte érzékeny szívét, ő puhább és világosabb. A halállal szembesülve már képessé válik Krisztus lényét igazi alakjában meglátni és összekapcsolódni vele.

Egyik gonosztevőt sem lehet véletlenül bűnözővé válnak nevezni. Itt érvényesebb, mint bárhol máshol, hogy minden külső csak az egyetemes törvények nyilvánvalóvá válása, hogy „alles Vergängliche nur ein Gleichnis” (Ami tűnékeny, csupán hasonuló)¹⁹⁸. Itt különösen jogosak a klasszikus művészet alkotásairól Goethe által Olaszországban mondott szavak: „Íme, ahol a szükségszerűség, íme ahol az Isten”¹⁹⁹. A két gonosztevőben az igazságtól való azon két lehetséges emberi elhajlás testesül meg, mely világosan kihallatszik e szavakból: „aljasság” és „fennhéjázás”, ha ezeket a szavakat térbelileg képzeljük el. Ezek közül az elhajlások közül az első, melyet az antropológiában *arimáninak* nevezünk, a mélység hideg és halott erői hatalma alá kerülést jelenti, melyek az embert megdermedésre készítetik és az anyagi világ látszatához kötözik. A második elhajlási lehetőség, a *luciferi*, ez a büszkeség csábító, tüzes erőinek

¹⁹⁸ „Faust”. II. rész, „Hegyi szakadékok” (a „Faust” végétől számított 8. és 9. sor).

¹⁹⁹ „Hier ist Notwendigkeit, hier ist Gott” („Olaszországi utazás”, „Második tartózkodás Rómában”. 1787. szeptember 6-i jegyzet) Nem pontos az idézet, Goethe-nél ez áll: „Da ist die Notwendigkeit, da ist Gott», habár az értelme változatlan marad

hatalma alá kerülés, melyek elidegenítik az embert a Földtől és céljuk, hogy tisztátalan tűzükkel elégezzék őt. A három kereszt Krisztust ábrázolja számunkra Arimán és Lucifer között. És a Lukács-evangélium azt mutatja meg nekünk, hogy az arimáni (a baloldali gonosztevő képében) tragikus reménytelenséggel különül el Krisztustól, míg ott, ahol a luciferi kísértés uralkodik (a jobb keze felőli gonosztevőnél) még megtalálható a Krisztushoz való hozzáférés.

Krisztus Arimán és Lucifer között – szintén egy háromság. Ugyanakkor ez túlságosan földi háromság. Az arimáni – annak az atyai princípiumnak karikatúrája és eltorzulása, amely minden, a múltból felénk jövő létesült felett uralkodik. A létesültben az ember vagy az egész lét atyai alapját találja meg, vagy a hús halált. A luciferi pedig az egész jövő felett uralkodó szellemi princípium karikatúrája és eltorzulása. A Szent Szellemen keresztül az embert vagy egy hatalmas lelkesedés, vagy egy tisztátalan, túlságosan elhamarkodott luciferi szenvedély vonzza a jövő felé.

A háromság értelmezése, legyen az akár az Atya, Fiú és Szent Szellem égi Háromsága, akár Arimán, Krisztus és Lucifer földi háromsága, vagy akármilyen közbülső forma háromsága, semmi esetre sem csupán intellektuális természetű kérdés. Ez azon pozíciók egyike, melyekben a keresztény gondolatnak művészi-képi momentumokat kell észlelnie. Míg a Szentháromságról való minden beszéd a festészethez hasonlít, addig a Szentháromság minden értelmezése olyan, mint annak szemlélése, és melyben a háromság mind a teremtés, mind az Evangélium mélyebb rétegeinek megértésére szolgáló képi kulcsá válik.

Ezt Lukács evangéliumának példáján lehet megvilágítani. A 13. és 14. fejezetben két gyógyításról esik szó, melyeket Krisztus, az írástudók és farizeusok tiltakozása ellenére, szombaton hajtott végre: az elsőt magában a zsinagógában, a másodikat pedig a farizeusok egyik vezetőjének házában. Krisztus meggyógyítja az *elcsontosodott asszonyt* (Lk 13,10-17) és a *vízkóros férfit* (Lk 14,1-6). Ezek a betegségek egymással homlokegyenest ellentétes jellegűek. Az arimáni és luciferi egyoldalúság itt nem morális elhajlasként, hanem fizikai betegségként jelenik meg. Az asszony már 18 éve szenved az őt megcsontosító és kiszárító betegségtől, mely meghajlította a testét, csontossá és mozgáskorlátozottá tette azt. A női szervezet a maga természete szerint puhább a férfiénál, úgyhogy ha azt látjuk, hogy egy nőt ilyen betegség sújt, akkor ez az arimáni gonoszt hangsúlyozza. Pontosan ugyanígy a luciferi gonosz hangsúlyozása lesz az az eset, amikor olyan férfi szenved tőle, akinek a keményebb szervezete válik gyengítő erők zsákmányává. Arimán és Lucifer között van Krisztus, ő mind az egyik, mind a másik irányban gyógyít: a megmerevedettet mozgásra készíti, a szétfolyót pedig partok közé vezeti. Krisztus – a világ egyensúlya.

A két esemény szögesen ellentétes mivolta részletekbe menően ki van dolgozva Lukács Evangéliumában. Krisztus az ökrök és a szamár képére mutatva utasítja vissza a törvény szigorú öreit. A megcsontosodott asszony gyógyítása után ezt mondja: „szombatnapon nem oldja-e el mindenitek az ökröt vagy szamarát a jászoltól, és nem viszi-e itatni?” (Lk 13,15). A vízkóros gyógyítása után pedig ezt mondja: „Ki az közületek, akinek szamara vagy ökre a kútba esik, és nem vonja ki azt azonnal szombatnapon?” (Lk 14,5). Az Evangéliumban megjelenő képi szavak isteni pontosságán a végtelenül elcsodálkozhatunk. Egyik esetben azt látjuk, hogy az ökröt vagy a szamarat a vízhez vezetik: ez átvitt értelemben is történik, mivel Krisztus meggyógyítja a kiszáradt asszonyt. A másik esetben azt látjuk, hogy az ökröt vagy szamarat a vízfeleslegtől szabadítják meg: és ezt ismét átvitt értelemben kell érteni, mivel Krisztus vízkórságból gyógyítja meg a férfit.

Az első gyógyítás szombaton a zsinagógában történik. De hiszen maga a zsinagóga nem vált-e az arimáni megkeményedés és megcsontosodás zsákmányává? A második gyógyítás szombaton a farizeusok egyik vezetőjének házában történik. De hiszen a farizeusok és vezetőik nem szenvedtek-e gögben, büszkeségben, nem engedtek-e Lucifer kísértésének, nem szenvedtek-e szellemi vízkórságban és felfuvalkodottságban? Az evangélium folytatja (még mindig a farizeus-vezető házában vagyunk): „És egy példabeszédet monda a hivatalosoknak, mikor észre vevé, mimódon válogatják a fő helyeket; mondván nékik: Mikor valaki lakodalomba hív, ne ülj a fő helyre; mert netalán náladnál nagyobb tiszteletben álló embert is hívott meg az, És eljövén az, aki mind téged, mind azt meghívta, ezt mondja majd néked: Engedd ennek a helyet! És akkor szégyennel az utolsó helyre fogsz ülni. Hanem mikor meghívnak, menj el és ülj le az utolsó helyre; hogy mikor eljő az, aki téged meghívott ...” (Lk 14,7-11). Éppen Lukács Evangéliumának kontextusában oly fontos, hogy világosan felfedezzük Krisztus gyógyító tevékenységének szellemi alapjait, a gyógyulás hármasságát. Lukács orvosként megmutatja nekünk Krisztust, az Arimán és Lucifer közti egyensúly urát.

Még egy példa Lukács Evangéliumából. A 13. fejezet elején van a következő hely, amely rejtélyességével tűnik ki: „Jövének pedig ugyanazon időben némelyek, kik néki hírt mondanak a Galileabeliek felől, kiknek vérét Pilátus az ő áldozatukkal elegyítette. És felelvén Jézus, monda nékik: Gondoljátok-é, hogy ezek a Galileabeliek bűnösebbek voltak valamennyi Galileabelinél, mivelhogy ezeket szenvedték? Nem, mondom néktek: sőt inkább, ha meg nem tértek, mindnyájan, hasonlóképpen elvesztek. Vagy az a tizennyolc, akire rászakadt a torony Siloámban, és megölte őket, gondoljátok-é, hogy bűnösebb volt minden más Jeruzsálemben lakó embernél? Nem, mondom néktek: sőt inkább, ha meg nem tértek, mindnyájan hasonlóképpen elvesztek” (Lk13, 1-5).

Két eseményről van itt szó, melyek mindegyike emberek meghatározott csoportjának életébe került. Az egyik esetben ez kivégzés volt, a másik esetben pedig egy baleset. Az Evangélium szokásos értési módja Krisztus e szavaiból csak egy általános jelzést tud kivenni, valami olyasmit, hogy a sors igazságossága azokban az esetekben is győzedelmeskedik, amikor az embereket az életből hirtelen halál veti ki, minden személyes bűn nélkül. Ebből egyesek hajlamosak azt gondolni, hogy az ember általános bűnössége elegendő alapot szolgáltat Isten változatos, külsőre megjövendőlheteretlen ítéletéhez. Nem az a meglepőbb, hogy az embert eléri a büntetés, hanem az, hogy megkegyelmeznek neki. Éppen így értik Krisztus szavait: „ha meg nem tértek, mindnyájan hasonlóképpen elvesztek”.

Az ilyen értelmezést semmiképp sem tarthatjuk kielégítőnek. Valójában teljességgel átvezet bennünket a keresztény képzetekből a kereszténység előtti világba. Az ilyen értelmezés hibás mivoltára az a körülmény utal világosan, hogy semmilyen különbségtétel sincsen a két eset között – aközött, ami Galileában és aközött, ami a siloámi toronnyal történt. Csak ha a különbségüket sőt ellentétüket keressük, akkor teszünk szert a helyes értésükhöz való kulcsra.

Az arimáni és luciferi eltévelyedés lehetősége nemcsak az egyes ember morális életében van jelen, hanem azon vallási és kultúráramlatok kölcsönhatásában is, melyek hordozói egyes embercsoportok. Vannak elmaradott és a korukat megelőző áramlatok. Az, ami túl konzervatív, a réginek az arimáni megcsontosodásához, a túl modern pedig luciferi széteséshez vezet. A Galileában gyakorolt felajánlási kultuszok, melyeket Pilátus megbüntetett, olyan cselekedetek, melyek a korábbi emberiség idejében teljesen jogosultak voltak, mára pedig már helytelenné váltak, mivel az emberiség előrehaladt. Ami egykor helyes volt, később fekete-mágia jellegét ölthet. Az egyes ember ebben nem bűnös, mégis egy

egész embercsoportot terhel az elavultba való degradációja, és felelősséggel tartozik eltévelyedése következményeiért. Amilyenek a galileaiak, az elavult kultuszcselekedetekhez ragaszkodásukat megőrzők, olyanok mindazok az emberek, akik nem fordítják át a múltat a jelenbe, akik ragaszkodnak a régihez és megcsontosodnak abban. Ezért is mondja Krisztus: ha mindnyájan részesei vagytok az arimáni kulturális egyoldalúságnak, és ha nem lesztek úrrá azon, akkor ilyen vagy olyan módon ugyanaz a sors kell, hogy elérjen benneteket, mint a galileaiakat. Siloámban a torony felépítése, ami a babiloni torony egyfajta ismétlése, luciferi kulturális egyoldalúságot jelent, ami a jövő túl gyors megelőlegezése, egy szupermodern kezdeményezés. Ami azt illeti, elég csak azt a tiszteletlenséget érzékelni, amely az ősi emberiségben minden toronyépítést kísért. Még meg kellett érni ahhoz, ami később (mindenekelőtt a gótika korszakától kezdve) az építészet történetében valami magától értetődővé vált. Addig pedig ez szentségtörés, hübrisz²⁰⁰, kulturális gőg volt. És maga a Siloám megnevezés is aláhúzza ezt. Siloám jelentése: „elhívás”. A torony építőinek luciferi módon voltak eltelve saját jövőre vonatkozó missziójukkal. És tornyuk összeomlása büntetés volt ezért az eltévelyedésükért. Megint csak ez a vétség van jelen minden olyan kultúrán belül, mely időelőttiiséget rejt magában. Krisztus ezt mondja: „Mindnyájan részesei vagytok a luciferi kulturális egyoldalúságnak, s ha nem győzitek azt le, ilyen vagy olyan módon ugyanaz a sors fog elérni benneteket, mint a siloámi torony építőit.

Ily módon, a Lukács-evangélium e rejtélyes részében ismét a lényében egyensúlyt hordozó Krisztust látjuk, aki kiegyenlít Lucifer és Arimán között, a „már ne” és a „még ne” között. Krisztus a Galileában és a siloámi toronynál lévő áldozatok között, a hajlott asszony és a vízkóros férfi között – mindezek előkészítő fokok a három kereszti hatalmas golgotai képének: Krisztus a két gonosztevő között.

Kajafás, Pilátus, Heródes – három folyamat

August Strindberg, aki képes volt néhány zseniális vonással érzékeltetni az olvasó számára a korszak színezetét, történelmi miniatúráiban Golgota misztériumdramájának férfi résztvevőit úgy csoportosította, hogy néhányan már láthatóvá válnak e dráma szellemi alakjai közül. Az egyik az ilyen rövid, villámlásra hasonlítóan mindent megvilágító jelenetekből az, amelyben Pilátus és Heródes találkozik a Jeruzsálemi Templom udvarán, aztán még Kajafás is csatlakozik hozzájuk. Heródes és Pilátus Krisztusról beszél, ráadásul Heródes féktelen mintegy kéjvággyal fordul a szellemi tárgyak felé. Képzetei fantasztikus-kalandos jellegűek: „Megparancsoltam, hogy fejezzék le ezt a Jánost, és azt hittem, hogy minden befejeződik; és tessék, most mindenütt megjelenik”. Heródes azt feltételezi, hogy Jézus a lefejezett János kísértete. Pilátusnál mintha felvillanna a távolból Krisztus lényének helyes értelmezése.

Pilátus: Jézus nem ő; ő más.

Heródes: Te így gondolod, én pedig hiszem, hogy János feltámadt.

Pilátus: Valamikor a nép is azt hitte, hogy János a messiás, ugyanakkor János Jézusra mutatott.

Heródes: Láthatnám-e legalább egyszer azt az embert, akiről mindenki beszél?

Pilátus: Ez nem annyira könnyű, hiszen ő hol itt van, hol ott.

Heródes: Igaz, ő vagy mágus, vagy varázsló, akiből korunkban sok van.

²⁰⁰ A görög ὑβρις a régi görögök képzeletében a hősiességből eredő való túlzó arrogancia, vágy a felmagasztalásra és arra, hogy az istenekre hasonlítsanak, amit ez utóbbiak általában megbüntettek.

Pilátus: Lehet, de a nép azt hiszi, hogy ő az a megígért ember, aki majd megszabadítja a népet.

A beszélgetést zaj szakítja meg a Templomban. Mindketten azt feltételezik, hogy a császár szobrát állítják fel a Szentek Szentjében. Nem rejtik el utálatukat a császár esztelen kultuszának ezen szüleményeivel kapcsolatban, és Pilátus ezt különösen nyíltan kimutatja, pedig ő végül is Tiberius császár hivatalnoka [csinovnyikja]. Belép Kajafás, aki a zaj igazi okát is elmagyarázza. A galileai, a nép bajkeverője elzavarta a pénzváltókat a helyükről. Most a Heródes szavaiból korábban kihangzó, új benyomások utáni kéjes és buja vágyakozáshoz, Pilátus emberi módon kérdező hangjához még hideg gyűlölet is társul.

Pilátus: Főpap, mondd meg nekünk, mi a helyzet ezzel az emberrel? Hiszed-e, hogy ő a megígért messiás?

Kajafás: Hogyan hihetnék ebben! Egy szegény ács fia, aki értelmében meghibbant. Isten ments!

Amikor Kajafás, a zsidó elmegy, Pilátus ezt mondja:

Kegyetlen nép! Heródes, te is izraeli vagy-e?

Heródes: Nem Jákob, hanem Ézsau házából, hiszen edomita vagyok, és az anyám szamaritánus volt, a lenézettek fajából! Jákob ellopta Izsáktól az elsőszülöttség jogát, és ezért nem szeretem Jákobot és a tizenkét törzset.

Pilátus: soha nem szerettem volna látni ezt a földet, hiszen semmi jó nem származik belőle.

Itt már pontos jellemrajz szerepel e három emberről. Hármasság van most itt előttünk: a római Pilátus közülük a legemberibb, ő középen található, a luciferi módon lángoló Heródes és az arimáni módon hidegvérű Kajafás között. A golgotai három kereszt előre vetíti árnyékát – azoknak az emberiség-áramlatoknak a képviselői alakjában, akiknek az a szerep jutott, hogy felállítsák Krisztus Keresztjét. Kajafás arimáni feketesége és Heródes luciferi vöröse oldalról árnyékolja be annak a római Pilátusnak a fehér tógáját, aki az emberiség történelmének egyik legmegrendítőbb személyisége.

De mi a helyzet Pilátussal? Hiszen egy embert sem említenek név szerint oly gyakran keresztény istentiszteleten, mint Pilátust. „Szenvedett Poncius Pilátus alatt...”²⁰¹ – így hangzott el évszázadokon keresztül, ezernyi hangon. Ki ez az ember, akinek ilyen végeláthatatlan szóbeli emléket állítottak?

A nyilvánvalóan értelmetlen és nevetséges kifejezésben annak az ősi bölcsességnek az utolsó visszhangját találjuk, amely Pilátus alakjához kötődik. Nevezetesen ezt mondják: „Ponciustól Pilátusig küldözget”²⁰², ezalatt végtelen ide-oda járást értve (pl. egyik bürokratikus hatóságtól a másikig). Ez a

²⁰¹ A pravoszláv Hitvallás negyedik tagja: „Aki értünk keresztre feszítettett Poncius Pilátus alatt, és szenvedett és eltemették”. Ugyanez görögül: „σταυρωθέντα τε υπέρ ημών επί Ποντίου Πιλάτου καί ταφέντα καί ταφέντα”. Latinul az apostoli Hitvallás (Symbolon Apostolorum): „passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus et sepultus”. A tradicionális latin Credo (Hiszek) egyenértékű a pravoszlávval, vagyis a Niceai Hitvallással: „Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus et sepultus est” (ugyanez szerepel az 1564-ben megjelent Tridenti Hitvallásban is). Pilátusról van még egy ilyen német szólás: „Man gedenkt seiner wie des Pilatus im Credo” („Rossz emléket hagyott magáról”; szó szerint: „Úgy emlékeznek rá, mint Pilátusra a »Credo-ban«”).

²⁰² Vö. M.I. Michelson: Orosz gondolat és beszéd, 2. kötet, 35. oldal (P. 262*): „Пилатить (»pilatyitty«) (hasonlat) kínozni, tirannizálni (utalás Poncius Pilátusra). Vö. Von Pontius zu Pilatus (schicken, laufen). [Ponciustól Pilátusig (küldeni, futni), a megfelelő német utalás a Michelson-jegyzékben, 28.o.]. Vö. Mener de Caïphe à Pilate. [fr. Kajafástól Pilátushoz vezetni] A német szóhasználat hibás: tévesen szerepel a Heródestől Pilátusig (és fordítva) helyett. Ez a hiba abból eredt, hogy a nép megszokta hallani ezt a két szót: »Poncius« és »Pilátus« (A Pontius Pilatus – Pilátus teljes neve helyett), és azt gondolja, hogy ez két személy. Vö. Lk 23,6-12)”.

kifejezés a római-katolikus mise világába nyúlik vissza. Minden valódi keresztény oltárcselekedetben az oltár egy élő, világosan tagolt lény, és egyáltalán nem mindegy, hogy az egyes kultuszcselekedet az oltár jobb, bal vagy középső részén végzik. Minden oltáron az életháromság légzése érződik; az oltár közepén transzszubsztanciációban maga Krisztus tapasztalható meg. Ugyanakkor azt megelőzően, hogy az oltári szertartások a transzszubsztanciációhoz jutnának, még az evangéliumi olvasásnak és felajánlásnak kell megtörténnie. Az Evangélium balról, az Atya oldaláról hangzik fel; a felajánlás, az emberi szívnek az Isten Szavára adott válasza az oltár jobb oldalán, a Szellem oldalán valósul meg. Aztán már középre érünk, ahol Krisztus transzszubsztanciációban és úrvacsorában adja át magát a hívőknek. Így a Keresztény Közösség oltári szertartásaiban teljes szellemi tudatban lettek megújítva a modern kor számára a térbeli oltár misztériumai. A római-katolikus misében, az ősi tradícióknak megfelelően szintén megjelenik az oltár oldalainak váltakozása, ugyanakkor ez mechanikusan, mindenféle tudatos értelem nélkül történik. A katolikus papoknak sokszor feltett kérdésekre, hogy mit gondolnak a Breviárium jobbról balra való áthelyezéséről, amikor a Levelekről áttérnek az Evangéliumra, és a jobbra történő visszahelyezéséről a felajánlás-offertórium²⁰³ előtt, ezt a választ kaptam: „Erről nekünk soha senki sem beszélt. Végző esetben azt mondták, hogy az oltár egyik oldaláról a másikra való átmenés – éppen ez a »Ponciustól Pilátusig küldözgetni«”.

Az ősi szemlélődő bölcsesség Pilátusban azt az alakot érezte, amely a jobb és bal oldal között, Arimán és Lucifer között középen áll, azt az embert, akinek a mellkasában két lélek lakik²⁰⁴. Tulajdonképpen Pilátus egy ember *mint olyan*, nem a szó magasabb értelmében ember, aki már elérte a baloldal és jobboldal szintézisét, aki megtalálta Krisztus egyensúlyát, hanem földi értelemben vett ember, akinek még előtte áll, hogy megtalálja az utat Szkülla és Kharübdisz között, hogy elérje az „arany közepet”. Rudolf Steiner éppen az antropozófiai tevékenységének kezdetén egy szűk kör számára tartott előadásban valami egészen fontosat mondott „Poncius Pilátus” neve kapcsán. Elmagyarázta, hogy ez a görög „πόντος πύλητος” kifejezés latinosított formája (pontos pyletos). Szó szerint ezt jelenti: „tenger oszlop-kapukkal”²⁰⁵. Tehát ez az ősi világban széleskörűen elterjedt képzet. Akkor az emberek egy tengert gondoltak el maguknak, a Földet körülmosó óceánt, amely átjárta a Földtől az éghez, úgy, hogy az eget az emberek világától kapuk választják el, melyeket két oszlop alkot. A kapuk, melyek a Földközi-tengerből az Atlanti-óceánba vezettek, „Herkulesi oszlopokként” voltak ismertek. Kapukhoz hasonló módon értelmezték a keleti kijáratot, a Dardanellákat is, melyek a Fekete-tengerhez, a Pontus Euxinus-hoz vezetnek. Az embernek ahhoz, hogy a másvilágba jusson, két oszlop között kell elhaladnia, meg kell találnia a „Pontosz piletosz”-t. Aki eljutott az oszlopok kettősségéhez, az „Poncius Pilátus”.

A legmélyebb bölcsességgel teli véletlenek egyike volt, hogy a golgotai misztériumdráma egyik főszereplője a Poncius Pilátus nevet viselte. Nyilvánvaló, hogy ennek a ténynek a „vak véletlenszerűsége” már nagyon gyorsan eltűnne, ha abból indulhatnánk ki, hogy Pilátus nem a születésétől kezdve viselte a nevét, hanem csak a misztériumokba való beavatása után, amilyenként azok fennmaradtak még a Római Birodalom idején. A történelemből ismert sok jelentős római személy nem születésekor kapta a nevét, hanem az a tisztességük később felvett neve volt. Így például Augustus császárt fiatalkorában, amíg nem jutott el a császári pozícióba, Octavianusnak hívták. Mindabban, ami a Golgota körül történik, semmilyen

²⁰³ 1. a 42. jegyzetet az offertoriumról (felajánlásról).

²⁰⁴ Németül „in dessen Brust zwei Seelen wohnen”. Vö. Faust szavaival: „Zwei Seelen wohnen, ach! in meiner Brust” (Az én keblemben – ah! – két lélek él) („Faust”, Első rész, „A városkapu előtt”).

²⁰⁵ Vö. GA92 (Berlin, 1904. október 28.). Itt az hangzik el, hogy Krisztus misztériumi értelemben „Pontosz pületosz” alá, vagyis az anyag ezoterikus szimbólumával lett eltemetve.

véletlenszerűség nincsen, minden, ami történik, képmás és analógia. Minden alak egy egyedi történelmi személyiség és egyidejűleg a bölcsesség örök képmása.

Máténál, Márknál és Jánosnál Jézus dolgával kapcsolatban csak két kihallgatás tükröződik: Kajafásnál és Pilátusnál. Egyedül Lukács ábrázol *három kihallgatást*: Jézus Kajafás előtt, Pilátus előtt és Heródes előtt. Azt vesszük észre, hogy Jézust valóban *emberi kezekbe* adják át, amikor a három alak és áramlat hatalmában látjuk, akik a maguk módján az egész emberiségnek magát a lényegét képviselik: Kajafás az arimáni áramlatot, Pilátus a középső, római áramlatot és Heródes a luciferi áramlatot. Krisztust az emberiség oltárára vezetik – annak bal és jobb oldalán, továbbá közepén.

Krisztus a főpap palotájában a hazugság és a halál hideg erővel kerül szemtől szembe: „A főpapok pedig és a vének és az egész tanács hamis bizonytságot keresnek vala Jézus ellen, hogy megölhessék őt” (Mt 26,59). De mi is volt az a hazugság, melyre a hazugság tanúi mutattak? Itt Arimán műhelyének a legmélyebbjébe tekintünk. János Evangéliuma Kajafást Lázár feltámadása után egy nem feltűnő, mégis fontos szerepben ábrázolja: „Egy pedig ő közülök, Kajafás, aki főpap vala abban az esztendőben, monda nekik: Ti semmit sem tudtok. Meg sem gondoljátok, hogy jobb nekünk, hogy *egy* ember haljon meg a népért, és az egész nép el ne vesszen. Ezt pedig nem magától mondta: hanem mivelhogy abban az esztendőben főpap vala, jövődőt monda, hogy Jézus meg fog halni a népért; És nemcsak a népért, hanem azért is, hogy az Istennek elszéledt gyermekeit egybegyűjtse” (Jn 11,49-52). Jézus elfogása után, amikor a vizsgálat megkezdődik Kajafásnál, János Evangéliuma speciálisan emlékeztet Kajafásnak erre a prófétálására: „És vivék őt először Annáshoz; mert ipa vala ez Kajafásnak, aki abban az esztendőben főpap vala. Kajafás pedig az vala, aki tanácsolta vala a zsidóknak, hogy jobb, hogy *egy* ember vesszen el a népért” (Jn 18, 13-14).

Tehát Kajafás főpap tisztségének köszönhetően adott a szellemi világból jövő kinyilatkoztatás észlelése. (Lehet, hogy itt egyfajta spiritiszta szeánszról volt szó, melyet tizenkét drágakővel díszített hősén, valamint úrim s tummim, és fekete-fehér sorsgömb segítségével tartottak²⁰⁶). Kajafás előre látja a szellemi eseményt, mégpedig azt, hogy egynek meg kell halnia mindenkiért. Az a szellemi dolog, amely kinyilatkozik számára, igaz; ugyanakkor az értelmezés, melyet ehhez köt, hibás és végzetes következményekkel jár. A kinyilatkoztatás lecserélődik, mivel azt az akkori judaizmus öbenné lévő arimáni szellemisége észleli. Az érzékfeletti igazság hazugsággá torzul. Kajafás Krisztus halálának az előrelátását úgy veszi, mint egy feladatot, hogy megöljék őt. Ezt a torzulást a félelem idézi elő. A zsidók félnek, hogy a misztériumtitkok betániai nyilvánosságra hozatalára* Róma az egész nép megsemmisítésével válaszol, és inkább egyetlen ember feláldozását részesítik előnyben, mint hogy ők maguk haljanak meg.

* Arra, hogy Lázár feltámadása misztériumfolyamat, a közönség szeme láttára végrehajtott beavatási aktus volt, Rudolf Steiner már 1901-ben rámutatott „A kereszténység mint misztikus tény” c. könyvében.

Az összegyűjtött hamis tanúvallomások ugyanolyan jellegűek, mint Kajafás hazugsága. Hiszen mit állítottak a tanúk? „Ez azt mondta: »Leronthatom az Isten templomát, és három nap alatt felépíthetem azt«”(Mt 26,61). Krisztus valóban mondta ezt, ahogy a János Evangéliuma (Jn 2,19) elmondja nekünk. Úgyhogy a hamis tanúk nem hazudnak a szó szokásos értelmében. Márk Evangéliumában a hamis tanúk vallomásai – a szavak külső megválasztásával – még tökéletesebbek: „Mi hallottuk, mikor ezt mondá:

²⁰⁶ 1. 2Móz 28,15-30

»Én lerontom ezt a kézzel csinált templomot, és három nap alatt mást építek, amely nem kézzel csináltatott«” (Mk 14,58).

Mi teszi hazuggá Kajafást és a hamis tanúkat? Nem az, hogy elferdítik az igazságot, hanem az, hogy az igazság elferdül bennük. Nélkülözik a magasabb igazságra való érzéket, mivel az érzéseik elsötétültek és kihűltek. Kajafás és emberei csak a földit tudják megérteni. Ott, ahol a kinyilatkoztatások az alakok gazdag játékát mutatják meg nekik, ezek az értelem-emberek csak szakadatlan ellentmondásokat látnak, és azt érzékelik, hogy teljesen érthetetlen hieroglifák vannak előttük. Nem Kajafás és a hamis tanúk hazudnak: nem, rajtuk keresztül Arimán, a megtévesztés szelleme az, aki hazudik. A hideg emberi agyban az érzékfeletti igazság hazugsággá ferdül. Valami ilyen, a Kajafás szanhedrinjéhez hasonló gyakran történik a világban. Az intellektualizált értelmi teológia ugyanannyira kevésbé képes megérteni az Evangéliumokat, melyek kinyilatkoztatások, mint Kajafás a saját jövőndölését, a hamis tanúk pedig Krisztusnak a Templomról szóló szavait. Ez a teológia állandóan beleütközik az „evangéliumi ellentmondásokba”. „De még így sem vala egyező az ő bizonyoságtételük” (Mk 14,59). A jelenlegi intellektualizált gondolkodás is valami hasonlót tapasztal az antropológiai szellemtudomány kijelentései kapcsán. Kritikusai az ellentmondásaiba és látszólagos értelmetlenségeibe ütközve szitkozódhatnak azok ellen, s nem veszik észre, hogy a szellemi értelemmel bíró kijelentéseket először intellektuálisan elferdítették, majd csak utána kezdődött az ellenük való harc.

Az intellektuális gondolatoknak nem képesek megérteni a szellemi világot a maga kinyilatkoztatásaival. Íme ez az az alap, melyen az arimáni erők kibontakoztatják tevékenységüket. Az emberi fejjelgondolkodást felhasználva Arimán eltorzítja a világot az ember számára, kísértet-fátylat dob rá, így érve el a hazugságot és a halált is, mivel ily módon nem pusztán az isteni élet el nem ismerésére készíti az embert, hanem ennek az isteni életnek az elpusztítására is.

Az összes Evangéliumban, de ez mindennél jobban vonatkozik a János-evangéliumra, Krisztus Kajafásnál történt kihallgatása és Péter megtagadása összefonódik egymással. Az olvasó tekintete hol a főpap palotájának mélyére irányul, hol az udvarára tér vissza. Az Evangéliumok ilyen kompozíciója arra mutat, hogy Péter a tudat arimáni elsötétülésének áldozata, és ez az elsötétülés az, ami őt arra készíti, hogy ezt mondja: „Nem ismerem őt”. Kajafás és a zsidók: a gondolkodás tartós arimáni elsötétülése; Péter: a tudat hirtelen és éles elsötétülése a túl sok élményből eredő lelki összeomlás következtében.

Kajafás ezt kérdezi: „Te vagy-e a Krisztus, az Istennek Fia?” A választ, melyet a Máté-evangélium ad, Luther így adja át: „Du sagst es” (Te mondd, Mt 26,64). Rudolf Steiner rámutatott, hogy ezek a szavak valójában ezt jelentik: „Ezt *tenéked* kellett mondanod”. Jézusnak nincs értelme azt állítania, hogy ő a Krisztus, ahogyan értelmetlen ezt tanúságként hallgatni valaki mástól. Az elismerésnek csak akkor van értelme, ha az személyes megvallásnak bizonyul, és csak a személyes megismerésből származó megvallás minősül hitelesnek. Itt a külső tekintély semmit sem ér: Krisztus személyes megismerése kezdődik. De Kajafás és környezete tudatuk arimáni elsötétülése miatt nem képes ilyen megismerésre. Lukácsnál Krisztus így válaszol Kajafás kérdésére: „Ha mondom néktek, nem hiszitek: De ha kérdezlek is, nem feleltek nékem” (Lk 22,67-68). Krisztusnak ezt kellett mondania: „Ki vagyok én?”, a helyes válasz pedig így hangzott: „Krisztus vagy, az élő Isten fia”. Kajafás nem képes ilyen válaszra, de Péter ezt valahogy egyszer megadta. Most azonban ezt mondja: „Nem ismerem ezt az embert”. Amikor pedig Krisztus felismerése megtörténik az emberi lélekben, azzal együtt megnyilatkozik a lehetőség közvetlenül a mennybe tekinteni. Pilátus előtt Krisztus hozzáteszi a válaszhoz Második eljövételének ígérését:

„Mostantól fogva meglátjátok az embernek Fiát ülni az Istennek hatalmas jobbján, és eljöni az égnek felhőiben” (Mt 26,64). Mit jelent ez? Íme, ezt: „Ti emberek, nem ismertek meg most a testi kinyilatkoztatásban. De van még idő. Ha pedig az emberiség a Második eljövetelemben, az éteri-érzékefeletti kinyilatkoztatásomban sem ismer meg engem, akkor a határidő lejár”. Megkezdődik a szellemek szétválasztása²⁰⁷. Krisztus Arimánnal harcol az emberek szívéért.

A János Evangéliuma részletesebben bemutatja a Pilátusnál történt kihallgatást. Pilátusnak a Krisztussal való beszélgetése és azok az intézkedések, melyeket Pilátus Krisztussal kapcsolatban tett, csak a misztériumok és az ott elfogadott beavatási szertartások világából kiindulva érthetők meg. Pilátus olyan ember, aki ismeri a misztériumok világát. Kétségtelen, hogy bizonyos módon maga is beavatást nyert (pl. a Mithrász-misztériumokba, melyek a római hadseregben és a hivatalnokok körében is elterjedtek voltak). Még ha erős belső bizonytalansággal is, de Krisztusban valami magasabbat észlel, és sejti, hogy ő egy magas fokú beavatott. Kajafás emberei, aki a megkötözött Krisztust Pilátus palotájához vezették, nem lépnek be a római házába, nehogy bekoszolják magukat a Pészah ünnepe előtti napon. Pilátus Krisztust a ház belső nyugalmába vezeti. Négyszemközt kérdezi meg őt: „Te vagy a zsidók királya?” Ez a kérdés érthetetlen marad, amíg a „Zsidók Királya” titulushoz kizárólag a politikai értelmét vesszük figyelembe. Pilátus valójában a beavatási titulusra gondol, amely a misztériumi fokot határozza meg. Kérdésével Pilátus meg akar győződni, hogy igaza van, amikor a fogva tartottban magas fokú zsidó beavatottat sejt. A kérdés, mely válaszként hangzik el: „Magadtól mondod-e te ezt, vagy mások beszélték néked én felőlem?”, Pilátusnak a saját ítéletében való kételyéről tanúskodik. A válaszkérdés értelme sok mindenben hasonlít azokra a szavakra, melyeket Krisztus Kajafásnak mondott: „Ezt *tenéked* kellett mondanod!”

A római szemszögéből ennek vagy annak a népnek a legmagasabb beavatottja egyidejűleg ennek a népnek az uralkodója is az anyagi világban. Számára csak a politika és a vallás azonossága érthető, amely legszélsőségesebben a római császárok kultuszában jutott kifejezésre. Ezért Krisztus jogosan mutatja meg a római számára: „Az én országom nem e világból való!” Pilátus megkérdezi: „Király vagy-e hát te csakugyan?” A benyomás hatására, melyet Krisztus lénye okozott neki, Pilátus hajlandó belenyugodni, hogy vannak olyan magas beavatottak, akik nem rendelkeznek külső hatalommal. Meg akarja védeni ezt a Jézust a saját népétől. És tessék, Pilátus, a császár képviselője, ezt mondja: „akarjátok-e azért, hogy húsvétünnepen elbocsássam néktek a *zsidók királyát*?”. Pilátusnak teljhatalma van arra, hogy a Római Birodalomban ezt vagy azt királlyá nyilvánítsa. Jézust nyilvánosan ezzel a titulussal nevezvén, királlyá nyilvánítja. Ugyanakkor a nép elutasítja a tartomány gondnokának e hallatlan cselekedetét. Pilátus megkorbácsoltatja Jézust és tövisekkel koronázza. De nem azért, hogy megkínozza. Amit Pilátus itt tesz, az beavatási szertartás, melyet nyilvánosan, a nép szeme láttára akar véghez vinni. Hogy Jézust bíborszínű köntösbe öltöztette, annak célja nem az volt, hogy nevetségessé tegye, hanem annak jele, hogy kész őt beavatottnak, királynak elismerni. Válaszként azonban minden alkalommal kiáltás hangzik:

²⁰⁷ 1. 19. jegyzet

[a 19. jegyzet ehhez a mondathoz lett adva: „Az ilyen alapvető [a szellemi világ lényeivel és erőivel való] érintkezés mindig az Utolsó Ítélet, mindig a lelkek jóra és rosszra való felosztása (Geister-Scheidung).” Szó szerint: „szellemek szétválasztása”; oroszul mindig kizárólag a „lélek üdvösségéről” van szó (1. korábbi megjegyzésünket a „szellem” és a „lélek” fordításban való átadásáról). A mindennapi életben a Geister-Scheidung vagy Scheidung der Geister kifejezésről általában mély, alapvető elkülönülés, széthúzás, értelmében beszélnek („gondolkodásmódbeli szétválasztottság”). A teológiában a „Scheidung der Geister” a terminus, melyet a „juhoknak a kecskéktől” való szétválasztási folyamatként értenek, épp az Utolsó ítélettel kapcsolatos. Emil Bock gyakrabban használja e fogalmakat a szellemi területhez, és csak másodsorban beszél az ilyen szétválasztásnak az anyagi világra vonatkozó következményeivel (1. később a 64. jegyzetet erről: Unterscheidung der Geister).]

„Feszítsd meg!” A zsidók megrémítették Pilátust: „Isten Fiává tette magát!”. Ez pedig több, mint egy király. A király egyetlen nép legfelsőbb vezetője, az Isten fia pedig a római képzetek alapján az összes nép, az egész világ legmagasabb uralkodója. Pilátusnak, mint a császár helytartójának csak *egyetlen* egyetemes uralkodót, *egyetlen* Isten Fiát kell elismernie, mégpedig magát a császárt. Megint Pilátus négyszemközti beszélgetése következik Krisztussal. A római fogalmak szerint az isteni fiúság elismerésére való legkisebb utalás a császár elárulását jelenti. És valójában Pilátus kételkedik a császárságban, azon gondolkodik, nem-e Krisztust kellene előnyben részesítenie. És megint a kiszabadítását akarja meghirdetni. De itt a zsidók a császárkultuszon ragadják meg őt, azon magán, melytől a legjobban szenvednek, és amitől félnek: „Ha ezt szabadon bocsátod, nem vagy a császár barátja”. A császárkultusz keretei között Pilátus: az „Isten barátja”, egy olyan tisztség viselője, amely magának a császárnak a jelenlétében száll rá. A zsidók jól tudják, hol van a legérzékenyebb helye. És mégis, Pilátusnak hatalmában áll, hogy minden ünnepélyességgel – „ex cathedra”, a bírói székben ülve a Gabbathán²⁰⁸, a „magaslaton”, azaz a császári mindenhatóság trónján, – Krisztust „a zsidók királyának” nevezze. Ilyen módon Pilátus a császár nevében és kultuszának oltárán királyt ad a zsidóknak. Pilátus hivatali mandátumának teljes terjedelmében fordul hozzájuk: „Ímhol a ti királyotok!”. És válaszként ismét elhangzik: „Feszítsd meg őt!”. A zsidók nagyobb hívei a császári kultusznak, mint maga Pilátus, a császár helytartója. Amikor Pilátus megkérdezi őket: „A ti királyotokat feszítsem meg?”, a főpapok így válaszolnak: „Nem királyunk van, hanem császáruk”. Ilyen módon a legfelsőbb zsidó hatalom a császár kultuszának való alávetettségét jelenti ki, amit teljes terjedelemben korábban soha nem tett meg.

A tárgyalás Pilátusnál lélegzetelállító emberi drámává válik, mely a vallástörténeti háttér minden részletének megtartásával együtt zajlik. Pilátus egy megrendítő lelki harc után, teljesen a rómaiak gondolkodási szokása hatalmában, mégis legyőzi önmagát, és eljut Krisztus felismeréséig a császár ellenében. Amikor Pilátus a zsidók önárulása következtében vereséget szenved a Kajafás elleni harcban, mégis a Keresztre erősít egy táblát, melyen Jézus királlyá való kihirdetéséről tesz tanúbizonyságot, a földi Logosz-háromságon – latinul, héberül és görögül.

A Heródesnél való kihallgatás csak Lukács Evangéliumában van lejegyezve. Pilátusnak jelentik, hogy Jézus galileai származású. és ezért Heródes fennhatósága alá tartozik, aki ebben a pillanatban éppen Jeruzsálemben tartózkodik. Pilátus átküldi hozzá Jézust. „Heródes pedig Jézust látván igen megörüle: mert sok időtől fogva kívánta őt látni, mivelhogy sokat hallott ő felőle, és reménylél, hogy majd valami csodát lát, melyet ő tesz. Kérdezé pedig őt sok beszéddel; de ő semmit nem felele néki” (Lk 23,8-9). Krisztus úgy válaszolt Kajafásnak, ahogy Pilátusnak is. A szenzációra luciferi módon éhező Heródesnek, aki ezoterikus témákról akarja őt kikérdezni, Krisztus egyetlen szóval sem válaszol. Itt nem jéghideg és halálosan komoly hazugsággal van dolga, hanem bódító, játékos komolytalansággal, mely profán a szó teljes értelmében. Krisztus makulátlan alakját szakadék választja el ettől a pislákoló, homályos lángtól.

Ugyanakkor Kajafás világát sem köti össze semmi Heródes világával. Heródes a füle mellett engedi el a Kajafás emberei által felhozott összes vádat. Ez a beavatott, aki semmit sem tud, a csodatevő, aki semmire sem képes, nála csak lenézéssel teli gúnyolódást találhat. Ezen kívül lehetséges, hogy Heródes gyáva lelkét megint a félelem tölti be (ahogyan ez már egyszer Keresztelő János kapcsán megtörtént) hogy ismét bűnösnek bizonyul egy ártalmatlan szent vérének kiontásában. És itt Heródes valami olyat hajt végre, aminek valódi jelentőségéről nem ad számot magának. Krisztust fehér ruhába öltözteti és visszaküldi Pilátushoz (Lk 23,11)

²⁰⁸ „Ex cathedra” – hivatalosan (lat.). Gabbatha – I. Jn 19,13.

Pilátus bíborköntöst ad Krisztusra és eközben tudatában van, hogy mit tesz. Heródes fehérbe öltözteti Krisztust, és nem veszi észre, hogy ezzel akarata ellenére a misztérium hirdetőjévé válik. Tudata távol áll Krisztustól. Túlságosan magával van elfoglalva. Ugyanakkor a tudattalanja Krisztus érdekében cselekszik. Pontosan ugyanúgy, ahogy egyszer már hirdette a szentséget, a tudattalan készítését követve, amikor Keresztelő János halála után azt válaszolta a küldöttségnek, amely Krisztus tanítványainak csodatételeit hirdette neki, hogy János az, aki feltámadt a halottak közül, most itt is ez történik, csak nem szavakban, hanem cselekedet által.

Kajafás előtt maga Krisztus mér csapásokat, mintha ragyogó szellemi karddal ütne. Ez a válasza a számára feltett hideg, álnok kérdésekre. Ezáltal Krisztus a saját éteri Második Eljövetelének kolosszális ragyogó képét hozza létre. Heródes előtt csendben hagyja magát ugyanennek az éteri Második Eljövetelnek tapintható jelévé válni. Úgyhogy az öltözet ugyanazt valósítja meg, mint amit Jézus előtte a főpap arcába vágott, tekintélyt parancsoló szavakkal tett, csak ezt most csendben teszi.

Arimán: Krisztus ellensége. Ő sugárzik Kajafás emberein keresztül, akik csak a földi dolgokat értik. Az *ember* szerette volna megtartani Krisztust, ugyanakkor Pilátusnak látnia kell, hogyan tépik ki a kezei közül. *Lucifer:* szintén ellenség, ugyanakkor legyőzött ellenség, akinek lényegében már meg kell dicsőítenie Krisztust, habár úgy tűnik, hogy rajta gúnyolódik. Ő az, aki Heródesen keresztül sugárzik, aki számára az érzéki világ tárgyai közömbösek, mivel az érzékfelettiekkel szórakozik. Arimán-Kajafás eléri célját. Pilátus és Heródes, habár a múltban ellenségek és most összebarátkozhatnak (Lk 23,12), arra kényszerül, hogy tehetetlenül figyeljen a háttérből. Krisztust a hideg halandó hatalom kell, hogy elérje.

Golgota a földi hármasság szentségévé (mely bonyolult és összetett módon szövődik, de ugyanakkor képszerű és szemléletes) fog válni, ahogy már nem tekintjük véletlennek azt, hogy Lukács Evangéliuma a Kajafásnál és a Pilátusnál történt kihallgatáshoz még hozzáteszi Heródesnél lejátszódó jelenetet. És kezdjük megérteni: ugyanaz a szellemi törvény, mely Lukácsot a Heródes előtt fehér öltözetben álló Krisztus ábrázolására készítette, arra is sarkallta, hogy elmondja a Megfeszítettnek a gonosztevővel való beszélgetését, amely szintén hiányzik az összes többi Evangéliumból. Kajafás, Pilátus és Heródes hármában Heródes ugyanazt a helyet foglalja el, mint a három kereszt közül annak a gonosztevőnek a keresztje, akinek Krisztus a Paradicsomról beszél.

Az égi Szentháromságban a Szent Szellem, a világjövő princípiumának alakja található ugyanezen a helyen. Heródes és a gonosztevő – ezek olyan alakok, akik előbb Lucifer maguk feletti hatalmát mutatják, annak az erőnek a hatalmát, amely a Szent Szellem tükröződése. Lukács Evangéliuma, a szent gyógyító szellem Evangéliuma lehetővé teszi, hogy az itt adott teljes képen meglássuk, ahogy a világ irányításában megjelenő isteni türelemnek köszönhetően a Krisztus-lény energiája lehetővé teszi Lucifer tisztátalan lángjából is kivonni a Szent Szellem visszatükröződéseit és sugarait. Heródesen keresztül (de úgy, hogy ő maga ezt nem tudatosítja) olyan akarat hat, mely a világban egy szent gyógyító szellemi lény alakját jeleníti meg. Ez a tudattalan életre Krisztusnak, a tudattalanra a szellemi fénynek a visszatükröződéssel fejeződik ki. A gonosztevő, akinek életét a luciferi elhajlások következményei terhelik, mégis eléri a Szent Szellem birodalmának, a Paradicsomnak a tudatos szemlélését – amikor számára tapasztalattá válik a Krisztus-lényhez való közelség. Most, a halál órájában, a lelke, mely egész élete során luciferi megszállás alatt állt, késznek mutatkozik azon Szellem fénysugarának felvételére, melynek ragyogása a középső Keresztől származik. Abban a pillanatban, amikor a Nap az érzéki égen elsötétül, Krisztusban a

szellemi napszféra, a Paradicsom tárul fel számára. A gonosztevőt befogadta a krisztusi fény világa, és a halál kapuján a bűnök megbocsátásának fénnel betöltött hatalmas átélésén keresztül halad át.

Krisztus hét szava a kereszten

Krisztusnak a gonosztevőhöz intézett szavai már azon szavak Templomába vezetnek bennünket, amelyeket Krisztus a Kereszten ejtett ki. Az Evangéliumok Krisztus hét kereszt-mondatát juttatták el hozzánk. Máté és Márk csak egy keserű és rejtélyes mondatot tartalmaz: „Én Istenem, én Istenem! miért hagyál el engemet”. Lukács és János pedig három-három kijelentést közöl velünk.

- Lukács: „Atyám! bocsásd meg nekik; mert nem tudják mit cselekesznek”.
„Bizony mondom neked: Ma velem leszel a paradicsomban” (a gonosztevőnek).
„Atyám, a te kezeidbe teszem le az én lelkemet”.
- János: „Asszony, ímhol a te fiad! Ímhol a te anyád” (Máriának és Jánosnak).
„Szomjúhozom”.
„Elvégeztetett!”

Ezekben a szavakban egy csodálatos szellemi szervezet áll előttünk, és jót fog tenni, ha először csak áhítatosan tesszük számára lehetővé, hogy teljességében és minden szépségében a lelkünkhöz fordulhasson, de semmi esetre sem fogunk felesleges sietséggel mindenféle intellektuális sémával lecsapni rá. A hét kijelentés közül a középső egy általános emberit képez: „Én Istenem, én Istenem! miért hagyál el engemet?”. Ezeket a szavakat mindkét oldalról egy-egy csoport keretezi, s mindkét csoport 3 kijelentést tartalmaz. Míg Lukács kereszt-kijelentéseinek csoportjában ezekből a szavakból az emberben lévő szabadító princípium hangzik fel, addig János csoportjában a papi princípium.

Rudolf Steiner előadásaiban kétszer tárgyalja a kereszten elhangzó szavakat, melyeket Máté és Márk Evangéliuma tartalmaz. Egyszer arról beszél, amit írásainkban már többször is érintenünk kellett, mégpedig hogy Krisztus halála a Golgotán nem egy pillanatig tartó esemény volt, hanem egy növekvő folyamat, Krisztus isteni lényének teljes önfeláldozása és az emberi testiség kelyhéből való fokozatos kiáradása. Amikor Krisztus lényé lassan elvált Jézus testétől, a Kereszten egy olyan pillanat jött el, hogy Jézusnak a még mindig jelen lévő tudata kízóan érezte a magasabb krisztusi tartalomtól való elhagyatottságát. Úgyhogy egy bizonyos fokig Jézus volt az, aki a zsoltár szavaival így fordult Krisztushoz: „Én Istenem, én Istenem, miért hagyál el engemet?”²⁰⁹ Éppen a 21. zsoltár, ahonnan ezek a szavak valók, mint sok más zsoltár is, egy beavatási könyörgés, melyet a beavatási megpróbáltatásokon keresztül haladó emberek mondtak. És amikor előállt az a pillanat, hogy az emberben a katarzis megrázkódtatásának következtében a szellemi-lelki kezdett elválni a testtől, a zsoltár kiáltása: „Én Istenem, én Istenem, miért hagyál el engemet?” minden alkalommal az ember által megtapasztalt

²⁰⁹ I. GA123, 243-244.o. Úgy tartják, hogy Krisztusnak ezek a szavai arámi nyelven tartalmazzák a Zsoltár-idézetet (21,2), lecserélve az ó-héber עזבתני szót az arámi שבקתני szóra (mindkét ige ezt jelenti: „elhagyál engem”). Az arámi שמך (elhagyni) és שמח (megdicsőíteni) gyökökön alapuló személyes formák kétségtelenül nagyon hasonló hangzásúak voltak, különösen a görög átírásban, mint az adott esetben (Mt 27,46; Mk 15,34). Mivel arámi nyelven az Ószövetségnek csak egy elenyészően kicsi részét írták, így erre vagy arra a szóformára nagyon kevés példa van. Mindenesetre mindkét szógyök előfordul. Az első Dán 4,12; 4,23-nál találjuk (földben hagyni; meghagyni a fa fő gyökerét); Ezsd 6,7 (hagyni a munkát; megjegyezzük, hogy a zsinati fordítás helytelen, nem annak kellene állnia, hogy „ne hagyjátok”, hanem hogy „hagyjátok”), a másodikra pedig: Dán 4,31 (dicsőítette az örökké élő); 5,23 (nem dicsőített).

végtelen kiüresedés és halál érzésének a kifejeződése volt. A Kereszten, Krisztus haldoklásánál ez az ősi beavatási megtapasztalás (mindazok közül, amiket csak el lehet képzelni) a legnagyobbra fokozódik, mivel adott esetben a testiség üres kelyhét nem pusztán egy emberi „Én”, hanem Krisztus lényé hagyja el.

Rudolf Steiner a másik esetben ugyanezekről a szavakról valami olyasmit mond, ami első látásra égbekiáltó ellentétben áll az éppen most elmondottakkal. Mégpedig azt, hogy a héber nyelven kiejtett szavak jelentős szerepet játszottak a misztériumokban, de kicsit más alakban. Itt ezek nem úgy hangoztak, hogy „miért hagytál el engemet?”, hanem így: „mennyire megdicsőítettél engem”²¹⁰. Ugyanakkor az első és a második magyarázat között semmilyen ellentmondás nincsen. A halál Golgotán, mint a misztériumokban addig létező összes halál megkoronázása – az emberinek és isteninek, a felszínesnek és lényeginek a szétválása. Ami a burokkal áll kapcsolatban, az emberi, a maga végtelen elhagyatottságát érzi: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet?” Az isteni pedig, a lényegi, amely a magasból tekint a földi testre, észleli a mélyben a szellem fénnel megvilágított nyomait, tapasztalja a földinek azzal a szellemivel való átalakítását, mely benne lakott: „Istenem, Istenem, mennyire megdicsőítettél engem!”. Az első kiáltás lentről hangzik felfelé, Jézustól Krisztushoz, a második pedig fentről lefelé, Krisztus lényé részéről, aki Jézus átvilágított burkára tekint. A hét kereszt-mondat közül a középső lényegében a haláltusa kiáltása, ha annak kettősségében már meglátjuk a halál és a Feltámadás kettősségét is.

A Lukácsnál található három kijelentés végtelen jóságot sugároz. Ezek a kiszabadított emberség forrásai. Krisztus az emberiségben meglévő három irányzat mindegyikéhez fordul, azokhoz, akiknek kiadták őt, és jó szándékkal teli szavakat ejt ki. Kajafás embereinek címezve a bölcsesség szavait ejti ki, melyek bocsánatot kérnek: „Atyám! bocsásd meg nekik; mert nem tudják mit cselekesznek”. Az emberek Arimán eszközei, és ezért arra van szükségük, hogy az „Énjükkel” ne tévedjenek el. De a helyzet az, hogy a tudat elsötétülése miatt a most élt életük során az „Énjük” elválasztottnak bizonyult az éltető forrásoktól.

Krisztus Pilátus embereihez fordulva (a gonosztevő is közéjük tartozik) ezt mondja: „Ma velem leszel a paradicsomban”. Ezek azok az emberek, melyekbe – habár csak az eltorzult emberiség rücskös hegén keresztül – Krisztus érlelődő felismerésének sugara mégis át tud törni. Nem az igaz cselekedetek, hanem a „hit” ereje, a szívvel való látás ereje nyitja ki Krisztus napbirodalmának kapuit.

Heródes embereihez fordulva pedig Krisztus azt a szót ejti ki, amely az áldozat titkát tárja fel, hiszen az áldozat az, amit a Heródes-típusú embernek meg kell tanulnia: „Atyám, a te kezeidbe teszem le az én lelkemet”, Ezeket a szavakat nem szabad túl emberi módon érteni, mintha ez segítségkérés vagy védelem iránti könyörgés lenne a halállal szemben. Ezeket a szavakat épphogy fenségesen, kozmikusan kell érteni. Mit jelent ez: „az egyetemes Atya keze”? Ez a Földnek az emberiséggel együtt való megteremtése. És a Lukács által utoljára említett kereszt-szavakkal Krisztus feláldozza magát a földi és az emberi világnak. Amikor az ember meghal, az „Énje” visszatér a szellemi világba, melyből korábban aláereszkedett. Amikor Krisztus meghalt, kiárasztotta magát a teremtés világába, ezáltal az emberré válását egyetemes földi megtestesüléssé terjesztette ki.

Krisztus a tanítványoknak ezt mondta: „Mert az embernek Fia az *emberek kezébe* fog adatni”²¹¹. Épp Lukács Evangéliumának sikerült megmutatnia, hogyan adatott Krisztus a három nagy emberi irányzat:

²¹⁰ 1. GA94, 291.o.; GA97, 61., 72., 74., 76.o.

²¹¹ Mt 17,22; Mk 9,31; Lk 9,44

Kajafás, Pilátus és Heródes kezébe. És szintén Lukács Evangéliuma az, amelyik ezekkel a szavakkal kíséri Krisztus halálát: „Szellememet az *Atya kezébe* adom”. Az „Atya keze” és az „emberi kéz” – ugyanaz, csupán azzal a különbséggel, hogy az Atya keze messzire vezet bennünket az emberen túlra, a földi kozmoszhoz mint egészhez. Krisztus hatalmas áldozati beszédével a megbocsátás szavait ejti ki Lucifer világa számára, aki „e világ fejedelme” akar lenni, ugyanakkor uralmát át kell engednie annak, aki a világ lelkévé válik és magára veszi a világ bűneit.

Míg Lukácsnál a három kereszt-szó az üdvösség növekvő hirdetését jelent, addig Jánosnál a három kereszt-szó a növekvő papi kultikus cselekményt jelent.

Azon szavak segítségével, melyekkel Krisztus Máriához és Jánoshoz fordul, az emberiség egy bizonyos hatalmas szellemi házasságkötése valósul meg. A nemi élet kettősségébe bukott emberiség egy magasabb egység képét és erejét kapja Krisztustól. Létrejön a „kémiai menyegző”, melyben az emberi lelkek házasságot köthetnek a szellemmel (Mária megtalálja Jánost), másrészt pedig az emberi szellem felemelkedhet az egyetemes anyaságig, az egyetemes lélektelenségig, amely az igazi bölcsesség öletét jelenti (János megtalálja Mária-Szófiát).

Aztán Krisztus egy olyan szót ejt ki, amely első pillantásra a csüggedés kifejezésének tűnik: „Szomjúhozom”. E szavak nagysága csak annak válik világossá, aki megérti, hogy itt hatalmas kultuscselekmények végrehajtása közepette vagyunk. A Koponyahely oltárrá változott. Eljutottunk az Úrvacsorához. Az oltárhoz lépve az ember a kenyérben és a borban Isten testét és Isten vérének vesz magához. Krisztus isteni lényéé Golgota oltárán a szertartás hatalmas megvalósításának folyamán eucharisztikaként még egyszer befogadja a Földet, hogy most már örök eucharisztikában kapcsolódjon vele. Az ecet annak földi, anyagi formája, ami a bor. A titkokban részesülő ember befogadja az eget, a titkokban részesülő isteni lény pedig a Földet.

Az evangéliumi „Szomjúhozom” kiáltást is már egy olyan mondat vezeti be, amely helyesen értelmezve hídaként szolgál a János-evangélium utolsó, hatalmas kereszt-szavához.

Luther nem érti a görög szavak misztérium-összetevőjét, ezért a fordítása sem kielégítő: „Danach, da Jesus wußte, daß schon alles vollbracht war, daß die Schrift erfüllt würde, spricht er: Mich dürstet” (Ezután tudván Jézus, hogy immár minden elvégeztetett, hogy beteljesedjék az Írás, monda: „Szomjúhozom”). A görög szó, melyet itt így fordít: „vollbracht” és „erfüllt” („elvégeztetett” és „beteljesedett”), ugyanaz, mint a záró szóban: „Elvégeztetett”, a beavatási út záró fokát, a szent beavatás ünnepélyes befejezését, a kultikus szertartás kulminációját jelenti. Egy hűségesebb fordításban az a mondat, amely a „Szomjúhozom”-hoz vezet, hozzávetőleg ilyen lenne: „Aztán Jézus, tudva, hogy a beavatási út minden fokát megjárta, hogy a Szentírás beavató célja teljes egészében feltáruuljon, ezt mondta: »Szomjúhozom«”.

És most, magához véve az ecetet, Krisztus a záró szót mondja: „Elvégeztetett”. Ahogy Lukácsnál a három kereszt-szó közül az utolsót, úgy Jánosnál sem szabad ezt az utolsó szót túl emberi módon venni. Kultikusnak kell érteni. Minden valódi kultikus cselekményt ez a szó zár le, amely az évezredek folyamán lényegében ugyanannak maradt meg, még ha külső formája változott is. A görög τετέλεσται (tetelestai) szó ezt jelenti: „A beavatás beteljesedett”. A latin nyelvű mise mágikus zárszava: „Ite missa est”²¹². A

²¹² Szó szerint: „Menjetek, vége a misének (lat.).

modern kultikus szertartást ezek a szavak zárják: „Ez volt az emberszentelő szertartás”²¹³. De lényegében ez a szó mindig ugyanaz. Krisztus főpap az egyetemes szentség beteljesülése után ezt mondja:

„Ez volt a hatalmas szertartás”.

²¹³ Mármost a Keresztény Közösségben